

FÓRUM 2000 • AMERICKÉ POSTŘEHY • TIBETSKÉ MÍSY

Č A S O P I S P R O N O V Ý V Ě K
Č Í S L O 8 C E N A 9 5 K Č

K. PRIBRAM • H. HENDERSONOVÁ • R. EISLEROVÁ • M. FOX
RUCE, KTERÉ DÁVAJÍ ŽIVOT • ANTICKÝ JÓGÍN APOLLONIOS Z TYANY
HILDEGARDA Z BINGENU A DNEŠEK • DŮVĚŘUJTE SVÝM DĚTEM
RALPH METZNER: RITUÁLNÍ PŘÍSTUP K POSVÁTNÝM ROSTLINÁM

**NEJLEPŠÍ TITULY
NEJSLAVNĚJŠÍHO AUTORA
HUDBY NEW AGE
KONEČNĚ K DOSTÁNÍ
I U NÁS!**

**SILK ROAD I, II
GAIA
MANDALA
TENKU
KOJIKI
OASIS
DREAM
CIRQUE
INGENIEUX**

INFORMACE: ROIVA

Budete
inteligentnější,
než půl hodiny
před tím

psychowalkman
psychowalkman

relaxační přístroj pro audiovizuální stimulaci mysli

Přiblížte si nové tisíciletí

Brno: Žerotínovo nám. 6, tel.: 05/422 136 38, Hranice: Mlýnská 520, tel.: 0642/205 228, Plzeň: Radčická 2, tel.: 019/722 24 87, Ostrava: 28. října 10, tel.: 069/612 00 94, Praha: Na Moráni 5, tel.: 02/299 898, Zlín: OD Prior, nám. T.G.M. 6, tel.: 067/721 12 56, kl. 235
Internet: www.psychowalkman.cz
Splátkový prodej bez ručitele • 30denní záruka vrácení peněz

Galaxy

Staré súfijské slovo BARÁKA znamená štěstí, vůni, dech, ale i esenci života, z níž pramení evoluční vývoj • je duchovní síla, dar Božího souhlasu a inspirace • je ale také bliss, »požehnání«, dotek božského • BARÁKA je to, co produkují chrámy, kláštery, poutní a svatá místa a za čím tam lidé putují a co si také odnášejí • BARÁKA je to, co hledají duchovní hledači a čeho dosahují tančící derviši • BARÁKA je jako láska: čím víc si ji poutníci odnesou, tím víc je jí k máni. Čím větší poptávka po této duchovní komoditě, tím větší nabídka • BARÁKA je jakési duchovní, imaginární, ale ne nereálné pole informací o možnosti a schopnosti člověka vyladit se na něco, co ho dalece přesahuje • BARÁKA se jmenuje slavný dokumentární celovečerní film režiséra Rona Frickeho z roku 1993 • BARÁKA je podle Johna Lillyho kosmickou láskou

Vážení přátelé,

chaotický a velmi překotný rok, ve kterém se sice vše nakonec nějak podařilo, ale problémů a potíží bylo až nad hlavu, pomalu končí. Ozvěny jara, kdy jsme se ženou na dva měsíce navštívili Washington, D. C., ve formě rozhovorů s podobně duchovně zaměřenými lidmi snad podají dostatečné svědectví o tom, že všude chleba o dvou kůrkách. (Poněkud aktuálnější ozvěny podzimu v podobě několika článků z konference Fórum 2000 snad naznačí, že i u nás se dějí důležité věci a že bychom měli přestat se svou typicky českou malomyslností a neprůbojností.) Opět jsem si ověřil, že i my, Češi, máme světu co nabídnout. Mimochodem, kdykoliv jsem vyprávěl o BARÁCE nebo o festivalech relaxační hudby nebo o Univerzitě nové doby, obdivné naslouchali.

Na rozhovor se šéfem New York Open Center a organizátorem několika velmi úspěšných (alchymických a duchovních) konferencí Ralphem Whitem už nezbylo místo. Hovořili jsme o tom, že i jejich centrum, které pořádá duchovně zaměřené akce, přednášky, programy a koncerty, musí každý den těžce zápasit o přežití přímo v centru materialisticky zaměřeného světa. Existuje již deset let a za tu dobu přednáškovými, tanečními a cvičebními sály centra, jeho knihovnou a restaurací, kursy a konferencemi prošly desítky tisíc Američanů. A většina z nich si velmi jasně uvědomuje, že pro budoucnost centra musí něco konkrétního udělat. A tak si např. knihy s duchovní tematikou a hudbu new age nekoupí někde jinde, ale v centru. Tam také kupují i BARÁCE podobný časopis Lapis, který Ralph připravuje. V Praze na Žižkově vzniklo a začalo fungovat centrum ÓM. Snad vydrží Dotek. Třeba se podaří zorganizovat další hudební festivaly. Jediné, co je třeba, je nevzdávat to. A přímo, konkrétně, podporovat své organizátory, časopisy, obchůdky zdravé výživy, centra alternativních porodů, alternativní školy a akce, které máte rádi.

Klidnější a úspěšnější výjimečný rok 2000

Vám všem přeje

Vlastimil Marek

Vlastimil Marek
Fórum 2000 potřetí
- 2 -

Karl Pribram
Mozek:
mýtus pro 21. století
- 4 -

Hazel Hendersonová
**Institucionální
a environmentální
odpovědi na globalizaci**
- 6 -

Riane Eislerová
Perspektiva:
**Vztahová dynamika
a kulturní transformace**
- 16 -

Jean Liedloffová
Důvěřujte svým dětem
- 18 -

Lucienne Hallová
**Ruce,
které dávají život**
- 20 -

Richard Beaumont
Sluch: prvotní smysl
- 24 -

Linda Johnsenová
Jógín ve starém Řecku
- 26 -

Matthew Fox
**Hildegarda z Bingenu
a dnešek**
- 30 -

Timothy White
Rituál a posvátné rostliny
Rozhovor s Ralphem Metznerem
- 34 -

Vlastimil Marek
**Jak jsem si
vychutnal Ameriku...**
- 40 -

Vlastimil Marek
Co je to osvícení
aneb Duchovnost po americku
- 52 -

Andrew Cohen
**Ví někdo,
o čem ti lidé hovoří?**
Rozhovor s Adžou
- 56 -

Vlastimil Marek
**Něco převratného
už začalo**
Rozhovor s Mitchem Nurem
a Two Horses Running
- 60 -

Vlastimil Marek
Tibetské mísy
- 64 -

Jan Valúch
Psychowalkman a zvuk
- 72 -

Recenze
**CD a knihy,
které stojí za to**
- 74 -

BARAKA, ČASOPIS PRO NOVÝ VĚK
www.svet.namodro.cz/w-baraka

Vydává, distribuuje a předplatné přijímá
Roiva – Roman Ludvík, Soukenická 3, Praha 1
Telefon (02) 2481 7181
E-mail roiva@terminal.cz

Připravuje Vlastimil Marek
Grafická úprava a typografie Adam Friedrich
Redakce Tamara Marková

Distribuce
Kosmas, Lublaňská 34, Praha 2, tel. (02) 291 925

Podávání novinových zásilek povoleno
Českou poštou s. p., odštěpný závod Přeprava,
pod čj. 4271/99 ze dne 1. 11. 1999

Registrační číslo MK ČR 7677 · ISSN 1211-720X

Zvláštní poděkování vydavatele a redakce
patří Heleně R. Fosterové

Fórum 2000

Zatímco jedni byli v prostředí Španělského sálu Pražského hradu a přilehlých chodeb po celé tři dny (od 11. do 13. října 1999) konání konference FÓRUM 2000 jako na »koni« (a první věděli, kdy přesně se na bufetových stolech objeví chlebičky, zákusky a oběd), ti druzí naslouchali, diskutovali a užívali tentokrát přece jenom poněkud lépe zorganizované vrcholné společensko-politické události posledního podzimu tohoto tisíciletí. *Timothy Garton Ash*, americký historik a spisovatel; *Hanan Asráwiová*, bývalá ministryně školství Palestiny; *jeho Všesvatost Bartoloměj*, hlava řecké pravoslavné církve; *Tomáš Baťa*; fyzik a systémový teoretik *Fritjof Capra*, autor známé knihy *TAO FYZIKY*; *Frederik de Klerk*, bývalý prezident jihoafrické republiky; *Riane Eislerová*, kulturoložka a spisovatelka; opat buddhistického kláštera, laponec *Kakuhan Enami*; *Josef jařab*, profesor anglické a americké literatury Univerzity Palackého v Olomouci; *Sergej Kovaljov*, poslanec ruského parlamentu a známý obhájce lidských práv; *Polák Adam Michnik*, bývalý disident, dnes šéfredaktor deníku *GAZETA WYBORCZA*; ředitel indického centra pro studium rozvojových zemí *Ashis Nandy*; *jacques Rupnik*, politolog z Paříže; *jeffrey Sachs*, ředitel Harvardova institutu pro mezinárodní rozvoj; *George Soros*, miliardář maďarského původu; jeho výsost *El Hassan bin Talal*, princ jordánské královské dynastie; *Antje Vollmerová*, německá teoložka a místopředsedkyně Spolkového sněmu; spisovatel *EHe Wiesel*, držitel Nobelovy ceny za mír; samozřejmě *Václav Havel* a celá řada dalších politologů a učitelů a filosofů měli na konferenci »tři dny diskutovat o problémech naší civilizace, o jejích ohroženích, o jejích perspektivách a její budoucnosti (V. Havel). Jednání už třetí konference FÓRUM 2000, ze které by měl za tři roky vzniknout jakýsi zatím velmi nejasný dokument s nabídkou vize pro budoucnost tohoto regionu a světa, zcela jistě splnilo očekávání pořadatelů,

protože proběhlo bez viditelných organizačních problémů.

Čeští novináři si sice stěžovali, že věrozvěsti »otevřené společnosti« jednají až příliš často za zavřenými dveřmi salonů (kam byl nezvaným přístup zamítnut), zahraniční s ironií jim vlastní popisovali smysl celé akce jako »internetové surfování bez věcné podstaty«, někteří účastníci nedorazili (např. americká spisovatelka *Toni Morrisonová*, která uvázla na větrem sužovaném letišti v New Yorku), všichni bez rozdílu ale jistě ocenili bezchybný výdej svačin a obědů, dobře zorganizované překladatelské a tiskové služby (včetně tří na síť připojených počítačů) a celkovou pohodovou atmosféru konference. Od duchovních se čekala a také se nám dostala útěcha z vize náboženské tolerance, od ekonomů přišly očekávané děsivé prognózy, zástupci studentů byli seriózní a nezlobili. Všichni pozorně naslouchali nebo hovořili. Bylo to dost, nebo málo? Šlo o skutečnou diskusi, nebo o řadu monologů? Jen někteří západní ekonomové prokázali svou osobnost a svými dosti silnými tvrzeními trochu rozčeřili jinak velmi klidnou hladinu úrovně předsedy řízené diskuse.

Pro obyvatele střední Evropy bylo jistě příjemné slyšet např. velmi známého profesora ekonomie z Harvardovy univerzity *jeffrey Sachse*, který velmi otevřeně kritizoval přístup Západu, jenž je dle toho, co v posledních deseti letech dělal, »bohatý, mocný a hloupý«, nebo ještě slavnější ekonomku a futuroložku *Házel Hendersonovou*, která vyprávěla o tom, že se vždy, když přednáší v Evropě, omlouvá za pokrytectví americké politiky a ekonomiky. Popisovala »Statistické iluze« amerického způsobu vykazování ekonomického rozvoje (odhaduje se, že 50% veškeré práce není v hrubém národním produktu vůbec zahrnuto, protože ekonomové počítají jen s tím, co se jim hodí

do krámu) a současné trendy jak politické (40 % Američanů nedůvěřuje své vládě, 28 % Američanů rezignovalo na převládající konzumní způsob života - odešli od svých zaměstnavatelů a žijí co nejsvobodněji a co nejméně závislí na státu), tak sociální a společenské (USA brzy budou druhou největší španělsky hovořící zemí na světě).

Protože byl k máni (zdarma!) i denní tisk, našel jsem např. v komentáři v PRÁVU pro bývalé komunistické, nyní »nezávislé« noviny charakteristický posun významu: zatímco řečník, filantrop a miliardář *George Soros* hovořil o přebujelé korupci jako o jedné z hlavních příčin současných ekonomických problémů tzv. nerozvinutých států, komentář PRÁVA Sorosova slova ideologicky překroutil a tvrdil, že dle Sorose je rozdíl »v tom, že bohaté státy jsou více zkorumpované*!

V jednom odpoledním bloku nazvaném »vize religii« vystoupili mluvčí pravoslavi (/eno *Všesvatost Bartoloměj* vypadala i přes bujný bílý plnovous docela světsky), islámu, hinduismu, buddhismu a judaismu. Každý z nich hovořil sice jiným jazykem, ale prakticky o tomtéž, a každý neopomněl zdůraznit toleranci svého náboženství. Všichni hovořili o nutnosti zachovat i pro budoucnost diverzitu náboženství. Posluchače nutně napadla otázka - tak proč tolik lidí umřelo ve jménu toho či onoho Boha? Proč se nedomluví i jinde než v prostředí globální konference? I letos se v katedrále sv. Víta konala »multireligiózní meditace«, jak to nazývá *Václav Havel*. Zatímco zástupci křesťanství (*T. Halík*, *I. Škarvada*) a judaismu (*rabín A. Friedlandef*) příznačně pronesli projevy, zástupce islámu šejk *Abbas Mohadžerani* recitoval z Koránu a buddhista *Kakuhan Enami* zazpíval Sútru srdce.

Od globální nezodpově

00 potřetí

Každý si zkrátka vedl tu svou, monologovou. Ať to byli duchovní, ekonomové nebo politici, míjeli se. Očividně symbolizovali a reprezentovali panující rozpor mezi teorií a praxí...

Házel Hendersonová si vzpomněla, jak za éry glasnosti a Gorbačova přednášela předním ruským ekonomům, kteří znali z překladů a ekonomických učebnic všechny západní ekonomy. Když se ale zeptala, kdo z nich v USA či na Západě byl a viděl, jak všechny ty teorie fungují v praxi, ukázalo se, že nikdo. Nikdo z nich netušil a snad ani dodnes netuší, jak jsou v reálném životě USA ony ekonomické a učebnicové ideály okleštěny a podminovávány tisíci regulacemi a omezeními. A v reakci na příspěvek, ve kterém se hovořilo o geografické izolaci a dopravě, Hendersonová připomněla, že by se mělo více usilovat ne o dopravu hmoty, tedy koláčů, ale receptů na koláče.

Jiná žena, spisovatelka *Riane Eislerová*, se marně snažila ctíhodně mluvčí upozornit na to, že se všechny projevy a návrhy pohybovaly v rámci stávajících struktur a systémů a že je třeba se na »problém« globalizace a »vizi« podívat jinak. Například se ví, jak důležité pro celkový vývoj člověka jsou první tři roky jeho života - v té době se rozhoduje o tom, jestli z dítěte vyroste partner nebo dominátor a egoista. Ví se to, ale nikdo nic nedělá. Společnost stále vydává miliony na trénink lidí, jejichž posláním je zabíjet (vojáky), ale žádná společnost dosud nevynakládá peníze na školení matek a otců, aby dokázali vychovat zdravé a šťastné dítě. Žádný ekonom také dosud nezapočítává do svých kalkulací i práci žen v domácnosti a výchovnou práci matek, které jsou doma s dětmi. Je tedy třeba především změnit pravidla této ekonomické hry na čísla a shrubé národní produkty«.

Atmosféru oživil laponec *Hor!* z nadace Nippon, který velmi bezprostředně hovořil o tom, jak je rád mezi vybranou společností výjimečných lidí, avšak »vybrání« jsou jen na dobu tří dnů konání konference, a i když seděl téměř vedle jeho Královské výsosti, stejně s ním pro samé bodyguardy mluvit nemohl. Globalizace je podle něho jen iluze, protože náš život se odehrává vždy na velmi malém prostoru bytu či kanceláře. Právě tak technologický pokrok je spíše iluzí a je dobré nepodléhat dojmům, že vše vyřeší. Hori byl na návštěvě v jižní Americe, kde všichni používají mobilní telefony, ale vždy, když telefonoval někomu do USA, řekl mu volaný: »Počkej, dej mi číslo odkud voláš a já ti zavolám zpátky.« Ukázalo se, že nějakým způsobem lze poslouchat, co si jiní lidé na mobilech povídají, a tak všichni vědí, co kdo s kým na mobilu vlastně řeší.

Co mi chybělo? Skutečný dialog. Přítomnost těch politiků, kteří jsou právě u moci. Večerní besedy na vysokých školách. Sborníky z minulých konferencí. Prodej knih zúčastněných autorů. Někjaký systém vyhledávání nových idejí a přístupů i mezi těmi, kteří nechodí s Václavem Havlem či členy přípravného výboru konference na pivo. Nějaká veřejná ukázka (buddhistické nebo jakékoliv jiné) meditace pro všechny zúčastněné - jako jeden z návodů, jak začít přeprogramovávat stereotypy myšlení...

Co se mi líbilo? Třemi konferencemi vylepšovaná organizace. Že jsem potkal řadu přátel i z duchovní oblasti. A stánek japonské restaurace Miyabi, kde si člověk mohl vždy svažit hrdlo vlahým japonským zeleným čajem. Co mi vadilo? Samozřejmě bezohlednost některých západních, ale i českých novinářů. Dva američtí novináři si například tím, že vypnuli přenos z jednacího sálu, udělali klid, aby mohli vyzpovídat mediálně přitažlivého vlasatého a rozohně-

ho Francouze, ale uniklo jim, že tak pokazili nahrávání pěti novinářům, kteří měli své magnetofony a mikrofony položeny hned u reproduktorů. Když u mého stolu jeden postarší Angličan dojedl, posel stůl zmačkanými ubrousky, kterými si neustále utíral ústa od guláše, a klidně odešel.

Je to symptomatické? Může tato nebo podobná konference něco vyřešit? Nejde zase jen o přesvědčování přesvědčených? Mohou taková a podobná jednání a setkávání přeprogramovat zaběhnuté algoritmy ve vědomích státníků a spisovatelů? Určitě ne, přesto ale je důležité, aby se i příští rok FÓRUM 2000 konalo. I kdyby se zase jen a jen mluvilo, konfrontace zaběhlých ekonomů a politiků s novými idejemi a jinak myslícími slavnými lidmi, kteří se nebojí vyslovit názor, za kterým si stojí, jsou a vždy budou velmi důležité.

Komentátor Velišek při natáčení šotu pro televizní »Události«, stojí u otevřeného okna vedoucího přímo nad vchod do katedrály svatého Víta, prohlásil: »Zatímco tam dole tisíce turistů obdivují středověké umění, tady nahoře desítky politiků, filosofů a myslitelů diskutují o budoucnosti.«

A tak jsem si užil tři dny mezi těmi »nahoře«, pak jsem sundal jmenovku z kapsy a počkal na tramvaj dolů, domů. Cestou jsem uvažoval, jak dlouho ještě všem těm na nejrůznějších »nahoře« bude trvat, než jim dojde, že před ekologickými (demografickými, sociálními, zdravotními) problémy neutečou, protože »jak dole, tak i nahoře«. Času je totiž stále méně.

BARÁKA otiskla v č. 3 referáty *Riane Esterové* a *Fritjofa Capry* z prvního ročníku a ráda představuje jak referáty *Házel Hendersonové* z loňského i letošního FÓRA 2000, tak příspěvek *Riane Eislerové*.

Vlastimil Marek

dnosti k zodpovědnosti

Karl Pribram: Mozek -

Prvním laureátem ceny Nadace Dagmar a Václava Halových Vize 97 se dne 5. října 1999 stal autor holografické teorie mozku, americký vědec rakouského původu Karl Pribram. Osmdesátiletý neurochirurg vypracoval holografickou teorii mozku, podle níž nelze jednoznačně určit, kde je umístěno centrum paměti, neboť je rozptýleno v celém mozku. (ČTK)

Usměvavý, drobný ale s bílou hřívou vlasů kolem hlavy velmi viditelný vědec se ukázal i na konferenci FÓRUM 2000. O několik dnů později byl dokonce poctěn čestným občanstvím města Příbrami. Pribram se sice narodil ve Vídni, jeho předci ale pocházejí z Příbrami a kořeny rodiny sahají až k příznivci Jana Husa, arcibiskupovi Janu z Příbrami.

Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97 vydala sborník článků Karla Pribrama MOZEK A MYSL (kontakty: tel. 2437 2414, <http://www.vize.cz>, e-mail: vize@iol.cz), v České televizi jsme měli možnost vidět pětiminutový dokument.

Myslím, že můj otec by na mě byl pyšný. Studoval v Praze, a protože ovládal čtrnáct jazyků, nerad viděl, jak jsem např. v latině ztrácel nit už po prvních větách: musel pak zpaměti dokončit celou knihu za mně. Moje rodina, jak je vidět už podle jména, pocházela z města nedaleko Prahy, proslulého svými doly na stříbro v dálnější a těžbou uranu v nedaleké minulosti. Rodinná historie vzpomíná zvláště jednoho mého strýce, Evalda, který byl blízkým přítelem Franze Kafky. Všichni jste četli něco od Kafky, ale asi nevíte, že tak trochu démonicky píše o době, kdy byl zaměstnancem mého dědečka. Praha tedy vyplňuje jistou část historie mé rodiny a já jsem rád, že jsem tady.

Tak jak tomu rozumím, jde o to, změnit styl struktury společenského chování, který převládal posledních dvě stě tři sta let. Povím vám o některých výsledcích výzkumu, které mne naplňují nadějí a které vypadají, že budou ve výše naznačeném směru velmi efektivní, leden z hlavních problémů, který s sebou přinesla industriální revoluce, byl rozpor, napětí mezi duchovní podstatou člověka a materialistickými aspekty technické civilizace. Obvykle se tomu zkráceně říká problémy vztahu mysli a těla nebo mysli a mozku, ať už se projevoval rozpor mezi církví a esoterními disciplínami na jedné a stále více převládajícím tzv. vědeckým názorem na svět na druhé straně, nebo jinak. Máme stále tendenci vidět a řešit věci jen z jejich jedné stránky a zapomínáme na tu druhou. Nenaučili jsme se vidět svět v jeho doplňující se komplexnosti.

[Je to vlastně paradox: mužský svět domínuje svým materialistickým přístupem, přičemž

samo slovo »matter«, hmota, je odvozeno od slova matka: měl by tedy směřovat spíše ke světu ženského chápání. Jak ty dva zdánlivě tak rozdílné přístupy a světy dát zase dohromady? Samozřejmě řešení je prosté: láska. Jak to ale udělat?

Při výzkumu lidského mozku, což je nejdokonaleji organizovaná struktura ve vesmíru, se daří celkem přirozeně obcházet dualismus spíše mechanistického vědeckého přístupu a nastupující informační revoluce. Minulý rok jsem publikoval knihu MOZEK A VNÍMÁNÍ. Pokusil jsem se v ní posunout holografickou teorii mysli o kousek dál. Osobně mne na tom zarazilo, jak rychle si laická veřejnost holografickou teorií osvojila a jak hologram dnes hezky reprezentuje onen mystický aspekt naší existence - protože tu nepochybně existuje jistý velmi důkladný řád vesmíru i mozku, distribuovaný jak směrem k celku, tak do jeho jednotlivých částí. Každá část pak reprezentuje i celek - můžete vzít jen kousek negativu hologramu a stejně dostanete obraz celý. Tohle tedy bylo velmi rychle akceptováno laickou veřejností, ne tak mými kolegy a mozkovými chirurgy, a představuje to v oblasti výzkumu mozku, přes ohromné množství dílčích problémů, veliký krok kupředu.

Jak naznačil David Bohm a mnozí další, mechanistická věda posledních dvou století používala ke svému studiu především čočky. Dokázala-li by se na svět dívat bez nich, možná by svět viděla spíše jako hologram. [Je tedy něco ve vzduchu a to, o čem hovoří David Bohm a kvantová fyzika, má společné rysy s tím, o čem hovoří výzkumy mozku. Denis Gabor napsal pár let před vynálezem hologramu článek, ve kterém nastolil podobný problém. Byl matematik a hologram byl vlastně matematickou demonstrací, že při elektronové mikroskopii by obraz zkoumaného předmětu byl lepší, kdyby se snímaly obrázky vzoru interferencí místo obrazu samotného předmětu vtom kterém bodě. V roce 1946 tedy Gabor publikoval článek, který mu mimochodem tři nebo čtyřikrát zamítl, protože mu nikdo tenkrát nerozuměl, a který jsme dlouho nemohli nikde nalézt

Matematik Fourier dokázal teoreticky to, co patří k největším objevům 70. let - že každý vzor, třeba architekturu tohoto sálu, lze analyzovat pomocí vlnových forem. Vlnové formy se pak od sebe liší frekvencí, amplitudou a vztahem k sobě navzájem. Gabor v roce 1948 dokázal, že se dá spektrum převést do »hologramu«. Někdy se této Fourierově technice říká rozprostřené formy, protože informace o celku jsou rozprostřené po celém fotografickém negativu, iakákoliv část reprezentuje celek.

Energie je ve fyzice rozměr změny. Ten je vyjádřen hustotou frekvence vlnových forem.

Na druhé straně rovnic je časoprostorové kontinuum a způsob, jakým jej většinou zažíváme. Stojím tu před vámi a vy mne vidíte. Můžete mne odlišit od stolu nebo jiných předmětů, kategorizovat - doufám - a to jsou všechno časové prostorové aspekty věci. Jde tu tedy o implikátní, zavнутý holografický řád. Takto byty věci chápány přinejmenším do roku 1965. Protiklad chápání prostoru a času na jedné a holografické analýzy na druhé straně vyvolal potřebu nějak oba aspekty začlenit do stejné koordinovaného prostoru.

Protože Gabor byl velmi praktický muž, zkoumal, jaké jsou limitní možnosti intenzity telefonních hovorů v kabelu přes Atlantický oceán. Telefonní hovor, to je v elektrické formě spousta vln. Dá se tedy vzít pouhý vrchol jedné takové vlny, a z ní se dá usoudit, jaká je frekvence celé vlny: dá se to zkrátit. Kde je ale zde limit, jak až se to dá zestručnit? Během 70. let se zjistilo, že vztah mezi časoprostorem a informací charakterizuje také to, čemu říkáme vjemové pole zrakového neuronu. Dá se změřit opravdu z jednoho neuronu. Máme tedy jedno vjemové pole, jednu informaci, a když ji pomocí Gaborových elementárních funkcí pomocí počítače znásobíme, dostaneme přesně to, co se děje v našem mozku: nepřehledný zmatek.

Gabor prokázal, že (Hilbertova) matematika, kterou použil a kterou použil Heisenberg k definici kvanta ve fyzice, platí také pro oblast komunikace, a zavedl termín informační kvantum. [Je tedy jasné, že stejný matematický popis se dá aplikovat na oblast komunikace, na oblast mikrosvěta ve fyzice a na mikroskopicky zaznamenané procesy v mozku. To je podle mého názoru obrovsky důležité zjištění.

Nejsnadnější je to všechno pochopitelné, pomůžeme-li si příkladem piana. Máme tu nějaký mechanismus, a piano je mechanismus, a systém prostorově organizovaných kláves s nízkými tóny vlevo a vysokými vpravo, které jsou prostorově spojeny se strunami upevněnými v ozvučných deskách. Struny rezonují na určité frekvenci. Když se to umí, z piana se line nádherná, třeba Mozartova hudba.

Mozek je, jak věřím, organizován podobně. [Je zde nějaké prostorové uspořádání, např. čelních laloků, časové uspořádání a v rámci složitějšího systému neuronových kontaktů a sítí jsou tu rezonance, na které lze aplikovat Gaborovy elementární funkce. V 60. letech bylo zjištěno, že určité části mozku reagují rezonancemi na určité frekvence.

Není to nic nového, lidé žijící na konci minulého století by se mohli zeptat - no a co? Prožívali podobnou změnu paradigmatu. Mímo chodem, i v případě piana je to obdobné, pianový model byl navržen v 80. letech minulého století Ohmem v oblasti elektřiny. [Je to

mýtus pro 21. století

Přednáška z 12. transpersonální konference (ITA), Praha 1992

jako pohyb ve spirále, už tehdy tu byly jisté ideje, a dokonce jisté důkazy. Velmi komplikovanou neuronovou síť můžeme využít dvěma způsoby, leden z experimentů, který jsme provedli v 60. letech, ukázal, že podráždíme-li neurony v zadní části mozku, signál se rozdělí do skupin podle nějakých kategorií. Podráždíme-li přední části mozku, všechny části reagují společně a výsledkem je jakýsi holoprostor či hologram. Všechno je propojeno: přestože každý kanál v případě zadního podráždění funguje nezávisle, podráždíme-li frontální blok, mozek reaguje jako celý orchestr, sjednocené.

Má práce sestávala z pokusů zjistit, jaké jsou rozdíly mezi zadní a přední částí mozku, a hlavně, jak funguje ta přední. Tedy, jakmile stimulujeme přední části mozku, ať už chemicky, nebo třeba zpěvem mantry, dostáváme jakýsi holografický model funkce a operací, který nám umožňuje dělat věci, spojené např. s našimi esoterickými tradicemi.

Naše vnímání času a prostoru je zabaleno v hologramu. Jinými slovy, nemůžeme jej objevit, aniž bychom je netransformovali. Každá příčina a následek probíhají v čase, a neplatí-li časoprostorové podmínky, není-li tedy čas, všechno probíhá současně. V tomto ohledu zde existuje spousta otázek pro které prostě nemáme odpovídající termíny a slova. Například otázka »out of body experience«, zážitku mimotělní zkušenosti, a spousta dalších je zatím mimo dosah našeho uvažování a nedostáváme odpovědi, protože nejsme schopni položit ty správné otázky. Prostor a čas, tělo a ne-tělo, vesmír a my, to všechno rezonuje mezi sebou do takové míry, že námi chápáné hranice a limity zde neexistují, jsou irelevantní. Nemáme slova, nemáme jazyk který by tyto věci dokázal popsat: slovo logos vlastně znamená kategorie, koncept Možná takhle problém budeme muset spíše zahrát nebo zatančit než vyslovit.

Existuje již množství důkazů o tom, že způsob, jakým jako individua existujeme, do jisté míry odráží způsob, jakým jsme se jako rasa vyvinuli. Lidské embryo nejprve vypadá jako ryba, pak jako obojživelník a tak dále.

Rád bych předeslal, že snad náš kulturní vývoj sleduje podobné principy jako organická evoluce. Že dnes vstupujeme do nového období, ve kterém holografický způsob vnímání zkušenosti (předními mozkovými laloky) bude integrován do paradigmatu tzv. vědeckého materialismu. My máme tendenci to staré vyhodit a ve vztahu mezi vědou a náboženstvím se to již děje. Vědecké důkazy, které v tomto aspektu měly svůj počátek v Gaborových pracích, naznačují, že věda a duchovnost spolu souvisejí.

Rád bych poukázal na tři nejnovější objevy. První se týká kulturního vývoje společnosti.

Existují důkazy, že frontální mozkové laloky se vyvíjí nejméně ve třech etapách: v prvních letech života, pak mezi 7. a 8. rokem a nedávno se k překvapení vědců zjistilo, že nejdůležitější nárůst frontálních laloků se odehrává mezi 17., 18. a 21. rokem, línými slovy, zatímco naše děti studují na středních školách, jejich mozky prodělávají nejradikálnější proměnu. Přední laloky jsou oblasti, které pracují např. s hodnotovými žebříčky a esoterickými a duchovními aspekty naší existence.

Z toho, co jsem se dočetl o prastarých civilizacích, mohu usuzovat, že se tehdejší lidé chovali násilnický. Oko za oko, zub za zub. Možná naše civilizace ještě kulturně nedospěla do stadia, ve kterém by mohla adekvátně využít funkci frontálních mozkových laloků. Možná prostě musíme i kulturně dospět na úroveň, která by nám umožnila akceptovat i vnitřní rozměr našeho člověčenství.

Ray Bradley studoval komuny a komunity po celá desetiletí tak, že sledoval vztahy v párech. Ptal se prostě: ke komu cítíte příbuznost? Ke komu patříte? Kdo vám dává příkazy? Koho milujete? Nakonec mu z odpovědí vyšly fascinující diagramy: převažovaly dvě oblasti, které nazval Láska a Moc. Moc ve vztahu k hierarchickým vztahům - ve smyslu ty proti mně, já s tebou nebo já ne s tebou. Ukázalo se, že každý v komunitě přesně věděl, co se děje mezi ostatními členy. O vztazích mezi členy komunity existuje nějaké všeobecné povědomí, které jaksi obaluje všechno, co se pak ve skupině děje.

Vše, o čem jsem hovořil a co se týkalo organizace systémů či struktur, je relativně statické. Jsou to popisy, jak funguje nějaký systém, popis metafory, jak funguje piano a jak mozek, ale ve skutečnosti je samozřejmě vše v nepřetržitém pohybu. V kvantové fyzice a jinde se o tomto dynamismu hovoří jako o entropii, změně organizace v čase a prostoru. Většina toho, co bylo ve fyzice až do doby před několika desítkami let vykonáno, se týkalo ideje, že vše je zvrátelné, přeměnitelné: čas, prostor.

Ilya Prigogine před několika desítkami let zjistil, že některé chemické látky se někdy chovají tak že si udržují svou momentální stabilitu úplně mimo rámec přírodních zákonů akce a reakce a daleko od stavu, který bychom nazvali rovnovážným. Dnes jsou tyto ideje známy jako např. teorie chaosu a běžně se operuje s koncepty různosti v jednotě.

Říkával jsem tehdy, že nerozumím pojmu »komplexnost«, a trvalo mi, než jsem pochopil, že tu jde o určitý paradox: operujeme s velkou růzností, která ale zároveň naznačuje jistý druh jednoty. Oponoval jsem zastáncům teorie chaosu, že ač souhlasím s existencí jistých »míst (pozitivních) změn«, musí zde být

ještě něco, co z toho nepořádku (pro který vědci používají slovo chaos) a zmatku vyvolá nějakou stabilitu. Otázka možná zní jinak: jak se vy nebo já máme chovat v tak složitém systému, jakým je naše současná společnost? Pracuji v týmu s několika čínskými vědci a jeden z nich to vyřešil následně: při počítačových simulacích, které pokračují až k tomu, co bychom nazvali chaosem, zjistil, že pokud to bude chtít kontrolovat a tu a tam zasáhnout, stačí, aby ovlivnil jednu malou část systému, a zbytek systému v patřičném čas zareaguje a dočasně se stabilizuje.

A to je poselství, se kterým jsem se chtěl podělit Vy i já tím, že stabilizujeme své individuální části komplexního systému (tedy, že přestaneme říkat »já sám nic nemohu změnit« a budeme pracovat na stabilizaci svých míst a částí), můžeme vyvést celý systém z chaosu do harmonie. Vim, že neříkám nic nového, ale dnes na to máme už vědecké důkazy. A vzpomeňte si na dobu, kdy v roce 1989 několik ječinců změnilo svět. To, co se stalo přímo tady v Praze, může být nádherným příkladem, jak by to mohlo fungovat i jinde.

Přeložil (vm)

Hazel Hendersonová, futuroložka a autorka známé knihy BUILDING A WIN-WIN WORLD, členka představenstva Worldwatch Institute, je původem Angličanka a k tzv. »zelené ekonomii« ji koncem 70. let přivedla četba knihy Fritze Schumachera MALÉ JE KRÁSNÉ. Z její iniciativy pak byl Schumacher několikrát pozván do USA, aby tam »boursal« stále přezívající ekonomické iluzorní mýty. Hendersonová, která je přesvědčena, že na »ekologizaci« ekonomie se bude stále více vydělávat, publikovala na toto téma několik knih (POLITIKA SOLÁRNÍHO VĚKU, VYTVÁŘENÍ ALTERNATIVNÍ BUDOUCNOSTI, MĚNÍCÍ SE PARADIGMATA) a podílela se na několika zásadních dokumentech OSN (NOVÁ DEFINICE BOHATSTVÍ A POKROKU, OSN – ALTERNATIVY FINANCOVÁNÍ). Spolu s kapitánem Cousteauem je Hazel Hendersonová považována za osobnost, která nejvíce ovlivnila ekologické povědomí veřejného mínění. Pracuje v poradním výboru Calvert Social Investment Funds (Washington D. C.) a v hospodářské poradní radě WETV (Ottawa, Ontario). V roce 1996 získala spolu s držitelem Nobelovy ceny A. P. Esquivalem z Argentiny cenu Globální občan. Její články distribuuje Interpress Service do 400 novin ve 27 jazycích, s výjimkou USA.

Globalizace, která se začala prosazovat na konci studené války, nejpodstatněji zasáhla oblasti financí, liberalizace trhu a privatizace - oblasti stále řízené ekonomickými teoriemi 19. století a přitom komunikačními, přepravními, počítačovými a prostorovými technologiemi obepínajícími celý svět. Tato specifická forma globalizace snižuje světovou kulturní diverzitu i biodiverzitu, a zároveň má záporný vliv na rozvojové země, chudé a zranitelné lidi a životní prostředí.

Novinky v globalizačním procesu jsou jak kladné, tak záporné. Pokračující trend může přinést těžké chvíle politikům i životnímu prostředí. Globalizace na poli financí a liberalizace trhu už dokonce prokázaly na příkladu asijské ekonomické krize, která následně postihla celý svět, svoji neudržitelnost.

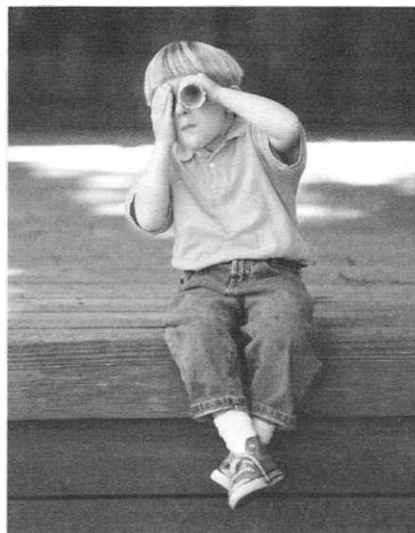
Už ale nemůže být zrušena. Televize, trysková letadla, internet a satelity nezmizí, jen jejich využití by se mohlo více přizpůsobit humanitním účelům za pomoci většího rozšíření globálních smluv, ujednání, norem a nových institucí celosvětového řízení. To se netýká jen nějaké celosvětové vlády, ale spíše multilaterálních spojení nacionálních, regionálních a lokálních suverénních subjektů za účelem řešení specifických problémů selhání trhu (např. nekontrolovaných měnových spekulací), obchodu s drogami a zbraněmi, praní špinavých peněz, přesunu kapitálu do daňových a znečišťovatelských rájů, degradace životního prostředí, exploatace přírodních zdrojů, úbytku biodiverzity, stejně jako dalších nacionálních a regionálních bezpečnostních otázek jako jsou terorismus, domácí a etnické konflikty, epidemie a změny klimatu.

ETIKA ZEMĚ

Předvídám i nové formy globalizace: »Etiku Země« (opřenu o nové poznatky o naší planetě), ekologicky udržitelnou a vyrovnanou, humanitní formy rozvoje. Obhajují nutnost regulace globálních »horkých peněz« (hot mo-

ney) a finančních trhů za účelem internalizace jejich nákladů a dopadu na okolí, stejně jako globalizaci environmentálních norem, lidských práv, pracovních podmínek, kódu chování a těch nejlepších praktik pro etické tržní chování.

Ano, je toho hodně, co je třeba udělat. Ale my lidé jsme neadaptivnějším živočišným druhem a stejná je historie našich kultur a společností. Pesimisté, kteří tvrdí, že lidská

přirozenost se nemění, se mýlí. Nové vědní výzkumy opět evokují již opomíjenou »lidskou evoluci morálního smýšlení«, která se objevuje dokonce už v denících Charlese Darwina.

Mnoho futurologů, včetně mne, se dívá na současnou ekonomickou, sociální a ekologickou krizi v souladu s příslovím »všechno zlé je k něčemu dobré«. Je to příležitost ke znovuzamyšlení nad dnešní globalizací financí, trhů, obchodu a materialismu a nad tím, jak může být globalizace sladěna s lokálními kulturami, hodnotami, tradicemi, rozličným duchovním chápáním a ekologickými imperativy. Klíčem je systém myšlení, který se zabývá rovněž globálními a dlouhodobými důsledky. Je dobré, že se ukázalo, že tento systém myšlení je pro

lidi naprosto přirozený, protože lidé jsou schopni pochopit své vlastní tělo, které je také velice komplexním systémem, a také takové vyvíjející se systémy jako komunity, města, ekonomiky a národy. To nám pomáhá v poznání, že tyto systémy, aby zůstaly zdravé, nemaximalizují jednotlivé proměnné, jako jsou ekonomika či ekonomická efektivnost, návratnost investic, technologická vyspělost, výkonnost nebo rychlost. Takovéto přístupy mohou poškodit ostatní živé systémy, se kterými jsou ve vzájemné interakci: společnost a ekosystémy. Představte si, že vaše játra se rozhodnou maximalizovat svůj růst a vlastní prospěch - brzy byste zemřeli. Je obecně známo, že rakovina vzniká, když se růst jedné skupiny buněk v našem těle vymkne kontrole a zničí ostatní životně důležité orgány. Lidstvo už dávno začlenilo své hluboké pochopení této a podobných systémových teorií ve všech významných světových náboženstvích, viz třeba pravidlo »Chovej se k ostatním tak, jak chceš aby se oni chovali k tobě.« Modernizovaná verze pro náš zrychlený svět by mohla znít: »Přemýšlej o tom, co se stane, když všichni ostatní udělají stejnou věc, kterou se chystáš udělat ty.«

Představte si, že by se všichni na světě pokusili napojit on-line a stát se burzovními makléři. Ve Spojených státech vnucují reklamy počítačových firem a poskytovatelů internetových služeb televizním divákům: »Použijte svůj počítač a náš software a obchodujte se zbožím a s měnami - můžete porazit systém a vydělat miliony«.

TRAGÉDIE SPOLEČNÉHO VLASTNICTVÍ

Klam spočívá v tom, že v dnešní globální ekonomice, založené na win-lose konkurenci, nemůže být vítězem každý - ve skutečnosti musí za každým vítězstvím stát řada poražených. Pokud se všichni snaží porazit systém, systém bude poražen a zkolabuje. Na konkurenci v subsystémech není nic špatného, avšak všeobjímající globální systémy musí být vyváženy a spravovány pomocí kooperativních win-win pravidel (obě či všechny strany »vyhrávají«), mezinárodních standardů a zákonů. Nebude-li tomu tak, ekologické a ekonomické kouty budou přeplněny konkurenčními lidskými aktivitami, zničí se ekologická a zdrojová základna a s nimi i sociální struktura jednotlivých zemí. Tento fenomén byl vědci popsán jako »Tragédie společného vlastnictví« (The Tragédie of The Commons). Vychází ze zkušeností pastýřů ovcí ve středověké Anglii, kteří pásli své ovce na pastvině známé jako společná. Pro každého pastýře bylo příliš lákavé zahnat na tuto pastvinu o několik ovcí více, takže nakonec byla past-

ál ní odpovědi na globalizaci

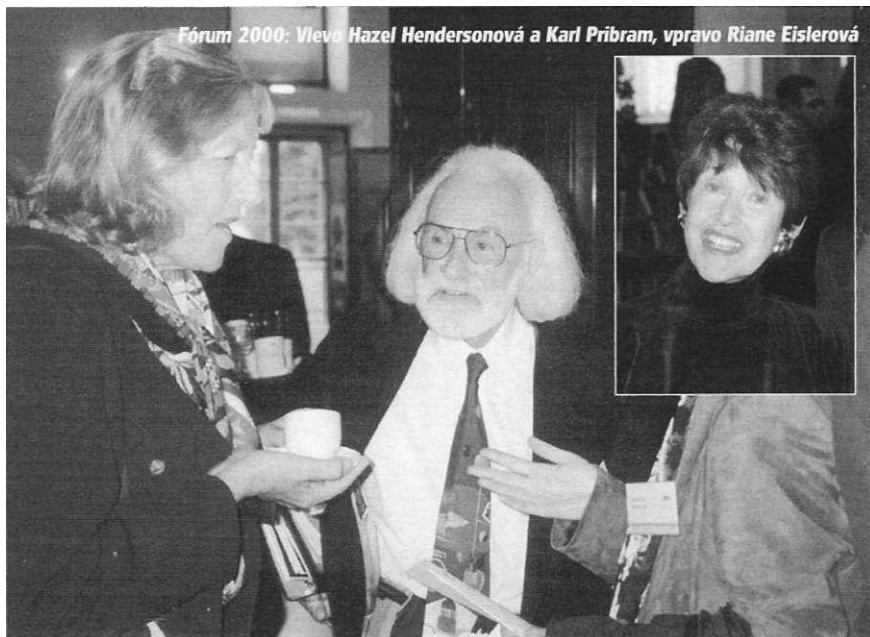
Fórum 2000 · 13. října 1998

Hazel Hendersonová

vina spasena a zničena pro všechny. V přírodě je konkurenční chování vyváženo spoluprací a inovací, např. mutacemi, společnou evolucí a dalšími strategiemi založenými na symbióze. Všechny sociální vědy, od antropologie a teorie her až po sociologii, se zabývají kompletní škálou druhů lidského chování od konkurence po kooperaci - výjimkou je pouze ekonomie. Tržní ekonomie se zaměřuje pouze na konkurenci.

Během poslední dekády soupeření mezi vládami a účastníky trhu se ukázala jedna věc: trhy potřebují pravidla. Demokracie používají dvě formy zpětné vazby plynoucí od jednotlivců k »rozhodovatelům«: ceny na trhu a volební hlasy. Ceny ovšem musí být správně stanoveny (zahnutím sociálních a environmentálních nákladů) a hlasy musí být neúplatné. Dokonce i ideologové liberálních trhů uznávají, že volné trhy potřebují vládní regulace např. v oblasti majetkových práv, smluv, státního a mezinárodního práva, účetních pravidel a údajů, vymáhání, policie, soudů a dokonce spolehlivého vybírání daní (na infrastrukturu, zdraví, vzdělávání a další veřejné služby). Absence těchto sociálních institucí směřuje trhy k anarchii, kriminalitě, násilí a mafiánskému prostředí. Přes to všechno vymírají iluze, že trh je schopen sám napravit své chyby, velice těžce.

Dnes navíc jde experimentování déle než k jednoduchým receptům a šokovým terapiím, jak tomu bylo v Rusku a východní Evropě. Většina budoucích zápasů mezi vládami a účastníky trhu se odehraje nad problémy reformy druhé generace, zahrnující širší analýzy, měření úspěchů a zároveň to, jak na sebe vzájemně působí regulace, sociální instituce a trhy. Starší ideologické bitvy, týkající se první generace tržních reforem byly vyvolány studenou válkou: komunismus kontra kapitalismus. Vypouštěly se slogany zjednodušených a zavádějících děl soupeřících ekonomů levicových, pravicových i těch ve středu: od Karla Marxe a Mao Ce Tunga po Raula Prebische, Iohna Maynarda Keynesa, Friedricha von Hayeka a jejich slavné studenty Milтона Friedmana a Margaret Thatcherovou. Z aplikací těchto textů vzešla neporozumění a politické chyby: vlády by měly spíše vlastnit »výrobní prostředky« (např. podniky v nosných

Fórum 2000: Vlevo Hazel Hendersonová a Karl Příbram, vpravo Riane Eislerová

odvětvích), než regulovat trhy a firmy. Trhy by měly být spíše oprostěny od byrokratické administrativy, než aby se stále diskutovalo o tom, které regulace jsou nezbytné. Zobecněné neoklasické ekonomické teorie známé jako »Washingtonský konsensus« byly rozšiřovány po celém světě Spojenými státy, Světovou bankou a ekonomy Mezinárodního měnového fondu prostřednictvím půjček s podmínkami vyžadujícími strukturální změny.

Ekonomické učebnice teoretizují, že cenový systém (řízený jednotlivými »ekonomicky uvažujícími lidmi«, kteří usilují o maximalizaci svých partikulárních zájmů) je neefektivnější, a proto preferovanou formou alokace zdrojů, která by se měla s konečnou platností stát upřednostňovaným režimem ve všech zemích. Někteří dávají trhy do rovnosti s demokracií. Tyto učebnice připouštějí, že se mohou vyskytnout tržní selhání (díky nerovnoměrnému rozdělení moci, bohatství a informací), ale považují je za výjimky. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 zmizela Washingtonský konsensus konkurence. Přesto neblahá vrtkavost finančních trhů vedla k debaklům. Stát se stále oslabuje vůči globálním trhům a je stále méně schopen se vypořádat s dopady globalizace na své vlastní občany.

GLOBALNÍ KASINO

Dnes můžeme díky globalizujícím elektronickým trhům sledovat, jak tyto trhy urychlují dominanci cenového systému nad rozličnými tradičními hodnotami, kulturami a institucemi, které tvoří »kulturní DNA kódy« různých společností. Trhy založené na elektronice a internetu zplodily globální kasino s měnovým ob-

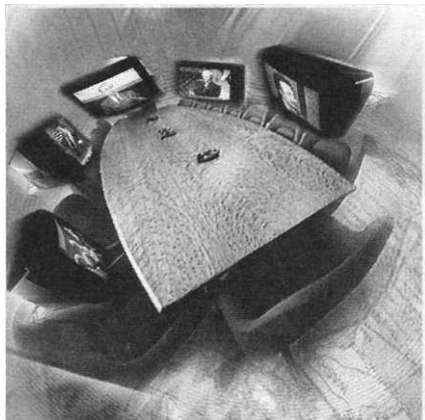
chodem 1,5 trilionu USD denně. Takovýto tok virtuálních peněz zasáhl celou planetu a vytváří nákupní horečky po měnách některých zemí, přičemž majetkové hodnoty těchto měn vybuchají v jiných zemích. Virtuální společnosti založené na internetu, prodávající své produkty v kybernetickém prostoru, mohou být osudné pro malé lokální obchody, protože jejich nižší ceny jsou založeny na vyhnutí se nákladným zdaněním a režijním nákladům opravdových obchodů. Elektronické obchody usnadňují praní špinavých peněz a další kriminální aktivity. Umožňují snadný únik kapitálu a vyhýbání se zdanění, tím vlastně pomáhají vytváření zahraničních daňových rájů. Zvyšují rovněž tékavost, při které se velice daří obchodníkům a překupníkům.

Elektronické obchodování Chicagské obchodní komory nyní zahrnuje obchodování s emisními kvótami (např. právo do určité míry znečišťovat životní prostředí přidělené vládou jednotlivým společnostem, které poté s tímto právem vzájemně obchodují). Podle teorie dovoluje díky cenovému systému vytvoření takového trhu snížit znečištění efektivněji, než by tomu bylo pomocí direktivních nařízení. Problém ovšem spočívá v tom, že vlastně necháváme znečišťovatele znehodnocovat hodnotné veřejné zdroje (vzduch, který dýcháme) a odměnou těm modernějším, čistším, »zeleňým« podnikům je potom penalizace těch ostatních. Nejzvrácenějším efektem těchto elektronických trhů však je to, že umožňují cenovému systému nakládat se zdroji - od těch globálních až po lokální. Obchodní magazíny a ekonomové oslavují schopnost kybernetických trhů všeobecně snižovat ceny tím, že přemísťují vyjednávací role do rukou kybernetických obchodníků. Takto by tomu ovšem

mělo být za ideálního předpokladu, že ceny budou plně zahrnovat environmentální náklady výroby a že každý bude mít na trh, i na ten kybernetický, stejný přístup.

STATISTICKÉ ILUZE

Realita je ale velmi odlišná. Okolo dvou miliard obyvatel planety Země přežívá při peněžním ekvivalentu několika dolarů na den, někdy i méně. Někteří dokonce žijí mimo ceno-

vý systém v tradičních nepeněžních společnostech. Vyměňují si zboží a služby na oplátku nebo obchodují v naturáliích. Dokonce i v průmyslových společnostech je asi 50 % produkce a služeb neplacených, poskytovaných dobrovolně v komunitách a domovech. V celosvětovém HNP není zahrnuto okolo 16 bilionů dolarů hodnoty této nezaplacené produkce a služeb (UN Human Development Report 1995). Podobně růst HNP nadhodnocují přírodní zdroje a přírodní služby.

Washingtonský konsensus byl ještě více zdiskreditován v polovině roku 1997 po kolapsu thajského bahtu, následovaného malajským ringgitem, indonéskou rupií a dalšími devalvacemi, se kterými souběžně trvala pětiletá recese v Japonsku. Diagnózy proti asijské chřipce se jen hemžily, o prokázané nakažlivosti není žádných pochyb. Kritici MMF poukazovali na to, že jeho tradiční všelék - vysoké úrokové sazby, rozpočtové škrty a měnové devalvace - byl přijat za účelem zastavení mamotravnosti vlád, zatímco asijský problém vyplouvá na povrch v soukromých sektorech. Dnes MMF pokračuje v restriktivní politice vůči asijským ekonomikám, během které stoupá nezaměstnanost a veřejné protesty a tragicky se množí sebevraždy (36 % v Koreji a 17 % v Japonsku). Světová banka dokonce vydala zprávu Po Washingtonském konsensu: záležitost institucí. Zpráva definuje instituce (ústavy, pravidla, zákony, smlouvy) a méně formální zásady (mravy, etiku) a dokonce stupně důvěryhodnosti, které jsou nezbytné pro fungování a existenci trhů. To konečně odráží to, co systémoví analytici jako já, antropologové, lidé zabývající se teoriemi her a politologové říkají už několik desetiletí. MMF má oprávnění kontrolovat mezinárodní pohyb kapitálu,

když je to třeba, ale ve skutečnosti nevyvinul žádnou snahu takovéto kapitálové přesuny regulovat

KŘEHKÁ EKONOMIKA

S rozptylováním lidských sídel po celé planetě se rovněž globalizuje obrana ekosystémů a biodiverzity. Šest miliard členů lidské rodiny nyní spotřebovává nějakých 40 % fotosyntetické biomasy naší planety, což potvrzuje i rychlost zanikání dalších druhových spolekobytel naší planety. To vytváří pro lidskou společnost a řízení zcela nové nároky, James Taiter upozorňuje na to, že 95 % lidských zkušeností bylo získáno během členství v potulných tlupách přibližně 25 sběračů/lovců. Konfliktům se čelilo tvář v tvář. Společné statky měly teritoriální ráz a byly spravovány za účelem vyhnout se nadměrnému využívání ekosystémů a jednalo se především o rituály, mluvené tradice, přepadávání, dobývání nevěst, vraždy dětí a časté divoké potyčky. Lidé tudíž mají velmi málo zkušeností s globální správou své společnosti, dokonce i v dnešních megaměstech, jako jsou Sao Paulo, Šanghaj a Mexico City. I menší metropole jako New York a Londýn jsou velice »křehké«, co se týče denního zásobování a nakládání s odpady. Z dřívějších předměstí se stávají slumy a okraje měst metastázuji tím, jak na konflikty nestačí hranice, veřejné statky, infrastruktura a daně. »Řízení růstu«, tolik populární slovní spojení v USA, kolídne s právem soukromého vlastnictví a ústavními svobodami tím, jak městské správy bojují o omezení dalšího připojování na kanalizace a o další rozšiřování infrastruktury.

Jakékoli úvahy o dnešní globalizaci musí začít pochopením role národních států, jejich politiky a vzorů jejich soupeřivého chování uvedeného do chodu Westfálským mírem roku 1648. Jejich národní suverenita, tím tedy i výchova k vlastenectví a armáda, která má bránit jejich území, se jim stala svatou - to potvrzuje metody prokládání ekosystémů našimi předchůdci sběrači/lovci. Může být takto hluboce zakořeněný nacionalismus a patriotismus, založený většinou na patriarchálních sociálních strukturách, rázem změněn jako pomoci kouzelného proutku? Může se lidská uvědomělost rozšiřovat a společnost demokraticky restrukturalizovat tak, že včas pochopí ekologickou skutečnost a vyhne se hrozivým kolapsům, odumírání a zániku dalších biologických druhů, mezi kterými může být i ten náš?

Takové myšlenky neustále provázejí většínu environmentálních aktivistů pracujících na lokálních, regionálních národních a globálních otázkách. Na Michiganské státní univerzitě, po takto laděné přednášce s názvem Za antropocentrismem (Beyond Anthropocentrism), jsem byla v roce 1969 označena za »člověka hlásajícího zkázu«. Současné trendy směrem

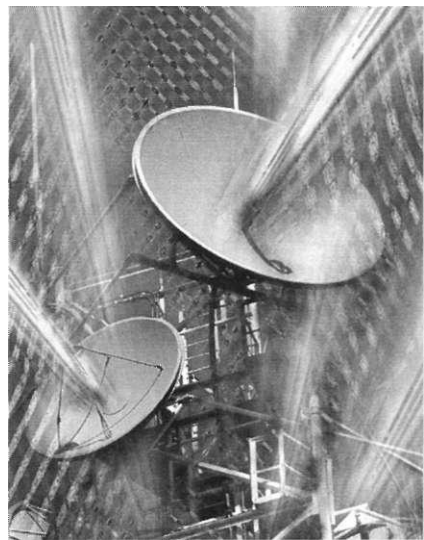
k demokracii a trhu tedy mohou být prospěšné jen za předpokladu, že dva druhy zpětné vazby vycházející z role jednotlivce - hlasy a ceny - nejsou zkreslené, např. že volby nejsou zkorumpovány a ceny zahrnují sociální a environmentální náklady.

PLANETA JAKO UČEBNICE

Dnes je nám naše planeta v důsledku pokračujících ohromných průmyslových, elektronických a biologických experimentů tím nejlepším učebním prostředím. Během pozorování a rozpoznávání všech pozitivních (rozšiřujících se) a negativních zpětných reakcí na naše chování dostáváme všichni lekce systémové teorie. Všechno to jsou potenciální signály, které by nás mohly postrčit k tomu, abychom dokázali nově definovat vztahy nejen k sobě navzájem, ale i k přírodě. Západní - komunistické a socialistické - perspektivy byly všechny postaveny na základě teritoriálních, soupeřících a ziskových zásad a na stále větším využívání technologií.

Právo, úmluvy a tvoření standardů jsou daleko pomalejší než zvyšující se tempo technologických změn, řízených podnikatelskou expanzí v rozšiřujících se režimech volného trhu.

Dnešní pronikání oblastí globálních společnými statky stále pracuje na předpokladech neoklasické ekonomie, která ignoruje environmentální a dlouhodobé náklady, přičemž trvá na zákonných principech vlastnického práva a na principech »kdo dřív přijde, ten dřív mele« a »nálezci jsou vlastníky«. Není divu že naše poslední planetární společné statky jsou v neustálém ohrožení - i přes tisíce knih a studií, které znovu a znovu vyprávějí slavné

podobností Garretta Hardina »Tragédie principu společného vlastnictví« (The Tragedy of the Commons). Některé globální statky, jako např. zemské elektromagnetické spektrum a kosmický prostor poblíž naší planety, se netěšily žádnému zájmu lidí, dokud nebyly vynalezeny technologie k jejich využití: telegraf,

telefon, rádio, televize, satelity, počítače a Internet. Vznikají spory mezi uživateli a mezinárodní právo o několik desítek let zaostává.

INTERNET

Přela jsem se o to (1991, 1996), že nejnovějšími globálními společnými statky jsou internet a World Wide Web stejně jako finanční kybernetický prostor - vše zatím neregulované a se zásadními otázkami okolo jejich stále většího využívání. Například soubor pravidel a jazykové normy na internetu jsou stále neformální a kontrolované hrstkou vynálezců a programátorů pracujících dobrovolně ve standardizačních komisích vytvořených ad hoc. Ještě horší je, že při stále větším množství informací poskytovaných internetem neexistuje žádná úmluva o informační kvalitě (odpovídající potřebám lidského a přírodního zdraví a přežití), která by čelila problémům dezinformací nebo zpřístupňovala vzdělání a »více moudra«. Internet má nedostatečné právní zabezpečení a společný fond z dolarových je daní momentálně převálcován černými pasažéry. Předpokládám, že během několika následujících let uvidíme jistý druh »Mezinárodní agentury internetových standardů a dohledu«, která bude mít za úkol vypořádat se s tímto druhem černých pasažérů a společných problémů za spolupráce s osvědčenými agenturami, jako jsou Světová organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organization - WIPO) a Mezinárodní unie spojů (International Communications Union - ITU).

Jaké jsou hlavní a klíčové důsledky přesunu občanů a obchodů do kybernetického prostoru? Pojďme začít elektronickým obchodováním. Mnoho firem usoudilo, že peněžní transakce budou monopolizovat kybernetický prostor díky vyšší bezpečnosti, šifrovacím systémům, manipulaci s kreditními kartami a systémy elektronické hotovosti (e-cash). Elektronické obchodování nevyžaduje peněž-

ní transakce, ale může vést k čistě informačním transakcím - např. k bariérovým obchodům se špičkovými technologiemi. Důsledky jsou jasné: peníze a informace jsou nyní ekvivalenty - nemáme dnes na celém světě peněžní a zlaté standardy, ale standardy informační. Banky prosperují díky nedostatku peněz a zároveň se pochopitelně snaží kontrolovat transakce v kybernetickém prostoru. Již dnes jsou každý rok v USA prostřednictvím elektronických obchodních sítí na počítačích vzájemně firmami vyměňovány služby a zboží za miliardy dolarů. Důsledky jsou pro světové bankéře zřejmé: pokud nevylepší zajištění měn, peněžní management a kontrolní operace - přestavbou brettonwoodských institucí a širším zpřístupněním úvěrů, nikoli pouze pro své kamarády ve vládách a korporacích - budou nahrazeni čistě informačními transakcemi. Současná technologická úroveň počítačových trhů může být při takové vzájemné vyměňování informací a špičkových technologií a při minimálních nákladech velmi efektivní. Rozvojové země již více nebudou muset vydělávat cizí měnu, ale budou moci obchodovat s veškerým zbožím mezi sebou - uzavírat tři, čtyři, pěti a šestistranné obchody s počítači uchovávanými revizní záznamy jako smluvní ujednání. Výjmenovala jsem důsledky všeho včetně potřeby tří různých druhů oběživ:

- 1) globální rezervní měny,
- 2) národní měny a v případě potřeby jejich monetární unie,
- 3) lokální měny pro potřeby pouze lokálních trhů.

Podobně spojení počítačů a komunikací vytvořilo ve finančním kybernetickém prostoru dnešní »globální kasino«, kde se každých 24 hodin obchoduje s oběživem v hodnotě 1,5 trilionu USD. Mladí měnoví obchodníci v bankách a směnárnách po celém světě, používající ekonomii 19. století, mohou dnes rozhodovat o měnách, úrokových sazbách a bu-

doucích smlouvách, stejně jako o vládních politikách. Mohou tím nejdemokratičtější způsobem přinutit zvolené politiky, aby zaktivovaly domácí regulaci a záchranné sítě pro udržení národních rozpočtů a měn »přitažlivými« pro obchodníky. Přitom 90 % tohoto denního toku hot money je spekulativního charakteru, lak jsme viděli v Mexiku a nyní i v Asii, Rusku a Latinské Americe, jsou schopni »vytlouci« oběživo a ekonomiky na jedné straně světa, a na Wall Street a v Evropě vytvořit bubliny finančních aktiv - díky tomu, že unikající kapitál hledá bezpečná úročiště. Je naléhavé harmonizovat existující pravidla pro obchodování s měnami, akciemi a obligacemi, usnadnit kontrolu a vytvořit lepší zúčtovací systém. Kamarádčkování se daří nejen v Bangkoku, Tokiu, Jakarta, Kuala Lumpur a v Soulu, ale i ve Washingtonu, Londýně a v Bruselu. Hlubším poznáním z asijské krize je, že politika, která se snaží vyhnat HDP výš pomocí růstu založeného na otrockých mzdách, represí, rychlé exploataci lesů a minerálů, se může líbit kapitálovým trhům, ale je neudržitelná a hrozí jí nebezpečí kolapsu.

SPORNÉ TEORIE PŘEŽÍVAJÍ

I při přechodu našeho století do post-studenno-válečné éry se svět stále potýká s nevyřešeným dilematem 20. století: národy se stále kolektivně snaží o hlubší integraci svých národních trhů. Generace politiků - poučených 1. světovou válkou, Ligou národů, velkou hospodářskou krizí, 2. světovou válkou a nakonec brettonwoodskými ujednáními z roku 1945 - se zaměřují na tři národní ožehavé cíle, které se snaží sladit pomocí různých zásahů, od regulace až po koordinaci:

- 1) směnné kursy,
- 2) domácí měnové politiky,
- 3) mezinárodní toky kapitálu.

Ekonomické ideologie šly po zjištění nákladů nezaměstnanosti a sociálního zhroucení během Velké deprese až za prosté formulace »zdravých peněz« - ke zlatému standardu a pokusům vyvážit národní rozpočty.

Mnoho sporných ekonomických teorií ale stále přežívá. Loajální zastánci Mnohostranné dohody o investicích (Multilateral Agreement on Investment - MAI) aktivně podporují práva globálních investorů, zatímco MMF navrhuje změnit své požadavky tak aby se eko-

nomiky otevíraly globálním kapitálovým to- kům. Účastníci globálního trhu a jejich ekono- mové podporují odloučení centrálních bank od apolitického vlivu«, deregulaci domácích ekonomik, zflexibilnění trhů práce, zatímco dodržování lidských práv, pracovních a envi- ronmentálních standardů prý »deformuje« trh.

Všechny tyto ekonomické přístupy jsou stá- le přednášeny na příliš mnoha univerzitách a obchodních školách. Studenti si stále osvo- jují teorie o rovnovážných modelech, dokona- lých trzích a cenách zahrnujících všechny ná- klady - jak vzdálené je to však od reality! Po dvě desetiletí jsem zdůrazňovala a zdůrazňuji nutnost vzít v úvahu externí náklady a pře- školit všechny ekonomy pomocí teorie her, systémů a chaosu, pomocí antropologie a ekologie. Trvala jsem a trvám na tom, že je

pro profese zabývající se aplikovanou ekono- mií třeba zavést stejný systém licencí a stan- dardů zodpovědnosti, jako je tomu u lékařů a právníků, a zároveň rozšířit modely politik zapojením víceodvětvových přístupů a exper- tů, jako je tomu při vybírání technologií, v sys- témové dynamice a u metodologii výzkumu termínovaných finančních obchodů. Takovéto interdisciplinární přístupy k WTO, NAFTA, MAI a dalším tvůrcům obchodních pravidel by šly nad národní účetnictví, založené na HDP a na současných »externích« sociálních a environ- mentálních nákladech, směrem k cenám zahr- nujícím plné náklady, ohodnocení životního cyklu a napravení modelů oceňování inves- tičních kapitálových aktiv (capital asset pricing models - CAPMs) tak, jak to navrhuji mnozí kritici volného obchodu.

Všichni tedy můžeme a musíme pochybo- vat o tradiční ekonomii a já tleskám takovým kampaním, jakou je desetibodový program Globální postup proti chudobě Kanadské rady pro mezinárodní spolupráci s vysvětlujícími údaji a návrhy opřenými o zdravý rozum, stej- ně jako práce Síť třetího světa v Penangu atd.

BIODIVERZITA

Biodiverzita je další nově vnímaný globální společný zdroj, v současnosti pod neustálým tlakem. Pochopení biodiverzity jako základní- ho informačního kodexu všech živých orga- nismů - zdroje daleko bohatšího než uhlí nebo ropa - způsobilo dnešní masový vpád chemických a farmaceutických společností do posledních původně obývaných deštných pra-

Trhliny amerického snu

Hazel Hendersonová na Fóru 2000 12. října 1999

Ráda bych navázala na tvrzení, že všechny země se transformují. Ráda bych také poně- kud poopravila všeobecně panující fenomén »amerického snu«. Domnívám se, že transfor- mace ve východní Evropě a v Rusku mají úzký vztah ke transformaci, která probíhá ve Spo- jených státech. Součástí neúspěchu transfor- mace ve východní Evropě je také ambivalentní přístup Spojených států, jakési kolísání mezi intervencí a izolacionismem. Probíhají debaty o suverenitě a v podstatě z toho vyplývá ja- kýsi dvojitý standard ve vztahu k suverenitě, k svrchovanosti.

Je to velice závažná situace, nemohu o ní tady hovořit podrobně, ale domnívám se, že se to projevilo i v posledních dvou velkých in- tervencích. Chtěla bych spíše učinit několik poznámek jako jednotlivce, jako Američanka. 1 když ve skutečnosti původně pocházím z Velké Británie, žiji již třicet let ve Spojených státech. A přišla jsem tam se znalostí vize americké ústavy podobně jako tolik jiných lidí, kteří přišli do Spojených států. Myšlenka sledování štěstí, to je úžasný pojem a tento po- cit imigrantů je něco, co mnoho lidí sdílí. Mno- hým z nás se naše vize v Americe naplnily. Ale já jsem například v roce 1990 byla v Mos- kvě, kde jsem se zúčastnila semináře na so- větské Akademii věd v sekci pro světovou ekonomiku, a tam jsem se setkala s celou řa- dou učených ekonomů, kteří hovořili o tržní ekonomice a já jsem jim vyjadřovala kompli- menty, obdivovala jsem, kolik knížek, ameri- ckých knížek o tržní ekonomice četli. Ve sku- tečnosti si myslím, že v knihách a učebnicích mnoho věcí chybí. Zeptala jsem se jich tedy: »Kolik z vás skutečně navštívilo Spojené stá- ty? Kolik z vás vidělo, jakým způsobem tržní ekonomika funguje ve skutečném světě?« Sa- mozřejmě, nikdo z nich tam nikdy nebyl. A já

jsem se pokusila poukázat na to, že pokud by ve Spojených státech byli, pak by určitě zjistili, že důvod, proč naše tržní ekonomika funguje tak, jak funguje, je ten, že máme tisíce a tisíce různých předpisů na různých úro- vních a že trhy a regulace nejsou dva rozdílné póly, ale dvě strany stejné mince. My jsme se od té doby ze situace v Rusku poučili, víme, že pokud neexistují pravidla, trhy propadnou mafii.

Situace ve Spojených státech je taková, že se tam setkáváme s velikými neúspěchy, ta- kovými metlami americké společnosti, jakými jsou násilí, rasismus atd. Hrozné jsou i diskuse kolem vlastnictví zbraní, také zaostáváme ve vzdělanosti. Spojené státy udávají 96 % lidí, kteří umějí číst a psát, ale ve skutečnosti je to asi 80 %, což je horší než v Iráku. A to je z hlediska leffersonovské politiky velice špat- né.

AMERICKÝ SEN SE TRANSFORMUJE

Nové otázky, které se kladou stále důrazněji, začínají problémem politické korupce. V sou- časně době důvěřuje vládě ve Washingtonu pouze 40 % Američanů. To není jejich apatie nebo hloupost, to je realismus. Oni si uvědo- muji, že celý ten proces byl ovlivněn penězi, obrovskou mocí, lobby velikých společností, vojensko-průmyslovým komplexem a tak dále.

Je tu také mnoho otázek vztahujících se k materialismu, otázek, které se vztahují k účelu a prostředkům. Růst se velice často stal cílem sám pro sebe, velice často zapomi- náme, že měl být jenom prostředkem a úče- lem měl být rozvoj lidstva, rozvoj lidí.

V současné době se však setkáváme s jakousi hypertrofií spotřeby. A otázky se za-

čínají soustřeďovat na kvalitu života - napří- klad 28 % Američanů v různých průzkumech odpovídá, že se rozhodli pro nižší příjem a přestěhovali se na venkov, aby zvýšili kvali- tu svého života. Jiný průzkum prokázal, že 40 % Američanů zpochybňuje všechny hod- noty konzumerismu, materialismu atd. To se bohužel zatím neodráží v naší politice. Pokud sledujete naše dvě hlavní politické strany, jsou to vlastně strany menšinové. Většina Ameri- čanů je nezávislých, a právě těchto 40 % lidí, kteří se označují za nezávislé, ovlivní směr mé země v budoucnosti.

Lidé si dělají starosti nad stále se rozšiřují- cí propastí mezi chudými a bohatými. Myšlen- ka, že ekonomický růst postupně prosákne až k těm nejnižším vrstvám, se nikdy neuskuteč- nila. Narůstají obavy o osud etnických men- šin. V době, kdy do naší země vstoupili Euro- pané, bylo původních obyvatel Ameriky kolem devíti milionů. Pak proběhla v podstatě geno- cida, na které byl vybudován náš stát.

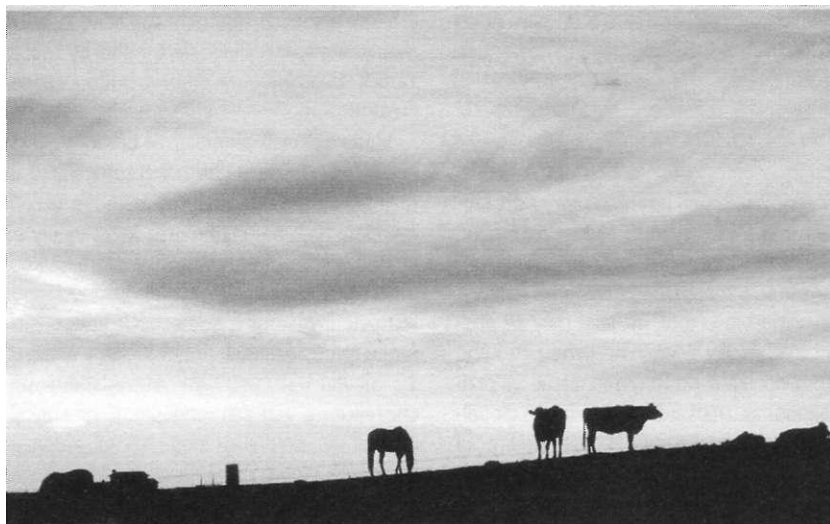
Narůstají také obavy z toho, co se děje v současné době v Evropě. Panuje kolem toho velké nedorozumění. Probíhají i nové typy imigrací. Lidé z Kalifornie například emigrují do státu Colorado. Utíkají před Mexičany, kteří do Kalifornie emigrují před Asijci. Tyto masivní de- mografické změny jsou ohromující. Během několika let budou USA druhou největší špa- nělsky mluvící zemí na světě. Já žiji na Flori- dě, jejíž zahraniční politika se řídí přáními ku- bánských přistěhovalců. Nedokážeme se vy- pořádat s - podle mého názoru - dosti hlou- pým embargem Kuby právě v důsledku toho- to vlivu. Navíc dochází k velké ekonomické re- strukturalizaci.

Dokážeme řídit naši ekonomiku tak, aby- chom udrželi nízké úrokové sazby? Co si po- čít s přebytky? Jistě víte, že americká ekono-

lesů a dalších nevyužitých biomů. Shon po divokých rostlinných druzích a genomech, po staletí opečovávaných domorodými obyvateli, vedl k enormní nespravedlnosti a manipulaci se západním patentovým právem k ospravedlnění tohoto mohutného bio-piráství. To vedlo k úvahám o kultuře jako o společném zdroji společně s hodnotou udržení kulturní různorodosti jako bohaté zásobárny lidských kulturních DNA kódů: informací, hodnot, etiky, zvyků, jazyků, umění a škály lidských repertoárů chování, která po léta pomáhala lidstvu adaptovat se a přežít v mnoha ekologických prostředích. V práci Vytváření alternativ budoucnosti (Creating Alternatives Futures - 1978, 1996) jsem volala po sestavení databank takovýchto lidských kulturních DNA kódů, které by nám pomohly určit, jaké cho-

vání se osvědčilo pro přežití - neocenitelných, chceme-li čelit ekologickým stresům. Pokud máme přežít navzdory problémům vytvořeným našim chováním v minulosti, určitě budeme potřebovat ten nejširší repertoár od konkurence až po spolupráci, společné užívání a kreativitu. V současnosti ekonomové stále obcházejí politický vývoj a nabízejí pro řešení globálních společných statků koncepty založené na rozšiřování vlastnických práv. Přináší s sebou své zastaralé modely Pareto optimality (která nepředpokládá nerovnoměrné rozdělení bohatství, moci a informací). Ekonomové navrhuji ohraničit poslední společné statky jako vlastnické režimy« pro ekonomickou efektivitu a opomíjejí při tom fakt, že všechna taková schémata jsou v podstatě politickými alokacemi zdrojů. Futurologové a lidé

zabývající se teoriemi her je vidí jako uzavřené systémy, vyžadující pravidla win-win. Dnes se konečně ekonomové rozsáhle zabývají kalkulacemi cen deštných pralesů, biodiverzity, povodí atd. a k uchování těchto společných statků využívají průzkum veřejného mínění, tzv. »ochotu platit« (Willingness to Pay - WTP). To vede řadové občany k tomu, aby podhodnocovali takovéto zdroje, které jim nepřinášejí přímý zisk na rozdíl od komerčních vyvolávačů, kteří by z těchto zdrojů přímý zisk mít mohli. Z takto absurdní WTP jsou odvozeny »kontingentní« ceny, které jsou beznadějně nepřesné a drasticky podhodnocují společné zdroje. Mohli bychom si vystačit pouze kalkulací nákladů na náhradu, tyto zdroje jsou ovšem často nenahraditelné. Úkol lze tedy řešit pouze nástroji, které jdou až za peněžní ekvivalenty a za dovednosti ekonomů. Vše vyžaduje interdisciplinární týmy a vícenásobnou hodnotící škálu.

mika posledních let je ekonomikou přebytků. Do velké míry je to ovšem statistická iluze. Účty neodrážejí skutečnou situaci ve veřejné infrastruktuře. Příčinami přebytků jsou většinou jen posuny v účetnictví.

Debaty na celostátní úrovni o tom, zda HDP vzrostl nebo klesl, je velice iluzorní. Neustále investujeme méně a méně do veřejných aktiv a věcí, kterým jsme nevěnovali dostatečnou pozornost, se hroutí. Již v roce 1970 jsem pracovala ve výboru pro rozvoj technologií a již tehdy jsme upozorňovali, jak důležité je věnovat se údržbě infrastruktury, vzdělávání, sociálního a lidského kapitálu, jak důležitá jsou ekologická hlediska. Jak důležité je to, čemu říkáme ekonomika lásky. Je to výsledek produktivní práce, který se však vůbec neodráží v HDP. Jde o takové sektory, jako je rodičovství, dobročinná práce v komunitách atd. To jsou věci, které jsou dlouhodobě kanibalizovány jen proto, aby statistika HDP vypadala lépe. Jsem proto velmi ráda, že již v brzké době bude publikován výsledek projektu, na kterém jsem pět let pracovala s jednou specializovanou firmou. Dosavadní zkrslující in-

dikátor produktivity společnosti - HDP - by mohl být nahrazen tzv. Calvert-Henderson indikátory.

Co se týče zmínek o ekonomických problémech způsobených i geografickou polohou a například velkými dopravními náklady některých velkých zemí, jen bych připomněla, že v budoucnosti půjde spíše o to, exportovat a přepravovat více informací než hmoty. Tedy více recepty na koláče než koláče samotné.

Abych to tedy shrnula: V současné době panuje obrovské intelektuální a pojmové zmatení, které přetéká i do naší zahraniční politiky. Ve Spojených státech jsme neustále hovořili o demokracii, o našich cílech a aspiracích jakoby v termínech křížáckého tažení. To ovšem často vede k pokrytectví, které já sama velmi silně pocituji vždy, když cestuji do zahraničí. Vždy mám pocit, že bych se za toto americké pokrytectví měla omluvit. Vždyť i my se musíme u nás doma vypořádat s celou řadou vlastních problémů.

Přelož if{ym}

SYSTÉMOVÝ PŘÍSTUP

Nasměrování organizací a společnosti k trvale udržitelnému rozvoji vyžaduje transdisciplinární a systémový přístup. Přesněji to znamená, že ekonomie - dokonce i ekologická ekonomie, sociální ekonomie nebo jakýkoli další naturalizovaný mišeneček této disciplíny a jejich profesionálů - musí být podřízena nějakým širším systémovým modelům nebo přístupům, jak jsem tvrdila v Politice solárního věku (Politics of the Solar Age - 1981, 1988) třisetletá historie ekonomie vedla k jejímu nadmíru abstraktnímu deduktivnímu zdůvodňování, které usilovalo o napodobení mechanistických modelů a karteziánské vědy západní Evropy během období známého jako Osvícenství. Ekonomie tedy může být užitečná, ale nemůže poskytnout žádnou holistickou strukturu pro řízení organizací, společnosti a individuální volby směrem k trvale udržitelnému rozvoji.

Ekonomie má svoji roli - ekonomům ale nemohou zůstat »svěřeny« rozvojové politiky pojaté zastaralými národními strukturami a makroekonomickými obchodními modely. Postrádáme částečné mikroekonomické zaměření na ceny zahrnující plné náklady, ohodnocení životního cyklu, opravené statistiky s internalizačními sociálními a environmentálními náklady, stejně jako zevrubně opravené makroekonomické ukazatele. Důležité jsou i makroekonomické nástroje včetně celého spektra ekologických daní: znečištění, exploatace panenských přírodních zdrojů, plánované opotřebení a znečištění, stejně jako reklama a propagace takovýchto výrobků a služeb. Ministři financí, stejně jako jejich ekonomové, budou poslouchat a často se i podřídí ministřům životního prostředí a sociálních věcí. I když na konkurenci zaměřená ekonomie je užitečná, nezahrnuje všechny kooperativní a win-win strategie studované lidmi zabývající

čími se teoriemi her, které jsou často »protikladné« a inovační a vyhýbají se »stadnimu« chování, tolik prokázanému na trzích. Hění teoretikové (kteří získali Nobelovu cenu za ekonomii v roce 1994) nás mohou vyvést z dnešního nejnižšího společného jmenovatele globálního hřiště, které je plné začarovaných kruhů, směrem k nejšířšímu spektru odpovědí na naše krize a ke smysluplným kruhům: vyšším globálním standardům, firemním kodexům řízení a globálním ujednáním.

Přesun zdanění příjmů a mezd ke zdanění nadměrného využívání přírodních zdrojů může pomoci ke snížení rozpočtových deficitů a k posunu společností směrem k oceňování zahrnujícímu všechny náklady a k ekologicky rozumnému chování firem a jednotlivců. Dotace a další »uplatky« k dosažení takových cílů jsou většinou spíše lose-lose hry (díky jejich dobře známým deformačním účin-

kům na technologické a strukturální rozhodování, často usilujícího o prosazování partikulárních zájmů, firemních a spotřebitelských výsad). Obchodovatelná povolení k znečišťování, prosazovaná některými ekologickými ekonomy, jsou téměř neobhájitelná - s výjimkou mezinárodně spravedlivého rozdělení zdrojů, kterého nemůže být dosaženo prostřednictvím politických ujednání. Takovéto obchodování s licencemi ke znečišťování musí být uzákoněno na politické scéně, a proto nemůže v žádném případě patřit pod »volné trhy«. Zkušenosti Chicagské obchodní rady s ustanovováním uzákoněných trhů pro obchodování s licencemi ke znečišťování nebyly valné a zdaleka nedosáhly přínosů, slibovaných ekonomy.

TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Posuny směrem k trvale udržitelnému rozvoji a k implementaci ujednání Agendy 21 jsou v mnoha zemích stále více vyžadovány občanskými sdruženími, ale jsou mnohdy v rozporu se zájmy politických sil, institucí a finančních zájmových skupin pracujících na principech win-lose ekonomie. Všechny tyto opoziční síly jsou kombinací dnešní deregulova-

né a trhem řízené globalizace technologií a financí, posilované informačním systémem kontrolovaným obchodníky s oběživou a obli-gacemi, reklamními společnostmi a společenskými zásadami. Tyto konkrétní instituce, zájmové skupiny, společnosti a vlády jsou manifestací uplynulých 300 let teoretizování v rámci tradiční ekonomie: win-lose maximalizujícího konkurenčních individuálních zájmů, ignorování sociálních a environmentálních nákladů. Většina skutečných ekonomik na světě funguje pomocí nepeněžního systému: tradiční spolupráce, neplacená subsistence a výměnné (bariérové) obchody založené na ekologicky zaměřeném životě ve vesnicích, v rodinách a komunitách po celém světě. O realitu se neopírající dnešní globální finanční kasino, jeho 1,5 trilionů USD denního měnového toku a jeho současné deriváty za 50 trilionů USD pocházejí od skutečných výrobců a spotřebitelů, malých obchůdků měst a »hlavních tříd« celého světa a od pracujících ve skutečných lesích, na polích a v továrnách po celém světě

ABSURDNÍ TRHY

Burzy cenných papírů padají při zprávách, které jsou dobré pro reálnou ekonomiku, např. o nízké nezaměstnanosti. Trhy mají při náznacích vyšší nezaměstnanosti často opačný vývoj. Vypovídá to o tom, do jaké míry se abstraktní ekonomiky finančního kybernetického prostoru odchylojí od reálných, země se držících ekonomik. Očekávání investorů na globálních trzích obligací téměř dvakrát překročila průměrnou úrokovou míru posledního desetiletí, očekávání vyšších příjmů tak byla daleko větší, než může průměrný růst HDP většiny ekonomik OECD vůbec přinést. S rozšiřujícími se kapitálovými trhy a globalizací nadnárodních společností jsou vlády na stále větším ústupu. Jejich čelní představitelé se pod vlivem win-lose ekonomie stále více angažují v »podbízivých válkách«, ve kterých »vábí« nadnárodní společnosti k umístování jejich závodů v té které zemi, čímž se mohou vytvořit nové pracovní příležitosti. Tyto podbízivé války jsou přitom financovány daňovými poplatníky, kteří takto dotují výstavbu nových závodů za často absurdně vysokých nákladů. Jako příklad uvedl londýnský Economist (1. února 1997, str. 25), že v roce 1991 Por-

tugalsko zaplatilo Fordu a Volkswagenu 245 000 USD za jedno vytvořené pracovní místo, ve stejnou dobu stát Alabama v USA »uplatil« Mercedes-Benz 167 000 USD za jedno vytvořené pracovní místo. Peníze utopené v takto vysokých dotacích společností by mohly financovat mikrosféru nebo by mohly zaručit životní příjmy mnoha budoucím zaměstnancům.

Vlády by měly přepracovat úřední povolení pro činnost všech důležitých společností, ať mají sídlo kdekoliv. Měly by se takto rozšířit mandáty těch managementů, které by šly až za tradiční maximalizací zisku akcionářů. Rostoucí se skupina sociálně zodpovědných společností, investorů a společných investičních fondů (představujících pouze v USA v aktivech 1,3 trilionu USD) je novým »protikladem« přicházejícím s win-win strategiemi, překračujícími rámec »stádního« tržního chování. Prosazují přísnější globální standardy, kodexy chování spolupracovníků, zásady trvale ekologické udržitelnosti zahrnující její Principy, stejně jako aktivity Světové obchodní rady pro trvale udržitelný rozvoj a také pojišťovny propagující energetické systémy, které pro naše klima znamenají menší nebezpečí než ty, které spotřebovávají fosilní paliva a jadernou energii.

MYSLI GLOBÁLNĚ, JEDNEJ LOKÁLNĚ

Lokální vlády mohou odolávat tlakům globálních velkoobchodů, servisních řetězců a bu-dovatelů velkých nákupních středisek, kteří se snaží vytlačit lokální obchodníky. Tyto globální nadnárodní společnosti stále operují jako černí pasažéři při cenách nižších než náklady a při nezapočítání mnoha sociálních a environmentálních nákladů. To jim dovoluje proniknout do lokálních trhů s cenami nižšími než náklady a po likvidaci lokální konkurence ceny zvednout. Rozvojové banky, místní úvěrové unie a mikrokreditní skupiny by měly být zvýhodněny před většinou rozsáhlých národních a globálních bank, fungujících jako černí pasažéři na neregulovaných infrastruktúrách finančních kybernetických prostorů. Tyto banky, svázané do globálního kasina, přijímají lokální depozita a platební šeky, ale tyto fondy

mají potom tendenci každý den vše »vysát« z lokálních bank do globálních elektronických fond-transferových systémů (electronic funds transfer systems - EFTS), aby mohly být poskytovány po celém světě. Při průměrných globálních úrokových mírách si lokální komunity a podnikatelé již dále nemohou dovolit půjčit zpátky své vlastní vklady pro lokální rozvojové účely. Pro lokální komunity je rovněž důležité zapojování do potřebného počtu výměnných obchodů, včetně technicky vyspělých výměn pomocí osobních počítačů, jako např. local exchange trading systems (LETS) a mnoho druhů jiných systémů prozatímních stvrzenek cirkulujících v městech USA, Evropy a dalších zemí OECD. Tyto nástroje mohou doplnit omezené národní měny tam, kde byla monetární politika špatně pojata nebo příliš restriktivně zaměřena. Takto by se daly vyčistit lokální trhy, takto by se mohli zaměstnat místní občané a takto by se jim mohla poskytnout alternativní místní kupní síla. Takováto místní oběhová v každém státě a mnoha městech v USA během světové hospodářské krize pomohla místním komunitám přežít - je to zdokumentováno v Depression Scrip of the United States (Mitchell and Shafer, 1984).

MUSÍME SE ZMĚNIT

Klíčovým kritériem pro lidskou společnost a její vztah s ekosystémy je trvalá udržitelnost v dlouhém období - tvrdí Komise Brundlandové v roce 1987 ve zprávě Naše společná budoucnost. To znamená rovnost nikoli pouze v rámci dnešní společnosti, ale i mezigenerační rovnost, včetně komplexního souboru kompromisů, které budeme muset přijmout. Například na Kyótské konferenci o změně klimatu, svolané OSN v prosinci 1997 byla hlavním problémem při redukci skleníkových plynů otázka rovnosti mezi zeměmi průmyslového severu a zeměmi rozvojové jižní hemisféry. Rovnost a relativně spravedlivé rozdělení příjmů není nahrazením »efektivity«, jako je tomu v neoklasických ekonomických učebnicích, ale je předpokladem pro více efektivní společnost a udržení kupní síly v domácích ekonomikách.

Jak může proběhnout řízený přechod od neudržitelných, na fosilních palivech založených ekonomikách k »zelenějším« technologiím Solárního věku, bohatého na nové informace a založeného na obnovitelné energii a zdrojích a pracujících v přírodních cyklech a s tolerancí? Země přirozeně bohaté na zdroje, ale nikoliv na peněžní hotovost, tzn. chudé rozvojové země Jihu, odmítají být zavázány stejným 20% snižováním skleníkových emisí jako na hotovost bohaté země odpovědné za 80 % dnešního celkového stavu. To podnítilo diskusi o tradičních ekonomických a právních pravidlech západních společností. Bylo projednáno několik nových návrhů: »Mechanismus čistého rozvoje« (Clean Develop-

ment Mechanism - CDM) sponzorovaný Brazílií, který by usnadnil rychlý transfer »zeleňých« technologií umožňujících rozvojem zemím »přeskočit« industrializační fázi a vyměnit nucený výprodej »ekologických« aktiv (biodiverzita, kyslíkové a uhlíkové pohlcující kapacity deštných pralesů, služby povodí, atd.) za technologie. Země Severu navrhly projekt společné implementace (Joint Implementation) - to je ovšem spíše švindlování, při kterém společnosti získají možnost dalšího znečišťování výměnou za to, že se budou snažit snižovat emise uhlíku či vyvíjet úsilí na jeho pohlcování (např. vysazováním stromů) v rozvojových zemích.

Iak se dalo očekávat, ekonomy prosazované návrhy byly založeny na rozšiřování trhů a vlastnických práv, např. zavedením obchodovatelných povolení s CO₂, stejných jako ty, kterými se už americký Clean Air Act v roce 1990 umožnilo obchodovat s SO₂ na Chicago Board of Trade - CBOT. Rozvojové země ovšem budou proti, pokud nebudou tato povolení alokována ve všech zemích podle po-

čtu obyvatel, což by těm chudým dovolilo alespoň jejich prodej bohatým. Toto stále pokračující obchodování slouží západním ekonomikům, kteří tak podporují další znečišťování. Na rozdíl od jejich prohlášení bylo obchodování s SO₂ na CBOT nespravedlivé, pokud ne protiústavní, protože se začalo nakládat se znečišťováním vzduchu - globálního společného statku, který všichni potřebují k dýchání, pokud chtějí žít, být svobodní a šťastní.

Na Columbijské univerzitě, při technickém setkání připravujícím Konferenci o klimatické konvenci (Climate Convention Conference) v Buenos Aires (listopad 1998), jsem se zeptala poradce pro změnu klimatu z Bílého domu: »Pokud USA opravdu chtěly široký, likvidní a efektivní trh s SO₂, proč nedaly právo emitovat SO₂ každému muži, ženě a dítěti v zemi?« Poradce souhlasil s tím, že by to byla nejlogičtější cesta, jak ustavit takový trh. Místo toho probíhá obchodování v globálním kasinu, pomocí něhož se nevědomky vzdáváme našich veřejných statků. [ak už bylo řeče-

no, takovéto trhy nejsou »zadarmo«, ale jsou velmi nákladné na zřízení, následnou regulaci, monitorování emisí a správu »stropů« navržených ke snížení celkových emisí. Zatím se ale místo možného přínosu z rovnoprávnosti (chudí, střední uživatelé zdrojů by mohli prodat tato práva bohatým »nenažrancům«) držíme schémat obchodování se znečištěním.

ROLE OSN

Tyto současné boje o globální veřejné statky jsou jedny z posledních v 55leté historii OSN - jedné z nejdůležitějších sociálních inovací dvacátého století. Málo lidí v USA ví, že práce při svolávání, dohadování a zprostředkování takovýchto ustanovování standardů, dohod a ujednání mezi 186 členskými státy zahrnuje obrovské množství aktivit OSN. Od roku 1945, kdy byla v sanfranciském hotelu Fairmont podepsána Charta OSN určená »Nám lidem na Zemi«, bylo zapotřebí mnoho usilovné práce k dosažení dohod, např. o všeobecných lidských právech, o právu na práci, zdravotních standardech, vzdělání, výchově dětí, podpoře umění, vědy a kultury, stejně jako více viditelné mírové role OSN.

OSN svolává dostatečné množství summitů týkajících se skutečného řešení problému »Nás lidí na Zemi« (na rozdíl od národních vlád), týkajících se potravin, bydlení, populace, zdraví, dětí, lidských práv, vědy, technologie, chudoby a nezaměstnanosti, měst, životního prostředí, žen a rozvoje. Protože se těmito summity zabývají masmédiá, dostávají se do centra pozornosti v mnoha zemích, kde jsou neochotní politikové tlačeni k řešení těchto problémů. Není proto divu, že se OSN dostává pod jejich křížovou palbu, jako obětní beránek byla OSN použita v roce 1994 oběma prezidentskými kandidáty, Billem Clintonem i Bobem Dolem. Oba nesprávně a hanebně vydávali americké chyby při velení v Somálsku a Bosně za chyby OSN. Takováto dezinformační politika zavádějících mediálních kampaní je největší překážkou trvale udržitelné budoucnosti.

K vypořádání se s dnešní akcelerující destrukcí našich globálních veřejných statků je zapotřebí OSN jako mezinárodního orgánu s mandátem »nás lidí« a širším členstvím všech národů. Kdybychom ji neměli, museli bychom si ji vymyslet. Nelze popřít, že OSN, stejně jako většinu byrokracie a rozrostlých korporací, bude třeba do budoucna restrukturalizovat. Problémem pro OSN je to, že mocné globální korporace se zmocnily Světové banky MMF a Mezinárodní obchodní organizace (WTO), původně pod mandátem OSN, a zároveň se jim například podařilo ukončit činnost opozičních agentur a Centra OSN pro nadnárodní společnosti, ochromit činnost UNESCO, UNCTAD, UNIDO (nahližených jako organizace kontrolované rozvojemí zeměmi) a přehlížet Mezinárodní organizaci práce

(International Labor Organization) a program OSN pro životní prostředí (UNEP). Program OSN, jehož cílem je vyhlazení chudoby a trvale udržitelný humánní rozvoj, potřebuje partnerství s korporacemi, které by splňovaly jeho vysoké požadavky. Jakýkoli kontrakt se znečišťující, zaměstnance vykořisťující či jinak nezodpovědnou společností by také mohl poškodit kredit OSN.

Globální komise pro financování OSN (Global Commission to Fund UN), založená v roce 1994, je virtuální organizací se členy pocházejícími z více než 40 zemí, zahrnující lidi od velvyslanců, poslanců a laureátů Nobelovy ceny až po vedoucí představitele občanských sdružení. Globální komise vypracovala zprávu o tom, jak by chráněné globální veřejné statky mohly také získat peníze k zachráně takovýchto zdrojů, financování OSN a mnoha dalších humanitárních a rozvojových aktivit po celém světě. Zpráva Komise jasně prokázala, že kamenem úrazu na cestě ke spravedlivému, trvale udržitelnému lidskému rozvoji nejsou peníze. Přestože ujednání Agendy 21, podepsané 170 národy v Riu de Janeiro v roce 1992, předpokládalo, že posun priorit k trvale udržitelnému rozvoji by mohl stát 650 miliard USD, Komise ukázala pravdu. Pokud vlády jenom zastaví dotace neudržitelnému rozvoji v hodnotě 750 miliard USD, zbyde ještě mnoho peněz navíc. Zpráva komise rovněž obhajovala obranu globálních veřejných statků pomocí podpory mezinárodních dohod, které by umožňovaly uvalit uživatelské poplatky na komerční využívání oceánů, atmosféry, elektromagnetického spektra, prostoru a nejnovějších veřejných statků finančního kybernetického prostoru či globálního kasina, a také vymáhání pokut za nepravosti (např. obchodování se zbraněmi, znečišťování či měnové spekulace).

BEZPEČNOSTNÍ POJISTKA

Mezi dalšími návrhy se objevila Agentura OSN pro bezpečnostní pojištění (UN Security Insu-

rance Agency - UNSIA), nový možný globální společný systém pro politický risk-management, který může snížit světové armádní rozpočty pomocí výměny zbraní za pojištění. UNSIA je veřejno-soukromo-občanské partnerství mezi Bezpečnostní radou OSN, pojišťovací sférou a stovkami občanských humanitárních organizací po celém světě, které se angažují v oblasti řešení konfliktů a budování míru. Jakýkoli národ, který si přeje omezit armádní rozpočet a převést takto ušetřené peníze na investice do svého občanského sektoru, se může přihlásit v UNSIA o mírovou »pojišťovací politiku«. Pojišťovací odvětví by mohlo nahradit odhadce politického rizika a vytvářet politiku. »Prémie« by se mohly dát do společného fondu pro financování náležitě vyškolených udržovatelů mírů, rychlých zásahových jednotek a on-line propojení existujících občanských humanitárních organizací »na Zemi«, to vše pro vybudování důvěry a jistoty. UNSIA se nyní opírá o návrhy několika nositelů Nobelovy ceny, včetně dr. Oscara Ariase a dalších. Systém UNSIA je přednášen na Londýnské ekonomické škole a v dalších důležitých institucích. V dubnu 1996, kdy byla

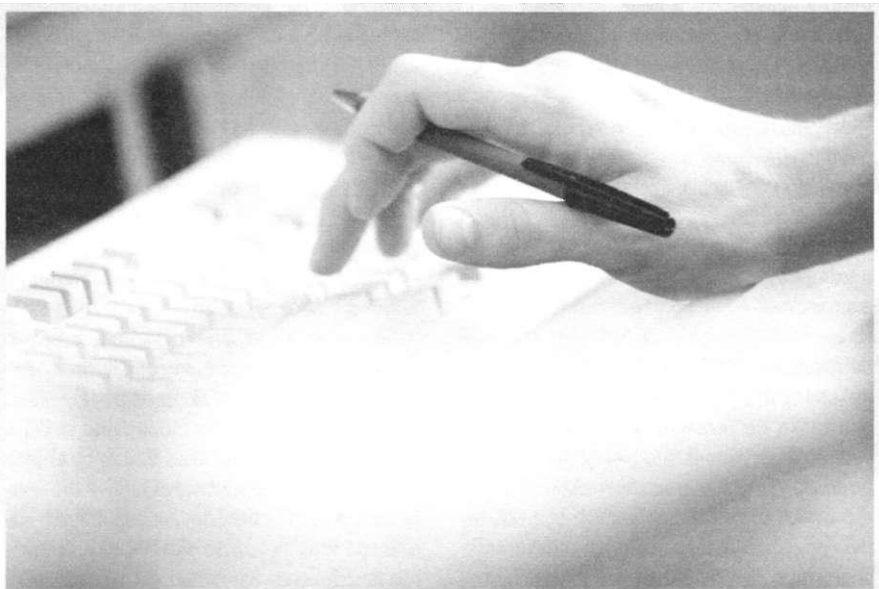
UNSIA diskutována v Radě bezpečnosti OSN, se poprvé zvažovala potřeba zapojení občanských humanitárních organizací do mírových operací. V květnu 1996 požádala Rada bezpečnosti generálního tajemníka o prošetření proveditelnosti srychlého nasazení humanitárních zásahových jednotek« a v říjnu 1996 norská vláda přislíbila na tento projekt jeden milion dolarů.

Stejně důležitý je i Mezinárodní kriminální soud podporovaný mnoha státy; USA zde ovšem hrají obstrukční roli.

TOBINOVA DAŇ

Zpráva Komise byla vydána na Summitu OSN o sociálním rozvoji v Kodani v březnu 1995. Reportéři se začali přítomných zmatených hlav států vyptávat, zda podpoří návrhy Komise, zvláště ty, jež se týkají malé daně na měnové obchody, někdy též zvané Tobinova daň (podle nositele Nobelovy ceny (amease Tobina, který ji navrhl v 70. letech). Daň by byla vybírána vládami a při své výši 0,05 % nebo 1 méně by byla příliš malá na to, aby odradila investory, ale dosti velká k odstranění spekulativního obchodování. Výzkum provedený Alanem F. Kayem, jedním ze členů Komise a presidentem Americans Talk Issues Foundation, zjistil, že 69 % dospělých Američanů je pro zavedení této daně. Právě tak vzrostla během pěti let z 67 na 70 % podpora zavedení daně z prodeje zbraní, jejíž výtěžek by šel na humanitární účely.

Dnes existuje více než 400 webových stránek podporujících zdaňování měnových spekulací. Důvody jsou následující: zpomalení toků hot money v globálním kasinu, pomoc vládám nahradit úslou daň od společností a finančních hráčů, kteří unikli do globálního rychlého pruhu během deregulací v 80. a 90. letech, financování humanitární pomoci a humánního rozvoje a zacelení díry v rozpočtu OSN ve výši 1 miliardy USD, zapříčiněné neplacením poplatků ze strany USA

Představena byla I další řada sociálních inovací, např.:

- »Veřejně prospěšná« měnová směna řízená národními vládami stejným způsobem jakým vydávají a nakládají se svými státními obligacemi.
- Určitá nízká daň na letenky, která by pomohla zaplatit bezpečnostní školení Správy mezinárodní letecké přepravy a regulace těm, kdo používají letecké linky, nebo loterie pro tyto účely a pro financování humanitární pomoci, což dělá pouze několik leteckých linek.
- »Globální komise pro burzy cenných papírů* pro regulaci globálních finančních trhů a měnové a obchodní »těkavosti«, praní špinavých peněz, podvodů a dalších nepravostí. Mnoho těchto návrhů byly rovněž navrženy Komisí pro globální řízení v její zprávě Naše globální sousedství (1995) a ve zprávě Zájem o budoucnost (Caring for the Future - 1996) Nezávislé komise pro populaci a kvalitu života (oboje vydáno v Oxford University Press).

Všechny tyto návrhy musí zůstat v našem společném povědomí a v myslích mezinárodních politiků - připravené k nabídce v okamžicích, kdy je k tomu čas. Mimo to OSN nyní využívá svých 50 let již dříve zmíněných standardů a dohod k prověření společností přejících si vstoupit do kontraktů nebo do partnerství s rozvojovými aktivitami OSN.

Zároveň je nezbytné zabývat se dezinformačním problémem, který vyplývá z propagace neudržitelné konzumní kultury globálními médii po celém světě. Nazvala jsem tento nový globální fenomén novou formou řízení, »mediokracií«, která změnila politiku a vedla k dnešním ekonomikám, kde jsou čas a lidé méně hodnotnější než peníze. K zastavení těchto trendů se navrhuje Vedlejší fond pojištění pravdivosti reklamy (Truth in Advertising Assurance Aet-Aside - TIAASA), postupně odstraňování odečitatelnosti reklamních výdajů z firemních účetních rozvah. To by mohlo začít rovnoměrně snižovat celkové množství reklamy a zároveň financovat občanské skupiny, které by kontrolovaly zavádějící propočty a produkovaly vlastní protireklamu.

MY, LIDÉ ZEMĚ

Již se začíná objevovat nový společný statek: globální, multikulturální přístup k televizi WETV (We je zkratkou pro »my, lidé Země« a také Whole Earth, celá země). Občané v mediokraciích a stávajících ekonomikách jsou už nasyceni množstvím on-line, kabelových a vysílacích médií. Požadují užitečnější obsah a zachycení řešení skutečných problémů komunit, žádají vyšší kvalitu reklamy, vzdělání a programů pro děti. WETV se sídlem v Ottawě

je veřejno-soukromo-občanskou sítí s vyspělou technikou a multimediální páteří ve 30 zemích a s programy pro lidský rozvoj, dovolujícími nevládním organizacím a obyčejným lidem vyjádřit vlastní názory na globální a lokální problémy. Zjišťujeme, že kulturní diverzita je stejně důležitá jako biodiverzita. Obojí je základem bohatství národů. WETV rostla díky výměnám programů a partnerství s podobnými médii. Financována programy humanitární pomoci sedmi zemí v čele s Kanadou, získala WETV práva sestavovat veškeré televizní programy OSN a mnoha dalších producentů veřejných služeb. WETV se nyní otvírá i pro soukromé investory a já jsem hrdá na to, že jsem mezi prvními. Jako členka její Obchodní poradní rady se nyní snažím přilákat další sociálně odpovědné investory a podniky, kteří ze strany WETV přijmou přísná pravidla chování a standardy pro všechny partnery ze soukromého sektoru a pomohou vést nové

TV programy v nových trendech »etického tržiště«. leště pokrokovější je návrh WETV na rovnou účast občanských skupin a nevládních organizací, které poskytují programy pro distribuci WETV. Nové oprávnění podílet se na práci WETV by mohlo jak podnitit rozšíření počtu diváků, tak při výdělečnosti WETV vydělat dividendy. WETV je přístupna na www.wetv.com

Takováto kreativní spojení, jako je WETV, jsou typická pro společnosti informačního věku a mohou podnitit novou všelidovou, multikulturální komunikaci s větším dosahem než v případě internetu (stále nepřístupného většině lidí na světě). Nečekám, že se plody těchto iniciativ objeví během mého života - ale mohly by uzrát snad už za života mého vnuka - neboť naše společnost se vyvíjí směrem k ekologickému uvědomění a začíná rozpoznávat rozdíl mezi penězi a bohatstvím.

Původní proklad J. KnskyS. Musila upravila titulký opatřil (vm)

Perspektiva: vztahová dynamika

Riane Eislerová

Riane Eislerová je spisovatelka, autorka známých knih (u nás vyšla kniha ČÍSE A MEČ – viz článek, který otiskla MANA č. 5, podzim 96, a její projev z předloňské konference Fórum 2000, BARAKA č. 3., zima 97/98), ve kterých navrhuje zcela odlišný model pojmání vztahů mezi mužem a ženou a také nutnost radikálně změnit způsoby, jakými ekonomové měří práci a společenské zisky. Narodila se v Rakousku, přežila holocaust a po pobytu v Havaně se usadila v USA. Vystudovala historii, ale její práce přesahuje do sociologie, psychologie a antropologie; studovala i srovnávací náboženství, archeologii, nelineární dynamiku, teorii chaosu. Je činná v ženském hnutí. Ve svých knihách a článcích tvrdí, že právě vztahy mezi mužem a ženou jsou klíčovým prvkem vzniku a struktury všech institucí, od rodiny a náboženství až k politice a ekonomii (viz www.partnershipway.org).

Pro mne je to skutečně obrovská čest a také potěšení, že zde dnes mohu být s vámi, s tolika lidmi, kteří přemýšlejí a kteří se snaží nějakým způsobem nalézt řešení. Kteří se snaží o to, aby jedenadvacáté století bylo lepší než století dvacáté, já bych vám teď ráda předložila určitý návrh. Myslím si totiž, že je potřeba postavit se ke globálním problémům z trošičku jiného úhlu. To, co vám hodlám navrhnout, je jakési širší perspektiva, která se odvíjí od mé zkušenosti kulturní historicky, člověka, který se zabývá výzkumem těchto otázek po dobu více než dvaceti let. Jde mi o přístup, který odráží něco, čemu já říkám *teorie kulturní transformace*, což je oblast, které se věnuji v poslední době, a je to také oblast, které v poslední době říkám vztahová dynamika nebo dynamika vztahů, já zde teď nebudu podrobně hovořit o této teorii, chtěla bych jen říci, že jádrem této teorie jsou dva způsoby, jak můžeme strukturovat vztahy. Intimní vztahy, ale i vztahy mezinárodní. Vztahy ekonomické, ale i ekologické, já sama tomu říkám na straně jedné model partnerství a na druhé straně model, který vychází z určité dominance. Pocházím z velké rodiny, která žila ve všech částech Evropy, v Paříži, ve Vídni, kde jsem já také žila, v jižní Itálii a v jižní Evropě. Jenom mí rodiče, já a ještě pár mých příbuzných přežilo holocaust. Pro mne to znamenalo hledání nových odpovědí. Hledání toho, jak bychom mohli zabránit těm stále se opakujícím hrůzám, které vyplývají z toho, že se vždy nějaká skupina lidí snaží takovému hrůzy na jiné lidi přivolat, jakým způsobem se můžeme těmito věcmi zabývat v tzv. veřejné sféře, at' už je to oblast náboženství, ekonomiky nebo jiná. Myslím si, že se nemůžeme dostat ke kořenům tohoto problému, aniž bychom se věnovali právě soukromé sféře, tzn. sféře těch nejintimnějších vztahů. Vztahů mezi rodiči a dětmi, mezi muži a ženami. Proč? Protože já si myslím, že je zde integrální propojení mezi těmito dvěma sférami: veřejnou a soukromou. To se stále opakuje v cyklech, v cyklech určitých vztahů, které jsou velice odlišné v závislosti na tom, jak se v nich odrážejí buď vztahy partnerské nebo naopak vztahy, ve kterých je jedna strana dominující, jestliže se podíváme do historie na posledních tři sta let, vidíme, že vlastně dochází k posunu směrem k partnerství, kde se jed-

no sociální hnutí za druhým snaží překonávat tradice, které byly založeny na dominanci - dominanci státu nad jeho občany nebo na dominanci ekonomické či rasové. Na to všechno se díváme z hlediska politického. Jinými slovy vidíme určitý posun směrem k demokratičtějšímu a spravedlivějšímu sociálnímu systému. Jsme také svědky toho, že ruku v ruce s tím jde další hnutí, hnutí směřující k méně autoritativnímu, demokratičtějšímu systému. Podíváme-li se na moderní a postmoderní historii z tohoto úhlu, z úhlu napětí mezi partnerským systémem nebo partnerskou společností na jedné a dominantním vztahem na druhé straně, vidíme, že dochází k určitým cyklům regrese, at' už je to ve formě nacistického Německa, stalinského Sovětského svazu, Chomejního Íránu nebo v současnosti například Talibanu v Afghánistánu. To všechno vlastně odráží něco, čemu se myslně říká tradiční rodina. Říkám chybně, protože se naopak jedná spíše o pohyb směrem k více autoritářské rodině. K rodině, kde by měla být půlka lidstva jaksi řízena druhou půlkou lidstva, jako by v soukromé sféře rodiny měl jeden člen rodiny sloužit jinému členu téže rodiny. Tedy k rodině, kde se děti velice brzy učí, že je nebezpečné zpochybňovat příkazy, které dostanou. At' už jsou to příkazy sebebrutálnější, sebe nespravedlivější, sebenahodilejší. Tyto velice intimní vztahy v rámci jedné rodiny, kde se tato dominance také opírá o vytváření strachu a ideologie, která vlastně ospravedlňuje tento typ lidských vztahů, jsou pak považovány za normální.

Uvědomme si, že jsme dimorfní tvorové, tzn. že jsou zde dvě poloviny lidstva - ženská a mužská. Jakým způsobem jsou role těchto dvou polovin lidstva sociálně konstruovány, pochopitelně ovlivňuje všechny aspekty našeho života. Čili to, jakou máme rodinu, at' je to rodina demokratická, nebo velice autoritářská. Podobně to platí i o pracovišti, např. jsou určité zaměstnání, která jsou tradičně spojována se ženami. Podobně stereotypy v oblasti obchodu nebo všechny ty vlastnosti, které jsou dosud většinou spojovány se ženami, které jsou ve srovnání s muži nenásilné. To nemá nic společného s nějakým bojem mužů proti ženám nebo žen proti mužům. Nemá to ani nic společného s ničím, co by bylo pro muže

a ženy inherentní. Naopak je to otázka sociální struktury. A jestliže tyto rysy mohou ve skutečnosti, a nejen v rétorice, získat určitou společenskou a ekonomickou hodnotu a mohly by se promítnout i do politických a fiskálních priorit, to by se potom pochopitelně odrazilo i v tom, jakým způsobem jsou tyto společnosti nebo tyto dvě poloviny společnosti strukturovány. Bud' tedy na základě partnerského vztahu, nebo toho, který vychází spíše z principu dominance. To jsou věci, kterými se my zabýváme. Máme určité mentální mapy, které se dají použít pro osvětlení toho, o čem jsem hovořila. Jestliže ale máme takovouto skupinu »in« a skupinu »out«, kde tedy máme podřízené ženy a nadřazené muže, potom to můžeme zobecnit tak aby to platilo o všech dalších skupinách. Bud' tedy na základě rasy, náboženství nebo etnika atd. já bych chtěla říci, že není náhodou, že v některých prvních studiích, které jsme dělali o autoritářských lidech (např. sociální psychologka Brundliková), se zjistilo, že lidé, kteří pocházejí z rodin, kde byly velice rigidní vztahy, měli velice vysoké hodnocení na tzv. škále F, tzn. škále fašismu. Byli to lidé, kteří trpěli různými předsudky, hlavně vůči členům jiných skupin.

Jestliže se nedokážeme podívat na tyto intimní vztahy, například vztahy mezi rodiči a dětmi, mužem a ženou, stane se to, že i nadále budeme svědky toho, čeho jsme byli svědky vždy. Jinými slovy budeme svědky toho, že systémy založené na dominanci se budou stále cyklicky opakovat v nejrůznějších formách a budou stále vycházet ze stejných základů, na kterých vždy stály. At' už v prostředí komunistickém, kapitalistickém, at' už v prostředí levicovém nebo pravicovém, v oblasti náboženské nebo světské, ve světě rozvinutém nebo rozvojovém. Ale jestliže se podíváme na historii právě z hlediska tohoto napětí mezi těmito dvěma možnými lidskými přístupy ke vztahům, a to jak ve veřejné, tak i v soukromé sféře, vidíme určité možnosti, které před námi stojí. A také nám to umožňuje lépe pochopit to, co se kolem nás děje.

Podívejme se např. na otázku lidských práv. Jestliže se nad ní vážně zamyslíme, první informace, které získáme o svých právech, jsou ty, které získáme na základě velice intimních vztahů. Na základě intimních vztahů víme, že je potřeba lidská práva respektovat a naopak nepřijímat jejich stále porušování. A chtěla bych říci, že to nemusí být vždy ve vlastní rodině. Tato otázka se týká jakéhokoli sociálního kontextu. Elie Wiesel hovořil o morální povinnosti, kterou všichni máme. Povinnosti intervenovat tehdy, když skupina nebo nějaký národ čelí hrozbě, ale v současnosti je potřeba kultivovat také tento zvyk. Je potřeba ho kultivovat i tam, kde každý z nás žije, musíme kultivovat akce jednotlivých lidí, jednotlivých rozhodnutí - například když někdo zbije ženu (a ženy jsou

v současném světě vystaveny tomuto násilí každou vteřinu). Totéž se samozřejmě týká i dětí, a to nejenom v rozvojovém světě, ale i ve světě rozvinutém. Zneužívání dětí, to je problém, o kterém víme a slyšíme stále více právě proto, že se pohybujeme ve směru k modelu, který vychází z partnerských vztahů. A pocho-pitelně, tady už nelze tvrdit, že nemůžeme in-tervenovat v rodině, kde k něčemu takovému dochází. A na úrovni jednotlivých států to platí také. Jedná se zde o miliony a miliony malých děvčat, u kterých se provádí obřízka genitálií; to je jeden příklad. Dalším je vyvražďování děv-čátek ve společnostech, které dávají přednost chlapcům - jenom proto, že jsou to děvčátka. Hovoříme o sexuální otroctví, k němuž někdy dochází v rámci rodin, nebo o takzvaném zabi-

jení žen z důvodu pouhé rodinné cti. To jsou věci zkrátka nepřijatelné. Já sama jsem pře-svědčena, že nejen pro ty, kteří nejsou schop-ní mluvit za sebe, ale pro nás pro všechny, jménem nás všech musíme skutečně interve-novat, abychom zabránili všem těmto formám chronického násilí a všem jeho hrůzám.

Podívejme se teď na další takový problém. Na problém chudoby. Hovořili jsme zde již o chudobě hodně, ale ignorovali jsme jednu věc, o které existuje mnoho dokumentů. A sice to, že ti nejchudší mezi chudými, ta největší množství chudých lidí na celém světě, a to at' chudí v rozvojovém, nebo rozvinutém světě, jsou vždy ženy a děti. To je realita. Je to realita, kterou však účinně neřešíme. Ale nemuselo by tomu tak být. My dnes máme příležitost dělat

takovou politiku, která přesahuje všechny ismy, komunismy, kapitalismy atd. Vlastně můžeme rozvíjet péči, sociální péči, potřebujeme pečo-vat o děti, o staré lidi, pečovat o zdravé lidi, pečovat o čisté zdravé prostředí, ale práce v oblasti poskytování péče o ženy a rodiny vel-mi často není zahrnována do výpočtu národní produktivity. Vlastně není zahrnována vůbec, jak na to zde již poukázala i má přítelkyně Há-zel Hendersonová. To je přece nesmysl - bez takového pečovatelské práce bychom už všich-ni byli mrtví. Co tedy máme dělat? Už tady exis-tuje určité pozitivní hnutí - integrovaný model lidských práv. O tom jsem již psala v řadě růz-ných časopisů. Co to vlastně je integrovaný mo-del lidských práv? Je to takový model lidských práv, který přihlíží k celému lidství. Je to takový model, který neoddděluje lidská práva většiny od tzv. lidských práv pro ženy, lidských práv dětí, které by v našem myšlení neměly být, ale pře-sto stále jsou ještě na druhém místě. Je tolik příkladů. Víme, že jordánská královská rodina velice usilovala o to, aby se zastavilo násilí vůči ženám. Víme, že ve skandinávských zemích je celá řada příkladů, jak už jsme tady slyšeli, že se tam rozvinula myšlenka pečovatelského stá-tu a tomuto sektoru je přisuzována hodnota, kterou si zaslouží. Ale jsou tu další příklady. Je to např. placené rodičovské volno, které se ze Skandinávie rozšířilo do dalších zemí. Existuje celá řada úmluv v OSN, které se vztahují k ochraně žen. V podstatě se jedná o to, že poprvé v několika posledních desetiletích ženy mají skutečně lidská práva a tato lidská práva jsou mezinárodně uznávána. Je to např. Dekla-race o právech dítěte. Zároveň se objevila i nová iniciativa, na které spolupracovala i má přítelkyně Betty Williamsová, a na které jsem se podílela i já. Je to Aliance proti násilí. Chtěli bychom, aby se na této práci pro lepší budouc-nost podíleli všichni duchovní vůdci.

Samozřejmě je zde celá řada organizací na té nejnižší, nejzákladnější úrovni usilujících o takovotou integrovanou změnu, které fungu-jí v soukromé nadační sféře a ovlivňují naše soukromé životy. A pak je tu ještě samozřejmě ona veřejná sféra. Velice často oslovujeme tuto nejvyšší část veřejné sféry. Pokud se nám ne-podaří oslabit tu nejzákladnější úroveň, pak nám opět vznikne pyramida dominance.

Chtěla bych vás požádat, abyste kdykoliv, když iniciujete nové návrhy, uvažovali o pro-blému integrovaným způsobem. Není možné řešit pouze špičku pyramidy. Jen tak budeme moci přeměnit základy těchto vztahů. Jen tak budeme moci rozvíjet vztahy spočívající na partnerství, jedenadvacáté století by mělo být zaměřeno právě na tento partnerský model, nikoliv na model, kterému dominuje ona špič-ka pyramidy. Věřím, že tak dosáhneme vybu-dování základů světa, po kterém všichni tak velice toužíme. Děkuji vám.

Přeložit(ym)

Rozhovor s R. Eislerovou · Fórum 2000 · 15. října 1999

Ják se Vám líbí dosavadní průběh konference? Splňuje vaše předpoklady? Jaké máte dojmy?

Jsem velmi ráda, že se projednávají sku-tečně ožehavá témata, je ale také pravda, že spousta referátů odráží dosavadní, sta-ré způsoby myšlení. Vypadá to, že pro hod-ně lidí je velmi obtížné vymanit se ze ste-reotypního myšlení a jít pod povrch věcí. Uvědomit si, že jednou z příčin, proč je nyní svět v krizi, je právě způsob našeho uva-žování. Hodně lidí si také myslí, že stačí jen přidat něco nového ke starému systému a on se celý změní. Někteří řečníci zde ho-vorí o tom, jak stávající ekonomický sys-tém vylepšit a často používají slov jako úspěšná ekonomika, ekonomický rozvoj, rozvoj technologií. Mně ale nepřipadá vhodné pojmenovávat současný svět slo-vem úspěšný. Demografické a ekologické katastrofy, bezdomovci na ulicích nejbohat-ších měst světa a stále se prohlubující pro-past mezi bohatými a chudými spíše do-kazují, že nejde o rozvoj, ale o cestu zpát-ky. Připadá mi proto stále naléhavější za-ujmout nové postoje k tomu, co a jak by-chom měli dělat.

Vzpomenete si na nějaké pozitivní příklady již změněných postojů?

Právě na této konferenci se lze setkat s několika jedinci a projekty, kteří a které mohou sloužit jako pozitivní příklady no-vých postojů a jiného způsobu myšlení. To, co dělá Hazel Hendersonová, to, o čem mluvil Fritjof Capra. Já sama jsem založila Centrum pro studium partnerských vztahů.

Pokoušela jsem se zde hovořit o tom, že řešení našich všedních i globálních pro-blémů nepřinesl socialismus, ale nepřine-se ani kapitalismus - i ve svých knihách píše o něčem, co jsem nazvala »caring eco-nomy« (pečující ekonomika). V USA jsem také založila jinou organizaci, která učí podnikatele partnerským vztahům se svými obchodními partnery. Naše přednášky

navštěvují i lidé ze světových obchodních institucí, je ale velmi obtížné změnit kon-zervativní myšlení těch, kteří mají rozhodu-jící moc.

Jak jste se začala měnit Vy?

Měla jsem štěstí, protože jsem vyrůsta-la jinak než jak vyrůstá má vnučka. Ta je, jako ostatně jakékoli jiné dítě, velmi zvě-davá, ale vyrůstá v monolitické kultuře. Když mi bylo osm let, vyrůstala jsem upro-střed tří různých náboženských kultur - ži-dovské, katolické a metodistické. Už tehdy jsem tak mohla zjistit, že skutečnost je za-měnitelná. To byl možná jeden z důvodů, proč jsem celý život dokázala zůstat zvě-davá. Dalším z důvodů je samozřejmě sil-ný morální pocit zavazující k neustálé po-třebě něco předávat. Přezila jsem holo-caust a to byl možná jeden z dalších dů-vodů, proč jsem taková, jaká jsem.

Ve svém diskusním příspěvku jste ho-vořila o tom, jak důležité jsou první tři roky života dítěte. Mám dojem, že roz-hodující jsou již první tři vteřiny. Dokud se nezmění způsob, jakým rodíme naše děti, dotud nevyřešíme žádný z globál-ních problémů.

Souhlasím. Současná společnost navíc vynakládá velké finanční prostředky na vý-cvik a různá školení profesionálních zabi-jáků (vojáků), ale téměř žádné peníze ne-vynakládá na výuku matek a otců. Musí-me změnit své instituce, musíme změnit zadání té hry na úspěšnou společnost. Všechno přitom začíná skutečně tím, jak jsme zrozeni a tím, jak nás vychovali a vy-chovávají, jediným způsobem, jak můžeme iniciovat skutečnou změnu, aniž bychom byli nuceni použít jakéhokoli násilí a ná-tlaku, je změna našeho způsobu vzdělá-vání. Aby děti od malička znali i jiné způso-by vztahů, než dominantní roli otce nebo matky.

Rozhovor vedl Vlastimil Marek

Jean
Liedloffová

Důvěřujte svým dětem

Jean Liedloffová je autorkou známého titulu KONCEPT KONTINUA (Perseus Books 1986) a spoluzakladatelkou časopisu THE ECOLOGIST, píše pro SUNDAY TIMES a přednáší po celém světě. Žije v kalifornském Sausalitu (telefon 415 332 1570, www.continuum-concept.org).
Rozhovor s Jean Liedloffovou vedl Michael Mendizza.

Psala jste o svém pobytu u různých jihoa-merických indiánských kmenů. Uvedla jste, že jste do džungle jela, protože jste v New Yorku cosi postrádala. Můžete mi ještě jednou objasnit důvody, které vás k tomu vedly?

Jako malá holka jsem milovala Tarzana a všechno, co mělo cokoliv společného s džunglí. Dnes si to vykládám jako jakousi pozitivní touhu po něčem prvotním, primárním. Tarzan mi reprezentoval čistotu bytosti, někoho před pádem. Má první zkušenost s džunglí byla tak hluboká, že jsem pak zorganizovala další čtyři expedice. Lidé, se kterými jsme se setkali, žili v době kamenné. Odnaučila jsem se u nich spoustě iluzorních předpokladů o lidské povaze. Připadá mi teď, že jsme jako rasa udělali velké chyby – nepochopili jsme, co je člověk zač. Myslíme si o sobě, že jsme se narodili jako hříšníci, a to prostě není pravda.

Žila jsem s indiány přes dva roky, než jsem si všimla, že jejich děti se mezi sebou vůbec neperou. Celé dny si spolu bez dozoru dospělých hrají děti všeho věku, od batolat po děti v pubertě. A nejen že se neperou, oni se ani nehádají. O tom nám nikdy neřekli – že to je možné. Ti lidé jsou právě takovými lidmi, jako my, ale vypadá to, jako bychom my civilizovaní vychovávali své děti pro naši rasu jaksi nevhodně. Výsledkem je antisociální chování velké části naší populace. Ironií je to, že hlavní příčinou toho, že se tak sociální tvor jako člověk chová v našem případě tak antisociálně, je to, že jsme tak sociální. Naši rodiče, naši »vůdce kmene«, naše autoritativní postavy od nás očekávají, že jsme špatní, záštiplní, antisociální. Ukazuje se, že prostě plníme očekávání svých starších a vůdců.

Tady jsme, my velcí a vzdělaní bílí, kteří ve třiceti letech studujeme příručky o tom, jak se chovat ke svým dětem. Styděla jsem se indiánkám přiznat, že bílé ženy nevědí, jak se postarat o velmi malé děti, dokud si to nepřečtou v nějaké příručce, kterou napsal někdo, koho v životě neviděly. Kdybych jim to řekla, už by si mne nikdy nevážily. V džungli každý muž, každá žena i každé větší dítě ví, jak se postarat o miminko. Nechci být neuctivá k dětským lékařům, někdy je důležité umět rozeznat spalničky od příušnic, to ale v žádném případě nestačí, pokud jde o umění postarat se o tu správnou výchovu dítěte.

My používáme slovo normální, jako by to bylo synonymum pro slovo přirozený – ale tak to není. Normální je pro nás to, co si myslíme o tom, jak by se dítě mělo chovat. Normální zahrnuje koliku ve třech měsících, při které děti neustále blinkají. Říká se tomu učeně, aby to nevypadalo jako nemoc, ale ona to nemoc je a dokonce bolestivá. Děti blinkají i mateřské mléko. Jak jsme mohli

uvěřit tvrzení, že to není nemoc, když si stačí uvědomit, že po milionech let vývoje by přece žádný tvor neměl blinkat mateřské mléko!

Děláme vše tak, aby se to dítěti nelíbilo. Dítě křičí hlady, ale my říkáme ne, teď nic nedostaneš, normální dítě pije jednou za čtyři hodiny. Studie obsahu tuku v mateřském mléce potvrdily, že lidské miminko potřebuje kojit každých dvacet minut — a to je možné, když je dítě neustále na rukou matky. I pro matky je velmi důležité, aby měly své děti okamžitě po porodu na svém těle a v rukou, protože to spouští produkci určitých hormonů, jejichž důsledkem je hluboká mateřská láska.

Dnes je ale normální něco jiného. Když se dítě narodí, věří, že se narodilo do klidného a důvěryhodného prostředí, mezi blízké. Jenže to se nestane — z hlediska dítěte to vše vypadá, že svět je nepřátelské prostředí a všichni jsou proti němu: Ať chci cokoli, oni udělají opak. Chci být v bezpečí u maminky. Chci být u někoho, kdo dýchá se mnou, jehož teplo a vůně je příjemná a který se mne dotýká a pomáhá mi správně vnímat mé tělíčko. Jenže nic z toho se nekoná, a já křičím a křičím a nikdo si mne nevšímá, a tak křičím, dokud se úplně nevypčerpám.

Doufám, že se lidé už brzy vzpomínají a uvědomí si, že to, co s takovou láskou v srdci dělají, když následují lékaře a odborníky, je přímo opak toho, co by mělo být přirozené. Když krmíte dítě podle rozvrhu hodin, když mu odpíráte neustálý fyzický kontakt, když mu nedovolíte, aby s vámi bylo po celých 24 hodin — jste protivníkem svého dítěte. Miliony dětí, které právě v tomto okamžiku pláč, touží po blízkosti člověka. Myslíte si, že tomu nerozumějí? Jenže hlas přírody je ten jejich, ne ten lékařský.

Jaký je váš názor na to, jak se něco takového mohlo stát?

Když si to člověk uvědomí, je pak docela snadné sledovat, jak se to naše »normální« vzdálilo od přirozeného. Když se narodí holčička a její maminka neodpovídá na její pláč, dítě cítí, že nedokáže přivolat pomoc. Lidská přirozenost už je taková, že nedokáže obvinít rodiče, a proto začne uvažovat o tom, že ona sama není dost dobrá, hodná lásky. »Nestojím za to, aby zareagovala.« To je obvyklá a všeobecná reakce takovýchto dětí. Věří v autoritu starších, svých rodičů. Pokud rodiče nepřijdou, děti cítí, že jejich instinkt, pláč, nebyl správný. A důvěra v naše instinkty je tak podminována od nejútlejšího dětství.

Náš hlavní smysl tady na Zemi je zkoumat. Ležeme, čicháme, dotýkáme se a všechno pozorujeme. A dospělí lidé nám říkají: »Toho se nedotýkej! To je špinavé! Nedělej

to! Nech to, zlomíš to!« Nepřetržitě tak podminovávají kompetenci a důvěru člověka ve své instinkty. Když pak dítě přijde do školy, slyší neustále: »Seďtiše! Nehýbej rukama! Nemluv se sousedem! Neběhej!«

Nedávno mne napadla vlastně logická myšlenka, že zatímco učení je přirozené, vyučování není vůbec přirozené. Nepamatuji se, že bych kdy viděla kohokoliv z tak úspěšně žijících indiánů učit. Malé děti se neustále učí od dospělých, ale ti nikdy neučí. Děti se učí ze své iniciativy, hrou, mladší od starších a od dospělých, ale nikdo neučí.

Povězte mi trochu víc o té první fázi života dítěte, které říkáte »fáze na rukou«...

»Fáze na rukou« je fází velmi důležitou, protože dítě v té době nedokáže samo obnovovat svou energii. Když si zlomíte nohu a budete muset dlouho nehybně ležet, začnete být podráždění a zjistíte, že se necítíte dobře také proto, že nemůžete dobýt svou svalovou energii pohybem. I dítě, které jen osamocené leží, nedobývá svou energii a je podrážděné. To jsou stresy, které pak způsobují koliky, poruchy trávení atd. Když se dítě prohýbá a kope, je to jeho způsob, jak se snaží dobít energii. To děti na Bali nebo u amerických indiánů jsou neustále nošeny, jejich svalový tonus je pevný, ale uvolněný, a nevydávají hlasité zvuky. Většinou jen tak příjemně pobrukuje — nejsou v napětí.

V knize píšete o dítěti, které jste viděla hrát si u okraje hluboké jámy, a přece ho nikdo neokřikl.

Podobnou příhodu jsem viděla v jednom hotelu na Bali. Malý americký kluk jménem Donovan se batolil na okraji bazénu, zatímco jeho milující matka, mladá úspěšná Američanka, šla půl metru za ním s napřaženýma rukama, jako by hoch mohl každou chvíli spadnout do vody. Chvilí jsem si s ní povídala a vyzvala ji, aby, jestli to dokáže, nechala hoch samotného. Ona se odvážila nechat hocha odbatolit se k okraji bazénu. Donovan se octl na okraji, jednu nožičku strkal dolů, pak to zkoušel druhou. Ale nespádl. Pak uviděl vyvýšenou zídku a zamířil k ní. Normálně by mu to jeho matka asi nedovolila, ale tentokrát, se mnou, ho nechala. Hoch se doplazil až doprostřed zídky a tam objevil malou fontánku a začal si nadšeně hrát s vodou. Náramně se bavil. Mohl si hrát sám! Jenže v okamžiku, kdy to jeho matka nevydržela a přišla k němu, když ji hoch spatřil, rozplakal se, jakoby chtěl říci: »Mami, pomoz mi!« Bylo na něm ale přímo vidět, jak lituje toho, že okamžiky svobody jsou pryč.

Zbytečně častokrát jednáme, jako by se člověku, v tomto případě dítěti, nedalo důvěřovat. Pokud zůstaneme přirození, doká-

žeme si poradit, právě tak, jako si dokážou poradit zvířata. Jestliže ale od dětství začneme této přirozenosti nedůvěřovat, přestaneme důvěřovat sobě i dětem.

Jak reagují rodiče, když jim říkáte, že jsou nepřátelé svých dětí?

Nesouhlasí a začnou vypočítávat, jak mají své dítě rádi a jak se mu celé dny obětují, jak ho opatrují. Jenže když to probereme, uvědomí si, že dítě celý den napomínají, peskují a všechno mu zakazují.

Pokud by byly děti od narození vychovávány s respektem, uprostřed dění, pokud by měly dostatek dotyků a blízkosti jiných, nepotřebovaly by, aby se o ně někdo staral, aby o ne pečoval. Chtějí vás pozorovat. Pak se ony budou otáčet kolem vás, ne vy kolem nich.

Když se budete přehnaně starat o dítě, vzbudíte v něm pocit, že nevíte, co a jak. To děti zneklidňuje. To, co opravdu chtějí, je pocit bezpečí, cítit, že jste klidní a že víte, co máte dělat. Myslíme si, že dobří rodiče se okolo svého dítěte motají. Mám pár pravidel. Jedno zní - nikdy nedělejte pro své dítě to, co může udělat ono samo, i když to trvá trochu déle. Protože pokaždé to za své dítě děláte, vyšlete poselství, že je méněcenné, neschopné, zabraňujete mu v učení se a oslabujete jeho sebedůvěru.

Negativní zkušenosti z ranného mládí nejsou méně traumatické než pozitivní zkušenosti, kterých se dětem nedostalo. Důsledkem negativní zkušenosti (a chybějících pozitivních zkušeností) jsou různé formy iluzí a oslabených mínění — že to nikdy nedokáže, že není dost dobré, aby ho milovali, že je k ničemu a jiní se o něj musí starat.

Říkáme tak vlastně dětem, jak jsou špatné, a pak nahlas říkáme, aby byly hodné a dobré. Takže je vyzýváme k tomu, aby nám předstíraly, jak jsou dobré. Pokud si myslíte, že je někdo dobrý, přece ho o to pak nebudete žádat, že? Sousedi mají přijít na návštěvu nebo jdeme s dítětem do školky a říkáme mu — teď buď hodný.

Dalším pravidlem je: Nikdy nedělejte dítěti nic, aby se cítilo špatně. Tohle většinou děláme stále - slovy, pohledy. Trestáme je slovy: »Jsi zlý, jdi do kouta«. Nebo to děláme poddajně: »To je v pořádku, drahoušku, že ubližuješ mamince. Ona to vydrží.« Správnější by bylo poskytovat informace. Jestliže se dítě chová asociálně, pak víte, že to, co chce, je informace. Nemusíte se rozčilovat, prostě mu to řekněte. Smyslem je neobviňovat a nevychvalovat, protože oba tyto způsoby jsou urážlivé. Očekávejte od svých dětí, že se zachovají správně. Pak budete dokonalým ideálem, modelem, a konflikty nenastanou. To je také způsob, jakým příroda vytváří chování.

Přeložil (vm)

Ruce, které dávají život

Pokud byste se
před několika lety nacházeli
na operačním sále
Kolumbijského lékařského centra
v New Yorku,
byli byste pravděpodobně
velmi překvapeni tím,
co vidíte.

Mezi rychle se pohybujícími lékaři,
kteří jsou soustředěni
nad otevřeným tělem pacienta,
stojí asi padesátiletá žena
se zavřenýma očima a ruce má položené
na spáncích operovaného.
Uprostřed frenetického boje o život
se jen občas nahne a něco zašeptá
do uší pacienta.

Julie Motzová je první léčitelka,
jež pracovala na operačním sále
během operací.

Pomáhala pacienty uklidňovat,
vysvětlovala jim, jak pracuje s energií,
během operace obvykle stála poblíž
a dodávala energii vždy tam a tehdy,
kde a kdy to bylo třeba.

Lucienne Hallová

Zní to neobvykle, ale výsledky byly nepopíratelné. Pacienti, se kterými Motzová pracovala, méně trpěli bolestí, měli méně pooperačních komplikací. A pacienti, kteří podstoupili transplantaci, měli menší počet případů odmítnutí cizích orgánů a pooperačních depresí.

Motzová začala v nemocnicích pracovat počátkem 90. let, a když se dozvěděla, že lékařské centrum v New Yorku hledá dobrovolníky pro výzkum alternativních způsobů léčení, přihlásila se. Tam potkala chirurga Mehmeta Oze, specialistu na operace srdcí, který se o její práci zajímal a dovolil jí pomáhat při samotných operacích.

Je obtížné představit si dvě oblasti více vzdálené, než svět mechanizovaného království chirurgů a neviditelné sféry kolem léčitelky, která pracuje s energií. Zatímco chirurgie pracuje s hmotou pacientova těla, přemísťuje orgány, vyjímá napadené tkáně, léčitelka pracuje s neviditelnými signály a s tichými poselstvími propojujícími staré a nové rány.

Jak vlastně pracuje takový léčitel? Představa, že i lidské tělo se skládá z polí jemných energií, která je ústřední představou většiny alternativních léčebných metod, je na západě stále neakceptovaná. Podle Motzové je vše ve vesmíru utvořeno z vibrujících energetických polí, která jsou i ve své neviditelné formě právě tak skutečná, jako ve své hmotné manifestaci. Věřící, že tato neviditelná pole jsou pro zdravou funkci lidského těla velmi důležitá. Při své práci v nemocnici znovu a znovu zjišťovala, že jakmile se jí podaří uvolnit nemocnou energii, fyzické problémy se začnou zlepšovat.

Motzová, původně filmová dokumentaristka, se začala o léčení zajímat poté, co si při gymnastice v roce 1983 poranila záda. Potkala pak ženu, která jí nabídla, že jí pomůže pomocí reiki, starodávné japonské metody léčení. Během seance reiki našla na rameni Motzové místo, které bylo velmi zatuhlé, a požádala ji, aby se na to místo soustředila. Motzová si najednou živě vzpomněla, jak ji do toho místa jednou uhodila matka. Propukla v pláč a nemohla se utišit. Když se nakonec uklidnila, zjistila, že bolest zmizela.

Přesvědčena, že staré emoční jizvy jsou v těle uchovány jako zablokované energetické vzory, začala se zajímat o léčení energií. Brzy poté zjistila, že právě tak, jako je schopna cítit energii ve svém těle, cítila je i v jiných. Pociťovala to, jako kdyby dokázala cestovat prostorem těl jiných lidí. Při první operaci, které byla svědkem, jak to popisuje i ve své knize HANDS OF LIFE (1998), «... jsem slyšela, i když jsem věděla, že to nemohu slyšet ušima, jak žilý pacienta křičí v hrůze. Jak mozek, omámený a zuřivý.

umírá — nikdo mi o tom neřekl, nikdo mi o tom neřekl — jako by opakoval mantra. Srdce, kterým neprocházela krev, ve zmatku a bolestí opakuje — nikdo si mě nevšímá, všechno je moc rychlé, nevím, jak tuhle emoční kakofonii zvládnout...». Dnes je Motzová přesvědčena, že právě tato její schopnost vyladit se a slyšet nebo cítit, co se děje uvnitř těl a vědomí pacientů, je důvodem, pro které ji lidé vyhledávají jako léčitelku.

Při své práci na operačním sále se Motzová vcítuje do velmi silných emocí vířících kolem pacientova těla. Často je prostoupena hlubokým smutkem, hořkou zlostí nebo nekontrolovatelným vztekem. Hovory s pacienty ji přesvědčily, že nemoci jsou vždy spojeny s nějakým nedávným nebo starým psychologickým traumatem — a že léčení pomocí energie je klíč k branám takového druhu léčení, jehož průzkum na moderní medicínu ještě čeká. Motzová věří, že kdyby lékaři byli trénováni a uměli imaginárně vejít jak do svých těl, tak do těl svých pacientů, získali by daleko víc informací jak na fyzické, tak na psychologické úrovni.

Jakmile se zvěst o jejích úspěších rozšířila, Motzová byla zvána, aby pracovala i v jiných nemocnicích. Trvala vždy na tom, že její schopnost je spíše otázkou praxe než talentu. Tak jako psi stopaři jsou s každým dalším tréninkem lepší, i ona se učí při každé operaci lépe číst mezi signály těl pacientů. V naději, že se jí podaří zabránit vzniku emočních a tělesných násilností, které považuje za příčinu tolika nemocí, začala Motzová úspěšně učit skupinu městských dětí své metodě energetického léčení. Dnes pracuje v několika nemocnicích jak v San Francisku, tak v New Yorku.

Tvrdíte, že vaše snaha prozkoumat energetické léčení byla pokusem skutečně zabývat vlastní tělo. Co jste tím myslela?

Vyrostla jsem ve velice intelektuální rodině, ve které jediné, co bylo ceněno, byla mysl. Věnovala jsem tedy veškerou svou energii do rozvoje mentálních schopností. Tělo pro mnoze bylo by neexistovalo. Později jsem zjistila, že jsem nebyla sama. I jiní lidé, když zažívají tělesné nebo emoční trauma, nechtějí, aby s tím měl mozek cokoli společného. Když jsem byla malá, trpěla jsem bulemi a depresemi. Nakonec jsem si uvědomila, že to bylo tím, že jsem vůbec nebyla přítomna ve svém těle. Jaksi jsem přesunula veškeré své vědomí z mé fyzické osobnosti jen do svého intelektu.

Když jste ve svém těle, dokážete žít v přítomnosti. Zažíváte skutečnost okamžik za okamžikem. Je nemožné být ve svém těle a zároveň být buď v minulosti, nebo v bu-

doucnosti. A jen jsme-li naprosto dokonale v přítomnosti — jen tehdy můžeme léčit.

Bohužel hodně lidí není vyladěno na svá těla. Myslím, že jedním z důvodů, proč je naše společnost tak materialistická, je to, že dostatečně neobýváme jedinou materii, kterou nám bůh nebo vesmír dal. Takže místo abychom byli ve svých tělech, shromažďujeme hmotné věci kolem, abychom měli pocit, že jsme hmotně ukotvení. Pokud bychom byli skutečně ve svých tělech, nepotřebovali bychom tolik věcí. I tohle říkám svým pacientům. Začínám tím, že si uvědomím své tělo jako ladičku, a mohu tak číst, co se děje v tělech jiných lidí - ať už pomocí určitých pocitů ve svých rukou, když se jich dotýkám, nebo pomocí pocitů v mém těle, jako kdybych je energeticky »scanovala«. Cítím škubnutí tam nebo pocit chladu jinde a prostě vím, co se tam děje.

V knize tvrdíte, že tuto schopnost má a může rozvíjet každý.

Skutečně, léčit může každý. Bohužel náš vzdělávací systém každého z nás dvanáct let trénuje k analýzám a my si tak myslíme, že tento způsob vnímání je normální. Pokud bychom byli dvanáct let vychováni k tomu, abychom rozvíjeli své psychické schopnosti nebo umění vycítovat a ladit se na jiné, určitě bychom si mysleli, že být analytický je velice neobvyklé. Je to tedy všechno jen otázka kulturního soustředění. Naučila jsem léčit lidi, kteří nikdy předtím o možnosti léčit energií neslyšeli. Naučila jsem také léčit problémovou mládež ve městech. A všichni to zvládli.

Jde o to, naučit se věnovat pozornost impulsům, kterých bychom si normálně nevšimli. A také umět se cítit tak bezpečně, aby člověk dokázal interpretovat poselství, která k němu přicházejí. Už jenom tím, že s někým strávíte určitý čas a jste na něj soustředěni, dochází k vzájemnému vyladění a pozornost obou se pak soustřeďuje stejným směrem.

Samozřejmě každý pak jedná a reaguje jinak. Někteří to spíše slyší, jiní to spíše cítí. Je to naprosto individuální.

Ve své knize popisujete, jak jste nejprve začala cítit určité věci v těle jiných lidí, a teprve za nějaký čas jste byla schopna rozzeznat informaci, co ten pocit znamená.

Pravdou bylo, že čím víc jsem se této práci věnovala, tím více a tím silnější informace jsem byla schopna vnímat. Například se mi vybavila představa někoho v určitém věku, nebo se mi zjevila číslice, která ten věk naznačovala - a to byl ten klíč, který určil, v jakém věku se v pacientově životě přihodilo něco traumatického. Později jsem dokonce v myslí přímo viděla, co se stalo.

Měla jsem tedy informaci o určité neho-
dě jako protipól informací o tom, co se děje
v těle, se kterým pracuji. Vědět, co se aktu-
álně v těle pacienta děje, je samozřejmě pro
mou práci velmi důležité. Když jsem začala
takto pracovat, dostávala jsem často infor-
mace, které se vztahovaly k prenatálnímu
období pacientů, ale protože jsem tehdy
o prenatálním vývoji ani o tom, jak
v určitých stadiích plod vypadá, nevěděla vů-
bec nic, neuvědomila jsem si, co to bylo.
Jakmile jsem však jednou vše nastudovala,
a vytvořila si tak určitou mapu pro určité
fáze vývoje člověka, začala jsem těm signá-
lům rozumět.

Totéž je podstatou mé práce na operač-
ních sálech. Čím více toho vím o anatomii
lidského těla, tím lépe jsem schopna inter-
pretovat informace, které mi tělo posílá.
Vím, že se nejedná o nohu, ale o určitou žílu
v noze. Čím více má pak člověk o těle a jeho
vývoji informací, tím dokonaleji pak může
tělesné informace interpretovat.

**Tradiční systémy léčení — takřka všech-
ny — se zmiňují o určité velmi jemné těles-
né energii. Čínané jí říkají čchi, v indické
ajurvédě jí říkají prána. Jak byste tuto
energii popsala vy?**

Já o tom uvažuji v termínech čtyř základ-
ních fyzikálních energií: elektromagnetické
energie, gravitační energie, jaderné energie
a slabé jaderné energie. Tyto čtyři druhy síly
formují vesmír. A protože i my jsme součástí
vesmíru, i naše těla jsou složená z těchto
čtyř energetických polí.

**Diskutovala jste o tom někdy s nějakým lé-
kařem?**

Zkoušela jsem si o tom povídat s mým
otcem, který je lékař, ale bez úspěchu. Ale
nedávno jsem potkala několik lékařů
v Kalifornii, kteří se o to velmi zajímají.

Jak tyto energie vnímáte?

Domnívám se, že my lidé je vnímáme svý-
mi emocemi. Proto v knize píší, že když člo-
věk pociťuje strach, jeho elektromagnetické
pole je velmi intenzivní. Když pociťuje hněv,
zvýší se intenzita jeho gravitační energie,
když cítí bolest, zvyšuje se pole jaderné
energie, a když cítíte lásku, zvyšuje se inten-
zita pole slabé jaderné energie.

Jaký to má vztah k nemocem?

Když jsem začala pracovat v nemocni-
cích, domnívala jsem se, že léčivá energie by
mohla napomoci rychlejší obnově těla. Jak-
mile jsem si ale uvědomila, jak důkladně je
energie svázána s emoční minulostí pacien-
ta, bylo pak snadné uvědomit si, že to je
právě ta emoční minulost, která oslabuje
tělo a dovolí vítězit nemoci.

Hodně pacientů prožilo bolestné dětství
s různými formami zneužití; emoční bloky
vycházely najevo během operací, když se
lékaři dotýkali jejich srdcí. Vnímala jsem
obrázky z jejich životů, které způsobily tra-
umatické vzpomínky, a snažila se s nimi při
operaci pracovat. Obvykle o nich po opera-
ci nepovídám, protože o tom pacienti mlu-
vit nechťejí. Pokud s tím sami přijdou, sa-
mozřejmě si o tom popovídáme. Někdy se
pokusím tím, že naznačím, jaký jsem viděla
obraz určité situace, začít diskusi. Nikdy ale
neříkám: »Jej, myslím, že jste měl velice špat-
ný vztah se svým otcem a že se něco stalo,
když vám byly dva roky.« To by vůbec ne-
bylo léčivé, jen bych ukazovala, jak moc
toho o nich vím. To by jim nepomohlo.

**Jak na tvrzení, že pracujete s jemnými
energetickými poli těla, reagovali lékaři?**

To je zajímavé. Když jsem končila školu,
psala jsem práci, ve které jsem dělala roz-
hovory s přednosty všech oddělení velké
nemocnice. Většina z nich vůbec nevěděla,
že něco jako alternativní medicína vůbec
existuje. Mysleli si, že to má něco společné-
ho s výživou. To bylo v roce 1994 a během
následných čtyř let se stalo mnoho téměř
neuvěřitelných věcí. Tehdy například anes-
teziologové ani netušili, že lidé v narkóze
stále slyší. Byla jsem šokována zjištěním, jak
úzce je zaměřená akademická medicína
a jak málo vlastně zná. Většina lékařů samo-
zřejmě nikdy nezažila jakoukoli alternativ-
ní formu léčby ani na sobě, ani o ní nesly-
šeli od někoho jiného. Dnes je to samozřej-
mě o mnoho lepší. Řekla bych, že svět léka-
řů trpí velkou neinformovaností.

**Byl pak chirurg, který vám dovolil praco-
vat při svých operacích, jakousi anomálií?**

Byl otevřený, ale opatrný. Zpočátku jsem
nikdy nesměla použít slovo energie. Řekl, že
by tomu stejně nikdo nerozuměl a že by to
znělo velmi nevědecky. Za pár let si na to
všichni zvykli - slovo energie jsem již mohla
používat — ale byl zas velmi opatrný na po-
věst, která se o něm rozšiřovala.

**Jakým způsobem mohou emoční problémy
poškodovat naše zdraví?**

Existuje řada odlišných modelů. Jeden
jasně psychoneuroimunologický model říká,
že energie myšlenky ovlivňuje hypotalamus.
Hypotalamus produkuje určité chemické
látky, které zase ovlivňují fungování imunit-
ního, nervového a endokrinního systému.
Toto úzké propojení mezi emocemi a těles-
nými funkcemi je dnes intenzivně zkoumá-
no a také bohatě zdokumentováno.

Já ale věřím, že se tady jedná i o ener-
getickou kvalitu tohoto procesu. Jestliže ener-
gie emoce není mozkem nebo vědomím při-
jata a zpracována, zůstane v určité části těla
a tuto oblast pak za nějaký čas oslabí.

Samozřejmě nechci ignorovat fakt, že
jsou zde ještě důležité vlivy vnějšího prostře-
dí. Pokud budete při své práci dýchat az-
best, určitě onemocníte. Myslím si, že to
reprezentuje určitý druh nemoci našeho,
v jakémisi přeneseném slova smyslu sociál-
ního těla - jsme kolektivně vinni za to, že
produkujeme jedy. Takže není to stopro-
centně zodpovědnost jedince, existují zde
i zodpovědnost společenská a kulturní.

**Proč energie zůstává zablokovaná v urči-
tých částech těla a ne v jiných?**

Jsou dvě možnosti. Jednou je trauma
z dětství. Jestliže vás matka udeří na levou
tvář, o dvacet let později zjistíte, že máte
chronické potíže s levým uchem. Jinou mož-
ností je, že se jedná o určitě prenatální vzor-
ry. V rámci tohoto scénáře došlo k původ-
nímu oslabení, protože tato část těla byla při
formování v děloze pod nějakým stresem.

Myslím, že původní vzor, který se pak
neustále opakuje, se vytváří už v prenatál-
ním období. Jakmile se určitá část těla tak-
to naruší, v tomto místě se pak skladují další
problémy. Čím déle pracuji jako léčitelka,
tím častěji musím jít až do těchto raných
stadií života pacientů. Ne vždy je možné
takto přímo začít v minulosti, někdy člověk
musí objevit pozdější věci a propracovávat
se historií pozpátku. Musím pak pracovat
s tím, co se stalo, když té osobě bylo třináct
let, než se dostanu k práci s tím, co se jí sta-
lo, když měla třináct dnů.

**Mohla byste říci něco o své práci s dětmi
v New Yorku?**

Pracovala jsem s dospívajícími ve čtvrti
Columbia, což je jeden ze známých slumů
s velmi vysokou kriminalitou a velkým po-
čtem drogově závislých. Když jsem tak cho-
dila do nemocnice ulicemi s množstvím po-
bíhajících dětí a teenagerů, nemohla jsem se
nesetkat s velkou agresivitou a atmosférou
plnou násilí. Nemocnice sama, kromě občas-
ného ošetření zraněných dětí, nic nedělala.
Začala jsem uvažovat o příčinách násilí, a co

bych pro ty děti mohla udělat. Začala jsem vyučovat to, co umím, v jedné karate škole v Brooklynu. Ukazovala jsem jim, jak proudí energie a jak by tyto znalosti mohly zlepšit jejich cvičení karate. Byly tam děti, které se velmi bály vlastních impulsů vedoucích k agresivitě. Zkoušela jsem jim ukázat, že pokud by se dokázaly spojit se svým hněvem a tím, co ho způsobuje, pak by se cítily méně agresivně i vůči jiným lidem.

Co myslíte výrokem »spojit se s hněvem«?

Procítnout hněv ve svém těle. Je to, zvláště pro ty děti, velmi obtížné a zároveň divné, protože by se zdálo, že právě ke hněvu mají tak blízko. Jenže tady jde o vlastní hluboké rány.

To je téma, které se asi týká nás všech — je to i pro ostatní tak obtížné?

Je. Protože rodiče kontrolují své děti tím, že kontrolují jejich hněv. »Nemluv na mě tímhle tónem!« křičí na děti. Ono to ale znamená »Já tímhle tónem křičet mohu, ale ty ne.« Jako by autorita závisela jen na kontrole hněvu těch druhých.

Co se tedy s těmi dětmi stalo?

Zjistily, že se jim snadněji cvičí karate a jejich ředitel pak konstatoval, že jsou daleko přátelštější a více spolupracují. Navíc chodily v neděli večer daleko pravidelněji, i když už nešlo o hodiny karate.

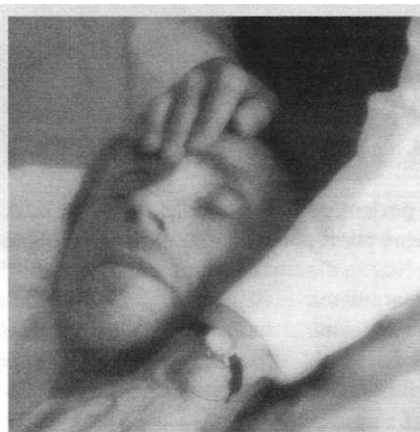
Děti se učí velmi rychle. Když řeknu: »Tak teď si lehněme a zkusme se v mysli propojit s mišni tekutinou Brendy...«, neříkají, »To nejde,« prostě to udělají. A pak třeba někdo řekne: »Jejda, její tekutina proudí rychleji než moje!«

Děti jsou také blíž svým minulým traumátům. Navíc jsou velmi vděčné za každou pozornost jakéhokoli dospělého, který to s nimi myslí dobře. Je to velmi dojemné.

Jak jste přišla na to, že prenatalní fáze našich životů jsou tak důležité?

Především prací na sobě samé. Učila jsem se znát svůj vlastní prenatalní život. Jakmile jsem to zvládla, začala jsem si být vědoma důležitosti této fáze našich životů a při práci na chirurgii jsem se s tím setkávala neustále. Zjistila jsem, že většina srdečních nemocí vlastně vznikla v raných fázích vývoje srdce. Například poruchy činnosti srdečních chlopní. V prenatalní fázi vývoje plodu proudí vyvíjejícím se srdcem krev nejprve jedním a pak zase opačným směrem, než se vyvinou chlopně. Pokud má člověk potíže s chlopněmi, je to tím, že se srdce jaksi vrací do prenatalního embryonálního stavu.

Jsem přesvědčena, že embryologie je z hlediska pozdějších nemocí velmi důleži-

tá a stále neprozkoumaná oblast. Myslíme, že řada nemocí má genetický původ, ale jistě víme jen to, že jsou vrozené. Přišly s porodem — ale to neznamena, že vznikly v okamžiku početí.

Tvrdíte tedy, že když přeneseme vědomí do oblastí, která byla někdy postižena nějakým traumatem, ať už v dětství, nebo v prenatalním období, pomůže tento energetický blok odblokovat?

Ano. Věřím tomu. Dovoluje to pak tělu uvolnit se. Jinak řečeno, pokud tělu říkáte: »Mám zájem o tu a tu informaci,« tělo obvykle odpoví: »V pořádku, tady je.«

Pro některé lidi to ale může znamenat velmi traumatizující vzpomínky a emoce.

Já věřím, že právě okamžik, kdy se lidé svěří, třeba i terapeutovi, něco uvolní. Mít někoho, komu důvěřujete, v ideálním případě člověka, který vás miluje, je velmi, velmi důležité.

Co byste poradila lidem, kteří procházejí těžkým obdobím svého života se silnými emocemi? Čeho by se měli vyvarovat?

Důležité je aktivně s emocemi pracovat. Nenechte si to jen pro sebe. Mluvte o tom s přítelem, s někým, komu důvěřujete a před kým se nestydíte. Podělit se, to je důležité.

Když mne někdo zklame, zkouším vysledovat, ve které části mého těla je ta emoce lokalizována a s jakým je to spojeno fyzickým pocitem. Pak tam přenesu své vědomí a ptám se: »Jak jsem v této části těla stará?« Obvykle je odpověď ve formě čísla, které je nižší, než mé skutečné stáří, a já si zkouším vzpomenout, co se mi v tom a tom věku stalo. Téměř vždy jsem dostala odpověď. Potom už jsem se začala cítit lépe. Emoce už neměla takovou intenzitu. Možná bolela, ale nebyla tak ničivá. Mohla jsem si říci »Aha, cítím se tak těžce, protože mi to připomíná tu věc, která se mi přihodila a teď je asi čas, abych se s tím vyrovnala.« Jít dovnitř a procítnout si bolest je dnes pro mne naprosto přirozené.

Co mají ale dělat lidé, kteří procházejí příliš intenzivními krizemi, např. rozvodem?

Příroda nám dala v emocích nádhernou možnost, jak být ve svém těle a jak sledovat emoční toky, které proudí téměř jako řeka. Jsme totiž docela dobře vybaveni, abychom si se svými emocemi poradili — pokud je ovšem nezačneme potlačovat nebo někam uklízet. Neříkám, že život je jen peříčko, ale ať jsou okolnosti jakkoli obtížné, vždy je snadnější pokusit se identifikovat s onou předchozí bolestí, která se vám připomíná.

V knize píšete: »Lidé, kteří trpí těžkými nemocemi, se vlastně odcizili své lásce, nevěnují pozornost svému tělu a nemoc je tak jakési volání těla, aby se mu člověk více věnoval. Tato vědomá pozornost tělu pak pomůže objevit dosud skrytou historii ran, které tělo tak milosrdně dosud skrývalo.« To je hezky řečeno. Jinými slovy, radíte, abychom nevnímali nemoc jako něco špatného, ale spíše jako cestu k transformaci?

Samozřejmě. Tělo se o nás neustále stará, neustále nás miluje, neustále nás vzdělává. Myslím, že jednou z nejsmutnějších věcí na nemocech je to, že lidé si myslí, že je zradilo tělo. Ale tak to vůbec není. Důvodem nemoci je to, že my jsme zradili svá těla tím, že jsme jim nevěnovali pozornost, že jsme v nich nebyli přítomni. Nemoc je pokusem těla zachránit vás. Když pozorujete symptomy nemoci, jako např. nějakého zánehtu, vidíte, že tělo skutečně bojuje. Každý symptom nemoci představuje pokus těla zachránit vám život. Je důležité vystříhat se jakýchkoliv soudů, ať už říkáte, že nemoc je špatná, nebo že, protože mám nemoc, jsem já špatná. Vyberáme si svá zranění a své nemoci, abychom mohli obrátit svou pozornost a vyléčit stará zranění.

Naznačuje skutečnost, že jste byla schopna energeticky pracovat v nemocnicích, že se v medicíně něco začíná měnit?

Změnu, která by něco skutečně změnila, ještě nevidím ani na horizontu. Nezaznamenávám žádný skutečný posun v myšlení ani u lékařů, se kterými jsem pracovala. Řekla bych ale, že je zde začátek všeobecného posunu vědomí, který je součástí kulturní revoluce, jež začala už v 60. letech. V posledních třiceti letech se lidé konečně začali zabývat svými emocemi, začali je studovat a všimát si jich. Lidé začínají připouštět, že by mohli být experty svých vlastních pocitů. V příštích dekádách se bude stále více lidí skutečně zabývat svými těly. Začnou si uvědomovat, že mohou poznat svá vlastní těla, že se s nimi mohou znovu spojit a že ve spolupráci s nimi je mohou vyléčit rychleji a efektivněji než kdokoliv jiný.

Přeložil (vm)

Všeobecně se má za to, že kvalita sluchu je dána dědičností nebo shodou neblahých okolností a že naše uši vnímají jen zvuky přicházející z vnějšího světa. Práce profesora Alfreda Tomatis, kterého M. Fergusonová přirovnává k N. Teslovi, B. Fullerovi a E. Swedenborgovi, ale odhaluje něco jiného.

Alfred Tomatis pomohl více jak 100 000 pacientům odstranit mnohé sluchové a ušní problémy, včetně poruch sluchu a hlasu (i u mnoha slavných operních zpěváků), ale i poruch učení. Jeho práce ustavila nové paradigma s důsledky jak pro lékaře a specialisty, tak pro vzdělání, výchovu, léčení a rehabilitaci. Mimo jiné objevil, že rozsah slyšitelnosti člověka se liší podle toho, jakou mateřskou řeč v dětství zvládl. Například Francouzi (jejichž řeč se pohybuje v rozsahu 1000-2000 Hz) mají potíže naučit se britskou angličtinu (jejíž větší zvuková složka se pohybuje v rozmezí 2000-12 000 Hz), ale nemají potíže s americkou angličtinou (jejíž rozsah je 750-3000 Hz). Profesor Tomatis po padesáti letech výzkumu tvrdí, že zatímco schopnost slyšet je pasivní činností, umění naslouchat je velmi aktivní a velmi důležitá činnost vyžadující koordinaci celého těla. Umění naslouchat je uměním zachytávat a vyhodnocovat, filtrovat významné informace. Dobré naslouchání v sobě zahrnuje schopnost objektivně a bez emocí se soustředit na důležité zvuky a nebyť zahlcován spoustou nepodstatných zvuků z okolí. Špatné naslouchání je spíše subjektivním vnímáním reality a manifestuje potíže se smysluplným zorganizováním informací, což vede ke ztrátě soudnosti, sebevědomí a k nízké motivaci.

Dnes již ve světě existuje více jak 150 Tomatisových center, která úspěšně léčí dyslexii a problémy s učením, koktavost a jiné vady řeči, schizofrenii a autismus, problémy s chováním, ale také učí lépe se učit nebo zpívat.

Jedna žena si nevěřicně prohlížela výsledky svého testu sluchu a vyprávěla, jak ji terapeut nad výsledky testů řekl, že musela ve dvanácti letech prožít něco velmi stresujícího, že možná přišla o otce. Žena netušila, jak to mohl terapeut poznat z výsledků zkoušky sluchu - a jak to, že s takovou přesností? Nikdy předtím netušila, že existují testy měřící nejen rozsah slyšení, ale také kvalitu naslouchání. Jak to, že metoda profesora Tomatisa léčí tolik různých nemocí - od autismu po dyslexii?

Podle Alfreda Tomatisa, francouzského ušního specialisty, je ucho, pokud bychom soudili spíše než podle schopnosti slyšet podle kvality umění naslouchat, tím nejdůležitějším smyslem člověka. Důvody?

Ucho je prvním smyslem, který se v člověku otevírá (již v děloze, čtyři a půl měsíce před narozením). Sedmdesát procent energie, kterou potřebuje mozek ke svému fungování, dodávají uši. Tak jako máme dominantní ruku nebo mozkovou hemisféru, tak máme i dominantní ucho - slyšíme každým uchem jinak. Druh hudby, kterou posloucháme, ovlivňuje naše zdraví. Ucho je jakýsi holografický klíč k pocitu spokojenosti celého těla.

Vypadá to, že všechno je jinak, než jak nás učili ve škole. Překvapení číslo jedna: prvotní funkcí ucha je dodávat mozku energii. Všichni víme, že tělo získává energii z potravy, ale pro mozek je potrava pouze prostředek energie. Pro vyšší nervové funkce, jako jsou myšlení, získává mozek energii smyslovými stimulacemi, zvláště pak z uší, které generují energii při každém našem sebemenším pohybu. Pohyby dráždí vlasové buňky, které způsobují vibrace v tekutině ve vnitřním uchu, a ty jsou transformovány do formy energie pro mozek. Další energii získává ucho pro mozek samozřejmě ze zvuku. Funkcí hlemýžďe

(cochlea) je rozeznávat jazyk a zvukové frekvence. Spirálovitá dutina ve vnitřním uchu obsahuje přibližně 24 000 tenkých vlasových buněk, které dokáží analyzovat frekvence zvuku. Pro střední a hlubší frekvence, na kterých je založena mluvená řeč, je ale určena jen velmi malá část vlasových buněk. Vysoké frekvence stimulují většinu vlasových buněk a mohou tak velmi silně dobýt mozek. Profesor Tomatis doporučuje klasickou hudbu (Mozarta, Bacha a především gregoriánský chorál).

Druhou funkcí ucha je poskytovat orientaci pokud se týče rovnováhy a pozice těla. Naopak profesor Tomatis zjistil, že správná pozice těla ovlivňuje kvalitu slyšení. Posláním vestibulárního aparátu je tedy také umožnit tělu ten nejefektivnější postoj pro správné slyšení. Opět se ukázalo, že zatímco nízké frekvence vedou k uvolněnému, skloněnému postoji, vysoké frekvence podporují vzpřímenou, pozornou vertikální pozici.

Teprve třetí funkcí ucha je slyšení a poslze i naslouchání. To je z hlediska evoluce jakýsi luxus, v naší vysoce sociálně rozvinuté společnosti však velmi důležitý.

Dnes osmdesátiletý doktor Alfred Tomatis začal ve 30. letech studovat svět lidského embrya a zjistil, že hlas matky ovlivňuje schopnost plodu trávit. Od 50. let pak pokračoval výzkum a vývoj metody, které dnes profesor Tomatis říká Sonic rebirth (Zvukové znovuzrození).

Příběh začal, když si Tomatis uvědomil, že tak, jako se mláďata ptáků nenaučí zpívat nemají-li možnost slyšet zpěv svých rodičů, právě tak má hlas matky pro rozvoj plodu obrovskou důležitost. Otázka zněla: má zvuk v děloze svou roli, a pokud ano, jak jeho nedostatek nebo nekvalita ovlivňuje pozdější zdravotní problémy, např. poruchy řeči nebo dokonce autismus?

Na rozdíl od tehdejších lékařských tvrzení Tomatis od počátku prohlašoval, že plod v děloze slyší. Přes veškeré opovržlivé útoky mnoha lékařů Tomatis vytrval a prokázal, že uši se vyvíjí už v 10. týdnu těhotenství a fungovat začínou, když plod dosáhne věku čtyř a půl měsíce. Pro potřebu akustického měření v děloze vyvinul unikátní systém mikrofónů, reproduktorů a zvukových filtrů, jak zjistil, plod slyší většinou nízké frekvence mnoha zvuků - tep matčina srdce, její trávicí systém, rytmus dechu a kromě ostatních vnějších zvuků také matčin hlas. Jsou-li to zvuky klidné a známé, poskytují plodu podmínky pro všestranně harmonický vývoj.

Tomatis dále upozoroval, že novorozeně je obvykle velmi neklidné, dokud nepromluví jeho matka. V tom momentě se dítě otočí směrem jejího hlasu... Novorozenec reaguje jen na určitý hlas, jediný hlas, kterému byl vystaven ještě v děloze. Matky to samozřejmě instinktivně cítí, a tak většina žen na světě dítě okamžitě přitiskne k prsu a tiché mu zpívá ukolébavky.

Tomatis, který jako příčinu mnohých dětských nemocí určil přerušování tohoto obvyklého řetězu zvukových kontaktů, začal vyvíjet zařízení, které by pomohlo obnovit zvukové prostředí dělohy. Dosud nenarozené děti slyší zvuk v tekutém prostředí. Asi deset dní po narození, když tekutina v uchu vyschne, začne slyšet i ve vzduchovém prostředí. Vnější i střední ucho se adaptují na vzduch, zatímco vnitřní ucho neustále funguje ve vodním prostředí, kterému bylo vystaveno už devět měsíců. Tomatis natočil matčin hlas, odfiltroval všechny nízké frekvence a napodobil tak zvuk matčina hlasu, jak by asi byl slyšet v děloze. Výsledkem byl sám překvapen: místo ženského hlasu uslyšel zvuky, které zněly jako jemné vzdálené ozvěny africké savany.

Poprvé svůj přístroj použil pro vyléčení devítiletého děvčátka z rodiny inženýra. Když svůj přístroj zapnul a s tatínkem děvčátka poslouchali ten nádherný tok jakoby pohádkových a vzdálených zvuků, holčička, na kterou zapomněli, náhle vzrušeně prohlásila: »Jsem v tunelu, vidím tam dva anděly v bílých řízách!« Zatímco holčička vyprávěla svůj fantastický živoucí sen, Tomatis s jejím tatínkem v úžasu pozorovali, jak si lehá do skrčené polohy plodu v děloze. Závěr byl nevyhnutelný: přehrávala si proces svého narození. Dva andělé byli lékař a porodní sestra v bílých pláštích. Když kazeta skončila, děvčátko vyskočilo, jako by se

Richard Beaumont otní smysl

nic nestalo. Doktor Tomatis si uvědomil, že se mu podařilo vytvořit pro tu dívku prostředí dělohy a jejího porodu.

Druhým pacientem byl dvanáctiletý, údajně mentálně poškozený hoch jednoho Tomatisova kolegy, který v reakci na každé vyrušení pískal tak silně, že tím vyhnal všechny další pacienty z čekárny, a navíc sebou každých pár vteřin škubnul tak že vždy málem spadl. Nemluvil, jen jeho obličej vyjadřoval výraznou mimikou vnitřní stav. Hochův psychiatr, který také přišel, říkal, že hoch je autistický a že nezná příčinu, že to však vypadá, jako by se »ještě nenarodil Tomatis okamžitě použil svůj přístroj, natočil matčin hlas a sestavil asi dvacetiminutovou nahrávku. Když ji hoch poprvé uslyšel, ležel na podlaze ordinace a něco čmáral křídou, kterou tam našel, jakmile doktor Tomatis spustil nahrávku a nasměroval reproduktor směrem k hochovi, ten se zastavil, rychle skočil k vypínači a vypnul světla. Doktor Tomatis si okamžitě uvědomil, že hoch chce jenom vytvořit takové světelné podmínky, které měl jako plod v děloze. Po několika minutách pak hoch vstal, přistoupil ke své matce, sedl si jí na kolena, objal ji a začal si cucat palec. Tak zůstal, dokud nahrávka neskončila. Pak se okamžitě zvedl a znovu rozsvítil světla. Všichni byli překvapeni. Bylo to poprvé za celých deset let, co hoch ukázal jakoukoli známku náklonnosti ke své matce.

Dr. Tomatis s manželkou v roce 1989.

0 týden později prošel hoch stejnými fázemi a dokonce začal hladit matčinu tvář. Doktor Tomatis přepnul zvuk reprezentující vodní prostředí dělohy do zvuku, jaký lidé slyší obvykle, hoch začal žvatlat a lékařský tým v těch zvucích okamžitě rozpoznal zárodky budoucího jazyka. »Probudili jsme v něm touhu komunikovat se svou matkou,« komentoval později Tomatis. Na konci seance hoch náhle vstal a vypnul světla, ale ihned se vrátil ke své matce a zapnul jí kabát, který měla přes ramena. Všichni v místnosti věděli, že se »konečně narodil

Doktor Tomatis svůj přístroj a metody celé roky neustále vylepšoval, ale metoda zůstala vždy stejná. Dětský posluchač je vystaven filtrovaným zvukům hlasu své matky, a zažívá tak jakýsi nevědomý primární návrat k tomu nejrannějšímu vědomí. Ukázalo se, že tato metoda je zvláště úspěšná při léčbě poruch řeči u dětí, které jsou fyzicky schopny slyšet, ale neodpovídají.

Luke Smith měl od narození poškozený mozek. Rodičům bylo řečeno, že nebude ani chodit ani mluvit a že nikdy nepřesáhne kapacitu tříměsíčního dítěte. Nebyl autistický, ale jevil autistické tendence: například nikdy se nevydržel dívat z očí do očí. Už na druhé a třetí seanci začal běhat kolem ordinace. Pak přiběhl k mamince, podíval se jí do očí, objal ji a řekl: »Mamk Bylo mu tehdy osm a do té doby nepromluvil. Dnes chodí a mluví. Používá slovní zásoby asi tisíce slov v několika řečech. Jako každý patnáctiletý kluk tráví hodně času u počítače.

Dnes používá doktor Tomatis podobnou metodu odfiltrovaného proudu hudby (většinou Mozartových houslových koncertů) i při léčbě dospělých. Ukázalo se, že takto lze úspěšně pomoci vývoji i předčasně narozených dětí. Ty, které byly vystaveny filtrovaným nahrávkám hlasu své matky, prokázaly velmi rychlý návrat do normálních váhových a rozměrových kategorií.

Tomatis zdůrazňuje, že zvuk hlasů rodičů je velmi zdravý a přímo nutný i pro děti, které jsou dokonale zdravé. Doporučuje, aby se i školáci učili (nejen čtení) nahlas.

Vysoké frekvence (nad 8000 Hz), které jsou tak vhodné pro rozvoj plodu, slyší dítě poprvé z matčina hlasu, jsou v děloze filtrovány kostmi, tkáněmi a plodovou vodou matčina těla. Dítě slyší zvuky nejen svými ušima, ale celým tělem, převážně kostrou jako celotělním rezonátorem. Tento nitroděložní dialog stojí na počátku jakéhokoliv naslouchání. Dítě slyší hlas matky, a je jím tak frekvenčně vyživováno. Když matka zmlkne, plod naslouchá a čeká, kdy zase hlas přijde. Podle doktora Tomatisa je takto ve vzájemném a co nejčastějším dialogu matky s dítětem položen základ veškerých dalších schopností komunikovat a učit se jak jazykům, tak sociálním dovednostem. Z jiného úhlu pohledu, Tomatis tvrdí, že sluchové problémy způsobené stresem zapříčiňují ušní infekce, nehody, nemoce nebo emoční či fyzická traumata, která pak vedou ke spoustě dalších zdravotních a sociálních problémů.

Během typických modelových seancí, které zahrnují dvě hodiny poslouchání každý den po dva týdny (kromě nedělí) a po třítydenní pauze dalších sedm dní poslechu upravených kazet, doktor Tomatis zjistil některé další překvapivé věci. Tak, jako jsme coby lidé buď leváci, nebo praváci, tak také máme dominantní pravé nebo levé ucho. Tomatisův program umožňuje klientům používat většinou slabší a méně aktivní pravé ucho efektivněji. Lidé jsou pak schopni lépe kontrolovat parametry svého hlasu, intenzitu řeči, frekvenci slov, rytmus a tok vět. Lidé, kteří poslouchají více pravým uchem, jsou většinou extrovertnější, dokáží spontánně a vhodně reagovat na emoční situace a méně propadají úzkostem, tenzím, frustracím a agresí. Zkuste si povšimnout, že když držíte telefonní sluchátko u pravého ucha, většinou dokážete věnovat osobě, se kterou hovoříte, daleko větší pozornost a Váš hlas je teplejší.

Další Tomatisův slogan zní: Hlas obsahuje pouze ty zvuky, které ucho slyší. Lidé se sluchovými problémy mají většinou plochý hlas. Ostrý rezavý hlas například naznačuje, že člověk není schopen analyzovat vysoké harmonické tóny. Jakmile projde Tomatisovou léčbou, jeho hlas postupně zesiluje, stává se rytmičtější, přesnější a obsahuje daleko víc harmonických tónů. Málodlo ví, že doktor Tomatis takto pomohl i slavným zpěvákům, jako byla operní pěvkyně Maria Cailas nebo rocker a písničkář Sting. Gerard Depardieu také vděčí doktoru Tomatisovi za svůj úspěch. Ještě na konzervatoři zněl jeho hlas ustrašeně a zaškraceně, zvláště během emočně vypjatých scén. Po několikaměsíční léčbě v Tomatisově centru se jeho hlas upravil, frekvenčně značně rozšířil a nemění se ani za emočně jakkoli dramatických okolností.

Doktor Tomatis sám každý den poslouchá až čtyři hodiny hudbu, která je bohatá na vysoké harmonické frekvence, a věří, že právě to způsobuje, že mu stačí spát pouze čtyři hodiny denně.

Kontakty: The Lewes Tomatis center,
3 Wallands Oescent. Lewes, East Sussex, BN7 7QT.
tel 001 1273 474877
London Tomatis centre. 26 Eccleston square.
London SW1 INS. tel. 0041 171 821 9862 •
<http://www.3.net/Hnkco.uk> • tomatis
e-mail: tomatisfoundation@btinternet.com
Přeložil (vm)

JÓGÍN VS S1

LINDA JOHNSENOVÁ

Uprostřed chaosu a v záři slávy vznikajícího římského impéria v 1. století našeho letopočtu žil člověk, který léčil bohaté i chudé a který prý konal zázraky. Jmenoval se Apollonios z Tyany. Římští císařové Nero a Titus později vykonali oslavnou pouť k jeho hrobu a žádali o požehnání pro svou vládu. Císař Caracalla ve 3. století cestoval do Tyany, aby se na hrobě Apollonia pomodlil a o něco později císař Alexandr Severus zařadil Apollonia mezi pět největších osobností antiky (dalšími byli Alexandr Veliký, Orfeus, Abraham a Ježíš). Prý i Marcus Antonius jednou zastavil válku, protože se mu prý ve snu zjevil Apollonios a žádal ho o milost pro válečné oběti.

Apollonios z Tyany je jedním z mála řeckých duchovních učitelů, který jako mladý strávil nějaký čas mezi jógíny v Himálaji. Dochovala se jeho čtyřsvazková kniha, ve které popisuje učení jógy. Apollonios pak dalších šedesát let šířil myšlenky jógy v Řecku, v Římě, ve Španělsku a v Egyptě.

Apollonios se narodil v městě Tyana, které dnes leží na území západního Turecka. Studoval v Tarsu u fénického učitele, ale jeho zájem o mysticismus a léčení ho brzy zavedl do Asklépiova chrámu ve městě Aegae. Asklépius je starořecký Bůh lékařství a jeho chrámy sloužily jako tehdejší nemocnice a kliniky. Apollonios se pak stal lékařem, ale zároveň pečoval o své zdraví. Přestal jíst maso a pít alkohol, jedl jen vegetariánskou stravu a pil vodu. Přestože zdědil dost peněz po rodičích, všechny rozdál a žil velmi střídmy život, zasvěcený učení a službě druhým.

Apolloniou mysl ale stále naplňoval dávný sen - navštívit světe v Indii. Abychom pochopili, proč Apollonios snil o Indii a jak se lékaři v přední Asii dověděli o józe, musíme se vrátit několik století nazpět a pokusit se vystopovat první kontakty mezi řeckou a indickou civilizací.

ZÁPAD SE SETKÁVÁ S VÝCHODNÍ MOUDROSTÍ

V dekadě před svou smrtí, roku 323 př. Kr., dobyl Alexandr Veliký svět - nebo to, co Řekové z tehdejšího světa znali - od Makedonie na západě až po Egypt na jihu a rozlehlé části Persie na východě. V roce 327 př. Kr. vpochodoval Alexandr se svou armádou na území dnešního Pákistánu, rozhodnut dobýt Indii. Nevěděl, do čeho jde - řecké zeměpisné znalosti byly tehdy totiž velmi ubohé, a tak si Řekové například pletli řeku Indus s prameny Nilu. Alexandr ale v Indii úspěchy nezískal: znechucení monzunovými dešti se jeho vojáci chtěli vrátit domů. Přesto ale v Paňdžabu učinil několik důležitých objevů. Setkal se s jógíny, jedinými lidmi na světě, které si nemohl podrobit.

Starořeckí historikové zaznamenali například následující setkání: *Mezi brahmány byl světec jménem Dandamis, který žil v lese na loži z listů. Alexandr si přál naučit se jeho idejím a poslal vojáka s tímto poselstvím: »Alexandr, syn mocného boha Dia a vládce nad celou zemí, tě vyzývá, abys ho navštívil. Pokud tak učiníš, budeš bohatě odměněn. Pokud se nedostavíš, zabije tě.« Dandamis si poselství vyslechl, ale neprojevil žád-*

nou velkou reakci. »Existuje jen jeden vládce,« odpověděl, Hen, který stvořil světlo, mír a život. To je jediný král, kterého poslouchám. Jak se může Alexandr nazývat vládcem světa, když i on jednou umře? Co mi může nabídnout, když má matka Země mi již poskytuje všechno, co potřebuji? Nic nevlastním, a tak nic nemusím strážit a spím klidně. Alexandr může zabít mé tělo, ale nemůže se dotknout mé duše. V čase smrti jsme všichni povoláni, abychom předvedli své zásluhy, a tak nechť král dobře uváží náрек těch, které utlačoval. Možná, že si může koupit ty, kteří milují zlato, možná, že může zastrašit ty, kteří se bojí smrti, ale mi jógím se nestaráme ani o jedno, ani o druhé. Vrat se tedy a řekni Alexandrovi, že nemá nic, co bych potřeboval, a že ho nenavštívím. Jestliže se mnou chce mluvit, ať přijde on za mnou.«

Když Alexandr uslyšel tuto odpověď, byl nucen si uvědomit, že on, který si podrobil tolik národů, si nedokázal podrobit nahého starého muže.

Ještě jeden překvapivý objev na Alexandra v Indii čekal: našel Indy, kteří hovořili řečtinou a znali řecké bohy. Západní historikové zatím nedokázali tento jev vysvětlit, ačkoliv indiští historikové zdůrazňují, že kontakty mezi Indy a Řeky probíhaly již od dávných dob.

Vraťme se tedy zpátky do 6. stol. př. Kr., do doby, kdy žil jeden z nejvlivnějších řeckých myslitelů, Pythagoras. Ten je dnes omylem vzpomínán jen jako původce slavné Pythagorovy věty (kterou ve skutečnosti znaly už mnohé kultury o pár století dříve). Pythagoras nalezl v Itálii duchovní komunitu, ve které vyučoval meditaci, vegetariánství, hudební terapii, teorii reinkarnace a přísnou sebedisciplínu. Vyžadoval od svých žáků např. pětileté období naprostého mlčení a očekával od nich, že se budou vzdělávat v astronomii, matematice a mnoha dalších předmětech. Pythagorejci uctívali ženy - od manželů se očekávalo, že budou svým manželkám věrní. Historikové doložili, že mezi ženami jižní Itálie byl právě pro tyto své názory Pythagoras velmi populární.

Ještě předtím, než tuto komunitu založil, strávil Pythagoras dvadacet let v cizině. Raní křesťanští autoři uvádějí tradiční domněnku, že během té doby Pythagoras navštívil Indii. Víme jistě, že studoval v Egyptě a v Persii, a i kdyby nikdy do Indie fyzicky nedošel, zcela jistě zvládl mnohé indické doktríny a praktiky od učenců, které navštívil v Babylonu.

Apollonios z Tyany byl oddaným následovníkem Pythagora. Vypadal jako typický pythagorejec (nebo jako mnozí jógíni: dlouhé vlasy a vousy, prostý oděv, nenosil nikdy nic, co by pocházelo ze zabíjených zvířat). Pětileté období mlčení ale bylo velmi těžkým úkolem. Jednou! totiž procházel městem Aspendus a narazil na dav lidí, kteří se připravovali k upálení dvou bohatých kupců. Dva bohatí kupci skoupi-

A R Š M Ř Σ C K U

li všechno obilí a odmítali ho vydat, protože doufali, že až bude hlad, vydělají hodně peněz. Protože to ale bylo legální, úřady nemohly zasáhnout.

Apollonius vyšplhal na pódium, aby na něho z rozčileného davu viděli, a protože nechtěl porušit svůj slib pětiletého mlčení, pokoušel se lidi uklidnit jen máváním a gestikulací. K překvapení úředníků se mu to podařilo. Pouhými gesty pak přesvědčil hladové lidi, aby přivedli ty dva bohaté kupce, aniž by jim ublížili. Apollonios pak kupcům podal své napsané poselství: »Naše matka Země nám všem poskytuje všechno, co potřebujeme, protože je to tak správné. Vaše činy ale nejsou správné, protože využíváte jejích darů, jako kdyby to byla matka jen vás dvou.«

Před rozběsněným davem obchodníci rychle změnili svůj názor a v zájmu svém i v zájmu udržení pořádku ve městě rozdali své zásoby obilí zdarma.

Apolloniova schopnost inspirovat lidi — v tomto případě, aniž by pronesl jediné slovo — mu velmi dobře posloužila i o pár let později, když se vrátil z Indie a začal cestovat od města k městu, učit a léčit.

SETKÁNÍ S JÓGÍNÝ

Ať už se o jógínech dozvěděl od svých přátel a pythagorejců, kteří věřili, že jejich učitel před pár stoletími Indii navštívil, nebo o nich slyšel od »gymnosofistu« (indických filosofů), kteří v Řecku vyučovali, nebo jako obyvatel Přední Asie slyšel pověsti o výjimečné moudrosti a schopnostech jógínů od perských sousedů (v té době Persie kontrolovala severozápadní Indii), byl Apollonios pevně rozhodnut se světci v Himálaji se setkat.

Naštěstí pro nás, když se Apollonios vydal do Indie, měl s sebou asyrského žáka jménem Damis, který si vedl deník. O sto let později se deník dostal do rukou Domny Julie, římské císařovny, která byla oddanou následovnicí památky Apollonia. Předala deník později Flaviu Filostratovi, jednomu z tehdejších nejznámějších literátů, s požadavkem, aby připravil oficiální Apolloniovu biografii, založenou právě na tomto deníku a na tehdy ještě dostupných výsledcích výzkumu a záznamech o učení a popisu zázraků řeckých světců, které tehdy stále ještě přežívaly v ústní tradici.

Přestože na počátku křesťanské éry bylo napsáno nesčetně Apolloniových biografii, Filostratova práce se jediná dochovala. Filostratos, více spisovatel než historik, obohatil knihu mnoha detaily z indického místopisu a kultury. Mnohé z nich, často nepřesně citované, byly »vypůjčené« od starších autorů, jako byli Arrianos nebo Megasthenes, a do úst postav své knihy vložil dlouhé monology, které se ve skutečnos-

ti nemohly odehrát. Důležité údaje o Apolloniově pouti do Indie se nicméně dochovaly.

Společnost cestovala přes Persii, kde se na dva roky zastavila v Babylonu, aby navštívila zoroastriánské kněze, jejichž posvátné texty se podobaly indickým védám. Skupina cestovatelů se pak dostala přes území dnešního Afghánistánu do města Taxila v západním cípu Indie (nedávno archeologové odkryli taxilánský chrám, popsáný v Damisově diáři před dvěma tisíci lety). Coby cizinci byli cestovatelé brzy pozváni, aby navštívili palác místního maharádži Phraota. Ten se nějakou dobu snažil s cestovateli domluvit pomocí tlumočníka, ale pak se usmál, otočil se k Apolloniově a dokonalou řečtinou řekl: »Doufám, že se z nás dvou stanou dobří přátelé.«

Apollonius byl šokován: »Vy mluvíte řecky? Tak proč jste to tajil?«

»Míváme často hosty z ciziny,« odpověděl Phraotes, »ale většina z nich přišla do Indie jen zbohatnout. Je velmi vzácné, a také velmi potěšující potkat někoho, kdo přišel s otevřeným srdcem, upřímně hledaje moudrost. Pomohu ti tedy najít, co hledáš.«

O několik dní později byl Apollonios se skupinou svých žáků na cestě k úpatí Himaláje. Od Phraota dostali průvodce a doporučující dopis Iarchovi, guruovi horských jógínů, ve kterém stálo: »Tento Apollonios, moudrý muž, věří, že jste moudřejší než on, a přišel, aby se od vás něco naučil. Prosím, pošlete ho zpátky teprve tehdy, až bude vědět všechno to, co víte vy, protože své znalosti dobře použije.«

Je velmi obtížné přesně lokalizovat Apolloniovu cestu, ale lze se domnívat, že cestoval po severovýchodním Paňdžábu a snad došel až do Kašmíru.

Když se jednou blížili k vesnici, přiběhl je uvítat mladý muž tmavé pleti. Zavedl je do horského ášramu, kde naši cestovatelé poprvé spatřili komunitu jógínů — bosí a dlouhovousí muži, kteří měli na sobě jen kus látky, kterou Damis popsal jako něco, co je udělané z vlny rostoucí na zemi (Řekové v té době neznali bavlnu). Jógíni zpívali píseň oslavující slunce, pravděpodobně Gajatrí mantru. »Konečně jste přišli!« pozdravil guru Iarchas skupinu cestovatelů. Apollonios se začal představovat, ale guru ho zastavil: »Nejsme tak nevědomí, abychom nevěděli, kdo přichází.« Iarchas pak prokázal, že zná nejen Apolloniovo jméno, ale i jména jeho rodičů a spoustu detailů z jeho života, stejně jako z dlouhé cesty.

Řekové byli překvapeni: »Jak to, že znáte tolik podrobností?« ptal se Apollonios.

»Začínáme tím,« vysvětloval Iarchas, »že poznáváme sami sebe.« Během následujících měsíců Apollonios obdržel velmi intenzivní jógínský trénink, zahrnující jak spoustu jógové filosofie, tak i její praktické aplikace. Naučil se řídit posvátné rituály (púdzha), studoval vědecké systémy astrologie a techniky kontroly hmoty pomocí manipulace se slunečním světlem. Naučil se pracovat s mantrami, a také způsobům, jak využít energie janter (evropští historikové zaznamenali, že posvátné jantry, vytvořené Apolloniem, byly na území Přední Asie dlouho velmi pečlivě střeženy). Především se ale Apollonios naučil znát

JÓGÍN VΣS

LINDA JOHNSENOVÁ

sám sebe. Iarchas učil, že když je mysl člověka čistá, dokáže se jí zjevit božské vědění a člověk dokáže rozeznat své vyšší já v já všeho.

Damis vždy správně nepochopil indickou filosofii a ne vždy mu bylo umožněno být přítomen některým tajnějším druhům jógínského tréninku. Zaznamenal ale například takové pro něho »senzační« události, jako byla diskuse jógínů, kteří si vyprávěli zkušenosti ze svých minulých životů, jako kdyby popisovali, co měli předchozí den k večeri. Jednou popsal i levitujícího jógína. Byl velmi unesen enormním respektem, se kterým Indové ctili své svaté muže, a popisoval, jak tito jógíní se soucitem a laskavostí, ale i neochvějností radili i velmi bohatým mužům a dokonce i králům, kteří je žádali o pomoc.

Damis zařadil i jednu zábavnou historku. Několik mladých jógínů navštívilo Apollonia, aby jim vyprávěl o mužích, které nejvíce obdivuje. Apollonios začal velmi podrobně vyprávět o velkých řeckých hrdinech Trojské války, jejichž dobrodružství znal z Homérovy kroniky. Když skončil, byl překvapen, že místo nadšených komentářů jógíní chvíli mlčeli a pak se váhavě jeden zeptal: »Míníte tím, že ve vaší kultuře lidé oceňují spíše bojovnický, než mudrce?«

Když nastal čas odejít, Apollonios zanechal Iarchovi a ostatním svatým mužům vzkaz, který si Damis do svého deníku opsal: »Přišel jsem k vám na vlastních nohou a vy jste mi předali moře vědění, moře, které člověku umožňuje cestovat až do nebes. Až se vrátím na Západ, budu o vaší moudrosti vyprávět celému světu. Budu vás uctívat do svého posledního dechu.«

VÝCHODNÍ MOUDROST PŘICHÁZÍ NA ZÁPAD

Jak se tedy moudrost Východu dostávala na Západ?

- **Pythagoras** (6. stol. př. Kr.) studoval v Egyptě a v Persii, říká se, že měl indické učitele. Učil reinkarnaci, vegetariánství, rovnovážný asketismus a kontemplativní praktiky.
- **Parmenides** (5. stol. př. Kr.) učil, že neustále se měnící svět smyslu ve skutečnosti není reálný — realita je neměnná pravda za vnější formou.
- **Platon** (4. stol. př. Kr.) učil, že duše se inkarnují do fyzického světa v závislosti na proměnlivé podstatě hmoty a z určité části na vlastní vědomé volbě.
- **Pyrrhos** (4. stol. př. Kr.) navštívil v roce 327 př. Kr. Indii. Učil, že nepřipoutání, oddanost a vyrovnanost mysli utváří osvěcený život.
- **Poseidonius** (1. stol. př. Kr.) učil, že vesmír je jedním živým, sjednoceným, vzájemně propojeným organickým celkem.
- **Plotinós** (3. stol.) se v roce 242 neúspěšně pokusil navštívit Indii. Vyučoval nesobeckou službu a popření jáství, a také nejvyšší důležitost meditace jako zaručené cesty k objevu nesmrtelného vyššího já v sobě samém.
- **Iamblichos** (4. stol.) učil, že posvátné rituály, jsou-li provozovány se soustředěností a upřímnou oddaností, mohou vést k rozšíření vědomí o vnitřních světech. Sestavil také seznam duchovních učitelů, kteří podle něj nejvíce ovlivnili řecké myš-

lení, včetně jmen sedmnácti moudrých žen, jako byla Theana z Metapontu nebo Lasthenia z Arkánie. Naneštěstí, zatímco tato jména přežila až do 20. století, učení těchto mistrů bylo navždy ztraceno.

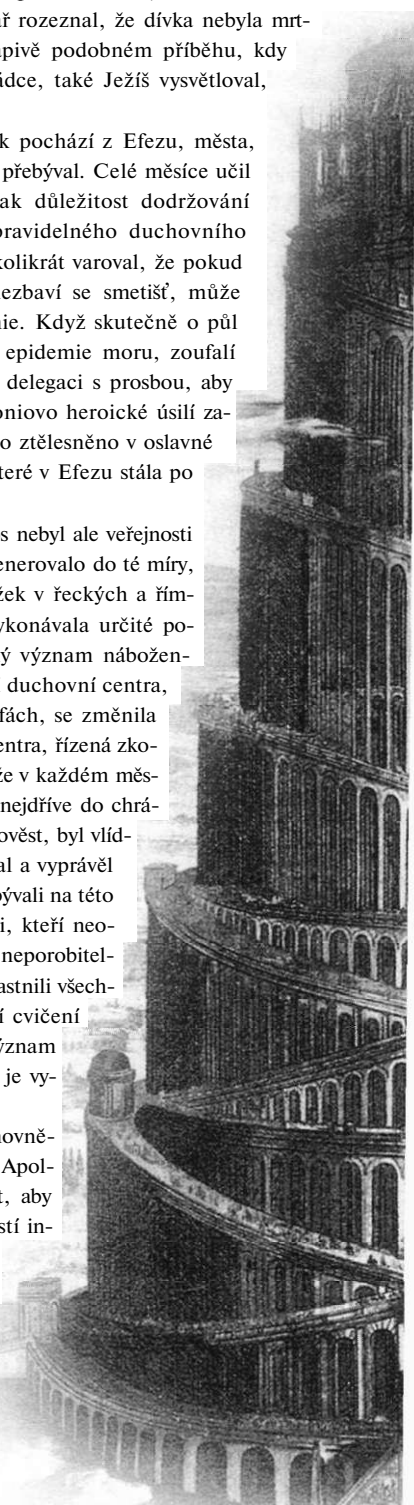
• **Proklos** (5. stol.) byl posledním z velkých řeckých mistrů před nástupem středověku. Svě žáky učil, že život lze nejsnáze nalézt v meditaci, službě a oddanosti k řádu, a realizovat tak Jednotu.

Filostatos zaznamenal mnohé, v jeho čase běžně známé historky popisující Apolloniovy skutky po návratu z Indie. Jednou zastavil pohřební procesí a vzkřísil mladou dívku z mrtvých. To dalo příčinu pověstem, že je čaroděj, který má schopnost překonat smrt, ačkoli on sám znovu a znovu vysvětloval, že jako lékař rozeznal, že dívka nebyla mrtvá, ale jen v komatu. (V překvapivě podobném příběhu, kdy takto vzkřísil dceru místního vládce, také Ježíš vysvětloval, že dívka jen »spala«.)

Jedna z nejslavnějších historek pochází z Efezu, města, ve kterém Apollonios zvláště rád přebýval. Celé měsíce učil a léčil a veřejně zdůrazňoval jak důležitost dodržování morálních zásad, tak nutnost pravidelného duchovního cvičení. Než odešel z města, několikrát varoval, že pokud si lidé neuklidí před domy a nezbaví se smetišť, může v jejich městě vypuknout epidemie. Když skutečně o půl roku později do města dorazila epidemie moru, zoufalí Efezané vypravili za Apolloniem delegaci s prosbou, aby se vrátil a městu pomohl. Apolloniovo heroické úsilí zachránit Efez před morem pak bylo ztělesněno v oslavné soše slavného léčitele z Tyany, které v Efezu stála po celé generace.

Nejdůležitější Apolloniův přínos nebyl ale veřejnosti znám. Helénské náboženství degenerovalo do té míry, že "naprostá většina kněží a kněžek v řeckých a římských chrámech jen formálně vykonávala určité pohyby a zcela zapoměla skutečný význam náboženských rituálů. Dokonce i největší duchovní centra, jako byl Apolloniův chrám v Delfách, se změnila v bohatá nábožensko-obchodní centra, řízená zkorumpovanými kněžími. Říká se, že v každém městě, které Apollonios navštívil, šel nejdříve do chrámu. Protože měl velmi dobrou pověst, byl vlídně přijat. Apollonios toho využíval a vyprávěl kněžím o Indii, o lidech, kteří pobývali na této zemi, a přece jí nebyli připoutáni, kteří neopovrhovali svá obydlí, a přece byli neporobitelní, kteří nevlastnili nic, a přesto vlastnili všechno. Povzbuzoval jejich duchovní cvičení a vysvětloval kněžím skutečný význam náboženských mýtů tak, jak mu je vysvětloval Iarchas.

Pro tehdejší Západ byl nejduchovnější orientovanou civilizací Egypt. Apollonios se rozhodl Egypt navštívit, aby srovnal jeho moudrost s moudrostí indické jógové tradice. Strávil v Egyptě mnoho let, cestoval po-

ARÉMŘECKU

dél Nilu až do Etiopie, aby viděl tamní askety, kteří hledali duchovní pravdu v poušti. Podle Filostrata byl Apollonios tím, co v Egyptě našel, velmi zklamán — tato velká duchovní tradice také upadala. Apollonios našel důkazy svědčící o tom, že předkové Etiopanů emigrovali z Indie, aby zachovali starodávné vědění, ale protože byli od svých původních indických učitelů tak dlouhou dobu izolováni, postupně ztratili většinu své původní duchovní vitality. (Klasičtí autoři si často pletli Indii a Etiopii. Jestliže je Apolloniova teorie správná, pak právě toto mohlo být zdrojem následných zmatků.)

Podmínky v egyptských chrámech v prvním století byly dokonce ještě horší. Konzervativní kněží byli většinou líní a arogantní. Ne náhodou se jim nelíbilo, když jim Řek začal vyčítat jejich formálnost a žádal reformu jejich chrámů. »Kdo má takovou autoritu, aby chtěl egyptské kněze učit jejich vlastnímu náboženství?« zeptal se jeden kněz rozzlobeně. »Někdo,« odpověděl Apollonios, »kdo přišel z Indie.«

Apollonios z Tyany napsal guvernérovi Valeriovi u příležitosti smrti jeho syna toto: *»Nikdo ve skutečnosti neumírá, umírá jen vnější vzhled, právě tak jako nikdo není ve skutečnosti zrozen, kromě toho, že se zrodí do vnějšího vzezření. Když se takto duch přemění v hmotu, říkáme, že člověk začal existovat, a když se takto hmota přemění v ducha, říkáme, že někdo zemřel. Ve skutečnosti je naše božská podstata nezrozená a nezničitelná. Bylo by chybou domnívat se, že člověk existuje jen proto, že ho můžeme vidět nebo slyšet, a že když už ho naše fyzické smysly nedokáží vnímat, neexistuje.*

Lidé to nechápou, ačkoliv každé dítě je na tento svět přivedeno rodiči, ale není jimi stvořeno, protože je jen Bůh, který existuje a který na sebe bere jména a formy jedinců. Někteří lidé pláčí, když Bůh opustí svou formu a vrátí se zpět do své věčné podstaty, ačkoliv Bůh jen změnil místo svého pobytu - ne svou podstatu. Opravdu bychom neměli nářkat nad něčí smrtí, spíše bychom šijí měli vážit. Nejlepším způsobem, jak uctít smrt vašeho syna, je předat ho Bohu a žít tak, jak jste žil předtím, mezi lidmi, kteří si váží vaší péče. Nejlépe vládne ten, kdo předešlým zvládne sám sebe. Měl byste se naučit zvládnout svůj žal.

Na veřejném oplakávání není nic pietního. Jestliže je boží vůle základem celého světa, a ona je, pak pravý muž nebude pohrdat božím požehnáním, ale bude umět akceptovat vše, co se přihodí, jako to nejlepší z možných. Žijte tedy dál, vytečete se, spravedlivě vládnete a urovnáváte vše, co se zdá nešťastné. Smyslem vaší existence na Zemi není sedět a plakat, ale osušovat slzy jiných. Jste guvernérem padesáti měst a množství vznešených Římanů. Kdybych teď mohl být s vámi, přemlouval bych vás, abyste netruchliUí

NE MAGIE, ALE INDICKÉ VĚDY

Ke konci svého života, když byl Apollonios povolán do Říma a obviněn z čarodějnictví svým nepřítelem, brutálním císařem Domiciánem, řecký mudrc vysvětloval, že nepraktikoval magii, ale vědy Indie. Prohlásil, že ačkoliv procestoval většinu známého světa své doby, ačkoliv studoval se slavnými magiky z Babylonu a knězi a askety z Egypta, nikde jinde nenašel tak hlubokou moudrost jako mezi jógy. Dokonce se odvážil tvrdit, že mnohé mystické školy Západu měly svůj dávný původ v Indii. Apollonios byl zbaven obvinění a osvobozen.

Jednoho dne, kdy mu už bylo více než devadesát let, Apollonios odešel ze svého domu a už ho nikdy nikdo neviděl. Nikdo neví, kde a jak zemřel. Jeho památka byla s úctou udržována po celá staletí, hlavně ve východní části říše, kde za svého života nejvíce léčil a učil, a překvapivě také mezi Araby. Apollonios do dnešních dnů zůstává jednou z nejdůležitějších osobností islámského esoterismu.

Dnes jen málo Zapadánů o Apolloniově slyšelo; ještě méně jsou známy jeho jógické znalosti. Proč? Ve 4. stol. římský guverner Hierokles nesnesl jakékoli zmínky církevních autorit o svatých mužích v jiných duchovních tradicích, a zvláště historiky o Apolloniově z Tyany, který prý předváděl podobné zázraky jako Kristus. Nařídil proto na něho zapomenout. V roce 331 Konstantin Veliký poslal vojsko do Asklépiova chrámu, kde Apollonios poprvé začal léčit, a dal ho srovnat se zemí, stejně jako Apolloniovu sochu v Efezu. Všechny Apolloniovovy knihy včetně jeho mnohasvazkového díla o učení jógy byly zkonfiskovány a spáleny. Zničeny byly i mnohé svatyně věnované Apolloniově památce (včetně několika, které zbudovali římscí císařové) a kopie každé knihy, která se o něm zmiňovala. Dochovalo se tak jen několik kopií biografie, kterou napsal Filostratos, několik dopisů ze soukromých sbírek a nesčetné odkazy na Apolloniovu práci v knihách jiných autorů té doby.

Před několika lety objevili archeologové kámen, který nyní vlastní muzeum v Adaně. Zcela evidentně je to původní část prastaré svatyně. Nápis v řečtině uvádí: »Apollonios byl jako Slunce, zářící z Tyany. Byl poslán nebem, aby zbavil lidstvo utrpení.« Apollonios sám by možná řekl, že nebyl poslán nebem, ale svatými muži z Indie.

přeložil (vm)

Happy New Age 2000 • SILVESTR s Vlastou Markem

a mantrami, kombuchou, meditací, didžeridu, bubnováním, tibetskými mísami, indickým občerstvením, tancem...

Od 31.12.1999 (18:00) do rána 1.1. 2000 (4:00?)
OM centrum, Koněvova 110, Praha 3 - Cena 500 Kč

Bez alkoholu, masa, politiky a agresivity; s hudbou, rytmy a přáteli. Občerstvení (není zahrnuto v ceně) a přípitek kombuchou zajistí indická restaurace v centru OM. Tibetské mísy, bubny, chřestítka nebo didžeridu s sebou. Mimopražští mohou k ránu ulehnout ve vlastních spacácích.

Počet míst je omezen, proto si co nejdříve napište o přihlášku na adresu
Dátá, Koněvova 110, 130 00 Praha 3 (telefon 02/6440049).

Na obálce vyznačte heslo SILVESTR.

CO NÁM DNES ŘÍKÁ DÍLC

V roce 1998 uspořádala Kalifornská univerzita v San Bernardinu oslavy 900. výročí narození Hildegardy z Bingu. Událost sponzoroval Úřad pro další vzdělávání (oce@wiley.csusb.edu) a účastníci vyslechli řadu přednášek, ale také hudebních ukázek, a mohli si prohlédnout reprodukce obrazů, knih a kuchařek představené benediktinského kláštera z 12. století. Ústřední postavou oslav byl Matthew Fox, s jehož názory se čtenáři BARÁKY již měli možnost seznámit (např. dialog s R. Sheldrakem FYZIKA ANDĚLŮ, Baráka 2, léto 1997, str. 58, článek TECHNOLOGIE A SPIRITUALITA, MANA 4, léto 1996, str. 42, POSVÁT-NÝ VESMÍR, MANA 3, jaro 1996, str. 9 a tamtéž na str. 42 POTÍŽE S NÁBOŽENSTVÍM). Jeho přednášku otiskl časopis, který Matthew Fox vydává - ORIGINAL BLESSING (Mail 2141 Broadway, Oakland, CA 94612, USA).

Oslavami narození Hildegardy z Bingu před 900 lety její myšlenky tak trochu zpřítomňujeme. Obdivujeme jejího génia, aniž bychom jí jen tak formálně stavěli pomník. Společensví světců a světic, našich předků, není něčím dávno minulým: i pro mnohé z nás jsou to mnohdy věci velmi živé a aktuální. Nebo by mohly a měly být. Můžeme se tedy zeptat přímo: co nám může nabídnout dnes, na prahu třetího tisíciletí, učení představené benediktinského kláštera z 12. století?

Už jen představa, že by žena narozená před 900 lety mohla něco nabídnout člověku na konci 20. století, je pro většinu lidí velmi překvapující. Podle mne je ale třeba právě dnes, v postmoderní době, obrátit se k historické moudrosti. Takzvaná moderní doba nám vnutila velmi pochybný názor, že vše, co existovalo předtím, bylo zastaralé. Jenže právě extrémní patriarchátu, racionalismu a duality, které jsou charakteristickými znaky naší doby, lze zmenšit, poznat či vyléčit právě ohlednutím do středověku. Naši tehdejší předkové měli svou kosmologii, pomocí které vnímali všední život i náboženství jako neoddělitelné součásti stvoření a ne jako něco, co se týká státu, hrubého průmyslového produktu nebo nadnárodních korporací. Možná bychom to mohli nazvat jakýmsi návratem potlačeného. Jak moudrost žen, tak mysticismus byly po mnohá staletí uchovány někde ve sklepech modernosti. Nastal čas se ohlédnout, co že jsme to vlastně zakazovali. Ne, že by moderní doba nepřinesla nic dobrého, naopak. Jen začínáme platit stále vyšší daň naší jednostrannosti.

Začínáme se ohlížet zpátky do minulosti a zjišťujeme, že svou moudrost nám mohou nabídnout nejen Hildegarda a Mistr Eckhart, ale také východní mystikové, např. Rúmí, Lao C a další. Nikdy nezapomenu, jak o přestávce mé první přednášky o Hildegardě z Bingu za mnou přišel jeden student a řekl, že vše, co jsem zatím z díla Hildegardy citoval, znělo jako by bylo přímo vysloveno šamanem indiánského kmene, u kterého dvanáct let studoval moudrost původních amerických indiánů. Stále větší počet lidí dnes zjišťuje, že moudrost našich předků, ať už to byli Kelové, Afričané nebo američtí indiáni, má co dělat i s naším současným hledáním. Pokusím se tedy z díla Hildegardy z Bingu vyzvednout deset námětů a pojmů, které mohou rezonovat s našimi současnými potřebami duchovního hledání.

Za prvé, Hildegarda nás může znovu naučit, co je to důvěra ve stvoření. Píše, že vše, co potřebujeme, již máme. »Bůh stvořil vše tak, že všichni máme vše, co potřebujeme. Každý tvor má svou vlastní moc a vlastní schopnosti. Bůh, který mne stvořil, je i mou mocí a vlastností

I my jsme takto stvoření, i my jsme jakoby zasazení doprostřed stvoření. Hildegarda, která sama musela o svou důvěru ve stvoření bojovat celá léta, nás učí nalézt svou vlastní důvěru. Své první duchovní probuzení zažila, když jí bylo 42 let, a napsala o tom také svou první knihu, kterou psala celých deset let. Dalších devět knih pak následovalo.

Vraťme se však do současnosti. Učí naše společnost důvěře? Je právě důvěra v život a jeho aspekty tím, co je vštěpováno školákům a studentům? Myslím si, že například reklamní průmysl investuje spoustu času a peněz, jen aby nás přesvědčil, že nemáme to, co bychom mohli mít. Naše zuby prý nejsou dostatečně bílé, naše ledničky dostatečně hrnáté či objemné, naše auta dostatečně sexy. Působí to dojmem, že potřebujeme vnější pomoc průmyslového a výrobního světa, abychom se stali tím, kým skutečně jsme. Tak jsme ovšem připravováni na to, abychom byli stále více závislími. Jak řekla Anne Wilson Scheofová: "Závislost je vždy odrazem něčeho vnějšího." Poselství, že nemáme to, co bychom mohli a měli mít, a že musíme jít někam jinam, ven, abychom to koupili a získali, podminovává důvěru ve vlastní zkušenost. To je ale přitom právě to, o čem psala Hildegarda a o čem učili mystikové všech věků. Mysticismus je založen na učení se důvěře ve vlastní zkušenost.

Za druhé, Hildegarda, ačkoliv její učení bylo založeno na mystických zkušenostech, nikdy nebyla jakkoli antiintelektuální, protivědecká. Ve skutečnosti učila důvěře v rozum. Říkala, že "živoucí intelekt je naším největším pokladem". Nenásledovala názor, že posláním ženy je být sladkou a poslušnou, nikoli intelektuální. Psala o tom, že »veškerá věda pochází z Boha«. V jejím systému duchovnosti neexistoval rozkol mezi vírou a vědou. Tvrdila, že »čím víc se člověk o tom, co ho zajímá, dozví, tím hlubší moudrosti může dosáhnout. Takto vědou posílené oči nám pak umožní víc využívat pozornost."

Jako ostatní mystikové východu i západu, Hildegarda často hovoří o »pozornosti«. Věda je jedním ze způsobů, jakým pozorujeme svůj svět. Hildegarda ale vyzývá k tvořivému dialogu mezi duchovností a vědou, ke kterému snad právě nyní konečně opět dochází.

Za třetí, Hildegarda vidí svět jako celek, kosmos. Je kosmoložkou. Ústředním bodem jejího světónázoru je princip, který konečně začínáme nalézat i v současné fyzice — princip vzájemné propojenosti. Všichni jsme děti hvězd a supernov. Všichni jsme vzešli z miniaturního života kdysi v dávnověku. Jeden z Hildegardiných obrázků znázorňuje "kosmické vejce". V její době vědci

HILDEGARDY Z BINGENU

tvrdili, že vesmír má tvar vejce, a Hildegarda použila právě tento tvar. Říká tím, že právě tak jako ve vajíčku, i v našem kosmu vše závisí na jiném a dalším, vše je propojeno. Všechny části vajíčka mají svou velmi důležitou úlohu.

Hildegarda cítila význam evoluce. Podle ní je rolí lidstva pomáhat vejci vesmíru vyvinout se v něco většího. »Vše, co je na nebi, co je na zemi a co pod zemí, to vše je propojeno, vše se vzájemně ovlivňuje.« Ale přátelé — vždyť to je přesně to, o čem hovoří současná fyzika!

Podle dosud platné fyziky ale vesmír vytváří srážky myriád atomů v jakémsi konkurenčním boji o prostor. Hildegarda voláním po »kosmologii« vlastně žádá hledání smyslu života a vesmíru. Dokud člověk nemá kosmologii, je snadnou obětí tlaků ke konzumaci triviálních závislostí. Moderní svět viděl vesmír jako velký, studený a neosobní stroj. Vesmír se bez kosmologie jaksi scvrkl - a spolu s ním se scvrkly i naše duše — aby se do konceptu stroje vešly. Hildegarda ale považovala psychiku člověka rovnocennou kosmu. Svět, ve kterém žijeme, existuje ve světě, o kterém si myslíme, že v něm žijeme. Žijeme tedy v jakési krabici, pokud si myslíme, že žijeme v krabici — a pak přesně tak velká je i naše duše. Jestliže jsme ale schopni jakési myšlenkové expanze a úvah o tom, jaký je vesmír, zjistíme, že protože je vesmír starý 15 miliard let, pak i každý člověk je starý 15 miliard let. Každý jsme vesmír na dvou nohou. K tomu, aby se narodilo dítě, není potřeba jen dvou lidí nebo jedné vesnice - k tomu je potřeba celého vesmíru. Trvalo 15 miliard let, než jsme se zde objevili. Nebo jinak, vesmír nebyl celých 15 miliard let připraven, abychom se tady objevili.

Za čtvrté, z toho tedy vyplývá, že Hildegardina kosmologie nebyla založena na tom, »jak si s tím člověk poradí«, ale spíše, »jak daleko se odváží, jak velká je jeho duše«. Pamatujme, že jak Hildegarda, tak Tomáš Akvinský i Mistr Eckhart a další středověcí mystici tvrdili, že duše není omezena tělem, že duše není v těle, ale naopak, že tělo je v duši. To umožňovalo nechat koncept duše neobyčejně narůst a umístit pak do tohoto kontextu i tělo. Tělo je pak vyjádřením nejhlubších citů, snů, obav i nadějí. Tělo je nástrojem duše.

Hildegarda nás vede k úvaze, že vzájemná propojenost všeho je primární aktivitou vesmíru. Dává i nám souhlas k tomu, aby se tahle víze opět naplnila. A nejde jen o lidskou komunitu, ale o znovuoobjevení příbuznosti všech živých bytostí s celým vesmírem.

Učení Hildegardy z Bingenu je tedy také učním o našem vztahu k Zemi. Moderní doba nás učila, že Země je mrtvá hmota — as tou jsme se samozřejmě nijak propojovat nemohli. Jenže právě proto zde na Zemi dnes existuje tak rozsáhlá ekologická krize. Faktem je, že denně ničíme víc biologických druhů, než kdykoliv předtím za posledních 60 milionů let! Přesněji řeče-

no, ročně vymírá 27 000 druhů, ztratíme 26 miliard tun úrodné půdy, mizí pralesy, a to neuvěřitelnou rychlostí jednoho akru za vteřinu, rostou ozonové díry. Od doby dinosaurů Země nezažila tak rychlou destrukci.

Hledáme dnes novou vizi nebo nějakou vizi z minulosti, která by se k Zemi a k životu vztahovala něžněji a šetrněji. A tady právě narůstá důležitost vizí Hildegardy z Bingenu.

Hildegardina kresba *Nové nebe, nová Země* představuje vizi dočasného ráje, jehož integrita je založena ne na dualitě, ale na jednotě a klidu a míru. Všimněte si tří prstenců. Ten horní je božský, střední představuje svět lidí a spodní prstenec reprezentuje hvězdy, řeky a květiny. Hildegarda vidí lidi jako spojení mezi božským světem a zbytkem přírody. Jinak řečeno, my lidé tu nejsme proto, abychom přírodu kontrolovali či dobývali, ale abychom do ní patřili!

Jsme zde, abychom přírodu uctívali pro její krásu a dotecky božského. »Stvoření je zde také proto, abychom ho uctívali a obdivovali, abychom byli zaplaveni láskou Stvořitele. Tímto polibkem je objat celý svět.«

Známý ekolog Thomas Berry říká, že tvorba Hildegardy z Bingenu o vztazích mezi stvořením a Stvořitelem není bez jisté dávky erotiky. Hildegarda říká: »Neexistuje nic, co by nevyzařovalo, ať je to zelené nebo z říše semen, květů nebo plodů. Každý, i ten nejjednodušší tvor, je třpytícím se zrcátkem božskosti.« Jinak řečeno, každý tvor nám má co říci o Bohu. To, čemu říkáme posvátné, neexistuje pouze a jedině v knize, které říkáme Bible. Posvátné existuje i v našich srdcích a myslích, a pokud se na něj ovšem dokážeme naladit v každém setkání — ať už jde o člověka, horu, zvíře, hvězdy nebo vodu. Všude tam se setkáváme s božskou krásou. Hildegarda o tom hovoří velmi vášnivě: »Země je zároveň naší Matkou. Je Matkou všeho, co vytváří přírodu, Matkou všech lidí. Je Matkou všech a v ní jsou semena všeho. Živí lidi a přírodu právě tak, jako matka živí své děti. Země je oslavou schopností Boha.«

Údolí řeky Rýna poblíž města Rupertsburg, kde Hildegarda žila, je i dnes, navzdory znečištění řeky, velmi krásné. Jak krásné muselo být asi za jejích časů? A právě tahle zeleně je základem její teologie, které říkala *viriditas*, schopnost zelenět. Není také náhodou, že zelená barva je podle Indů barvou srdeční čakry. Hildegarda vybudovala svou teologii, založenou na lásce ke všemu, co je zelené, okolo konceptu zelenění. Psala o tom, že každý máme možnost nasát z té šťavnatosti, vlhkosti a zelenosti. Jediným hříchem by podle ní bylo, kdybychom vyschli! Kdybychom se tedy ocitli mimo dosah své vlhkosti, zeleně, šťavnatosti.

To je i pro naši dnešní představivost velkou pobídkou. V ilustraci nazvané *Šest dnů stvoření* namalovala Hildegarda zlatého Krista, který se vynořuje zdola. To je pro ni typické - křesťanská teologie její doby vždy znázorňovala Krista, jak sestupuje shora dolů. Ona ale svého Krista namalovala, jak vystupuje z něčeho, co vypadá jako hadí díra, ze země. To je velmi feministický přístup: had přinášející moudrost zdola. Souvislost je tedy nejen ve vztahu k podzemí samotné země, ale i s tím, co vytváří »podzemí« našeho vědomí - z podvědomí a tedy ze spodních čaker. Nahoře v pravém rohu je vidět, jak Adam čichá k lilii. Hildegarda

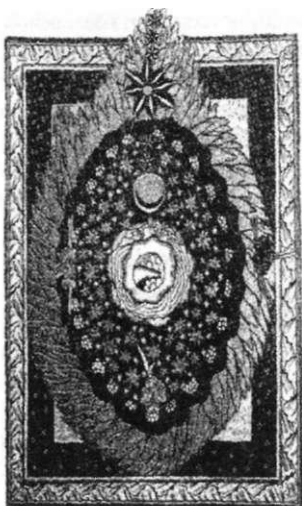

Hildegardin autoportrét (vpravo mnich Volmar, Hildegardin sekretář).

Zlatý stan.

Kosmické vejce – obraz makro a mikrokosmu.

da tak říká, že jediným Adamovým hříchem bylo to, že nedokázal rozpoznat a ocenit milost a krásu Edenu, rajske zahrady. Propadl ve zkoušce lásky. Dokázal ke květinám jen čichat, nedokázal vychutnat a hluboce se napít z jejich milosti a krásy. Mohli bychom říci, že Hildegardino poselství zní spíše tak, že Adam propadl v testu z erotiky. Rabín Heschel nedávno řekl: "Humanita zničí sebe samu ne pro nedostatek informací, ale z nedostatku schopnosti ocenění."

Hildegarda nás varuje: informace samy o sobě nestačí. Ty lidstvo nespasí. Ne že by nebyly užitečné, nesmíme ale ignorovat srdeční čáru, své srdce a schopnost vychutnávat a oceňovat krásu. Zabíjet zvířata, rostliny, stromy a Zemi přestaneme až tehdy, až se opět naučíme cenit si vody, země, vzduchu. Pak třeba dokážeme přírodu nejen ničít, zneužívat a prodávat, ale také s vášní oceňovat, obdivovat. Lester Brown z Worldwatch institutu tvrdí, že máme jen dvanáct let, abychom jako rasa zastavili velmi nebezpečný vývoj. Nezměníme-li se během příštích dvanácti let, pak už nebudeme schopni narůstající problémy zvrátit a vyřešit.

Hildegarda o tom hovoří téměř prorocky: "Stvoření kvete a roste, jen když zůstává v těch správných vztazích a udržuje svůj pravý směr." Ano, jde o vztahy. Mají dnes lidé k přírodě, jiným živočišným druhům, půdě, moři či lesům ty správné vztahy? Hildegarda psala o "pavučině stvoření" a tuto frázi dnes používá mnoho ochránců přírody.

I my jsme součástí této sítě. I když je dost pružná, nelze uchvátit jeden roh pavučiny a přivlastnit si jej, aniž by to ovlivnilo nebo poškodilo jiné její části. To je ale přesně to, co jako rasa posledních tří sta let děláme. Vynalezli jsme velmi mocné nástroje a technologie, kterými trháme jednu část oné pomyslné pavučiny, abychom uspokojili své potřeby. Hildegarda pro nás má další ze svých proroctví: "Slyším mocný křik základních prvků tohoto světa, které křičí, že se nemohou hýbat a dělat to, pro co existují, protože zkorumpovaní lidé krouží kolem jako lopatky větrného mlýna, a tak zapáchají morem a umírají hladem po spravedlnosti."

Hildegarda nás varuje: »Čím častěji budou základní prvky našeho světa znásilňovány špatným zacházením, tím dříve bude muset Bůh vše očistit lidským utrpením. Dal nám své stvoření do užívání, ale toto privilegium jsme zneužili, a tak musí lidstvo potrestat.« Neříká, že Bůh někde nahoře na nebi nás trestá jen tak; říká, že my lidé jsme součástí pavučiny všeho a jestli se nenaučíme žít v tom správném vztahu ke všemu a ke všem okolo, jestli začneme být arogantní, chtiví, stvoření samo nás potrestá.

Buď budeme žít ve vzájemné provázanosti se vším kolem sebe, nebo ne, a potom za to budeme muset zaplatit. A přesně to se, přátelé, dnes děje. Nedávno jsem navštívil Filipíny: 98 % korálových útesů, kterých bylo kolem ostrovů asi nejvíce na světě, je dnes zničeno. Nedávno jsem plaval v moři a pozoroval korálový útes. Byl celý šedý

a vypadal, jako by byl součástí hřbitova. Místní vláda rozprodává pralesy za hotové peníze. Jaký je výsledek? Z pralesů mizí domorodé kmeny. Narůstá počet každoročních záplav.

Právě o tom Hildegarda mluví. Stvoření nemůže tuto antropologickou zášť a chtivost, ten naprostý nedostatek péče nebo alespoň umění ocenit, tolerovat. Pokud bychom se pokusili přeložit Hildegardin slovník, hovořili bychom o eko-akci a eko-spravedlnosti.

Dalším příspěvkem Hildegardy naší době byla její prorocká odvaha, se kterou ve své době kritizovala vše, o čem byla přesvědčena, že není v pořádku. Neváhala kritizovat i kněze, biskupy, opaty a dokonce i papeže. Ještě ve svých jedenaosmdesáti letech vyhrála spor s arcibiskupem. Kázala v katedrálách celé Evropy a stálým tématem jejích kázání byl nedostatek prorockého vědomí v řadách kléru. Opatovi katedrály v Kolíně Filipovi napsala: »Vase kázání postrádají světlo a Boží spravedlnost jen díky tvrdohlavosti vašeho sebevědomí. Tak, jako když mraky zakryjí hvězdy na nebi, i vy jste spíše nocí. Nocí, která vyzařuje temnotu. Jste jako had, který obývá jen svou díru. Jako byste podlehl zvířeti uvnitř sebe sama.«

V jiném dopise psala: "Církev ztratila cit pro spravedlnost." Papežovi napsala: »Takto, starý muži, sedíte na papežském trůně. Pohrdáte Bohem, neodháníte od sebe zlo, a co je horší, vy ho tichou podporou korupce kolem sebe podporujete. Celá země je ve zmatku pro špatné učení a nedostatek lásky k tomu, co Bůh stvořil. Vy tam v Římě oslavujete spíše smrt. Mýlíte se natolik, že se moc, na které stojíte, brzy rozplyne. Vy totiž nemáte rád boží dceru, spravedlnost - vy ji v deliriu spánku odvrháváte. Ona vás skutečně opustila a nevrátí se, dokud ji nezavoláte nazpět.«

Hildegarda si z moci nic nedělala. Protestovala proti nespravedlnostem své doby svými způsoby, právě tak, jako protestovali i jiní mystici — Tomáš Akvinský, mistr Eckhart, svatý František. Hildegarda nám i dnes má co říci. Z jejích dopisů vládcům jejího světa číší odpor k vrchnostenskému pokrytectví.

Fakt, že například tiskový magnát Rupert Murdoch dostal od Vatikánu titul »muž svedomi«, je právě takovou nespravedlností naší doby, proti které bychom měli protestovat. Murdoch ve snaze zvýšit své zisky pomohl nekonečným vysíláním seriálů, jako jsou Dallas nebo Dynastie, zničit životní styl vesnic Thajska a jihovýchodní Asie. Právě tak zarážející je i to, že papež kanonizoval královnu Isabellu, která ukradla peníze španělským židům a vyhnala je ze své země.

Jeden Hildegardin obrázek ukazuje spoutaného a zneškodněného ďábla s několika šipami v těle, na kterém sedí mystické tělo Krista a udržuje ho při zemi. Hildegarda nám tak říká, jak je důležité neustále se zlem bojovat, jakou pozornost tomuto boji musíme neustále věnovat, protože zlo může proniknout i do těla církve a jakékoliv jiné instituce, žádná není výjimkou.

Za osmé, Hildegardino učení je o moudrosti. O moudrosti a o nutnosti umět se bránit hlouposti píše neustále. Svou vůbec první knihu nazvala *SCIVIAS*. Latinsky *sci* znamená vědět, a *vias* cesty. Hildegarda měla tedy na mysli, abychom se naučili znát cesty moudrosti.

Hildegardina moudrost je ženskou moudrostí. Podle tehdejšího učení byla moudrost ztělesňována bohyní Sofií, sedící na kosmickém trůně a spravedlivě a soucitně řídící vesmír.

Koncepce moudrosti měla vždy blízko ke kosmologii. Nebo jinak - tam, kde chybí kosmologie, tam chybí i moudrost, protože vědomosti samy o sobě moudrosti nejsou. O to jde i dnes. Naše univerzity dnes bohužel nejsou místem, kam bychom šli, abychom našli své místo v »universu«. Už několik staletí jsou školy továrnami na informace a vědění, místo aby byly místy moudrosti. Máme dost moudrosti, abychom vyvážili objev možností rozbití atomu?

David Bohm, současný teoretický fyzik, o své postmoderní fyzice řekl, že vychází z koncepce celku. Součástí tohoto postmodernismu je tedy přece jen jakýsi pocit kosmologie. Částí kosmologie je i moudrost. Moudrost je ona »božská« inteligence a láska, která vytváří rovnováhu, homeostázi, spravedlnost, respekt k vzájemným vztahům mezi tím, co je krásné a mocné. Znat a ctít vztahy je klíčem k testu moudrosti, který nám i dnes předkládá Hildegarda.

Částí Hildegardiny moudrosti je i horlivá, téměř erotická žízeň po životě. Moudrost podle Hildegardy přichází ruku v ruce s tvůrčí prací. To je devátý bod Hildegardina učení. Píše: »Moudrost lze nalézt v jakémkoliv tvořivosti.« A ona to musela vědět, protože byla velmi tvůrčí ženou. Dodnes je uznávaná jako hudebnice. Psala básně a verše ke svým skladbám, psala libreta pro své opery. Namalovala obrázky do deseti svých knih, včetně knihy o kamenech, rybách a stromech. Byla léčitelkou. Neustále hledala a nalézala nové způsoby vyjádření své víry, své moudrosti.

Donedávna bohužel tvořivost nebyla součástí naší doby, zvláště ne fyziky. Od dob Newtona lidé věřili, že příroda je stroj. Teprve dnes začínají fyzikové hovořit o tom, že vesmír vznikl z malé části a expanduje, že se tedy spíše než stroji podobá organismu. Jinak řečeno, vesmír je vrozeně tvůrčí.

Tvořivost tedy není jen námět týdenního semináře. Není to jen dar přírody několika nadaným umělcům. Tvořivost je něco, co dřímá v každém z nás. Měli bychom přestat uctívat poslušnost a schopnost nenápadně zapadnout do většího celku. Měli bychom znovu začít ctít a cvičit tvořivost, která nás obklopuje a které jsme součástí. Tvořivost by měla být převládající součástí našeho vzdělávacího systému, naší práce, našeho uctívání.

Když dnes mají školy málo peněz, první, co na seznamu výdajů škrtnou, jsou pomůcky pro výuku hudby a hodiny dramatiky a kreslení.

Hildegarda učí pomocí tvořivosti. Ve své první knize, napsané latinsky, měla třicet ilustrací a části věnované vědě, historii a teologii. Nedala

se omezit jenom jedním oborem. Uvědomila si, že nemůže sdělit svou pravdu, aniž by nepoužila píseň, verše, aniž by se ji nepokusila namalovat. To je to, co mním slovem tvořivost.

Hildegarda nás vyzývá, abychom změnili naše školy. Naznačuje, že racionalita sama o sobě je hříchem, vyzývá nás, abychom znovu objevili vzdělání propojené s praktickými přístupy k podmínkám, ve kterých žijeme. Mám pocit, že jsme zašli až na samý konec a že je nejvyšší čas, abychom svou vědu znovu obohatili srdcem - jinak nikdy nezjistíme, co to je moudrost, a nenalezneme rovnováhu ani ve vztahu k naší planetě, ani v sobě samých.

Desátým příspěvkem Hildegardy naší době je její kritika způsobů našich rituálů a uctívání. Píše: »Ve svém oslavování Boha nebuďte laxní. Ve službě Bohu nebuďte líní. Naopak, buďte naplnění nadšením.« Myslím, že naše moderní doba je k oslavě zázraků života velmi laxní. Současná forma mší přikovala lidi nehybně do lavic k poslušnému poslouchání čteného textu. A to nefunguje. Přítel, velmi svědomitý kněz z Chicaga říká, že dnes nepotkáte v kostele člověka, který by měl méně než padesát let. Podle tradice mše navštěvují andělé. Nu, myslím, že naše mše jsou dnes tak nudné, že už ani andělé na ně raději nechodí. V San Francisku nedávno zavřeli třináct krásných katolických kostelů, protože je už skoro nikdo nenavštěvoval. Když současný papež nastoupil na svůj stolec, do kostelů v San Francisku chodilo na nedělní mše kolem sto čtyřiceti tisíc lidí. Nyní jich chodí o více než sto tisíc méně.

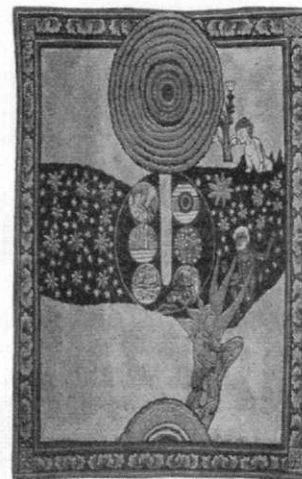
Ne, že by mladí netoužili po rituálu nebo oslavě zázraků života. Vždyť dokáží strávit celé noci v tanci a transu, což býval velmi účinný rituál uctívání Boha. Rave parties se konají téměř na celém světě. Na mše ale mladí nechodí. Proč? Protože v moderní formě mší se nikdy »neztratíte«. Moderní mše je založena na čtení textu, ne na mystické zkušenosti.

V poslední době spolupracuji s mladými lidmi v rave hnutí a pokoušíme se do mší a posvátného prostoru zakomponovat i hudbu, zpěv a tanec. Pomocí multimédií obnovujeme prastaré rituály, abychom dokázali zaujmout mladé a ty, kteří jsou mladí duchem. Zjistili jsme, že na to reagují lidé všeho věku. Zpěvák Malidoma Somé říká, že neexistuje komunita bez rituálu. Proto pořádáme techno mše, kosmické mše, proto se na našich pořadech spolupodílí umělci, řemeslníci, technici, hudebníci a teologové.

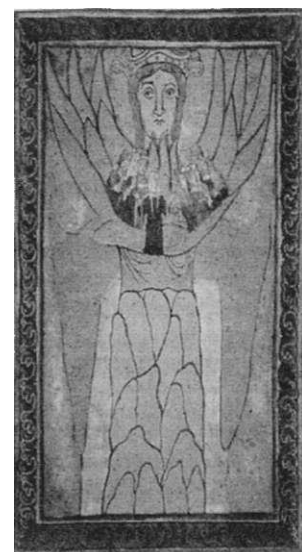
Forma mše se musí změnit. Sezení a pasivní poslouchání čteného textu se musí transformovat do formy postmoderního tance. Hodně afrických jazyků má jedno slovo pro tanec a duši. Hebrejské slovo pro dech (*ruah*) je zároveň slovem pro duši.

Jak opět přivést do mše dech i duši? Tancem. Návratem k tomu prastarému v každém z nás. Už v děloze tančíme. Růmí říká, že když člověk tančí, tančí celý vesmír. Hildegarda by řekla, že nastal čas, abychom se zvedli z lavic a začali tančit.

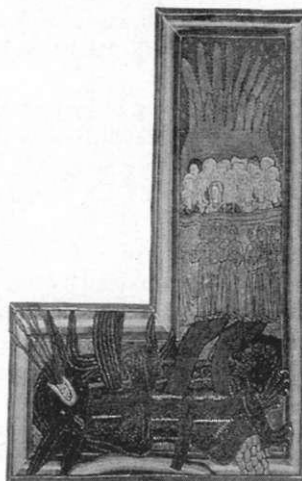
Přeložil (vm)

Šest dní Stvoření světa.

Obětí matky Víry.

Spoutaný a zneškodněný ďábel.

Rituální přístupy k práci s posvátnými rostlinami

Rozhovor s Ralphem Metznerem pro časopis Shaman's Drum 51 vedl Timothy White

Ralph Metzner získal doktorát z psychologie na Harvardské univerzitě, kde začal spolupracovat s Richardem Alpertem (Ram Dassem) a Timothy Learym. Od té doby praktikuje psychoterapii a účastní se nejrůznějších výzkumů vědomí. Dodnes učí na Kalifornském institutu integrálních studií. Napsal celou řadu knih, například PSYCHEDELICKÁ ZKUŠENOST, MAPY VĚDOMÍ, k tisku je připravena kniha AYAHUASCA: HUMAN CONSCIOUSNESS AND THE SPIRITS OF NATURE. Metzner je také aktivní na poli ekofilosofie a ekologie, je zakladatelem Green Earth Foundation. E-mail: rmetzner@sun.net, www.rmetzner-greenearth.org.

Jste znám jako přední autor mnoha prací o psychedelikách, změněných stavech vědomí a ekofilosofii. Jak jste se k tomu všemu dostal?

Jako psycholog se výzkumem lidského vědomí a psychedelických stavů zabývám už 35 let. Má první psychedelická zkušenost se datuje rokem 1961, kdy jsem dokončil studia na Harvardu. Pak jsem několik let spolu s Timothy Learym a Richardem Alpertem pokračoval ve výzkumu potenciálních terapeutických a jiných aplikací psychedelik, zvláště LSD a psilocybinu. Koncem 60. let jsem přestal brát psychedelika, jak z politických, tak zdravotních důvodů a začal jsem zkoumat různé další metody transformace vědomí. Jednalo se o různé východní a západní esoterické tradice, včetně hatha jógy, meditace, alchymie. Prošel jsem také mno-

ha formami psychoterapie, včetně práce s tělem, dechem a hlubokými stavy tranzu.

Koncem 70. let jsem se přestěhoval zpátky do San Franciska, kde už více jak deset let pracuji jako děkan na Kalifornském institutu integrálních studií. Tehdy jsem se seznámil s pracemi Michaela Harnera, který učil, jak se do těchto stavů dostat pomocí bubnování a použití dalších zvuků. Rezonoval jsem i s dalšími aspekty Harnerovy práce: mít jasný účel šamanské cesty, věnovat dostatečnou pozornost způsobu a metodám cesty do podvědomí a zpátky a použít tuto cestu k vyřešení praktického problému. V druhé rovině této práce je pak psychotherapeutická dovednost, získaná třeba několika šamanskými ponory do jiných skutečností denně. A tak jsem se začal zajímat o tuto formu šamanismu.

Delší dobu jsem pak zkoumal různé praxe původních obyvatel Ameriky, včetně pústu, pobytu v divočině, potní lázně a různých rituálů. Zároveň jsem četl Westona, La-Barreho, Evanse, Schultese, Fursta a další, kteří dokumentovali šamanské metody práce s psychoaktivními rostlinami. Jako klinický psycholog jsem musel prostudovat také antropologickou literaturu, včetně materiálů o domorodém využití posvátných rostlin.

Uvědomil jsem si, že některé psychedelické rostliny, jako např. peyotl a ayahuasca, byly v některých kulturách bezpečně používány po stovky, ne-li tisíce let. Jedním z důvodů, proč jsem přestal brát syntetická psychedelika, bylo to, že zatím neznáme možná nebezpečí vyplývající z jejich dlouhodobého užívání. Přitom vědění různých kmenových kultur tady bylo po ruce. Roz-

hodí jsem se tedy obnovit svůj výzkum možností terapeutické aplikace psychedelik.

Jak jste se pak ale dostal k ekologii?

Během 80. let jsem zažil celou sérii ekologických zjevení. Někteří lidé zažijí náhlé a dramatické úkazy a body obratu v jejich životě, má zjevení měla formu postupných pochopení. Jsem si samozřejmě, jako mnoho jiných lidí, vědom toho, že život na naší planetě je ohrožen. Počet obyvatel brzy dosáhne kritické meze a ekologické katastrofy jsou neodvratné. Jak mé vědomosti narůstaly, začal jsem být i více radikální. Musím ovšem podotknout, že můj radikalismus se projevoval psaním článků.

Je zjevné, že ekologická destrukce způsobovaná lidmi a jejich činnostmi je nějak zakořeněna v samých základech naší moderní materialistické kultury, která se stále více izoluje od přírody a duchovna. V kontrastu k tomu je dále zjevné, že šamanské kultury jsou založeny na účtu k přírodě a její oslavě. Animistický světónázor tvrdí, že všechny živé bytosti jsou obdařeny živoucí, duchovní inteligencí. To ovšem způsobuje naprosto rozdílné etické hodnoty a vztahy.

Je jasné, že západní materialismus se vzdálil od duchovnosti a přírody a že to začalo už v rané křesťanské teologii. Je ale také zřejmé, že rozpor byl v 16. a 17. století značně urychlen a prohlouben vzestupem mechanistické vědy. Západní medicína, ale i náboženská praxe, je založena na předpokladu, že lidé jsou více než jen součástí přírody, že jsou od ní odděleni.

Cítil jsem, že pokud chceme lidstvu zabránit, aby zničilo přírodu, musíme tento rozpor, tuto propast mezi duchovností, přírodou a vědou, zmírnit nebo odstranit. V důsledku mé práce s posvátnými rostlinami a také dalšími šamanskými metodami jsem si vyvinul velmi silné psychické spojení se světem přírody. To mne pak vedlo k aktivní práci v oblastech zelené psychologie a ekopsychologie. Jsem přesvědčen, že současný zájem o šamanismus, hlubinnou ekologii, přírodní formy léčitelství, organické farmaření a použití posvátných rostlin není izolovaný jev. Vidím to jako synergické prvky vznikajícího nového světónázoru, který by mohl obnovit náš duchovní svazek se světem přírody a možná podpořit vznik nového ekologického vědomí.

V 80. letech jsem spolu s Johnem Seedem vedl různé semináře kultivace ekologického vědomí. I když většina mých ekologických přátel již neužívá psychedelika a někteří je neužili nikdy, byl jsem překvapen zjištěním, že v 60. letech mnozí z nich psychedelika brali. To mne přimělo k zamyšlení.

V 60. letech bylo iniciováno hned několik hlubinných transformativních trendů. Jmenujme hnutí proti válce ve Vietnamu, ženské hnutí, sexuální revoluci a počátek environmentálních aktivit. Mám dojem, že

v tom všem jistou katalyzační roli mohla hrát i psychedelika. Netvrdím, že byla jediným a osamělým hybným momentem, ale ta synchronizace všech těch nejrůznějších hnutí zahrnuje změny jistých částí aspektů vědomí, u jejichž začátku psychedelika mohla stát.

Hned jeden z prvních výzkumů účinků psychedelik, halucinogenů, používám střídavě oba tyto názvy, abych prokázal, že dochází k rozšíření obvyklých stavů vědomí, což vede k přehodnocování dosavadního způsobu vnímání skutečnosti. Několik studií prokázalo, že při vhodném terapeutickém použití poskytují psychedelika možnost jakéhosi vzhledu do stávajícího neurotického způsobu pojmání reality, včetně změny typů a aspektů chování. Jiné studie prokázaly, že psychedelika mohou otevřít brány k transcendentálním, náboženským nebo transpersonálním dimenzím vědomí. Věřím, že pokud se nám podaří rozšířit naše vnímání nad a za tradiční kulturní paradigmaty, použití psychedelik a ostatních psychoaktivních látek v tom bude hrát významnou roli.

Znám vojenské veterány, kteří brali LSD, ještě než se dostali do Vietnamu a kteří tam okamžitě zjistili, v čem je problém. Podobně to zažívali a zažívají ekologičtí aktivisté. Jakmile člověk rozšíří vědomí, jednou z prvních věcí, která se stane, je posun směrem k ekologické zodpovědnosti. Lidé si uvědomí, že si znečišťují vodu a vzduch. Jakmile naše kultura změní způsob, jakým nazírá život, pak jí dojdou i další důsledky.

Vaše teorie o roli psychedelik ve spuštění změn vědomí je velmi zajímavá. Nicméně nejsem tak docela přesvědčen, že užití psychedelik automaticky pozvedne vědomí. Znáám lidi, kteří berou rekreačně psychedelika celá léta bez jakéhokoliv viditelného pokroku.

I já se občas setkávám s lidmi, kteří jsou schopni vzít velkou dávku, být mimo šest dnů, a když se jich pak ptáte, co zažili, nejsou schopni si na nic vzpomenout. Nemám s takovými lidmi problém, ale myslím si, že právě tento aspekt byl příčinou, proč tolik lidí, kteří brali psychedelika v 60. letech, nedošlo k žádným výsledkům. Šli tak daleko, jak mohli, ale pak přestali, protože nedošli nikam. Na druhé straně ovšem znám hodně lidí, kteří brali psychedelika v šamanském či terapeutickém kontextu a kteří pak prošli hlubinnou pozitivní transformací. Ne, že by všichni dosáhli osvícení, ale zcela jistě se nezměnili k horšímu.

Mohl byste se zmínit o svém výzkumu ceremonií brazilského hnutí Santo Daime?

Santo Daime je vysoce synkretická tradice, kombinující křesťanské a psychoterapeutické prvky. Náboženství Santo Daime, tak jako další skupiny, používá ayahuascu v kontextu šamanských léčebných rituálů

a velmi se rozšířilo. Poskytuje tak mnoha nejrůznějším lidem transformativní duchovní zážitky.

Pokud definujeme šamanismus jako extatickou cestu šamana do jiných dimenzí za účelem léčení nebo věštby, pak tyhle nové formy náboženství čistým šamanismem nejsou. Podle mých zkušeností je smyslem daimských ceremonií zprostředkování kolektivní mystické zkušenosti. V Daime byly tradiční šamani nahrazeni kněží a cíle rituálů se přesunuly směrem od dramatického šamanského léčení k povzbuzení vlastní imunity a posílení sociálních svazků komunity.

V určitém smyslu mi daimské ceremonie připomínají kombinace peyotlového shromáždění původních indiánů a setkání gospelových zpěváků. Účastníci dostanou standardní dávku a pak celou noc zpívají své náboženské písně. Navíc hodně tancují a pohybují se.

Písně často vzývají Pannu Marii, zmiňují Starý nebo Nový zákon, ale také místní božstva. Zpívají se písně k invokaci duchů posvátných rostlin, ale také chvalozpěvy na slunce, měsíc a hvězdy a také duchy lesa. Mnohé písně jsou o nutnosti vyhnout se hněvu, zášti, závisti nebo o potřebě lásky.

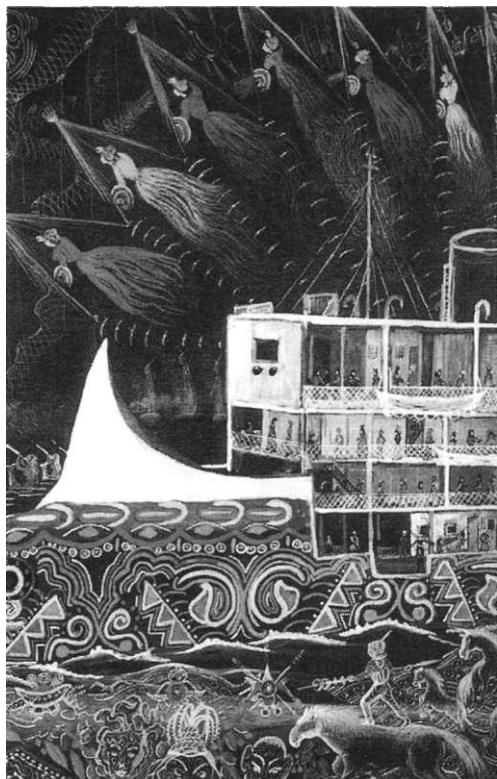
To, že se přitom prakticky skoro nemluví, mi připadá zvláště příjemné. Kromě několika modliteb se jen zpívá a tancuje.

V Daime se tancuje ve dvou polokruzích, muži na jedné a ženy na druhé straně. Pak všichni udělají dva kroky vlevo a dva kroky zpátky. Pohyby jsou synchronizované a vytváří jakési vlny, které účastníky unášejí sem tam. Takto se dá prakticky bez námahy tancovat klidně šest nebo osm hodin - což by člověk, pokud by tancoval sám, zcela jistě nezvládl.

Někteří dlouholetí účastníci Daime tvrdí, že se dokáží účastnit zároveň jak této pozemské ceremonie, tak podobné, která se odehrává na rovině astrální, nehmotné. Říkají, že daimské písně jim pomáhají cestovat tam a zpět a že propojují hmotný a nehmotný svět.

Ať ty písně přicházejí odkudkoliv, zcela jistě mají ohromnou sílu. Během jednoho obřadu Daime jsem sám cítil obrovskou vlnu empatické energie jedné konkrétní písně. Cítil jsem, jak nejprve zasáhla celou skupinu a pak se dokonce rozšířila do celé komunity. Pak jsem cítil, jak se rozšířila na celou oblast pralesů, pak celé planety, a dokonce celé Sluneční soustavy a ještě dál. Pak se energie písně vrátila zpátky, tam, kde jsme byli, a do času, který jsme prožívali. Otevřelo mi to všechny tyto duchovní úrovně a umožnilo je vědomě prožít ve hmotném těle.

Ty písně mají i svou rytmickou kvalitu. Při jednom obřadu se to zdálo být až příliš intenzivní - nemohl jsem to už snést. Musel jsem si lehnout. Viděl jsem sám sebe ve vizi nějaké pobitevní scény. Byl jsem velmi

vděčen všem ostatním, kteří nepřestali zpívat, protože zvuk písně mi pomohl dostat se z té vize. Po patnácti minutách už bylo vše v pořádku.

Jsou ceremonie podobných společností Uniao de Vegetal a Barquinia podobné?

Uniao de Vegetal, UDV, je něco zcefa jiného. Byl jsem na několika seancích a nezdálo se mi jakkoliv šamanské či mystické. Spíše si myslím, že to je jakýsi hybrid mezi protestantskou mší a shromážděním společnosti Anonymních alkoholiků. Několik maestres, učitelů, sedí za stolem a odpovídá na nejrůznější otázky. Někdy trochu zpívají, ale ostatní lidé nezpívají vůbec. Jen sedí a naslouchají kázáním. Jen občas někteří účastníci dostanou informace o hoasca, což je jejich jméno pro ayahuascu, ale pokud jsem měl možnost vidět, smyslem není docílit vizí. Přesto si těch lidí vážím, protože hodně pomohli mnohým drogově závislým, a jejich heslo »Luz, paz y amor« (světlo, mír a láska) povzbuzuje hodně lidí k jakémusi vnitřnímu vyčištění.

V roce 1988 jste napsal článek Molekulární mysticismus, ve kterém jste psal, že Američané mají tendenci brát posvátné léky pro rekreační účely. Hrozí totéž zneužití i u ayahuascy a jiných posvátných rostlin, nebo si myslíte, že by na druhé straně mohly pomoci transformovat naše kolektivní vědomí?

V 80. letech jsem strávil hodně času přemýšlením, proč se my Zapadáné tak rychle a snadno naučíme zneužívat psychoaktivní látky, které obyvatelé Latinské Ameriky tak úspěšně integrovali do svých kultur. Mám dojem, že je to tím, že původní obyvatelé Ameriky tyto látky používali vždy jen k náboženským, léčebným a rituálním účelům.

Tyto ceremonie vyústily v zážitky, které měly daleko smysluplnější důsledky než jen průměrný psychedelický trip Zapadáná.

Když jsem začal studovat šamanské léčebné a věštné rituály, zjistil jsem, že to jsou pečlivě strukturované zážitky. Rituály tak jejich účastníkům poskytly jak smysluplný rámec, tak bezpečný obsah pro psychedelickou zkušenost.

Všiml jsem si paralel mezi prvky jejich ceremonií a dnes již slavnou Learyho hypotézou o nezbytnosti »setu a settingu«. On věřil, že psychedelika fungují jako zesilovače nebo katalyzátory a že výsledný obsah psychedelické zkušenosti určuje set (úmysl, očekávání a základní rys osobnosti) a setting (stávající momentální fyzický stav člověka a jeho sociálního prostředí). Stručně řečeno, psychedelika mohou člověka posunout ke změnám stavů vědomí, ale obsah těchto stavů závisí spíše na úmyslech a očekáváních uživatele.

V zásadě s Learym souhlasím, ale věřím také, že tu musíme vzít v úvahu i základní charakteristiky užitých psychedelik. Podle mne peyotl katalyzuje jiné zážitky než například houbičky nebo LSD.

I já jsem zjistil, že existují kvalitativní rozdíly mezi tím, jak člověk zažívá různé posvátné látky. Například houbový psilocybin vyvolává, zdá se, čistě nervové reakce. Mazatekové hovoří o tom, že houby rodí jazyk. Mazatecká šamanka Maria Sabina říká, že duch houbiček je jako dítě — chce si hrát a smát se.

Ayahuasca má také některé tyto kvality, ale její duch je spíše klikatý, jako hadí — ve vzduchu, ve vodě, v zemi a v ohni. Existuje názor, že ayahuasca je odvozena z šamanské představy o molekule DNA. Takový ibogain je kmenem Fang v Africe užíván jako nástroj pro komunikaci s předky. Ibogain je dnes používán mnohými terapeuti, aby stimuloval rané vzpomínky, které jsou pro psychoanalytickou práci tak důležité. Je jisté, že některé kvalitativní rozdíly mezi psychedelickými rostlinami jsou způsobeny jejich rozdílnými farmakologickými vlastnostmi. Avšak jde možná také o rozdílná kulturní a osobní očekávání.

Za ta léta, co s halucinogeny pracuji, jsem zjistil, že ne všechny rozdíly se dají vysvětlit rozdílnými farmakologickými vlastnostmi. Například kaktus San Pedro a peyotl. Když jsem ho roku 1985 při seanci vedené šamanem Eduardo Valderonem vzal, čekal jsem, podle toho, jak moc se podobá peyotlu, stejné účinky, ale bylo to něco zcela jiného. Když jsem to šamanovi druhý den říkal, odpověděl, že San Pedro je měsíční rostlina — kvete v noci za měsíčního světla, zatímco peyotl je spíše sluneční rostlina.

Možná je to tak. Já jsem pracoval jak s kaktusem San Pedro a peyotlem, tak se

synteticky nejbližším ekvivalentem meskalinu, MDMA, a měl jsem vždy jiné pocity. Rozdíl jsou způsobeny také rozdíly míst, kde ty rostliny rostou. Když jsem začal výzkum s ayahuascou, zjistil jsem, že někteří lidé ji v Jižní Americe berou proto, aby se naučili lépe vnímat životní prostředí. A tak mne napadlo, co by se asi stalo, kdyby ayahuascu začali brát Evropané a lidé v Severní Americe. Víím, že mnozí Evropané mají vize pralesa a pralesních zvířat, někteří naleznou hlubší vztah k životnímu prostředí a jiní zase objeví hlubiny své psychiky.

Ceremoniální aspekt bezpochyby ovlivňuje kvalitu zážitku, ale všiml jsem si, že i ve stejném prostředí jsou další zážitky jiné.

Zcela samozřejmě existují rozdíly v intenzitě a pocitech z různých rostlin. Má zkušenost však naznačuje, že individuální úmysly ovlivňují výsledek možná daleko víc, než farmakologické vlastnosti rostliny. Pokud někdo vezme halucinogen, aby dosáhl šamanských zážitků — k léčebným, vědeckým účelům nebo aby se naučil přežít — pak obvykle dostane, co zamýšlel, nezávisle na tom, jakou rostlinu vzal. Pokud se někdo soustředí na zážitky a vzpomínky z dětství, také je zažije. Když se soustředí na duchovní transformaci, pak mu psychedelika usnadní vhléd nebo poskytnou znalost.

Souhlasím, přesto ale musím dodat, že mnozí potvrzují, že jednotlivé rostliny mají jakoby svou vlastní vůli. Jako by říkaly: »Chtěl ses podívat na to a to, ale já ti ukážu něco jiného...«

To dovedou zvláště psilocybinové houbičky. Někdy to vypadá, že říkají: »Chtěl ses podívat na svůj vztah s otcem. Co takhle podívat se na to z galaktické perspektivy?« Já měl podobný zážitek, když jsem začal pracovat s ibogainem.

Slyšel jsem o lidech, kteří měli v Brazílii při rituálech ve společenství Umbanda a Santeria zvláštní zážitky: aniž by kolikv věděli, začali se chovat jako určitá božstva z náboženství Yoruba. Naskytá se otázka, odkud pocházejí všechny ty kontexty, na které se lidé v tranzu při rituálech ladí. Pokud ty informace nejsou uloženy v paměti nevědomí, nabízejí se některá šamanská vysvětlení, např. že pocházejí z minulých životů, jsou telepaticky přenášeny z paměti jiných lidí nebo jsou součástí nějaké transhistorické paměti.

Sám uvažuji o vědomí jako o cyklech expandujících kruhů nebo sfér. Je tady vědomí jedince a pak vědomí kmene nebo kulturního pole, a to je součástí kolektivního vědomí lidstva. Nad vědomím lidstva, kterému Jung říkal »kolektivní nevědomí« existuje pole vědomí savců a pak obratlovců a pak vědomí planety Gaia a vědomí vesmíru. Pokud se člověk při rituálu dostane

dá! než za okruh svého vědomí, může potkávat jiné lidi. Může se setkat s obrazy, které pocházejí z jiných kultur. Pokud bude trénovat, může zvládnout setkání i s vědomím jiných zvířecích druhů nebo rostlin, posvátných míst, Země, a dokonce i vesmíru. Šamanské věšební techniky často zahrnují vědomé vyladění na mnohé různé bytosti propojením těchto polí či sfér.

V neošamanské komunitě neustále probíhá spor o rozdíl mezi imaginárními cestami a transpersonální vizí. Podle mne je tu rozdíl, jako když mluvím k jiným, nebo k sobě samému. Co si o tom myslíte vy?

Já považuji transpersonální model výhodný, protože nám poskytuje jazyk, kterým o změnách stavech vědomí můžeme hovořit, aniž bychom museli používat etnocentrického jazyka náboženských nebo šamanských tradic. Bohužel my, psychologové, jsme byli naučeni uvažovat o jakýchkoli stavech vědomí jako o něčem, co se vytváří výhradně v mysli člověka. Někteří jungiáni snad věří koncepci jakýchsi nezávislých entit, ale myslím si, že i většina jungiánských psychologů věří tomu, že všechny symboly mají původ v lidském vědomí. I pro post-jungiána Jamese Hillman je imaginární říše převážně produktem lidského vědomí. Nikdo z nich nikdy neuvažoval o existenci nezávislých duší, existujících v paralelních realitách.

Většina šamanských kultur, a zvláště ty, které pracují s psychedeliky, na to má zcela odlišný názor. Předpokládá, že existují mnohé další dimenze světa a že ty jiné světy jsou obydleny nezávislými duchy a bytostmi, které mohou, a také toho využívají, interagovat s naším světem. V tomto smyslu mohou šamanismus a některé psychoterapie spolupracovat, ale šamanismus jde mnohem dále — pracuje s mnohem širšími, transpersonálnějšími realitami než my, západní psychoterapeuti. Oba tábory věří, že člověk může zdědit některé problematické nebo neurotické komplexy od rodičů. Západní psychoterapie se soustřeďuje na možnosti a způsoby, jakými byly tyto komplexy předány. V některých formách psychoterapie, např. v Gestaltu, jsou lidé povzbuzováni k dialogu se svými vnitřními rodiči a jejich vlastnostmi, jako by to byly samostatné bytosti. Mohou takto metaforicky pracovat s energiemi předků, ale obvykle neuvažují o tom, že by mohli hovořit přímo se svými předky. Při jedné seanci s ibogainem měl přítel velmi živou vizi svých dědečků, které ovšem nikdy v životě neviděl. Sedli si spolu a dlouho povídali. Věděl naprosto jistě, že to jsou jeho dědečci, znal je. Tyhle vize jdou za to, čemu říkáme paměť, a dovolují poznat sebe sama nebo své předky způsobem, který by jinak vůbec nebyl možný.

Když člověk zkouší být šamanem, ať už s pomocí psychedelik nebo jinak, zjistí, že

tyhle šamanské světy existují vždycky a jsou neustále po ruce. Člověk tak může hovořit s duchy při snídani, nebo když řídí auto, vždy, když je požádá o pomoc. Většina šamanských cest zůstává v říši té které osobnosti, protože prostě nejdou dost hluboko a daleko. Všiml jsem si ale, že když už člověk umí navázat kontakt se svým vědomím, pak mu jde i ten krok dále: navázání kontaktu s transpersonálním vědomím.

Z osobní zkušenosti vím, že skutečně existuje cosi mimo a nad rámec osobní zkušenosti a individuálního vědomí. Mám například dojem, že známý fenomén *deja vu* pochází z nevědomé paměti jakýchsi prorockých snů.

Souhlasím. Mám pocit, že tak polovina našich snů je sny prorockými. Já jsem to zjistil náhodou. Když jsem pracoval jako děkan CHS, musel jsem absolvovat spoustu setkání, takže jsem se naučil každé ráno zkontrolovat s kým a kde se mám sejit. Několikrát jsem si ale uvědomil, že se mi zdálo o setkání na ten den, ještě než jsem nahlédl do diáře. Bez nahlédnutí do diáře bych si myslel, že ty sny byly o jiných setkáních. Pak jsem zjistil, že často mívám sny o setkáních s lidmi ještě předtím, než se s nimi skutečně setkám. Ten časový rozdíl byl asi pět až sedm dnů. Jakoby mne sny připravovaly na to, co přijde.

To mi připomíná studie Harolda Puthoffa a Russella Targa, které naznačují, že onu ne-lokální, chcete-li transpersonální mysl je možno kontaktovat v budoucnosti i v minulosti.

Dospěl jsem k závěru, že vize i vzpomínky plní v zásadě stejnou funkci, jen jdou opačným směrem. Naše vědomí má schopnost nahlédnout do budoucností, tak jako do minulosti nebo kamkoliv na této planetě.

Zjistil jsem to, když jsem pracoval na knize STUDNA VZPOMÍNEK (Well of Remembrance). Zpracovával jsem pověsti o bozích a bohyních severní Evropy a často jsem zjišťoval, že mi sny a vize při řešení mnoha problémů značně pomáhají. Dokonce mne často nasměrovaly k dalším zdrojům. Jeden ze snů měl co do činění s pověstí o Odinově objevu studny vzpomínek u stromu světa. V norské tradici znají tři způsoby věštění, které pracují se studnou vzpomínek. Můžete se, jako Odin, ze studny napít, a na všechno si tak vzpomenout, nebo můžete do studny ponořit své oko, a mít tak jakýsi periskop. Třetí metodou je použití božího oka ve smyslu sebepoznání, nahlédnutí zpátky, dovnitř, kde je vše uloženo. Pokud se ponoříte do studny celý, vzpomenete si i na hlouběji uložené věci. Podle mého existují dva směry věštění, které využívají symbolu stromu světa. Když si chcete vzpomenout na něco, co bylo, sednete si na kořeny, když

chcete vědět, co se teprve stane, vylezete si do větví stromu a čím vyš vylezete, tím dále do budoucnosti vidíte. Když se stromem splýnete, vzpomenete si na hlouběji uložené věci v hlubším kulturním kontextu. Pozor ale na to, že vrchol stromu není pevný a větve se ohýbají. Budoucnost je flexibilnější než minulost.

Připadá mi, že toto šamanské použití představ a obrazů jako stromu a nutnosti vyšplhat se na vrchol funguje jako jakýsi mentální přístroj, který umožňuje zaostřit a vyhledat z kosmického internetu to, co je třeba. Je pak užitečné ustavit přesné parametry nebo koordináty, aby se člověk v nezměrnosti vesmíru neztratil.

Ano. Proto také šamani využívají krystaly, peříčka a jiné ceremoniální pomůcky. Jsou to jejich vizualizační pomůcky právě za účelem soustředění a vyladění, ale šamanské rituály jsou něčím mnohem víc. Ve většině šamanských společností existují určité předem dané kroky, kterými musí šaman během věšebního procesu projít. Musí udělat to, pak zase tamto, vyloudit ten a ten zvuk a myslet na to a to. V souvislosti s Learyho teorií setu a settingu se zdá, že šamanské rituály je možno nazírat jako struktury, které lze přirovnat k setu a settingu a které šamani postupně objevovali a zahrnují do svých rituálů. Vycházejí z předpokladu, že ty nejběžnější šamanské postupy jsou těmi nejdůležitějšími, začal jsem zkoumat právě tyto postupy a snažil se pochopit, jak mohou pomoci procesu léčby nebo věštění.

Při již zmíněných peyotlových shromážděních indiánů sedí účastníci v kruhu na zemi kolem ohně. Ceremonii vede jeden člověk, kterému pomáhá několik pomocníků. Poté, co v několika formách vezmou svou

dávku peyotlu, začnou někteří zpívat speciální píseň a doprovázejí se v rychlém tempu na chřestidla a vodní bubny.

Curandero, léčitel, vždy dosti dlouhou dobu zpívá a pak řídí rituál.

Při houbových rituálech Mazateků se rituál odehrává v noci, při svíčkách. Léčitel, což je často žena, většinou celou noc zpívá své poetické písně.

V kultu Bwiti v africkém Gabunu pijí účastníci rituálu ibogain a pak jsou provázeni hlubinným zážitkem zrození a smrti, při němž mohou rozmlouvat s duchy předků. Sedí na zemi v kostele a dívají se na oltář s obrazy božstev a předků. Neustále zní bubny a celou noc se zpívá a tancuje.

Při studiu bohaté etnografické literatury jsem zjistil, že všechny rituály mají některé základní společné prvky – je zde zřetelná tendence konat rituály v noci, používat určitá množství psychedelik, rituál se odehrává v kruhu, je přítomen vůdce a vždy se dlouze bubnuje, zpívá a tančí.

Základním prvkem každého rituálu se zdá být šamanský zpěv a tanec. Protože šaman, curandero, léčitel, je ústřední postavou rituálů, zpívá a tančí nejvíce. Verbální obsah některých písní přeprogramovává vědomí pacientů nebo účastníků rituálu. Většina písní je ale velmi jednoduchá, některé používají jen nesrozumitelné slabiky. Hodně se používá rychlého rytmu a téměř vždy se šaman doprovází na chřestidla a buben. Protože rytmus samostatně zpívaných písní se velmi blíží rytmu bubnování, domnívám se, že také podporuje tok vizí.

S pomocí popisu rituálů v etnografické literatuře jsem docela snadno sestavil seznam jejich základních částí. Vždy šlo o noční rituál, o nějakou halucinogenní látku, o tanec v kruhu, posvátný zpěv a bubnování. Avšak více jsem těmto jednoduchým metodám porozuměl až poté, co jsem se některých rituálů aktivně zúčastnil.

Došlo mi, že v noci se rituály konají hlavně proto, aby denní světlo a denní aktivity nenarušovaly proces tvorby a kultivace vizí. Šamanské vize hrají v rituálech ústřední roli. Sibiřští šamani přitom konají jakousi imaginární, ale vizuální pouť, při níž se kontaktují s duchy nemocí nebo s bůžky a bytostmi obývajícími alternativní reality, a snaží se od nich získat znalosti, které by vzali zpět do svého světa. V americké tradici šamani získávají znalosti přímo od rostlin a stromů. Věřím, že v každé léčivé rostlině dluh duch oné rostliny, rostlinný učitel, který pak komunikuje s tím, kdo medicínu vezme.

Právě tak je zřejmé, že i šamanův zpěv je pro konečný úspěch léčení velmi důležitý. Kdysi jsem měl dojem, že i slova šamanských písní mají důležitou úlohu při jakémkoli přeprogramování pacientovy mysli, ale v mnoha kmenech jsou šamanské písně velmi jednoduché a často jsou to jen popěvky, doprovázené jednoduchým bubnováním

nebo chřestěním. Možná, že rytmus bubnování a zpěvu má jen udržovat proud vizí.

Zmínil jste několikrát kruh...

Ve většině šamanských tradic hraje dominantní roli šaman a ostatní účastníci sedí nebo tančí kolem něho v kruhu nebo polokruhu. Prakticky vzato, kruh umožňuje všem zúčastněným vidět, co se děje, a šamanovi zase mít všechny na očích. Existuje zde ale také hlubší smysl použití struktury kruhu. Kruh je velmi starý a přirozený tvar, který lidi udržuje v kooperativní náladě. Lidé odjakživa sedávali v kruhu, například u ohně, a vyprávěli si příběhy o svých cestách, ať už vnitřních, či těch skutečných. Je docela dobře možné, že samo shromáždění v kruhu posiluje duchovní citění. Vzpomeňme rady starších a rady moudrých, akt společného kouření dýmky atd.

V poslední dekádě jsem pozoroval v Evropě i v USA rostoucí počet hnutí, při jejichž rituálech lidé berou psychoaktivní látky, společně celé noci tančí při hlasité hudbě a lze při nich zažít celou řadu například duchovních, šamanských a psychotherapeutických zkušeností. Zvláště jsem se zajímal o neošamanská hnutí, ve kterých jejich členové berou halucinogeny za účelem duchovního či náboženského růstu. V několika z nich se rituály ustálily ve formě velmi podobné radě starších či kruhovému shromáždění. Ač nejsou tak formální, mají hodně společného například s brazilským obřadem hnutí hoasca a rozhodně se jedná o duchovní a náboženskou záležitost. Hodně lidí studuje duchovní literaturu, mnoho z nich je aktivními přívrženci vipassány, tantry nebo holotropního dýchání. Mnozí jsou velmi poučení, i co se týče psychoaktivních látek. Často je takové celonoční sezení s tancem doplněno postupnými výstupy všech zúčastněných, kteří hovoří o svých duchovních cílech a aspiracích.

Řekl jste, že se tam berou jen malé dávky halucinogenů. Možná to tak je u Daime ceremonií, ale v mnoha ayahuascových společnostech bere šaman docela velké dávky.

V tradičních ayahuascových společnostech bere šaman stejné (někdy větší) dávky jako účastníci rituálu. Oni jsou ale velmi trénovaní a umějí své vize kontrolovat, takže se nikdy neztratí.

Při rituálech se silnými psychedeliky, jako jsou ayahuasca nebo houbičky, má člověk někdy co dělat s velmi silnými emočními zážitky. Slyšíte kolem sebe spoustu pláče, vzdychání a nářků. Všiml jsem si, že při Daime ceremoniích jsou dávky vypočítány tak, aby člověka dostaly na okraj, ale netlačily ho dál. Když jsem zavřel oči, viděl jsem vize, když jsem je otevřel, viděl jsem ostatní účastníky ceremonie. Ať už se obřadu účastní deset nebo padesát lidí, sedí se v kruhu, pohyby všech jsou synchronizová-

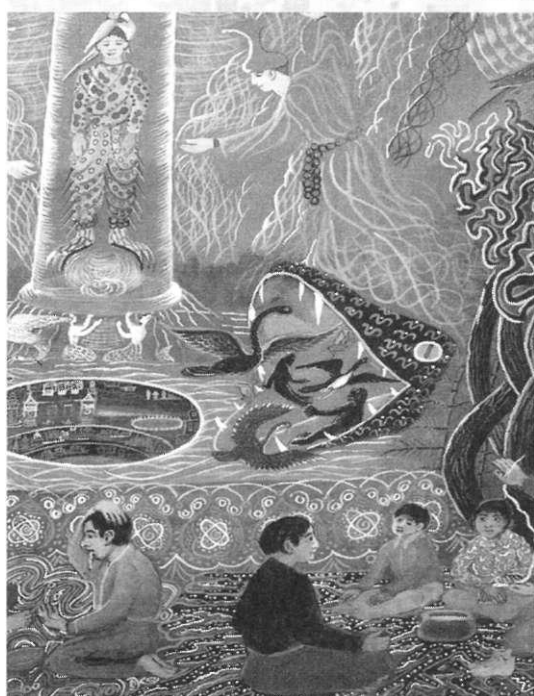
ny a pro každého je důležité, aby zůstal do jisté míry soustředěn na to, co se děje okolo něho.

Zkušenosti účastníci Daime obřadů říkají, že berou právě tolik ayahuascy, aby zesílili vnitřní dimenzi vnímání – emoční, mentální a astrální tělo. Pak začne společné zpívání a tanec, a vybuduje se tak kolektivní vědomí, které přesahuje vědomí individuální. Část těchto praktik je spojena právě s rozvojem propojení a zvládnutí umění zacházet s tímto transpersonálním spojením.

V raných fázích psychotherapeutických výzkumů dostávaly pokusné osoby velmi silné dávky, aby se dostaly do kontaktu s velmi hlubinnými problémy. Problémem je, že když vezmete silnou dávku LSD nebo psilocybinu, dostanete se do kontaktu s hluboce emočními problémy, které jsou vytlačeny do mimoracionálních sfér. Právě proto s takovými osobami zůstávali i asistenti, kteří halucinogen nevezali, aby mohli při seanci pomáhat. Tehdy bylo nemyslitelné, aby si terapeut také vzal dávku halucinogenů a lépe věděl, čím jeho pacient prochází. Uznávalo se, že by to asi bylo lepší, ale problém byl s tím, jak zůstat objektivní. V některých neošamanských léčebných skupinách si i vedoucí a asistenti berou malé dávky, aby tak pomohli všechny účastníky obřadu společně vyladit. Jen občas si ale vezmou dávku větší, protože si chtějí zachovat schopnost kontrolovat průběh seance.

Když má někdo během šamanského rituálu problémy, šaman, ať už pomocí tyčinek, nebo peříček, zasáhne a o problém se postará. Děje se tak i v neošamanských skupinách?

Zapadané obvykle nezasahují tak, jak zasahují šamani. Neprošli přece šamanským tréninkem – nejsou šamani. Při několika neošamanských seancích jsem ale zažil něco, co se šamanské intervenci podobalo. Vůdce například použil pro člověka, který

měl problémy, nějakou mantru nebo řízenou vizualizaci, aby ho, pokud se ztratil, přivedl zpět Většinou ale ten, který seanci vede, hraje spíše roli pomocníka a spoluúčastníka, než vedoucího. Pokud se najde někdo s vážnějšími problémy, obvykle mu posílá energii, například zpěvem nebo vizualizací, větší počet dalších zúčastněných. Jen zřídka účastníci takovýchto seancí ztrácejí kontrolu - také proto jsou dávky psychedelik velmi malé.

Jednou jsem zažil, že dva lidé nemohli přestat mluvit. Rušili tím ostatní v kruhu, a tak je asistenti po marných pokusech ztížit odvedli do vedlejší místnosti. Ti dva ale zpanikařili. Později vysvětlili, že v okamžiku, kdy je odvedli ven z kruhu ostatních, propadli panice. Kruh vnímali jako záchranu a poslední pouto s životem. Nemohli zpívat, ale přesto cítili, že kruh ostatních je jejich jediným bezpečím. Zdá se, že kruh takto poskytuje tento pocit bezpečí všem.

Mezi indiány platí pravidlo, že vezmete-li svou dávku, pak nesmíte opustit kruh.

Podobné je to i u ostatních společenství, ale říkejte to Západanovi, který tak uctívá individualismus. Má rada zní: Pokud neuznáte jakákoliv pravidla, nechoďte do kostela nebo na takovéto shromáždění. Ani v kostele přece nemůžete dělat, co chcete.

Přesto se mi ale zdá, že ohraničit tyto tak silné halucinogeny pravidly psychoterapeutických, léčebných nebo náboženských seancí také není dobré. Zároveň ale doufám, že jsme se v 60. let poučili a nedovolíme vzít psychoaktivní látky komukoliv.

Už tehdy ale např. Leary trval na tom, že nelze podávat vědomí měnící látky komukoliv, a zvláště ne bez jeho souhlasu. Zodpovědnost, to je to hlavní. Tyhle problémy nemají indiáni z Native American Church, kde se psychedelika berou s úctou a velmi zodpovědně.

Myslíte si, že je nějaká naděje, že USA a jiné státy budou následovat příklad Brazílie a budou k náboženskému použití psychedelik tolerantnější?

Věci týkající se legalizace psychoaktivních látek jsou velmi komplikované a zřídka-kdy racionální. V USA byla psychedelika omylem zařazena mezi návykové drogy, jakými jsou heroin, kokain a crack. Domnívám se, že rozlišovat mezi látkami, které jsou společensky nebezpečné, a látkami, které rozšiřují vědomí a mohou léčit, je velmi důležité.

Podle mne není správné zařadit léčivé rostliny na seznam drog, zvláště když jsou důkazy o tom, že ayahuasca a San Pedro nejsou návykové a fyzicky škodlivé. Existuje i mnoho historických důkazů, že tyto látky byly zakázány z náboženských důvodů, protože misionáři chtěli mít celou Ameriku křesťanskou.

Osobně si myslím, že současná státní protidrogová politika je ještě důsledkem puritánské kultury nedávné minulosti. Náboženské právo stále považuje užívání psychoaktivních látek za jakousi rekreační diverzi, která vede člověka ke hříchu, zločinu a sebestrukci.

Dnes je naprosto prokázáno, že marihuana nedělá z lidí zuřící maniaky, a přesto stále hodně lidí odmítá její legalizaci. Není žádný rozumný důvod, proč by společnost neměla rozlišovat mezi návykovými drogami a rekreačním a terapeutickým užíváním psychoaktivních látek. I během prohibice vlada rozlišovala mezi alkoholem a posvátným použitím mešního vína v křesťanských komunitách. Měli bychom vnímat tyto problémy odděleně a potlačovat případně jen zneužívání, nikoliv užívání psychoaktivních látek. Ironií je, že jsme legalizovali rekreační užívání alkoholu, které je nesrovnatelně nebezpečnější a sociálně destruktivnější, než užívání marihuany a jiných rostlinných psychedelik.

Mělo by nám konečně dojít, že prohibice nic neřeší. Zákaz marihuany v USA platí už šedesát let a zcela jistě její užívání nepotlačil. Mimochodem, v zemích, které marihuanu zakazují, např. v USA a v Irsku, ji užívá asi 25 % mladých, zatímco např. v Holandsku, kde je marihuana legálně dostupná již dvacet let, ji užívá jen 9 % mladých.

Evropané jsou v tomto ohledu daleko před USA. Probíhá řada seriózních výzkumů pro lékařské a terapeutické využití psychedelik Holanďané řadu let testují terapeutické využití ayahuascy a ibogainu. Jeden projekt již prokázal, že ayahuasca je velmi účinným pomocníkem v boji s alkoholismem a drogovou závislostí, částečně proto, že má silný očistný účinek, a částečně protože mění vědomí. Odvážím se předpovědět, že v Evropě bude brzy legalizována. Možná

i u nás bude v brzké době legalizováno užívání některých psychoaktivních látek. Testuje se ibogain, MDMA se používá pro zmírnění bolesti a stresu u nemocných rakovinou.

Rád bych byl takový optimista, jako jste vy, avšak vláda USA již v těchto souvislostech prokázala skutečně velkou dávku iracionality a ve věci legalizace např. náboženského užívání psychedelik je stále velmi tvrdohlavá. Prakticky každá studie, která byla provedena, prokázala, že například peyotl je nenávykový a léčivý halucinogen, a antropologové doložili jeho historicky velmi dlouhé používání. Přesto vládě USA trvalo sto let, než ho legalizovala alespoň pro náboženské užívání u indiánů. Myslím, že je velmi důležité, aby pokračovaly výzkumy šamanského, náboženského a terapeutického používání psychedelik. Doufám, že jednou vláda pozná, že musí ctít právo lidí s úctou a zodpovědností užívat posvátné rostliny. Do té doby musíme lidi učit, aby si posvátné rostliny vážili. Příklad Brazílie se třemi legalizovanými náboženskými hnutími, která užívají ayahuascu, je hodný následování.

Někdy uvažuji, co by se asi stalo, kdyby se ta tři brazilská náboženství, která užívají ayahuascu, stala v příštím tisíciletí největšími náboženstvími světa. Někteří lidé se zatím smějí, když jim to říkám, ale Daime je dnes populární například už i v Německu a v Holandsku. Slyšel jsem dokonce lidi praktikovat písně Daime při řízení v autě.

Právě tak dramaticky roste počet lidí, kteří berou ayahuascu při šamanských rituálech. Hodně lidí také cestuje do Brazílie a Peru, šamani odtud jezdí do USA. I to bude mít zcela jistě jakýsi kulturní efekt

Před dvěma tisíci let se z ekosystému jedné pouštní kultury vyvinula tři velká náboženství — judaismus, islám a křesťanství. Paul Sheppard ve své knize NATURE AND MADNESS (Příroda a šílenství) popsal, jak pouštní atmosféra tvarovala a předurčila monoteistickou tradici, která se tam vyvinula. Pokud by se Daime, UDV a Barquinia staly světovými náboženstvími, zcela jistě by tím začala zásadní změna stávajícího světového názoru. Tato náboženství se vyvinula v zásadě jiném prostředí, zahrnujícím řeky a deštný prales, je tedy o neustálém růstu a změně.

Brazilská kultura je velmi otevřená a akceptuje různost Myslím, že rozvoj ayahuasových rituálů napomůže i rozšíření »brazilského« vědomí do naší anglo-protestantské kultury. Brazilci nemají problémy s koncepty reinkarnace, duše nebo paranormálních jevů. Naše kultura by zcela jistě ze závanu přizpůsobivosti, odlišnosti a tolerance mohla jen získat.

přeložil (vm)

V textu JSOU použity reprodukce obrazů Pabla Amariga

Vlastimil Marek

Jak jsem si vychutnal Ameriku...

TELEFONNÍ KARTA

Každý řetěz je tak pevný, jak pevný je jeho nejslabší článek. Americký mýtus supervelmoci, která dělá až naivní chyby, je snáze pochopitelný, když člověk zkusí v USA telefonovat. Telefonní automaty jsou na každém rohu a téměř u každého záchodku, v každém obchodě, v každé galerii, v každém muzeu a v každé restauraci, ale pokud je člověk cizinec a nerozumí dokonale anglicky, moc si nezatelefonuje. Prakticky neexistuje možnost jen tak vytočit číslo a přímo se dovolat. Téměř vždy se ozve operátorka a něco začne vysvětlovat nebo požadovat. Člověk netuší, co udělat špatně, a po několika marných pokusech si pak raději zajde na poštu (tu nalézt je další problém) a koupí si telefonní kartu.

Jenže. Pokud reklama přímo na kartě tvrdí, že jde o zkvalitnění služeb, nevěřte. Telefonní karta v USA není to, co známe z domova. A už vůbec to není to, co by si člověk představoval v zemi Billa Gatese.

Kartu nikam nestrkáte, je to jen informace o dvou číslech na kousku plastu. Když si chcete zatelefonovat, vytočíte, dnes tedy vytukáte, celkem jedenáct čísel společnosti, která poskytuje telefonní služby v tom kterém státě. Pak zvolíte, podle toho, jestli chcete při každém dalším pokusu o telefonování hovořit anglicky, číslo jedna, nebo španělsky, číslo dvě, potom vytukáte dalších deset čísel tzv. PIN kódu (na který se dostanete až po odtrhnutí přilepené přelepky), jest vám anglicky (případně španělsky) oznámeno, kolik minut hovoru máte k dispozici, dále musíte zvolit číslo jedna pro USA, Aljašku a Havaj a číslo dvě pro veškerý ostatní svět, a teprve potom můžete vytočit číslo patřící člověku, se kterým se chcete domluvit. V případě snahy o hovor do Prahy je to dalších čtrnáct čísel. Pak vám ještě řeknou, že můžete i po skončení hovoru pokračovat v dalších hovorech, a teprve pak se případně dovoláte.

Zkuste si to představit: dvaatřicet čísel, když voláte po »státech«, a šestatřicet čísel do Prahy! Pokud hůř vidíte, nebo se v posledním čísle spletete, abyste vše vytukávali znovu.

Pokrok, že? Ale jen v případě, když se do procesu telefonování nezamíchá i jiný než váš lidský faktor. Může se vám stát, že vám slečna na poště za dvacet dolarů prodá telefonní kartu, ale zapomene ji »aktivizovat«. Pak se nedovoláte vůbec nikam. Může se stát, že když chcete z karty, pracně vysvobozené z obalu, odtrhnout přelepku, abyste se dostali k jejímu »šnému«, PIN kódu, přlepka se vám přetrhne nebo na kartě zůstane tolik lepicí hmoty, že číslo kódu prostě nepřepčtete. A opět se můžete jít klouzat.

Lidský faktor mne provázel např. i v univerzitních knihovnách. Můžete si sice z internetu zdarma stáhnout jakýkoliv článek, ale když si ho chcete vytisknout, ukáže se, že

v tiskárně není barva nebo že papír je o trochu širší než má být, tiskárna bzučí, ale papír se neposouvá, takže výsledkem je jediná jediná tlustá černá čára.

A tak jsem se procházel po sakurami ozdobeném jarním Washingtonu a potkával všudypřítomný »lidský faktor«. Například celý den nejezdí eskalátor do stanice metra na Dupont Circle - zdvořilí Američané poslušně cupitají (naštesti jen dolů) pěšky. Když si koupíte čaj do kelímku a poprvé se napijete přiloženým brčkem (jinak to kvůli plastikovému víčku nejde), opatřte se. Teprve když čaj dopijete, zjistíte, že u dna kelímku je velmi malým

písmem vytištěno varování: Budte opatrný. Nápoje námi podávané jsou extrémně horké! Když si v bufetu v Národní galerii dáte oběd a chcete k němu i kávu, zjistíte, že v příslušném automatu došla voda. Atd.

Američané jsou lidé velmi slušní a stále usměvaví, takže pokud nespěcháte (pár kilometrů středem města může klidně trvat hodinku), berete lidský faktor jako něco pozitivního, jenže pokud jste workholik či muž činu nebo pokud nejste na prázdninách, ale »na stipendiu« a musíte nakopírovat tisíce stránek v knihovnách a projít desítky muzeí a galerií, což je zde sice zdarma, ale jen do pěti hodin odpoledne, máte občas při setkáních s nejrůznějšími formami »lidského faktoru« nutkání uvažovat o tom, že každý řetěz je tak pevný, jak křehký je jeho nejslabší článek. Supervelmoc a navenek jako stroj fungující demokratická společnost má spoustu každodenních trhlinek. Není tedy divu, že v mnoha případech cizince přímo praští do očí zřetelný rozpor mezi velkými slovy a slogany a pragmatickou skutečností. Například, že Windows 98 i americká zahraniční politika mají tolik chybiček a že v zemi, ve které slovo diskriminace již oficiálně neznají, je velmi značně diskrimino-

ván obyčejnou telefonní kartou každý, kdo špatně vidí, nebo neumí dobře anglicky (případně španělsky).

DISIDENTEM V USA

V poslední době, když se chcete dostat do USA, musíte přijít na letiště ve všech velkých městech na světě, odkud se dát doletět do země svobodě zaslíbené, ne o hodinu, ale o dvě hodiny před dobou skutečného odletu. Onu hodinku navíc totiž strávíte nejprve v dlouhatánské frontě, a pak pod nekonečnou palbou dotěrných a ponižujících otázek vyšetřovatelů a vyšetřovatelek, kteří a které si pasažéry rozeberou:

»Kdo vám balil zavazadlo? Balil jste si ho sám? Kolik máte zavazadel? Kam letíte? Jak dlouho tam hodláte zůstat? Kdo vám to bude platit? Pro koho pracujete? Měl jste svá zavazadla neustále na očích? Nemohlo se stát, že jste třeba jen na několik vteřin zavazadlo spustil z očí?«

Pak vám dojde, že se takhle americké bezpečnostní úřady snaží vypátrat teroristu, který by chtěl v kufru propašovat bombu, ujistíte vyšetřovatelku, že jste si kufr balil sám a nikde jste ho nenechal ani na pár vteřin bez dozoru, takže je zcela jistě bez výbušnin, o čemž se zcela jistě jiní úředníci přesvědčili, když si mé zavazadlo zrentgenovali. Ale vyšetřovatelka pokračuje: »Opravdu nehodláte spáchat nějaký teroristický čin?«

To už jsem se neudržel - takto jsem byl naposledy vyšetřován estébáky coby disident ve vězení - a začal se smát. To jsem ovšem neměl dělat, protože kadence otázek a decibelová intenzita se prudce zvýšily a kolotoč otázek pokračoval. Musel jsem z příručního zavazadla vytáhnout kopie pozvánek z různých univerzit, novinářský průkaz (fotka na pasu nestačí), nalézt telefon a adresu osoby, za kterou jsem cestoval nejdříve a znovu a znovu opakovat, že jsem si svá zavazadla balil sám.

Došlo mi, proč nás nepustili do našeho letadla. Pro mihu nad letištěm jsme půl hodiny kroužili nad Amsterdamem, pak přistáli v Bruselu, doplnili palivo a teprve se značným zpožděním přistáli na původním místě určení. Doběhli jsme k příslušné bráně (bylo nás šest takto postižených Čechů), ale tam nás zastavili, ještě celou půlhodinu jsme bezmocně pozorovali naše stále k rampě oním rukávem připoutané letadlo, abychom pak dalších šest hodin čekali na letadlo ne do Washingtonu, ale do Detroitu. Nebýt totiž onoho »vyšetřování«, mohli jsme náš let stihnout.

Když po Washingtonu jezdíte autobusem (vložíte do požírače dolarovek bankovku a do otvoru vhodíte jednu malou minci, »dime«), z reproduktoru se pravidelně ozývá upozornění, že »v tomto dopravním prostředku je zakázáno kouřit, jíst a pít«. Zakázáno jíst a pít

a kouřit je nejen v muzeích a galeriích, ale dokonce i na úřadech. Před vchody do velkých úřadů (kterých je v hlavním městě USA skutečně velmi mnoho) je tak často vidět hloučky náruživých a v ostrém větru zimou se klepajících kuřáků a kuřaček.

Ono, když si člověk chce prohlédnout velké a slavné galerie, nachodí kilometry a stráví mezi obrazy hezkou řádku hodin, řádně mu potom vyhládne. Často se mi tedy stalo, že jsem dostal právě při dlouhé cestě autobusem velkou a téměř nezvládnutelnou žízeň. A tak jsem se opět stal disidentem: překročil jsem zákon. A hned několikrát.

Metodu jsem už znal z mnoha amerických filmů: i dnes po ulicích chodí lidé, kteří si občas přihnou z lahve, ukryté v papírovém pytlíku. Moje láhev byla v batůžku, a tak se stačilo sklonit, aby mne ve velmi čistém a překvapivě velkém zpětném zrcátku neviděl řidič, a napít se.

Zákazy různých vcelku lidských činností se pak opakovaly na nádražích, v dálkových autobusech, ve vlaku. Tam všude jsem mohl být disidentem. Právě tak, z disidentského důvodu odporu ke každé buzeraci, jsem si nenechal počítačem vystavit kartičku opravňující ke vstupu do kongresové knihovny: musel bych nejprve projít zařízením na detekci kovů, vyprázdnit kapsy a tašku a vyplnit počítačový formulář. Pak teprve bych si musel v počítačovém systému najít svůj knižní titul, požádat o něj a hodinu si počkat.

Vrchol disidentských možností ale přišel až na závěr pobytu. Když jsem si totiž přečetl zadní stranu vstupenky do Kapitolu, v zájmu šťastného návratu domů jsem se rozhodl raději neprovokovat a tuhle slavnou budovu nenavštívit. Že je zakázáno fotografovat ve druhém patře galerií, to bych překonal. Že nemohu kouřit, jíst a pít, na to už jsem byl zvyklý z dopravních prostředků. V Kapitolu je ale zakázáno, doslovně cituji, »stát nebo sedět ve dveřích a na zábradlích, číst, tleskat, dělat si poznámky, fotografovat, nosit klobouk na hlavě, pokládat kabáty nebo klobouky na

okenní rámy, nahýbat se přes zábradlí a pokládat na ně ruce.«

V zemi, kterou kromě hamburgerů nejlépe symbolizuje socha svobody, jsem se opět cítil disidentem. Měl jsem tisíc chutí překračovat »zákon«. Ta slastná disidentská představa, že bych si na schodišti Kapitolu četl, nebo dokonce dělal poznámky! Nebo bych byl tak odvážný, že bych si nechal na hlavě čepici, nebo dokonce položil bundu na rám!

KNIŽNÍ NEBE-PEKLO-RÁJ

Od dětství jsem vášnivý čtenář a byly doby, kdy jsem četl dvě knihy denně. Když jsem byl jednou půl roku nucen většinu dne trávit doma, přečetl jsem celou tamní knihovnu od A po Z. Anglicky jsem se naučil z četby sci-fi knížek. Moc jsem se proto těšil na knihovny ve Washingtonu.

jak se čte v Americe? Drazé. Knihy jsou dost drahé. Zato vstup do všech muzeí a galerií ve Washingtonu je zdarma. Když pak chcete bádat např. v knihovně Národní galerie, v budoucím moderního umění, stačí vyplnit pod přísným dozorem černě uniformovaného a ozbrojeného zřízence návštěvní knihu a u příslušné referentky vyplnit formulář. Dostanete kartičku, se kterou se pak můžete u vrátného prokázat, a na krk kus papíru s aktuálním datem na řetízku. Pak si můžete zdarma nejen kopírovat, ale i surfovat na vlnách uměleckého internetu. Hurá, řekl jsem si, konečně slobodný přístup k informacím.

První problém nastal při studiu zacházení s počítačovým systémem katalogů. Když si člověk najde své autory, jehličková tiskárna mu všechny potřebné údaje vytiskne, a lísteček je předán zaměstnanci knihovny, který jde knihu někam vyhledat. Stane se, že některé knihy jsou dlouhodobě vypůjčené. Nebo že vám je dají až za dvě hodiny, protože od jedné hodiny mají oběd a knihy nevydávají. Všichni jsou ale moc moc zdvořilí a ochotní.

Když jsem měl před sebou na stole první vypůjčené knihy, chvíli jsem si v nich slastně listoval, ale pak mne nečekaně a překvapivě dohnala minulost.

Jak jsem totiž tak listoval v knihách a později surfoval na vlnách internetu, přišel jsem se, že jsem poněkud napjatý a že mám tendenci se neustále otáčet. Po chvíli mi to došlo: bál jsem se, že přijde nějaký zřízenec v uniformě a knihu mi sebere a počítač mi vypne. Takhle podobně napjatě a rychle jsem téměř kradl informace v 70. letech, kdy bylo nemožné si v Univerzitní knihovně v Praze vypůjčit např. knihu o surrealismu nebo o Dálím, kdy sci-fi v angličtině byly jen podpultovky a kdy neexistovaly učebnice a slovníky japonštiny.

A tak, zatímco já jsem ustrašeně téměř »kradl« informace z obrazovky monitoru a zběžně listoval v novinách a časopisech, vedle a kolem přicházely a odcházely krásné mladé černošky (pardon, afroameričanky) a zcela odlišné bělošky v brýlích a bílých blůzkách suverénně spustily počítač, ještě suverénněji si nakopírovaly, co potřebovaly, a téměř znuděně odplouly. Já jsem se, právě když jsem našel něco zajímavého, potil hrůzou, aby mi nespadlo připojení, aby si procházející zřízenci nevšimli, že tam mám češtinu, a aby někdo nepřišel a nevyvedl mne ven s poukazem na nějaké nařízení, které vousatým nebo brýlatým nebo Pražákům zakazuje pobývat v prostorách knihovny Národní galerie. Fujtajbl, říkal jsem si, když jsem seděl na trávě Mailu před muzeem, to bych neřekl, jak hluboko mne ti estébáci zasáhli...

A tak jsem i v různých dalších knihovnách trpěl dědictvím minulosti a ustrašeně jsem se ohlížel, kdy mi kdo tu či onu cestu k dalším informacím, ať už v podobě knižní, časopisecké nebo internetové, zakáže.

Odměnou všem stratem ale byl čtenářský a informační ráj. Hned kousek od domu, kde jsme bydleli, přímo u zastávky autobusu, kterým jsme odjížděli do centra, stálo velké čtyřpatrové knihkupectví: Barnes a Noble. Otevřeno denně od 9:00 do 23:00. V přízemí stovky časopisů všech oborů, pokladny, pohlednice, zlevněné tituly. Pojízdnými schody se člověk dostal do 1. patra, kde byla kromě nekonečných regálů knih a oddělení CD ROM i kavárna (pobočka našich oblíbených kaváren Starbucks). Tady bych chtěl žít, napadlo mne hned, tady bych chtěl žít a psát knihy. Kromě obvyklých hostů, studentů, čtenářů a prohlížečů, kteří už měli dost posedávání v pohodlných křeslech či polehávání na koberci mezi regály knih, vždy totiž několik lidí mělo na stolek notebook, zapojený do zásuvky ve sloupu nebo ve stěně (podobné zásuvky slouží workholikům s notebooky i ve vlacích) a obložený spoustou knih. To by se studovalo a psalo, užíval jsem si slastně té představy:

spousta knih po ruce, člověk by si je rozložil, citoval, odložil, našel další, nepotřeboval by spousty kopií... Ve 2. patře pak oddělení new age, filosofie, sociologie, umění, fyziky, regály knih o hudbě, v jedné části dětské knihy, pak knihy o porodech, knihy pro ženy, atd. atd.

A tak jsme - večer po procházce přístavem, po dlouhém dnu nebo na počátku dlouhého dne - se ženou vešli do ráje knihomolů a bádali a listovali a hledali a nalézali a stoupali na stoličky (restrooms, záchody, včetně možnosti přebalení miminek, jsou vždy po ruce) a lebedili si v knižním ráji. Když jsem pak na konci pobytu už neměl v hlavě ani kousek místečka na další dojmy z galerií, nechal jsem ženu jejímu kunsthistorickému osudu a zůstal jsem celé dopoledne u Barnesa. Četl jsem si sci-fi (včetně scénáře nejnovějšího Lukášova filmu, na který se mezitím kousek dál tvořila první několikadenní fronta), prohlížel umělecké publikace, časopisy, válel se v křesle nebo seděl na koberec pod regálem s nápisem »šamanismus«.

Když jsme před oněmi čtyřmi lety chvíli pobýli v Berkeley, univerzitním městečku v Kalifornii, kde je všechno podřízeno studentům a jejich stylu života (včetně velkých porcí rýže a salátu a velkých koláčů v kavárnách), moje žena prohlásila, že až se přišť narodí, chtěla by být studentkou v Berkeley. já už dnes vím, že příští život strávím u Barnesa.

BEZDOMOVEC PŘED FBI A BOBŘI

Z knihovny Národní galerie jsme se domů vraceli pravidelně autobusem. Zastávka byla přímo před vchodem pro zaměstnance v budově FBI. jednou jsme dorazili za deště (nikde střecha) a na kruhové lavičce kolem kmene jednoho stromu jsme uviděli jakousi hroma-

du igelitu. Když déšť přestal, hromada se na jednu pohnula a z pod několika vrstev různě barevného a různě pomačkaného papíru a plastu se vysunula noha, pak druhá a nakonec vykoulí zmačkaný a neoholený, ale urostlý a mladý černoch, bezdomovec.

Bezdomovec přímo před FBI!

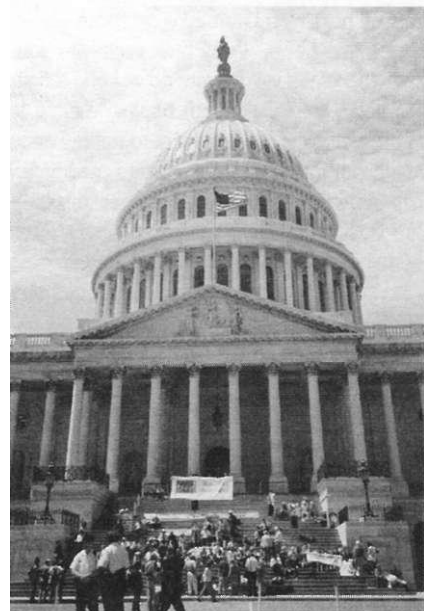
Tahle věta okamžitě evokuje dva základní směry úvah a podivnou relativitu možného dvoustranného pohledu na většinu věcí v USA Především: USA jsou zemí demokratickou - proč by si tedy bezdomovec nemohl pravidelně ustýlat přímo před budovou FBI - vrcholné federální bezpečnostní organizace? jenže pochybovač ve mně se okamžitě zeptal stejně, ale podezíravěji: proč by si bezdomovec, natož tak mladý a urostlý, ustýlal přímo před budovou FBI? Není to ve skutečnosti agent elév, který si musí vysloužit povýšení tím, že bude čtáct dnů předstírat, že je bezdomovec, ale ve skutečnosti kouká, kde se co šustne a musí to denně hlásit?

Bezdomovce jsme vidali ještě týden a potom jsme vidali jiného, naproti přes bulvár, který se zase celý den věnoval vyrábění poustačů: fixem psal na krabicovou lepenku nějaká politická prohlášení.

Jaro ve Washingtonu znamená nevynechat procházku kolem Tidal basin, velkých nádrží mezi slavnými památníky, kolem nichž kvetou sakury. japonské třesně, jednou odpoledne jsme se tedy vypravili obdivovat jejich krásu. Pro Japonce je to jeden z vrcholů roku v přírodě. Ve své rodné zemi dokonce pořádají výpravy a nadšeně cestují, aby mohli sledovat pomíjivou krásu padajících okvětních lístků sakur co nejdelší dobu tak, jak postupuje jaro směrem na sever. Například jen pro popis pádu růžových lístků mají devět sloves!

Ve Washingtonu je festival sakur vždy velká, asi desetidenní sláva, sejdou se velvyslanci, starosta města, volí se královna sakur, pořádají koncerty, běží se sakurový běh, zapaluje se starobylá kamenná lucerna z roku 1651, kterou Japonci kdysi městu věnovali, a tisíce turistů z celých USA jezdí obdivovat asi 3000 rozkvetlých třesňových stromů. Sakury se do Washingtonu dostaly na počátku století a od roku 1927, a zvláště pak od roku 1952, existuje tradice kulturních festivalů.

jenže tento rok se ve vodních nádržích objevil bobr! Okamžitě ho objevila televize a uvedla v ranních zprávách záběr bobrem poražené třesně. V dalších dnech zhoustly davy turistů a z celých USA přijížděli obdivovatelé sakur - a navíc obdivovatelé bobrů! A Amerika mohla zase prožívat onen podivný rozporuplný pocit relativity a dvoustranného pohledu na jednu situaci: lidé milují sakury a nenechají si je ničit ani bobry (ti mezitím svými zdatnými zuby porazili další tři stromky). Jenže Američané dnes milují i zvířata. A tak komentáře řešily to i ono, lidé se vyjadřovali

k »problematic« sakur i bobrů, radikálové chtěli bobry odstřelit, milovníci zvířat chtěli bobry v nádržích ponechat a pozorovat je, umírnění navrhovali bobry odchytit, citliví opatrovníci domácích mazlíčků měli obavy, aby past byla dostatečně lidumilná, tedy bobromilná, a aby klec, ve které bobry pak odvezou, nebyla bobrům těsná. Nepřímým důsledkem bylo, že v den, kdy jsme se vydali obdivovat sakury, překonalo washingtonské metro historický rekord v počtu přepravených osob za jeden den!

Bezdomovec před FBI zmizel, celkem tři bobři byli odchyceni (nebyla to náhodou ro-dinka, obávali se milovníci zvířat a toho největšího pojmenovali Big Daddy, Velký Tatka), sakury odkvetly a noviny a televize si musely pořídit jiné trháky.

NEWYORSKÉ DECIBELY

Že je New York, zvláště pak jeho nejslavnější část, Manhattan, velmi hlučné město, jsem zjistil už během první návštěvy před čtyřmi lety. Navíc, v Praze bydlíme na rušné turistické třídě hned u Staroměstského náměstí, takže jsme na hluk ulice zvyklí. Dokonce jsme se ženou, kromě obvyklého řevu motocyklových prdůchů a ranního hluku popelářských vozů, vysledovali za teplých letních nocí jakési vlny: v prvních letech po sametovém převratu nejprve po nocích hulákali Němci, pak Italové, pak Irové a nedávno skončila éra francouzských studentů. Přesto mne decibelová intenzita rušného života slavného města (a vlastně i amerického způsobu života) až nemile překvapila.

Americké domy jsou zateplovány (nebo v létě ochlazovány) potrubním systémem ve zdech. Když je vám zima, nastavíte žádanou teplotu a spustí se větráky, které do pokoje vhání teplý vzduch. Samozřejmě, větráky

značně hučí. Hučí i obrovské americké ledničky a mrazicí boxy. Velký hluk vydávají i soukromé (potřebu vykonáváte do velkého množství vody, která pak vírem odplaví vše, co je třeba) a veřejné záchody (at' automaticky nebo ručně, pomocí páky, vždy spustíte značný hukot). Američané milují různé domácí mixéry - čím větší a hlasitější, tím jsou pyšnější a tím častěji si dělají koktejly. Přístroje na espresso v kavárnách a restauracích syčí jako kdysi parní lokomotivy. V módě jsou restaurace, kde od svého stolu vidíte, jak kuchaři vaše jídlo připravují. Protože samotná příprava jídla je dosti hlučná, a protože všichni hosté musí překonat hluk klimatizace, hluk kuchyně a hluk hudební kulisy, všichni na sebe prostě řvou.

Řidiči v Americe, zvláště ve velkých městech, jako je New York nebo Washington, jsou velmi slušní a ohleduplní. Kromě velmi tichého chodu motorů svých miláčků na čtyřech kolech jsou ale pyšní na dvě věci: dobré brzdy a velmi hlasitý klakson. Člověk tak vyjde z domu a rázem se téměř brodí nikdy neustávajícím hukotem, ze kterého se občas vynoří jednotlivé rozeznatelnější zvuky: sirény

a slečen, člověk nemůže neobdivovat neobyčejnou přizpůsobivost lidského těla a jeho kapacit: řev a jakot, vycházející z hrdel a úst těch mladých, dokázal přehlušit i rachot projíždějících rychlovlaků a dokonale ohlušit ostatní cestující.

Téměř nesnesitelný ryk, řev a rachot hlasů celých tříd žáků a studentů z celé severní Ameriky pak naplňoval jak prostory menzy na univerzitě v Marylandu, tak sály a chodby tzv. »Metu«, Metropolitního muzea umění nebo Air space muzea, takže na hluk nezvyklý český turista utíkal někam pryč, do přece jen snesitelnějšího zvukového prostředí volného prostoru.

Typická situace v noci v New Yorku, v bytě ve třetím patře 80. ulice mezi 1. a 2. avenuí, pak vypadala takto: po dnu v hluku a nezbytné večeři a očistě si unavený turista ustele na koberci, protože americké matrace jsou velmi vysoké a měkké. Pokouší se usnout, ale rozkurážené taxíky a neustálé ječení sirén záchranelek nebo policejních aut dělají z obyčejného usnutí boj kdo z koho: únava versus hluk ulice. Občas se přidá hlasitě a neuvěřivě

ambulancí, policie a hasičů, disco hudba z restaurací, klaksony taxíků, zvláštní charakteristický zvuk couvajících aut a nad tím vším někde nahoře rachot vrtulníků a hukot vzdálených tryskových letadel.

Ve Washingtonu si páni z parlamentu a vlády postavili letiště (Washington National Airport) jakoby přímo pod okny, takže obyvatelé nejstarší a vyhlášené, téměř zahradní čtvrti Georgetownu (kde jsme i my bydleli) si museli zvyknout na téměř celodenní provoz každých pět minut přistávajících a startujících tryskových letadel.

Kapitola sama pro sebe je newyorské metro. Hlučné je samo o sobě, ale když se na nástupiště nahrne dav uječených výrostků

tělně dunící techno z wooferů (basových reproduktorů) nějakého rozváděného Afroameričana. Když už spánek přichází, přidá se lednička, potom klimatizace, občas je slyšet výtah, vedlejší avenuí prohřmí typický americký »truck«, nákladňák, sem tam se zapne podivně melodický alarm, přeletí tryskové letadlo a korunu všem zvukům dodá hřmění blížící se bouřky. Když už pak člověk usne, probudí ho pravidelné klepání někde v trubkách.

Zvukově jsem si odpočinul snad jen v Central parku (i když i tam občas zaječela nadšená dívčí družstva baseballu), při malém koncertu dvou indických hudebníků (santur a ta-

bla) v jedné indické restauraci a pak v lesní krajině poblíž města Quakertown (PA), kde jsme byli hosty sběratele tibetských mís a kde jsme si dokonce v rámci zvukové terapie zahráli i na peruánské píšťaly!

Nedávno jsem se dočetl, že zpěvné ptactvo žijící poblíž anglických dálnic hluchne, samci se pak nedokáží naučit správnou písničku, kterou by přilákali samičku, a ptáci druhý se nerozmnožují a vymírají. Co vy na to, mladí mužové z hlučného New Yorku? Co vy na to, k realitě stále hlušší politikové nejen z Washingtonu?

ZDRAVÁ KONZUMACE

Přítel William je jedním z nejuznávanějších znalců makrobiotiky a feng-šuej. Když jsme ho tedy se ženou jeli navštívit (bydlí v oné i Milošem Formanem tak uctívané a tak evropské krajině státu Connecticut), těšili jsme se na ideální dům v ideálním prostředí a ideálně zdravý styl života a stravy. Hned, když nás vyzvedl od autobusu, prohlásil, že musí ještě nakoupit a že kousek odtud je dobrý obchod se zdravou výživou. Po dvaceti minutách jízdy (což je, jak jsme později zjistili, v USA běžné, lidé se prostě seberou a jedou 30 kilometrů na večeři) jsme dorazili do přízemního obchodu, nabitého zbožím, jako jsou zboží nabitě nejen všechny supermarkety, ale všechny americké obchůdky vůbec.

Má žena se ocitla v ráji (desítky krémů, voňavek, mýdel, čajů, čistidel, svíček, hraček krabiček, a to vše zaručeně organické či naturální)! Přítel zatím vybíral a vybíral. A já žasl. Desítky zdravých a ještě zdravějších štáv, snídaní, večeří, desítky druhů tofu a seitanů, desítky zaručeně zdravých kompotů a džusů.

Ano, všechno to bylo zaručeně organicky vypěstované a naturální a zcela jistě zdravé - ale z hlediska spotřeby energie je to pořád stejné. Někteří Američané prostě vyměnili spoustu nezdravých jídel za spoustu zdravých.

Vzpomněl jsem si na jednoho hochy v Čechách, který se takto v polovině 80. let přestál přejídat vepřovou a začal se přejídat zrním. Namátkově jsem začal zjišťovat, odkud která ta super zdravá věc je, a bylo to, jak jsem předpokládal. Že je z Nového Zélandu kiwi, to je pochopitelné, ale proč musejí být z Nového Zélandu i brambory? jahody z Kalifornie a Mexika, bezinková šťáva z Francie?

Večer jsme měli hostinu. Konzumovali jsme samé zaručeně zdravé věci. Připili jsme si vínem, slupli polévku s mořskými řasami z Japonska, s tofu z Číny a s mrkví z Německa, vychutnali si hlavní jídlo a dodělali se desertem - zaručeně zdravou zmrzlinou s banány a jahodami. Děti pily zaručeně zdravé a nezavadné verze přeslazených limonád, vždy se spoustou ledu, my jsme pili zaručeně zdravou vodu (na lahvích je vždy vytištěn seznam

všech možných látek a u každé se skvěla nulová hodnota). Rodina se pak odebrala k televizi a společně sledovala na vypůjčených videokazetách sladké i akční filmy. »To děláme vždycky, když se sejdem,« prohlásil na můj dotaz nejstarší syn, dnes již vysokoškolák.

Noviny, časopisy a hlavně televize přináší další reklamy na ještě zdravější a ještě superzdravější a ještě megazdravější potraviny a čistidla a samozřejmě na auta a filmy a ještě neuvěřitelnější slevy v tom či onom obchodním domě - ale pouze tuto sobotu! Američané si v inzertní části sobotních novin vybírají zvláště výrazně zlevněné letenky třeba do Kalifornie - no nelette tam, když je to tak levné!

Přitom ani ve Washingtonu ani v New Yorku nevidíte jakoukoli snahu o recyklaci odpadků. Vše se vyhazuje a dvakrát týdně jezdí ulicemi sběrné vozy, do kterých dva Afroameričané hází stovky černých plastových pytlů plných odpadků všeho druhu. V domácnostech běžně přes den běží všechny počítače a elektrospotřebiče neustále zapnuté - co kdyby je člověk právě potřeboval? Večer se pak zapínají všechna světla - i kdyby jich byly desítky.

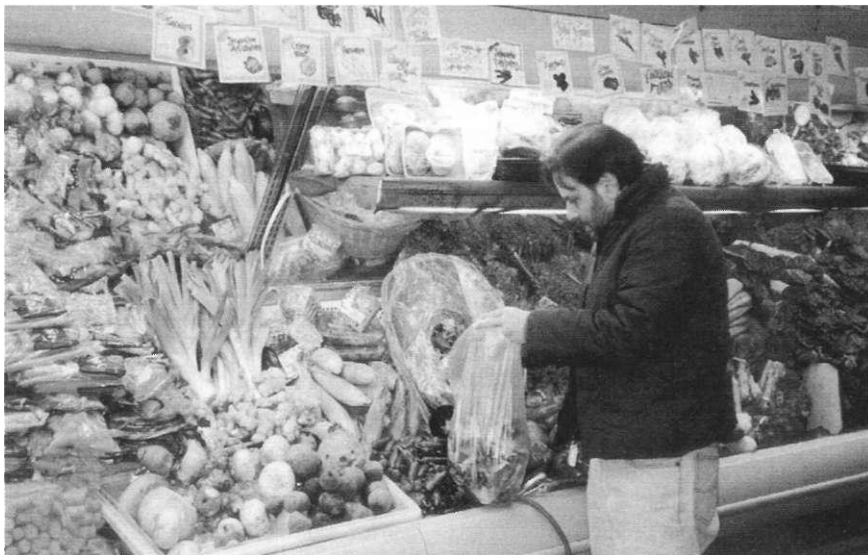
Z amerických filmů jsem znal a těšil se na otázku u pokladny v supermarketech: »Paper or plastic?« Tedy - chcete to zabalit do papírové nebo plastové tašky? Ouha, dnes už se vás nikdo neptá a rovnou vám to dají pro jistotu hned do dvojitých plastů.

Když na konferenci Umění porodu skončila přednáška a beseda s porodní babičkou z Belize, nesmírně krásnou a moudrou ženou, která pěti stům přítomných žen pootevřela imaginární dveře skutečné ženskosti a přirozené mateřskosti a která znala bylinky a přírodní léky na všechny porodní a poporodní potíže, na než se Američanky ptaly, uslyšel jsem, jak si dvě intelektuálky za mnou povídají o tom, jak moc je Belizanka zaujala, ale pak jedna rozhovor ukončila: »jenže já přece nemůžu zahodit své univerzitní vzdělání«

Nejste holky tak trochu obětí konzumace...?, říkal jsem si v duchu. Konzumujete od mládí, popoháněny a zmanipulovány všudypřítomnou reklamou, vše, od žvýkaček, zmrzlin a coca-cola až po vzdělání, domy, auta a cestování. A když se ukáže, že přejídat se hamburgery není zdravé, začnete se »přejídat« knihami o zdraví a konferencemi a zdravými obilovinami...

FRONTOVÁ HOREČKA SOBOTNÍ NOCI

Když přijde sobotní podvečer, Američané se zblázní a jdou (přesněji napsáno, jedou) si užívat. Ulice Georgetownu byly každou sobo-

tu večer nacpané, auta se šinula krokem od světél ke světílům a nad tím vším ukázněným chaosem každých pět minut hlučně přeletělo trykové letadlo. Všichni marně hledali místo k zaparkování. Pokud je našli, postavili se do fronty před svou oblíbenou nebo - pokud neměli štěstí a nepodařilo se jim telefonicky si rezervovat místa - jen tak náhodně vybranou restauraci. Teprve na číšníkovu vyzvání totiž mohou usednout a dát si večeři. Pak se jdou obvykle projít podél řeky Potomac nebo korzují po chodnicích v davech jim podobných, v ruce zmrzlinu, na níž museli vystát frontu, koupenou za peníze, které si po delším čekání ve frontě vyzvedli z místního bankomatu (ATM), nebo rovnou sednou do auta a opět ve frontách jedou domů.

Byli jsme se v sobotu večer podívat na přístav (Washington harbour) a zaslí jsme a nechápali: vzorné přepychové hotely, spousta restaurací, spousta stolků a židlíček i na nábreží. U mola desítky kotvicích člunů, ve kterých seděla spousta mladých úspěšných Američanů a jen tak naboso a v kratasech popíjela pivo, aby všichni ostatní viděli, že mají člun a mohou sedět jen tak naboso a v kratasech a popíjet pivo. Jiní lidé čekali, až budou uvedeni ke stolkům a budou si moci dát večeři. Mnohým ke štěstí stačilo koupit si pivo a veřejně ho vypít jen tak, vsedě na molu nebo na zábradlí. A koukali, jestli ostatní koukají, jakou kdo má krásnou slečnu, nebo jaký výstřih nebo šaty ta která slečna má.

V zemi Hollywoodu se dá čekat, že lidé rádi chodí do kina, ale takovou frontu, jakou každou sobotu stojí iluzechtiví nadšenci v Georgetownu před komplexem kin na 31. ulici, jsem viděl snad jen za dob socialismu před Čs. spisovatelem na Medojedky.

Právě když jsme odlétali, získal podobný frontový čekatel první lístky na Star Wars - Menace. Stál (ležel a spal) ve frontě, nakonec dlouhé několik kilometrů, téměř dva dny. Televize téměř denně vysílá záběry nadšenců,

kteří vystáli celý den, aby si přesně o půlnoci mohli koupit nějakou tu životně nezbytnou zbytnost - jako třeba právě teď figurky ze Star Wars. I před Kapitolem usměřňují dlouhé červené tkalouny na tyčích dlouhatánské fronty ukázněných čekatelů na možnost projít si slavnou kupoli. Na vstup do Bílého domu si musíte vystát frontu na časovku (jako kdysi u nás u obvodních lékařů). Když jedete někam slavným autobusem společnosti Greyhound, musíte být na nástupišti nejméně tři čtvrtě hodiny předem, protože se musíte zařadit do ukázněné fronty, čekající na vpuštění do autobusu. Totéž můžete vidět např. na velkých nádražích: k vlaku jsou lidé vpuštěni tehdy, až zřízenkyně odepnou šňůru a dav ukázněně čekající v dlouhé frontě sestoupí dolů na peron. Šňůry usměřňující fronty čekajících (i kdyby to byli jen tři čtyři lidé) jsou i na poštách, v bankách, na úřadech.

Zábava na povel? Podle reklamy? V době našeho pobytu vrcholila kampaň společnosti Banana republic a všechny výlohy byly plné kalhot, sak, kostýmů, blůziček, košil a bůhví čeho všeho ještě v barvě khaki. Kdo v Americe vytváří módu takovýchto činností, restaurací, podniků? Televize? Hollywoodské filmy? Kolik to asi stojí zbláznit Ameriku pro jednu barvu?

Není náhoda, že mnohým vnímavějším turistům připadají USA jako země protikladů. V kavárnách Starbucks pěstují Američané další podivnou a jimi velmi oblíbenou disciplínu. Zvláště ve středu New Yorku nebo Washingtonu je možno vidět ony velmi upravené a pěstěné a zcela jistě bohaté finančníky v oblecích a kravatách, jak si distinguovaně dávají kávu z papírového kelímku. Nebo jak si v pytlíku nesou svůj hamburger. Běžně se k přepychovému saku nosí džíny a adidasky. V autobuse se nesmíte napít vody, přitom slečny navoněné Chanelem a oděné Versacem bez mrknutí oka ladně překračují špinavé bezdomovce nastěhované v kupě novin.

A tak jsem nad frontami kroutil hlavou - země nejtřeskutějšího individualismu, a ono to vypadá, že většina těch obyčejných Američanů snad přímo miluje fronty a činnosti na povel.

jak se nátlaku módy a médií nejen v USA bránit? Univerzální recept neexistuje, stačí být svůj. Možná by se takovýto, zdravý rozum zachovávající postoj dal nazvat »tolerantní individualismus«. V USA se navíc můžete ohánět lidskými právy. Vzpomněl jsem si, jak před lety prošel až k Nejvyššímu soudu USA proces s člověkem, mimochodem českým emigrantem, který nesekal každou sobotu trávník před svým domkem tak, jak to dělají všichni ostatní. Sousedi si začali stěžovat, policajti ho nutili trávník posekat, jinak že to dají k soudu, a taky dali, ale jemu se podařilo prokázat, i když až u Nejvyššího soudu, že zná i latinské názvy divoce rostoucích travin a trávník že tedy nesekal ne proto, že byl líný, ale že pěstoval trávník »naturální«, divoký, původní.

MUZEA

Washington D. C. - to jsou, kromě úřadů, FBI, Kapitolu a Monumentu a různých dalších slavných památníků, především muzea. Velká, obrovská, prestižní, všechna umístěná podél velkého »pole«, Mailu, takže snadno k nalezení - a všechna zdarma. Pomínu-li muzeum přírody (Museum of Natural History), muzeum kosmonautiky (Air and Space Museum), muzeum americké historie (kde zatím nemají nic o indiánech, prý ale dostávají jednu budovu), archiv aj., naším cílem byla muzea umělecká.

Národní galerie (National Gallery of Art) se sestává ze dvou obrovitých budov. Západní budova v klasickém stylu se chlubí poklady klasického malířství (a víkendovými frontami návštěvníků), východní budova ve velmi moderním stylu nabízí proslulé kovové mobily Caldera, sochy Ernsta, tapiserii podle Miróa a další obrazy, sochy a instalace. Obě budovy jsou propojeny podzemní chodbou, kde je možno se najíst a koupit si v přepychově zásobených obchodech nějakou odbornou knihu.

Téměř kýčovitá stavba jakéhosi pohádkového zámku uprostřed Mailu, vedle stanice metra, je hlavní budovou Smithsonian institutu, hned vedle naleznete sbírky orientálního umění ve Freer gallery a Sackler gallery, naproti je muzeum afrického umění, vedle uměleckoprůmyslové muzeum a jen kousek dál charakteristická kruhová budova Hirshornova muzea.

V New Yorku nemůžete nenavštívit MET (The Metropolitan Museum of Art), MOMA (Museum of Modern Art), Guggenheim Museum, Whitney museum a spoustu soukromých menších galerií současného umění v Chelsea nebo v Soho. Všude spousta lidí, v těch nej-

větších muzeích spousta školních výprav, všude k dostání přehledy akcí, programy, průvodci, všude prostoro a čisto.

jenže já v dobách socialismu pracoval patnáct let jako hlídač v Národní galerii (nejen ve Šternberském paláci, ale také ve Valdštejnské a Hradní jízdárně, v paláci Kinských a na zámku Zbraslav) - a tak jsem byl z amerických muzeí stále víc a více zklamán.

Z několika důvodů.

Za prvé, zdejší velká muzea jsou tak obrovská, že stěží projdete jedno patro jednoho křídla nekonečných budov. Člověk by musel zůstat tak dva měsíce a dvakrát týdně věnovat celé odpoledne prohlídce jedné části sbírky. Myslím, že po turistické prohlídce takového METu zůstane v hlavách unavených a utápaných davů jen guláš dojmů, dat a názvů uměleckých stylů a epoch - a především pocit únavy.

Za druhé, každé soukromé muzeum je sice jiné než ta další, všude je ale cítit, že se několik amerických milionářů-mecenášů rozhodlo vzájemně soupeřit, kdo bude mít ve své sbírce módnějšího a dražšího malíře. A státní galerie zase soupeří o to, aby byly lepší než ty nejlepší galerie soukromé.

Za třetí, asi jen málokomu z návštěvníků dojde, že z výstav »umělců«, kteří koncem 60. let protestovali proti zkonstatěnému galerijnímu stylu »kamenných« velkých muzeí (např. tím, že jako jim Dine pocákali barvou maturitní oblek nebo vystavili na smetišti nalezenou drátěnou matraci) by měli velkou radost jak mistr absurdna Samuel Beckett, tak Franz Kafka a Jára da Cimrman. To, co bylo protestem a autentickým výkřikem nesouhlasu s módním světem obchodu s uměním, je dnes zakonzervováno a vystavováno hned vedle Picassa nebo Mondriana jako docela oficiální umění (však to taky stálo hezkých pár

set tisíc dolarů). Mimochodem, před každým muzeem asi ne náhodou stojí na chodníku pojízdný prodáváč hamburgerů a preclíků, triček a čepic. Holt jsme v zemi, kde vládne commerce.

A tak jsem bloudil dlouhými sály, koukal na Američany, jak nadšeně obdivují Rodinova dvoumetrového Balzaca nebo vzdychají před kubisty nebo Van Goghem, a vzpomínal, jak jsem patnáct let každý druhý den chodil kolem téhož Balzaca, ale čtyřmetrového, a každou druhou noc spal pod Braquem, Picassem, Van Goghem a Gauguinem. Pozoroval jsem sbírku popartistů a vzpomínal, jak jsem tehdy s ušima červenýma vzrušením a dobrodružstvím listoval v knize o Baconovi, Fontanovi, Rauschenbergovi, Warholovi, Indiánovi a spol. Tehdy to byl život, autentický prožitek přítomnosti a právě se vytvářející dějinnosti, teď je to jeden z mnoha exponátů v jednom z mnoha muzeí. V obrovských a velmi vzdušných prostorech východní budovy Národní galerie člověk najde vlastně jen několik exponátů: zvyklý na některé obrazy nabitě vystavy z domova, je poněkud zklamán.

K čemu jsou Američanům jejich muzea? Mají skutečný, hluboký zájem o umění, nebo chodí do muzeí, protože se to nosí a podlehnou reklamě v médiích? Podle některých amerických sociologů a kritiků jsou současná muzea motorem strukturálních urbanistických změn mnoha velkých měst. Podle jiných se skutečné umění už dávno v těch desítkách kopií v desítkách muzeí rozměnilo a vytráčí se. V MOMA právě probíhá výstava (The Museum as Muse), která si z muzeí a výstav dělá, alespoň v případě některých exponátů, spíše legraci.

Čím se vlastně až tak liší muzeum, které vystavuje obrazy a sochy, od muzea, které vystavuje drahé kameny nebo pavouky a kostru mamuta? Zatímco my tady rozlišujeme galerie, kde se vystavuje umění, a muzea, kde se vystavuje historie v nejrůznější podobě, v Americe je muzeum všechno - od sbírky obrazů až po sbírku motýlů a květin a voskových figur. Není právě tohle zjištění klíčem k pochopení fenoménu amerických muzeí?

V USA dokonce vychází časopis MUSEUMS s podtitulky New York Boston, Washington, San Francisco, Los Angeles a Chicago - každé město má svá muzea, svého průvodce, svou mapu muzeí. V jedné novinách jsem četl článek amerického kritika o menších evropských muzeích s podtitulkem: »Jsou to hezká muzea, ale kde jsou kavárny a proč to tam tak páchne?« V novinách se na člověka tlačí už i další médium: »Zajímáte se o umění? Konzultujte mistry.« www.nytoday.com. Jak asi budou vypadat virtuální muzea?

Připadá mi, že velká americká muzea jsou více edutainment - jakási zábavní centra, spíše pro školy, rodiny s dětmi a party kamará-

dů, než pro skutečné znalce umění. Co byste ale chtěli od země, která je tak trochu dětinská a jejíž pouhá dvě století existence reprezentuje kromě Warholových serigrafii Marilyn spíše Ford, Disney, Coca-Cola, McDonald a stíhačka F 16?

DUCHOVNO PO AMERICKU

Snahu Američanů poznat sebe sama sleduji již od počátku 80. let, kdy mi přítelkyně předplatila - tehdy měsíčník - New Age Journal. Dnes v USA vychází několik velmi dobrých dvouměsíčníků na nejrůznější duchovní témata. Časopis Tricycle je zaměřen na buddhismus, časopis Shambhala Sun píše převážně o tibetském buddhismu, Gnosis donedávna mapoval západní duchovní tradici, časopisy Intuition, Lapis nebo šamanštější Magical Blend zase západním způsobem prezentují různé další duchovní tradice, metody a objevy celého světa. Před několika lety se objevil zcela nový časopis, který upoutal už svým názvem: What Is Enlightenment? (Co je Osvícení?), jeho vydavatel (a pro několik tisíc svých žáků i guru) se snaží »klást zcela nové otázky, aby pomohl osvětlit nejrůznější aspekty současného pohledu na fenomén osvícení«

jedno číslo přineslo několik rozhovorů s tibetskými učiteli meditace a buddhismu, jiné mapovalo problém sexu (liší se mužské nebo ženské či homosexuální cesty k duchovnosti?), poslední se zabývá americkým fenoménem selfmademanů, lidí, kteří se vlastní prací a pílí a dodržováním přísného režimu dne nebo cvičení dostali ke stavu permanentní tělesné a psychické vyrovnanosti.

Když jsem se ocitl v USA, zavolaal jsem do redakce časopisu a požádal o možnost udělat s oním guruem a vydavatelem časopisu, Andrew Cohenem, rozhovor pro Baráku. Byli

zdvořilí, ale ne moc vstřícní. Po dalších dvou telefonátech mne začal zpovídat někdo jiný, a když jsem mu jen tak naznačil, čím vším jsem já sám na své duchovní cestě prošel, zjihl, hezky jsme si popovídali a já dostal svolení přijet a jejich guruu vypovídat.

Poblíž městečka Lee ve státě Massachusetts se na mnoha hektarech kolem dvou jezírek rozkládá přepychové letovisko s ještě přepychovějšími bungalovy, ve kterých jsou přepychové pokoje s televizí (59 kanálů), ledničkou, sporákem, přepychovou ložnicí s dvojpостelí, přepychovou koupelnou, přepychovými meditačními místnostmi a přepychovou jídelnou a přebohatou kuchyní. Asi dvacet stálých obyvatel centra připravuje na nejmodernějších a nejvýkonnějších počítačích časopis a cesty svého guruu a spolu s dalšími čtyřiceti lidmi, kteří tu celoročně bydlí, dvakrát do roka velká letní soustředění pro téměř dvě stovky účastníků.

Vždy před večerí se všichni sejdou v kobercem vystlané místnosti, kde vzadu u stěny mohou ti, kteří nevládnou správný jógínský posez, sedět na židlích a vepředu sedí ti, kteří v pozici lotosu nebo polovičního lotosu, nebo aspoň v kleku, vydrží nehnuté hodinu meditovat. Nikde žádná výzdoba, jen na zdi visí fotografie guruu. Učení spočívá v tom, že během dne spolu všichni diskutují o duchovních problémech a na začátku a na konci meditace společně odrecitují několik gumových rčení.

Okamžitě mne napadlo, že pokud bych do takového centra přivezl jakkoliv determinované české hledače poznání, v tom přepychu by za pár dnů z jejich odhodlanosti a usilovnosti nezbyl ani kousek.

Typičtější příkladem americké duchovnosti je již více jak patnáctiletá existence tzv. New York Open Centre, domu přímo ve středu Manhattanu, ve kterém je v přízemí prodejna knih a časopisů s duchovní (jógickou, šaman-

skou, ženskou, meditační a filozofickou) tematikou, kancelář a přijímací místnost, kde se věnují nově přichozím, a všude po třípatrovém domě jsou prázdné místnosti, kde se večer medituje, cvičí, přednáší a hraje. Centrum pořádá pravidelné přednášky a v pronajímaných prostorech jednou za čtvrt roku nějakou konferenci pro více jak 500 účastníků (my jsme se zúčastnili konference »Umění porodu«, centrum ale před lety spolupřádalo i konference o alchymii v Českém Krumlově a v Praze). Vyzpovídal jsem jednoho ze zakladatelů. Na otázku, proč »duchovní« centrum uprostřed toho nejspotřebitelštějšího centra spotřebou tak proslaveného státu, odpověděl - právě proto.

Roky téměř ilegálního a undergroundového duchovního hledání, které jsem spolu s ostatními prožil v Československu, jsou samozřejmě nenahraditelnou zkušeností. Bude se to ale i u nás vyvíjet jako v Americe? Budou i u nás přepychová centra, ve kterých budou hledači příjemného duchovna po přepychové snídani v diskusích hledat odpovědi na své stále jiné otázky? Dočkáme se nějakého »centra«, otevřeného všem směrům a metodám, směřujícím ke zdravému, ekologickému a duchovnímu životnímu stylu, ve středu Prahy?

Pozitivního příkladu amerického hledání duchovna jsem se dočkal až u přítele, sběratele tibetských mís. Na jedné straně přednáší, píše, medituje, na druhé straně se žije sám, informacemi, tedy internetem. Snaží se neznečišťovat, recykluje, jí a žije zdravě, ale není fanatik.

Několik donedávna slavných knihkupectví s knihami o duchovnu zkrachovalo - nejsou potřeba, protože v každém lepším knihkupectví najdete celé regály knih o hnutí New Age a všech dalších duchovních a náboženských směrech a metodách. Další obchůdky se specializovaly - v Georgetownu byl jeden, který nabízel všechno o indiánském šamanismu. V každém lepším knihkupectví, a hlavně v každé prodejně zdravé výživy, si můžete zdarma vzít časopis, něco jako měsíčník Dotek (ve Washingtonu to byl Pathways, 170 stran formátu 36*27 cm, v New Yorku Free Spirit, 98 stran formátu 27*32 cm), ve kterém najdete stovky adres a upoutávek a pozvánek a kontaktů na vše, co se týká jógy, tai-či, masáže, léčení, krystalů, meditace, rolfingu, kraniostakrální terapie, zdravého těhotenství a alternativních porodů, koncertů meditační hudby, přednášek, nových knih atd.

jaké je tedy duchovno po americku? jako všude jinde. Kdo hledá, najde (i kvalitu).

CO |SME (EDU

Zatímco moje žena objevila a vychutnávala japonské jídlo - suši (ryže s naloženou rybou

nebo čerstvou zeleninou uprostřed, zabalená do lisovaných mořských řas), já nějakou dobu konzumoval americké verze francouzských bílých chlebů s nějakým tím sýrem. Pak jsem objevil velký kelímek čokoládového pudinku - ten jsem mohl jíst s čímkoliv a v jakémkoliv množství. Na obalu bylo velmi správně napsáno Better than homemade, lepší než od maminky.

Kdysi kdysi jizlivě poznamenal, že Američané sní cokoli, jen když to dostanou mezi dvěma chleby. Televizní reklamy jsou plné chlapíků, kteří se marně snaží zakousnout do obrovitého megaburgeru, tedy do něčeho velmi šťavnatého, červeného po kečupu, zeleného po listu salátu, s množstvím menších padajících věcí mezi dvěma tenkými plátky vecky. Kromě pizzy je stále populárnější systém Taco Bell, kde dostanete do alobalu horkou kukuřičnou placku, která je, jako naše palačinka, omotána okolo velmi řídké a téměř tekuté náplně (většinou zeleninové, luštěninové, ale i masité). Možná právě kvůli tomuto jídlu je dnes zakázáno svačit na ulicích a v autobusech.

Pizzerie, zvláště v New Yorku, jsou na každém kroku, právě tak jako japonské restaurace, nabízející suši a sašimi (jemné plátky překrásně barevných syrových rybiček na rýžovém bochánku). Na rozdíl od televizní reklamy, která slibovala tu největší a typicky newyorskou pizzu, byla realita docela jiná; pizza byla většinou hodně tučná a pro vegetariána těžká a nestravitelná. Suši nezklamaly a mohli jsme je konzumovat v jakémkoli provedení a množství. Přítel William vezl v neděli večer jednoho syna asi 80 km do školy a při té příležitosti nás pozval do pravé a nefalšované suši restaurace. Až na tu dálku (tohle je americký zvyk jet na večeri třeba hodinu autem) a hluk se nám tam moc líbilo a moc nám chutnalo. V New Yorku jsme objevili jeden typ supermarketů, kde byl vždy japonský koutek

kde měli čerstvé suši, kuchaře, který je přímo na místě před očima zákazníků vyráběl, a kde si žena nabrala i spoustu receptů a letáčků.

Všude v centru, ale také v halách nádraží a v turistických střediscích (kromě obvyklých McDonaldů a barů, kde místní konzumují steaky, koláče, kávu a zmrzlinu) najdete salátové bary. Zvolíte typ a oni vám salát před vašimi očima namíchají a ochutí zvoleným dressingem. V samém středu Washingtonu je původní budova pošty, ve které je dnes jakýsi »největší automat Koruna«: spousta míst k sezení a spousta jednotlivých stánků - od kuchyně čínské, japonské, mexické, indické a thajské až po salátové bary, cukrárnu, pizzerie a steakové a zákuskové a jiné občerstvení. Vše, co jsme ochutnali, bylo výborné, výživné a hlavně rychlé a levné.

Zato když nás přítelkyně pozvala do jedné módní mexické restaurace, zažili jsme trochu šok: interiér postmoderní, dřevěné sloupky a kmeny ve stěnách, jídlo většinou postmoderně neobvyklé (např. dezert sestával z několika kousků kompotového ovoce a velké, jakoby včelí plástve z karamelu), bylo ho proklátě málo a stálo to proklátě moc. Já si objednal salát a dostal jsem čtyři stonky řapíkatého salátu v malé vázičce se dvěma bobky něčeho podezřelého, ještěže jsem si objednal také nějaké šťouchané brambory.

Oblíbenými občerstvovacími a odpočinkovými stanicemi nám byly kavárny Starbucks a kavárna Xando. Žena si zamilovala velké porce různých káv s mlékem (cukr, skořice a případné další přísady si všichni dodávají samoobslužně) a »coconut mud brownies«, jakési ztvrdlé bahníčko ze strouhaného kokosu, oříšků, rozinek a čokolády na tenkém těstíčku, já se zase mohl utlouct po »cheese cake«, sýrovém koláči, tedy koláči ze speciálního sýra, nejlépe s čokoládou nebo čerstvými

mi jahodami. I v Praze už můžete ochutnat další naši oblíbenost, mrkvový koláč (carrot cake). Ve Starbucksu lidé sedí, čtou noviny, konverzují a usrkávají kávu, kterou si předtím zamíchali tenkým brčkem, z papírových kelímků (velikost regular, tedy asi třetina litru, tall, zvící půl litru, a grande, což je ještě větší kafe), já si v Xandu také přišel na své, protože měli opravdový nefalšovaný a velmi čerstvý, a tedy velmi typicky voňavý zelený čaj (který jsem od doby, kdy jsem byl v Japonsku, v takové kvalitě nepil).

V newyorské čtvrti East village je jedna celá ulice plná indických restaurací. Je jedno, do které zavítáte, vždy se vás velmi úslužně ujmou a hned vám začnou hrát do ouška a k jídlu vždy dva hudebníci, jeden bubeník, tablista a pak buď hráč na santur, nebo sitár. Ti, co se vyznají, si složitě objednávali; my si dali vždy nějaké jídlo z nabídky, aby obsahovalo všechno to, co indické jídlo obsahovat má: polévku, placku, sabdží, tedy zeleninu s brambory, rýží, velmi ostré ovocné chutney (česky čatny) a něco sladkého na závěr. Spolu s kořeněným čajem je to skutečná chuťová výprava za poznáním.

»Doma« jsme si dělali zeleninové večere, občas salát s tuňákem, sem tam špagety (co se týče omáček na těstoviny, místní samoobsluha poskytuje spoustu možností). Moje žena snídala, tak jako doma v Praze, ovesné vločky s ovocem a jogurtem a byla nadšená, když v obchodě objevila i svou obvyklou ranní oblíbenost: sušené švestky, které kupovala v balíčku s označením »California breakfast prunes«, Kalifornské snídaňové švestky, já si otoustoval pár krajíčků amerického chleba, jemně potřel margarínem a pokladl plátky sýra. Nakonec se mi nechtělo sýr krájet a kupoval jsem si sýry (např. velmi dobrý čedar) už nastrouhané: stačilo topinku posypat a zakousnout se do křupavé pochoutky.

V bufetech v různých galeriích jsme si většinou dali jen nějaký »sandwich« a americkou verzi naší dobré vody. Docela mne pobavil jeden druh »bezpečnostního« uzávěru na menší PET lahvi: když jste jakýsi tvrdý nástavec zatlačili, byla láhev zavřena, stačilo povytáhnout, a mohli jste svou vodu vycumlat. Proč dělat věci jednoduše, když to jde složitěji, zato asi s patentem?

Přátelé nám pak jednou ráno udělali typicky americké »pancakes«, lívance s javorovým sirupem, jsou to prostě takové tlusté palačinky.

Američané milují zmrzlinu, v obchodech si pomalu nevyberete mezi ohromným množstvím druhů, a rodinné večere zmrzlinou vždy končí, jedna rodinná verze vypadala jako trojhránky z listového těsta s nastrohanými jablky uvnitř, které se v troubě rozpečou, pak rozporcují a dovnitř se dá zmrzlina. Vegetariánskou verzi byla zmrzlina s rozmixovanými

jahodami a banány. Nejlepší zmrzlina, kterou jsme měli, byla »French velvet«. Francouzský samet. Mňam.

Nejlepší indické jídlo jsme pozřeli s přáteli v indické restauraci (zase asi 40 minut jízdy autem). O tom, jak moc jsme byli naladěni na stejnou (tibetský mísovou) vlnu, svědčilo i to, že jsme si oba páry, aniž jsme to tušili, objednali tatáž jídla. S týmiž přáteli jsme byli i v mexické restauraci, tam jsme si namáčeli mexické kukuřičné chipsy do speciálního sýrového dipu (husté ostré omáčky).

Pokud víte, co a jak, můžete v Americe jíst skutečně velmi zdravě. Health food shops, obchody zdravé výživy, jsou v každé čtvrti, ale i v obyčejné samoobsluze najdete celé regály zdravé výživy. Nám to ale moc platné nebylo, protože každá rodina, kterou jsme navštívili, uspořádala na naši počest většinou velmi pozdní a velmi bohatou večeři, takže jsme se vrátili s několika centimetry v pase navíc.

ZVUK PRO POKROČILÉ

Už když jsem před odletem do USA balil svých osm tibetských mís, věděl jsem, že to není ani tak proto, abych tam někomu dokázal, že o tom něco vím a že na to umím hrát, ale že to bude jakási imaginární vstupenka k nějakému zajímavému setkání. Hned během prvního týdne jsme pak ve Washingtonu v knihkupectví u Barnesa objevili již zmíněný dvouměsíčník Pathways se spoustou pozvánek a inzerátů jógy, meditací, škol Montessori atd. a v obchodě se zdravou výživou pak menší, ale podobný plátek, kde jsme našli inzerát na víkend s tibetskými mísami. Navíc se ukázalo, že se seminář bude konat v jógovém centru v ulici, kam se dalo od našeho bydliště dojít pěšky za deset minut. No jen si to představte - létíme přes čtvrt světa, bydlíme v Georgetownu, tamtéž najdeme inzerát na seminář, a ten se koná ne někde ve Virginii nebo v Marylandu jako většina jiných seminářů, ani ne někde v centru hlavního města USA nebo na druhém konci této metropole, ale jen o pár ulic dál. Náhoda? Synchronita?

Dva dny předem jsme si to tam šli okouknout, abychom věděli, kde to bude, a nechali jsme tam pro organizátory jistě velmi exotický vzkaz o dvou českých novinářích, kteří by se semináře moc chtěli zúčastnit.

V sobotu jsme se tedy i s mísami a fotoaparátem dostavili na místo. Ani ve Washingtonu asi lidé netuší, o co přicházejí, když možnost doteku s vibracemi, kvůli kterým vznikala různá náboženství, miji, a tak přišli jen dva účastníci semináře, jenže s námi jsme byli už čtyři. Mitch Nur se svou přítelkyní a partnerkou, napůl indiánkou z kmene Čerokí, napůl

tibetskou buddhistkou, ale především šaman-kou, která si říká Two Horses Running, tedy Dva běžící koně, vystavili svou sestavu tibetských mís, zvonků, činelů a shangů, krátce se představili a Mitch začal pětiminutovou hrou na velký gong. Už to bylo velmi silné a pročišťující. Pak následovala vždy trocha teorie a hodně praxe - hráli jsme na mísy, poslouchali Mitchovu hru, Two Horses (jak jsme jí zkráceně říkali) povídala o svých nástrojích a po každém cvičení jsme si navzájem vyprávěli, co jsme zažili. Já se o přestávce pochlubil svými mísami. Odpoledne pak Two Horses začala vyprávět o tajemném a na Západě dosud neslyšeném nástroji obrovské zvukové i duchovní intenzity, jediná zmínka o tomto nástroji šamanů původního tibetského náboženství Bon se objevila v cestopisné knize Alexandry David-Neelové z počátku století.

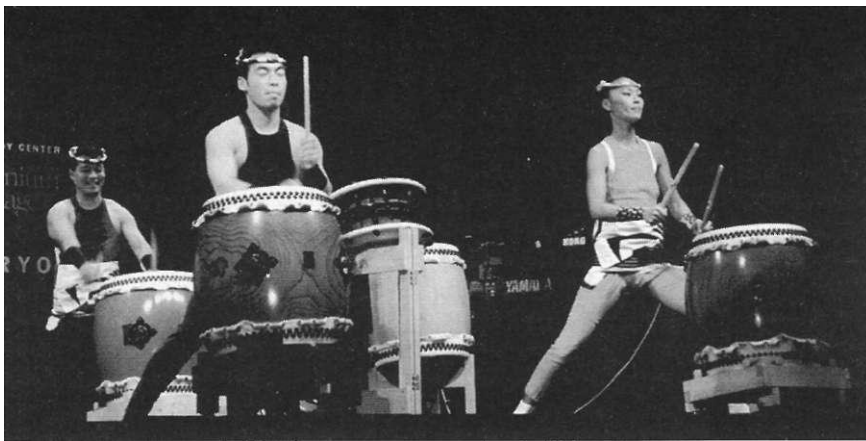
Se zvukem, hudbou a duchovnem mám co do činění již od počátku 70. let, kdy jsem začal hrát na bicí (a cvičit jógu a chodit na varhanní koncerty ke sv. Jakubovi), a od roku 1979, kdy jsem začal hrát hudbu, které se teprve daleko později začalo na celém světě říkat New Age. Od roku 1982 pravidelně přednáším o účincích hudby na člověka, na jeho fyzický a psychický stav a o tom, že právě pomocí hudby a zvuku se překvapivě snadno a účinně dají otevřít brány skutečné duchovnosti. Pomocí stále lepší reprodukováné hudby a aktivně pomocí gongu, tibetských mís, ale i zvuku potůčku jsem zažil a později i zprostředkoval nespočet velmi hlubokých a někdy až mystických zážitků. Přesto mne dva podivné tibetské činylky, něco mezi plochými zvony a trochu silnějšími a zvonovitějšími činylky, překvapily a »zasáhly«. Šeng (anglicky shang) je nástroj, který se podle Two Horses objevil právě dnes (po několika desítkách let zapomnění), aby lidem, kteří se již vydali na cestu duchovnosti, pomohl nalézt ten správný úmysl. Navíc by na Šeng měly hrát

ženy (lámové tvrdí, že před lety muži zneužili obrovské síly tohoto nástroje pro své krátkozraké účely).

Když začala Two Horses hrát, projely mnou zvukové paprsky neobyčejné intenzity, ale zároveň jsem byl jakoby zahalen v dekách hustého, objímajícího zvuku, jako by mi někdo něžně masíroval tělo zvnějšku, ale zároveň, daleko intenzivněji, i zevnitř. Mozek, tedy jeho racionálně uvažující část, byl v cloně hustého a pronikavého zvuku odsunut na vedlejší kolej. Když se pak ozvaly oba dva šengy zároveň, a když Two Horses začala nástroji máchat nahoru a dolů a pak kolem sebe, celý zvukem přesycený prostor kolem mne i ve mně byl jakoby krájen laserovými paprsky vědomě nasměrovaných a přesně zvolených vibrací: věděl jsem, že tenhle nástroj je jen pro připravené a velmi pokročilé hráče, ale zároveň jedinečnou možností pro spoustu Zapadánů, kteří se celá léta pokoušejí o autentický duchovní či mystický zážitek ale nemají dost odvahy zapomenout na sebe, na své ego, na svou výchovu a dosavadní životní pout'.

Leště hodinu poté, co Two Horses přestala hrát, jsem byl jakoby nadnášen a zevnitř prozněn a zelektrizován. Navíc se ukázalo, že právě tohle je nástroj mé ženy. Jako by se pro něj narodila, jako by se všechny »náhody« spikly a zrežirovaly setkání šengu a mé ženy právě teď, kdy je po téměř pěti letech blízkosti kouzelně harmonizujícího zvuku tibetských mís (a velmi citového a emotivního poslechu mé rozsáhlé sbírky hudby New Age) připravena.

A tak jsme za dva týdny navštívili dům, ve kterém Mitch Nur opatruje svou rozsáhlou sbírku tibetských mís, gongů, zvonů a knih a nahrávek a ve kterém má Two Horses svou šamanskou jeskyni, plnou šamanských relikvií, jedno odpoledne jsme si s Mitchem vyměňovali zkušenosti z vedení seminářů a ně-

kteří techniky hry na mýsy. leden večer pro nás Two Horses řídila šamanský rituál (Mitch nám bubnoval), druhý večer jsme se za Mitchova vedení zúčastnili (v osmi lidech) hodinového pískání na také velmi tajemné a hlavně zatím naprosto nedostupné peruánské píšťalky. A hlavně, koupili jsme si dva šengy.

Všichni - Mitch a Two Horses, já i moje žena - velmi dobře víme, že tak, jako okamžikem, kdy jsme, Mitch v USA a já v Československu, začali před lety hrát na tibetské mýsy (a tím něco zatím neviditelného měnit), okamžikem, kdy poprvé zazní šengy v České republice, se opět něco podstatného, i když z počátku velmi nezřetelného, začne transformovat. Tak jako v USA i u nás už je dost těch pokročilých. Lidí, kteří začínají umět naslouchat. A kteří se dokáží otevřít i tak pronikavému zvuku (pro pokročilé), jako je zvuk šengu.

CHVÁLA

Pokud někdo z dosavadních čtenářů těchto lehce ironizujících zamyšlení nad vším, co nás se ženou v té Americe potkalo a co jsme si vychutnali, nabyl dojmu, že se nám tam nelíbilo, je vedle jak ta jedle. Právě naopak. Nelze nevidět, že americká společnost funguje. A tak, pro někoho možná konečně, chválím.

Chválím například absolutní přednost chodců na přechodech a křižovatkách. Řidiči jsou ohleduplní, auta tichá a čistá. Po návratu do Prahy jsme měli pár dnů strach, protože tady jsme coby chodci zase jen ti, co obtěžují a zdržují.

Chválím zdvořilost všech, zvláště prodáváčů, lidí na poštách a v bankách, ale i řidičů autobusů, lidí v metru mezi sebou, čekajících v těch různých frontách a frontčkách.

Chválím hygienu a také čistotu ulic a měst a usedlostí. Např. na dokonale zastřižené trávníky i podél silnic si člověk brzy zvykne, takže až na letišti v Amsterdamu zjistí, že evropský trávník je spíše divočina.

Zvláště ve Washingtonu jsme se ženou často obdivovali krásné černošky, černocho (pardon, v USA Afroameričany) a jejich krásné černošské děti. Užasle a obdivné jsme napří-

klad na gospelovém koncertu v Kennedyho centru sledovali, jak jsou všichni dokonale rytmičtí, přirozeně vláční a jak otevřeně pohybem a zpěvem dokáží projevít a vyzářit svou všepronikající duchovnost. V publiku bylo pár kamarádů účinkujících, a ti koncert prožívali právě tak na 100%, jako jejich přátelé tam na pódiu: zpívali s sebou, vsedě na židlích se neuvěřitelně grációzně a rytmicky přesně pohybovali, oči jim zářily zrovna tak, jako těm účinkujícím. A na koberci před první řadou leželo pár desítek malých černoušků, kteří byli snad ještě dokonalejší, než jejich nádherní rodiče.

Chválím někdy až fanatickou úctu k přírodě u stále většího počtu Američanů. Přínejmenším mezi těmi, které jsem znával a které jsem tam potkal, jsem téměř nenašel člověka, který by dnes kouřil, konzumoval hamburgery, steaky, pil coca-colu a sledoval televizní seriály. Na rozdíl od situace v New Yorku přítel William ve státě Connecticut nic nezamyká - jak před svou kancelář v malém městě, tak před restauracemi, kam jsme se jeli najíst, tak především před svým domem nechává auto odemčené. Právě tak není nikdy zamčen jeho dům.

Chválím washingtonské metro: větší než to pražské, daleko modernější (nejen co se týče vozového parku, ale i jednoduchou elegancí konstrukce nástupišť a vstupů).

Chválím stále rostoucí úctu ke vzdělání na jedné, a ochotu připravovat podmínky ke studiu na druhé straně. Být studentem v USA je, alespoň dle mé zkušenosti, nádherná: člověk se nemusí starat o nic jiného než o své studium. Vše je připraveno a k jeho službám: studovny, knihovny, jídelny nebo autobusová kyvadlová přeprava od konečné metra až do univerzitního kampusu zdarma.

Chválím pokrok: přístup na internet nejen v univerzitních a galerijních a městských knihovnách. Člověk si může zasurfovát v mnoha »rozmnožovnách«; tam, kde si můžete dát okopírovat své dokumenty, jsou připraveny i desítky počítačů (PC i Apple). Zásuvky na no-

tebooky najdete nejen v knihkupectvích Barnes & Noble, ale i ve vliacích. A telefonní linky fungují.

Chválím čisté a dobře zorganizované nádražní haly se spoustou možností občerstvení - a z Port Authority bus terminal, hlavního autobusového nádraží v New Yorku, je také radost odjždět. Chválím až přepychové autobusy nejen na dálkových linkách: vždy klimatizace, vždy velmi ochotný řidič, vždy záchod. Chválím samozřejmě taxiky v New Yorku, ale i ve Washingtonu: je jich všude dost, řidiči jsou zdvořilí, nešidí. Až na jednoho staršího nám vždy pomohli se zavazadly.

lednou v autobuse zpíval černocho, který vypadal dost ošuntěle a opile. My, Evropané, jsme trpěli a bylo nám trapně a čekali jsme, co kdo udělá, a jeden spolucestující bílý Američan si nás všiml a vysvětlil nám, že ten člověk umírá, a když černocho umírá, tak si zpívá.

Chválím spoustu časopisů zdarma (lokální zprávy, pro maminky, pro gaye, pro počítačové fandy, pro různé další fandy a hobby).

Chválím stále víc hezkých (postmoderních) domů, postavených za nebo nad starými typickými domečky s velkými okny a spoustou rámu a výklenků.

Chválím možnost přečíst si knížku až do 23:00 (Barnes & Noble) a obchody otevřené i v sobotu do 22:00 (Safeways a jiné supermarkety).

Moc chválím, že se v restauracích (a na úřadech a vlastně všude, kromě vyhrazených stanovišť) nekouří, a zvláště že v indických a některých čínských restauracích vám automaticky nalejí tak akorát vychlazené vody a během večere vám neustále dolévají, takže jsem si nemusel dávat povinnou minerálku, abych si vůbec něco dal, a přitom jsem netrpěl žízní. Voda zdarma (do plastických kelímků) je běžně v kancelářích, na úřadech, a byla po ruce i v kavárnách Starbucks.

Chválím, že jsem prakticky neviděl u nás běžnou scénku, kdy maminky řvou na své děti, když upadnou. Všichni jsou k dětem milí, trpěliví a běžně i s velmi malými dětmi neustále cestují. Žena si přivezla i »baby sling«, takový speciální šátek do kterého se miminko umístí na břicho, na bok nebo na záda maminky, maminka může dělat spoustu věcí a miminko je pořád u ní.

Chválím, zvláště v Georgetownu, ale i na Manhattanu, spoustu květinářství, spoustu malých zahrádek se spoustou kytek (mimo chodem, v Americe vůbec, a to ani v lékárně, nemají kopřivy) a všude v parcích je spousta veverek.

Chválím bezplatné každodenní koncerty v Kennedyho centru na tzv. Millenium stage. (Odpočítejte si 6 hodin časového rozdílu a někdy zkuste <http://kennedy-center.org/millenium> - živý přenos nějakého koncertu. Tam to začíná vždy v 6:00 p. m.) My jsme tam

viděli např. koncerty indické skupiny, vystoupení japonských bubnů taiko a překrásný gospelový koncert sboru z Detroitu.

Chválím orientační systém a označení ulic - téměř na každé křižovatce je sloupek a na něm jména příslušných ulic, takže nelze zabloudit. V každém muzeu dostanete zdarma plánek, letáčky, někdy i jejich noviny, všude jsou zdarma plánek metra a dopravních systémů.

A především, chválím rasovou toleranci. Připadalo nám, že Černoši a Asiaté a Číňanky (tady Afroameričané a Američané asijského původu) a další příslušníci i jiných ras jsou vznešení a jaksi vnitřně pyšní.

Tak tak jsem si vychutnal Ameriku. Teď budu ještě hodně dlouho překládat z knih a časopisů, které jsem si přivezl, a převádět z nahraných kazet rozhovory s moc zajímavými lidmi.

Howgh.

ROZ(H)ŘEŠENÍ

Omlouvám se všem, které jsem svým psaním o Americe rozčílil. Z těch průměrných téměř šesti set internetových čtenářů každého pokračování mi na dva, tři úvodní fejetony napsali dva silně rozhořčení čtenáři, kteří »rěbus« a styl mého psaní nevyužili, a čtyři další, kteří sice slušně, ale přece protestovali. Přiznám tedy barvu a o kousek níž prozradím, proč jsem ty fejetony psal tak, jak jsem je psal.

leden čtenář mi např. napsal, že se obává, že můj náhled na USA je zkreslený a tendenční. Prý píšu krávovinu a bude mne to mrzet - přišel jsem o čtenáře. Jiný mne oslovil »Dobrý člověče« a divil se, zda jsme byli v téže zemi. Prý je v mých článcích příliš snahy udělat z komára velblouda, protože jinak by je nikdo nečetl. A ptá se: »Co je špatného na tom, že se lidé jdou v sobotu večer bavit? Co je na tom zvláštního, že se na populárních místech tvoří fronty? Nikdy mne nenapadlo číst zadní stranu vstupenky do Kapitolu, ale nejsou ty zákazy náhodou na dodržení jakési vážnosti toho místa? Neříkám, že Amerika nemá spoustu podivností a hloupostí, ale tyhle to nejsou.«

Jiný mi napsal, že mám zkreslené názory, a navrhuje mi, abych zůstal kde jsem, prý mi cestování nesvědčí.

Nejrychleji a nejostřeji reagoval jistý rodič Američan, který prý umí česky, protože pracoval nějaký čas v Praze jako atašé. Ten napsal do redakce několik ostrých mailů, např.: »Pan Marek píše nesmysly, špatně a mylně informuje své spoluobčany abych pravdy řekl jsem pobouřen jeho nesmyslami co píše o naší zemi. Neví-li nic o novinářské etice, a slušnosti, ať jde dělat něco jiného. Co mu lepe půjde. Třeba politika. ZBOHEM

Znam jeste jedno krasne ceske slovo. IDIOT ZŮSTANE IDIOTEM. Za komunismu i za přetvářkou demokracie.«

I jen pro úplnost: přišlo několik pochvalných mailů od lidí, jichž si vážím, a co se týče recyklace, na přání jednoho Čecha z Marylandu uvádím, že tam prý jednou týdně jezdí nákladní auto a sbírá recyklovatelný odpad.

Výše zmínění pánové, omlouvám se vám tedy za to, že »chválím« až v posledním, dvánáctém dílu seriálu. Smyslem mých zamýšlení bylo poukázat na tendenci k extremismu, které někteří Češi (ale totéž se dá říci o některých Američanech) tak snadno propadají. Donedávna totiž na povel navenek milovali vše, co pocházelo ze SSSR, dnes stejně naivně a neinformovaně nekriticky obdivují USA Řečeno jinak, donedávna byli manipulováni fenoménem Ruska, dnes se přehoupli do opačného extrému a jsou, navíc dobrovolně, manipulováni fenoménem Ameriky.

Vážení nesouhlasící, Amerika oplývá, stejně jako Česko a stejně jako současný svět, spoustou »podivností a hloupostí. Snažil jsem se poukázat na ty, které mne při téměř dvouměsíčním pobytu v USA nejvíce upoutaly. Ne proto, abych si stěžoval nebo abych kritizoval pro kritizování, ale abych pozornější čtenáře pozval k zaostrnějšímu, a tedy svobodnějšímu vidění světa, ať už doma, nebo kdekoli jinde. Protože také o tom je internet.

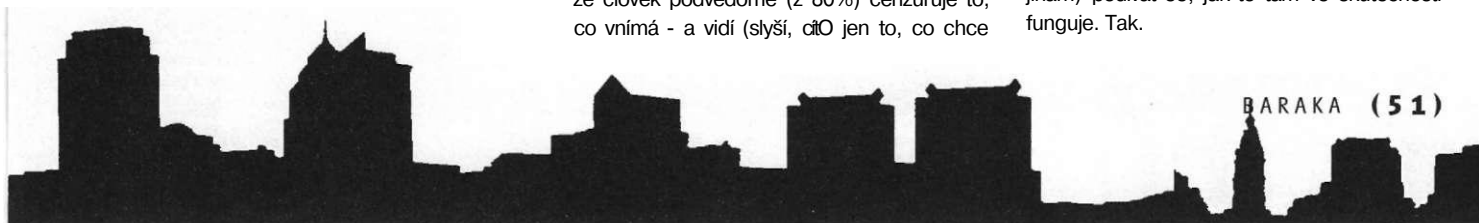
Co dodat? Psychologové velmi dobře vědí, že člověk podvědomě (z 80%) cenzuruje to, co vnímá - a vidí (slyší, cítí) jen to, co chce

vidět (slyšet, cítit), jak ho to naučili nebo jak se kdysi (pod neustálou palbou propagandy tehdy a inzerce dnes) rozhodl.

Lidi jsou lidi a každý jsme jiný. O nekompatibilitě našich stanovisek svědčí i příhoda, kterou rád vypráví jeden duchovní mistr. Když bylo na světě jeho první dítě, vešel do pokoje a uviděl svou ženu stojící nad postýlkou. Tíše ji pozoroval, jak hledí na spící dítě, a ve tváři viděl údiv, nevěřícnost, vytržení, extázi. Pohnut k slzám ji vzal kolem pasu a pošeptal jí: »Přesně vím, co cítíš, drahá.« Jeho žena, vyrušená ze zadumání, vyhrkla: »Ano. Za nic na světě nepochopím, jak za takovouhle postýlku můžou chtít dva a půl tisíce!«

Chce-li se člověk vydat za pravdou, musí se naučit kráčet sám a nenechat se zaslepit, zvláště ne tím, co za pravdu pokládá někdo jiný nebo svět. Před nedávnem jsem četl o výzkumu, který zjistil, že když se devadesát devět lidí ze sta na něčem shodne a demokraticky a většinově to odhlasuje, z dlouhodobého hlediska se téměř vždy ukáže, že ten jeden jediný pochybovač měl recht.

Mimochodem, šéfredaktor internetového deníku, ve kterém tyto fejetony vyšly, s trochou své typické nadsázky tvrdí, že člověk by měl psát tak aby čtenáře buď nadchl, nebo rozčílil. Cokoliv mezi tím je zbytečné. A protože navíc ústřední slogan Světa namodro zní Nikdy ničemu nevěř, nevěřte mi, vážení čtenáři, a zajedte si do Ameriky (ale i kamkoliv jinam) podívat se, jak to tam ve skutečnosti funguje. Tak.

Duchovní učitel a zakladatel časopisu WHAT IS ENLIGHTENMENT? Andrew Cohen začal učit v roce 1986 poté, co dosáhl duchovního probuzení, které změnilo jeho život od základů. Od té doby oheň jeho probuzení zažehl jiskry revoluce v myslích mnoha lidí na světě. Andrew se nebojí klást dosud nevyřčené otázky o podstatě mnohých náboženských systémů a intenzivně zkoumá podstatu jevu, kterému se říká osvícení. Jeho učení se týká naší přítomnosti a rezonuje v duších těch lidí, kteří tuší, že za hranicemi času a prostoru existuje tajemství, které se nikdy nemění.

Ti, kteří byli jeho učením zasaženi, našli brzy sami sebe v hlubokém poznání vlastní podstaty a ve vzrušujícím zjištění, co znamená překročit své limity. Pro mnohé toto zjištění bylo katalyzátorem rozhodnutí spojit se a žít v komunitě tak, aby překonali bariéry konfliktů a odcizení. V posledních letech byla centra, která se věnují jeho učením, založena v USA, v Evropě a v Izraeli. Andrew často cestuje, přednáší a vede intenzivní semináře.

(Text, který byl několikrát uveřejněn v časopise a je používán na letáčkách, propagujících Cohenovy semináře a přednášky.)

»Ty nemůžeš být osvícený říká Rinpoče.

»Proč ne?« ptám se.

»Protože nedokážeš číst v mé mysli, nedokážeš létat a nedokážeš se zjevit na deseti místech najednou.«

»Ale Rinpoče, to nemá vůbec co dělat s osvícením prohlásil jsem.

Rinpoče, čtyřicetiletý podsaditý muž, vyskočil z křesla a sedl si na židli přede mnou. Položil ruce na mé ruce, takže se svým nosem téměř dotýkal mého nosu a upřeně mi hleděl do očí, jako by mne chtěl probodnout svými zářícíma očima.

»Andrew,« řekl, »a taky nesmíš chodit a vykládat, že jsi osvícený.«

Aniž bych se pohnul a aniž bych uhnul očima, řekl jsem: »Rinpoče, já jsem nikdy neřekl, že jsem osvícený.«

»Vím,« trval na svém, »nesmíš říkat, že jsi osvícený. To není správné.«

Opět jsem zopakoval, že jsem nikdy neřikal, že jsem osvícený. Rinpoče svou větu zopakoval po třetí. Řekl jsem: »Rinpoče, sám nechodím a nevykládám, že jsem osvícený. Ale ptají-li se mne lidé, nemohu popřít svou zkušenost.«

Káthmandú, únor 1991

Co je to

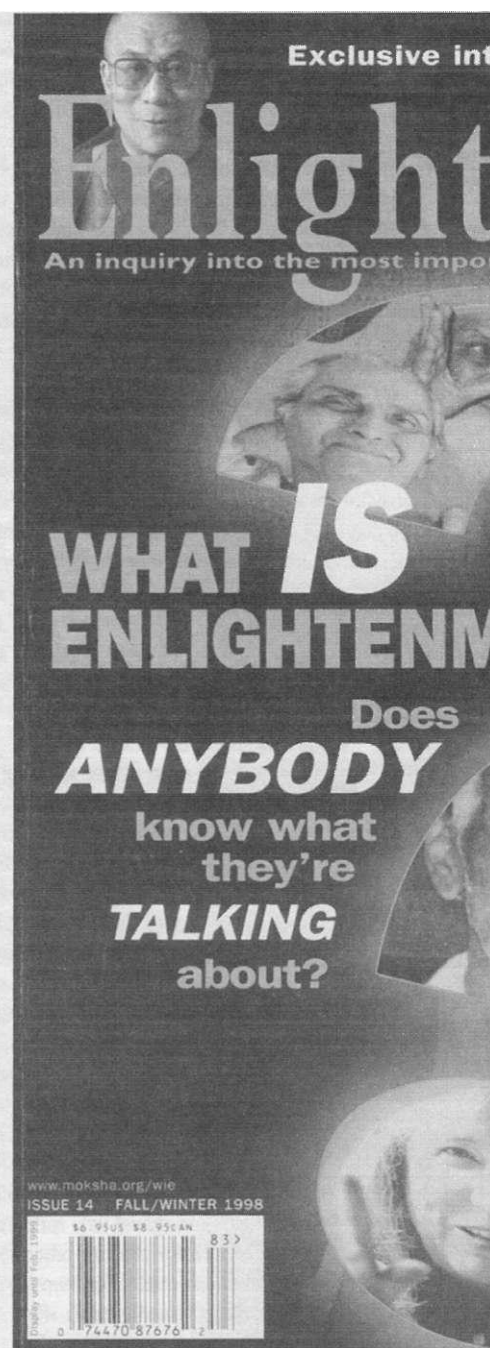
Tak začíná první autobiografická kniha omladého amerického duchovního učitele Andrew Cohena (1955), jehož duchovní centrum Foxhollow jsem navštívil. Cohen vyrostl v New Yorku, mládí strávil v Evropě a poté intenzivně cestoval, především po Indii a Nepálu.

Při svých občasných návštěvách Amsterdamu nikdy neopomenou navštívit prodejnu knih, hudby, krystalů a jiných esoterických pomůcek poblíž nádraží, která se jmenuje Himalaya. Vždy si koupím nějakou knihu o hudbě a nějaký ten americký duchovní časopis. Před lety jsem tak objevil časopis s provokativním názvem What Is Enlightenment? (Co je osvícení?) Pro BARÁKU jsem dva články z tohoto časopisu přeložil. Když jsem pak připravoval svou cestu do USA napadlo mne, že by bylo zajímavé pokusit se udělat pro BARÁKU rozhovor právě s Andrew Cohenem. Z časopisu to sice trochu zaváňelo sebestředností, ale čekal jsem příjemný dialog s chytrým, vzdělaným a o osvícení a duchovnosti velmi poučným Američanem, který je pragmatický a který nepodlehne kouzlu a pasti dálnévýchodní duchovní exotické turistiky.

Ve své knize (a samozřejmě také ve svém časopise) Cohen píše: »Zjišťujeme, že individuální zkušenost se zdá být stále méně důležitá než kolektivní kontext, ve kterém k naší zkušenosti dochází. Kontext dokonalé a nepřerušené jednoty realizace jáství... Simultánní poznání jednoty mnohých, zjevující tak nezměrné evoluční potenciály. Zdá se, že jeden každý z nás je povolán uvědomit si, že manifestace jednoty na tomto světě je možno docílit nejen jako individuální zkušenost jednotlivce, ale i jako objektivní fakt pro všechny ostatní.«

Na titulní straně časopisu Co JE OSVÍCENÍ? z léta roku 1995 je to vytištěno ještě pádněji: »Otázka: Jaký je rozdíl mezi osobním a nadosobním osvícením?

Odpověď: Jaký je rozdíl mezi tím, když škrtneme sirkou, a mezi lesním požárem?«

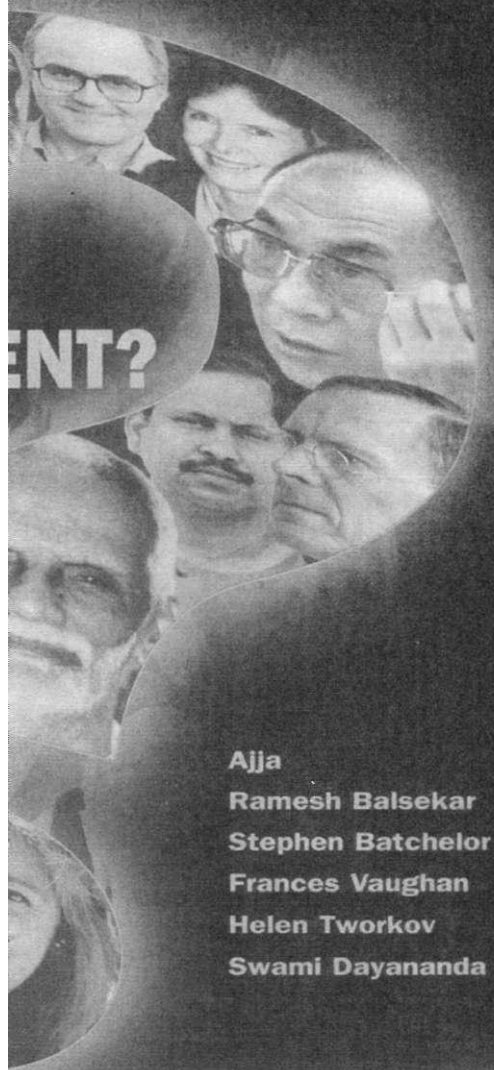
aneb Duchovno

osvícení

Interview with H.H. the Dalai Lama

What is Enlightenment?

the spiritual questions of our time

Ajja
Ramesh Balsekar
Stephen Batchelor
Frances Vaughan
Helen Tworlov
Swami Dayananda

Andrew Cohen, velmi mladě vyhlížející, drobný, upravený a pečlivě artikulující Američan, začal počátkem devadesátých let učit o nad-
osobním osvícení a zároveň kolem sebe systematicky budovat okruh stoupenců a duchovních žáků. Učil již několik let předtím v Káthmandú. V jiné své knize AUTOBIOGRAFIE PROBUZENÍ popsal mystický stav propojenosti s celým vesmírem (vyhrkly mu slzy, plakal štěstím) při rozhovoru s matkou. Ta mu později řekla, že takto propukal ve šťastný pláč, už když byl malý.

Po několika telefonátech jsem se tedy rozhodl navštívit centrum poblíž městečka Lee ve státě Massachussetts, abych se setkal s novodobým a moderním guruem a abych se pokusil zjistit, jak vypadá a funguje současná americká duchovnost. Berte, prosím, následující řádky nikoli jako kritiku, ale jako subjektivní zaznamenání dojmů a pocitů z mého setkání s tou nejsoučasnější americkou duchovností. Možná, že jinde je to jinak. Přál bych to jak Američanům, tak i všem ostatním duchovním hledačům kdekoli na světě. Takto jsem pouze nabyl dojmu, že alespoň podle toho, co jsem viděl a zažil, v USA jde jedním o jakési hobby a druhým o zdroj docela slušného zisku.

Zjistil jsem a zjišťuji neustále, že kolem pojmu osvícení panuje spousta zmatků, dezinformací a nepochopení. Tento časopis vydávám proto, abych podpořil výzkum a diskusi na toto téma a abych se podělil o své objevy s těmi, které to také zajímá.

Andrew Cohen

Když si vydavatel ve svém vlastním časopisu pravidelně tiskne oslavné tirády na své osvícení (došlo k němu v roce 1986) ve stylu »... Andrew Cohen není pouhý duchovní učitel - je to duchovní fenomén. Od okamžiku

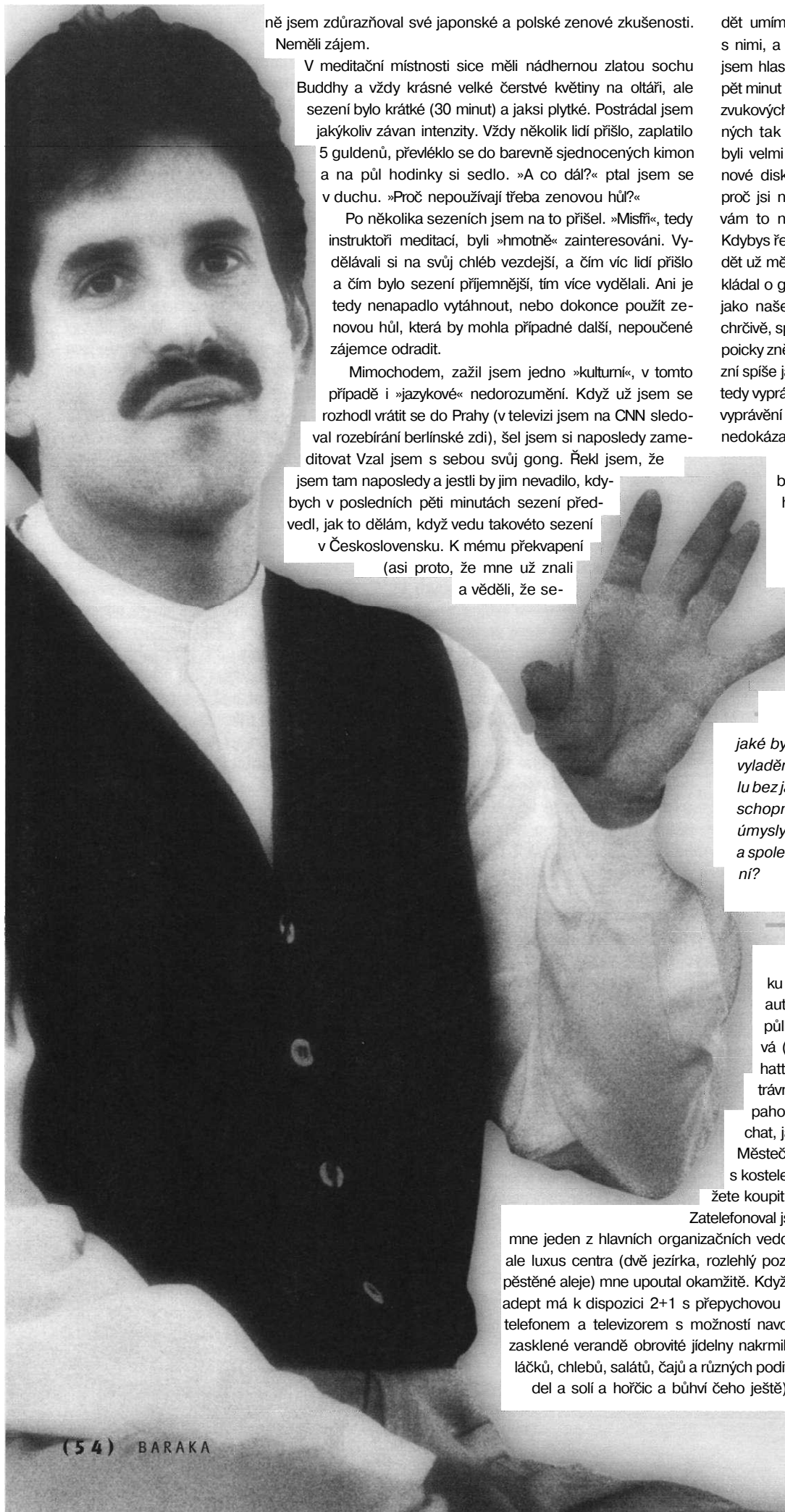
svého osvícení žije, dýchá a hovoří pouze o jediném - o možnosti dokonalého vysvobození z pout nevědomosti, podezírání a sobectví. Neúnavně cestuje, přednáší, píše knihy a pořádá setkání s duchovními učiteli všech tradic, aby všem ukázal, že je možné uskutečnit nebe na zemi...«, zní to podivně. Jak lze vidět i na rozhovorech s jinými »svatými muži«, Cohen o svém osvícení mluví a píše neustále, je tedy pouhý populista? Jak získává tolik přívrženců? Má přece centra nejen v USA ale také v Evropě a Austrálii. Není »západní«, v tomto případě americká duchovnost jen jakýmsi pohodlným a vcelku spíše luxurním koníčkem lidí, kteří plýtvají energií a nedokáží recyklovat suroviny, protože jsou přece nejlepší na světě? Není to spíše stále výnosnější obchod?

Andrew Cohen je Američan a podle rozlohy centra a počtu stoupenců to asi dělá dobře. Přiznám se, že kdybych hledal nějakou duchovní zkušenost a kdyby mi někdo v Praze dal do ruky prospekt s nabídkou »...dosáhněte osvícení ne sám a pro sebe, ale v duchovní komunitě stejně nadšených lidí,« asi bych i já okamžitě zašel na jeho přednášku nebo si zaplatil kurs v jeho centru. Při návštěvě jeho centra jsem nečekal nic, ale odnesl si hluboké zklamání z jakési povrchnosti duchovního hledačství a příchuti organizované duchovní turistiky, jestli tam někde byla skutečná duchovnost, byla skrčená někde v koutku, zasutá pod tisícerými možnostmi utratit dolary, jestli v tomto přepychu někdo duchovně pracuje, gratuluji, já bych to rozhodně nedokázal.

Se »západní« duchovností jsem se setkal už na podzim 1989, kdy jsem nějakou dobu žil v Amsterdamu. Často jsem navštěvoval tehdejší duchovní centrum, kde se v přízemí daly koupit duchovní knihy a časopisy, v suterénu byla vegetariánská kavárna a jídelna a v jednotlivých patrech pak byly meditační místnosti, cvičební prostory pro tai-či a další tělesné techniky a metody a v podkroví byly menší meditační místnosti, kam za 5 guldenů chodili zájemci cvičit jógu nebo meditovat v několika stylech, včetně zenu.

Když jsem se organizátorům zenových sezení představil a nabídl jim »výměnu zkušenosti, gongovou terapii nebo třeba ukázkou, jak »sedíme« v Československu, nebyli zrovna nadšeni. Mamě jsem vysvětloval, že například úder na gong je velmi silným duchovním povzbuzením a že tak u nás občas zkvalitňují mnohdy už velmi formální sezení. Mar-

st po americku

ně jsem zdůrazňoval své japonské a polské zenové zkušenosti. Neměli zájem.

V meditační místnosti sice měli nádhernou zlatou sochu Buddhy a vždy krásné velké čerstvé květiny na oltáři, ale sezení bylo krátké (30 minut) a jaksi plytké. Postrádal jsem jakýkoliv závan intenzity. Vždy několik lidí přišlo, zaplatilo 5 guldenů, převléklo se do barevně sjednocených kimono a na půl hodinky si sedlo. »A co dál?« ptal jsem se v duchu. »Proč nepoužívají třeba zenovou hůl?«

Po několika sezeních jsem na to přišel. »Misfí«, tedy instruktoři meditací, byli »hmotně« zainteresováni. Vydělávali si na svůj chléb vezdejší, a čím víc lidí přišlo a čím bylo sezení příjemnější, tím více vydělali. Ani je tedy nenapadlo vytáhnout, nebo dokonce použít zenovou hůl, která by mohla případné další, nepoučené zájemce odradit.

Mimochodem, zažil jsem jedno »kulturní«, v tomto případě i »jazykové« nedorozumění. Když už jsem se rozhodl vrátit se do Prahy (v televizi jsem na CNN sledoval rozebírání berlínské zdi), šel jsem si naposledy zameditovat. Vzal jsem s sebou svůj gong. Řekl jsem, že jsem tam naposledy a jestli by jim nevadilo, kdybych v posledních pěti minutách sezení předvedl, jak to dělám, když vedu takovéto sezení v Československu. K mému překvapení (asi proto, že mne už znali a věděli, že se-

dět umím) mi to dovolili. A tak jsem seděl s nimi, a když nastal ten správný čas, tleskl jsem hlasitě rukama, vzal gong a posledních pět minut sezení jsem za občasných mocných zvukových vln zintenzívnil meditaci zúčastněných tak jak to asi v životě nezažili. Všichni byli velmi nadšení, následovala mnohahodinová diskuse a instruktoři se užasle ptali - proč jsi nám to neřekl dříve? Ale vždyť jsem vám to nabízel mnohokrát, bránil jsem se. Kdybys řekl, o čem to je, mohli jsme takto sedět už měsíc, říkali. A mně to došlo: já jim vykládal o gongu - jenže holandština nezná »G« jako naše g, oni to vyslovují velmi nezněle, chrčivě, spíše jako chchchch. Místo onomatopoicky znělého a zvukného gongngggg jim to zní spíše jako chchchchchchch. Když jsem jim tedy vyprávěl o síle zvuku gongu, »slyšeli« jen vyprávění o chonchu a v tom si žádnou sílu nedokázali představit

Jinak řečeno, jejich duchovní praxe byla jen jakousi mírnou a docela pohodlnou praxí v mezích západního, v tomto případě holandského pohodlí. Smysl sezení - mnohdy namáhavě a bolestivě poznat a překonat sám sebe, dosáhnout osvícení (probuzení, realizace) a být tak schopen pomáhat zbavit všechny živé bytosti utrpení - jaksi utekl.

jaké by to asi bylo, kdyby se podobně vyladění lidé sešli a byli schopni být spolu bez jakéhokoliv pocitu odlišností, byli schopni se vzájemně dělit o dobré úmysly a hluboký pocit extatické intimity a společně pracovat na dosažení osvícení?

Andrew Cohen

Z autobusového nádraží v New Yorku vyjždí přepychové (klimatizace, WC) autobusy směr Massachusetts každou půlhodinu, jízda je to vskutku vyhlídková (kolem nejprve horní polovina Manhattanu, pak - až na americký strážný trávník i podél silnic - podivně známá pahorkatina s množstvím osamělých chat, jako když člověk jede do hor u nás). Městečko Lee je vlastně jen hlavní ulice s kostelem a obvyklým obchodem, kde můžete koupit všechno, včetně lístků na autobus.

Zatelefonoval jsem na domluvené číslo. Přijel si pro mne jeden z hlavních organizačních vedoucích duchovního centra. Mrholilo, ale luxus centra (dvě jezírka, rozlehlý pozemek, přepychové chatky a domy, pěstěné aleje) mne upoutal okamžitě. Když mne pak ubytovali (každý duchovní adept má k dispozici 2+1 s přepychovou koupelnou a kuchyňkou, vybavený telefonem a televizorem s možností navolit 52 kanálů) a v nádherné velké zasklené verandě obrovité jídelny nakrmili (nepřeborné množství džusů, koláčků, chlebů, salátů, čajů a různých podivných ochucovadel, zdravých sladidel a solí a hořčic a bůhví čeho ještě), a když mi oznámili, že »guru« na

mne má čas odpoledne mezi třetí a čtvrtou, začal jsem tušit, jak to celé dopadne.

Zavedli mne do superluxusní místnosti, vybavené nejhustším kobercem, po jakém jsem kdy šlapal. Dostal jsem minerálku na malý stoleček uprostřed a instrukce, abych na nic nesahal a vyčkal mistrova příchodu, jedinou výzdobou místnosti, kromě těžkých barevných závěsů, byly zarámované fotografie mistra.

Mistr skromně vešel, posadil se na židli přede mne a čekal. Pozdravil jsem, zapnul diktafon - a mistr se mne zeptal, proč nemám druhý diktafon, protože rozhovory s ním si pro jistotu žurnalisté nahrávají vždycky dvakrát.

Rozhovor to byl téměř hodinový. Andrew mluvil, jak se od něho čekalo - v dlouhých větách, s pečlivou výslovností. Byl ale »studený jak psí čumák«, jak říkávala moje máma. Tušil jsem, že tento rozhovor asi nikdy nepřeložím, protože není proč. To, co říkal, už všechno napsal ve svých časopisech a knihách. A tak, když jsem stopnul nahrávání, řekl jsem mu, že teď se může ptát on mne. Na chvíli vypadl z role a nechápal, o co jde. Řekl jsem, že také přednáším, že jsem také na le-dacos přišel a že se také o to, co vím, dělím s ostatními, že také vydávám časopis a dělám rozhovory s moudrymi muži a píšu knížky a že má duchovní cesta byla také plná dobrodružství, dřiny a úžasných momentů. Začal se tedy váhavě ptát a docela dobře jsme si (konečně) popovídali. Za další půlhodinku vešel zmatený organizátor, protože jsme měli už dávno skončit - a mistrův čas je přece tak drahocenný. Ruce jsme si nepodali - mistr už byl zase Mistrem.

Před večerí jsem se zúčastnil pravidelné hodinové meditace Cohenových žáků, členů organizačního vedení a redakce časopisu. V malé místnosti byl koberec a pár polštářků, na kterých v rádobý dokonalých pozicích seděli ti, kteří tak dokázali sedět celou hodinu, a vzadu bylo pár řad židlí pro ty, kteří tak dlouho sedět s pokrčenýma nohama nevydrželi. Hlavní organizátorka zazvonila, všichni se poklonili směrem k fotografii mistra a oddeklamovali několik veršů, které mistr osobně složil pro tuto příležitost (připomnělo mi to pionýry slavnostně po celých třídách skládající slib věrnosti Československé lidové demokratické republice). Po hodině (odkládání a poposedávání, pro mnohé to bylo přece jen příliš) se opět deklamovala mistrova slova a klanělo směrem k mistrově fotografii.

Časopis WHAT IS ENUGHTENMENT? dělá pár nadšenců a Cohenových žáků v DTP studiu přímo v centru. Grafici se pochlubili, že obálka čísla 13 zvítězila v ceioamerické soutěži o nejlepší výtvarný návrh obálky časopisu. (Pochlubil jsem se tedy, že BARÁKA taky zabodovala a jedna její obálka byla otištěna v jednom prestižním japonském časopise, který se zabývá designem a mediální grafikou.) Všichni společně několik hodin denně (někdy i v noci) pracují, aby stihli vydávat mistrovy knihy a časopis. Odměnou je jim pobyt v přepychovém duchovním centru (dříve to byla turisty velmi vyhledávaná rekreační oblast, pak pozemky a budovy vlastnila ještě bohatší »duchovní« společnost Kripalu jóga, jejichž inzeráty a pozvánky k jógovým pobytům lze nalézt ve všech přepychových celooamerických časopisech), které několikrát do roka pořádá kursy pro 200 zájemců najednou.

V těch několika číslech časopisu, které mám k dispozici, lze najít zajímavé články o nebo od známých duchovních učitelů (swami Krišnananda, Australan Barry Long, matka Meera), dlouhá a učená pojednání amerických psychologů a znalců, např. o roli guru v současné společnosti, o ženách a osvícení, o vztahu mezi duchovností a sexem, o slavných Američanech, kteří fungují na 100 % atd. jedno číslo (z ledna 1995) je celé věnováno tibetským učitelům (se kterými se Andrew Cohen setkal a »utkal« v rozhovorech). Před lety měl časopis 50 stran, poslední dvě čísla z konce roku 1998 a z jara 1999 mají stran 192 a je v nich rozhovor s dalajlámou, ale také s boxerem Holyfieldem. V dubnu, kdy jsem redakci navštívil, hovořili nadšeně o dalším čísle, to ale dodnes nevyšlo.

Protože na americké poměry »intelektuálně provokativní« časopis WHAT IS ENUGHTENMENT? není prošípován reklamami (a když už se nějaká objeví, většinou propaguje mistrovy kursy a akce), nabízí se otázka, kdo vydává financuje. Moksha foundation, nezisková nadace, kterou Cohen před lety založil? Co ale Cohen a jeho časopis nabízejí, co »prodávají«? Jak se obchoduje s duchovností v zemi neomezených možností? Psát o osvícení a klášť spoustu otázek, to Cohen zcela jistě umí velmi dobře.

Jiný kraj, jiný mrav, samozřejmě, přesto se ale vkrádá pochybnost. Kdybych neviděl, jak žijí Cohenovi žáci v jeho luxusním centru, ve kterém by asi i sebevíc motivovaný Čech vy-

držel skutečně duchovně pracovat jen pár dnů, protože potom by si začal »užívat« spíše jídla, koupání, diskusí, čtení a válení se, kdybych měl veškeré informace jen z časopisu, nadšen bych si ho předplatil a každého čtvrtáku dychtivě čekal na novou várku duchovního moudra a počtenička o extatické intimitě. Když jsem se lidí v centru ptal na jejich denní režim, ukázalo se, že hlavní duchovní disciplínou, kromě hodinky denní meditace před obrazem mistra, jsou vzájemné diskuse na mistrem předložená témata. Lidé v redakci a organizátoři centra byli na první pohled přátelé, poutníci na stejné cestě, ale o Cohenově extatické intimitě asi také jen čtou.

Tak jako v případě zenových meditátorů v Amsterdamu, kteří nemohou použít zenovou hůl, aby pomohli svým platicím zákazníkům, protože jsou na nich existenčně závislí,

tak ani jiní zenoví mistři a duchovní učitelé typu Andrew Cohena, kteří se žijí předáváním toho, co získali nebo zažili, nemohou vyžadovat a chtít aby jejich žáci co nejrychleji dosáhli osvícení a byli nezávislí. V zenových a buddhistických komunitách na Západě se pak »učiteli« mnohdy stávají ti, kteří jsou prostě v té či oné komunitě služebně nejstarší a nejlépe zvládli povinné rituály. V případě Cohenových center a stoupenců je tedy z hlediska mistra výhodnější medítovat jen hodinu denně (a pro jistotu na obraz mistra) a raději celé dny diskutovat na bezpečná témata - jinak by se ovečky rozutekly, a kdo by financoval provoz center a vydávání časopisu a mistrovy časté cesty do ciziny atd.?

Knihy a články v časopise jsou moudré, laskové a plné příslibů extatické intimity. To, co jsem viděl v praxi, bylo docela jiné. Tak jako netuším, jak by se dal vyřešit problém balkánské etnické nevraživosti, jsem zmatený z rozporu mezi hlubokými myšlenkami a úvahami různých duchovních učitelů, s nimiž se lze na stránkách časopisu setkat, a skutečností, kterou jsem v centru Foxhollow zažil.

Tento rozpor mezi slovy (proklamacemi, do kamene vtesanými moudrými větami velikánů amerických dějin) a činy (v pragmatickém světě každodenní reality) mne doprovázel v USA podezřele často, je to čistě americký fenomén, nebo to čeká na nás všechny a bude muset být skutečně daleko hůř, aby pak mohlo být alespoň trochu lépe?

(vm)

CO JE OSVÍCENÍ: VÍ NĚK!

Předmluva Andrew Cohena k několika rozhovorům s představiteli advaita védanty a buddhismu a jeho rozhovor, který vedl s jedním svatým mužem, jak je uveřejnilo čtrnácté číslo časopisu WHAT IS ENLIGHTENMENT? Domnívám se, že pozorný čtenář v konfrontaci západního tazatele a indického »přirozeného« filosofa nalezne podstatu rozdílnosti mezi osvícením, jak ho chápou Indové, a osvícením, jak o něm diskutují západní adeпти guruovství.

Žijeme v zajímavé době. V posledních letech jako by explodoval zájem o duchovní otázky; už není ostudou se k duchovnosti přiznat. Pro stále více lidí je dnes akceptovatelné začít otevřeně hovořit o některých základních duchovních problémech a klást si otázky: Kdo jsem? Jak budu žít? Dokonce i slovo »osvícení« je bráno jako legitimní koncept, který už našim západním uším nezní úplně cizí.

Na východě bylo o osvícení vždy hovořeno jako o cíli veškerého duchovního snažení. Východní mysticismus a duchovnost pomalu, ale jistě infiltrovaly západ svými filosofiemi a terminologiemi. Věříme, že právě dnes, kdy naše psychologické a duchovní perspektivy jsou ovlivněny a ovlivňovány těmito novými a mocnými koncepty, je důležité zastavit se a pečlivě uvážit, co ta slova, se kterými se už začínáme cítit pohodlně, skutečně znamenají. Pravdou je, že osvícení, tento konečný cíl veškerého duchovního snažení, vždy prezentovalo zážitek něčeho, co je absolutní a co může hodně udělat s lidským životem. Čím více o tom tušíme, tím více jsme tím fascinováni a tím hlouběji objevujeme rozlehlost rozdílných názorů na tento, tak vyzývavý koncept. Indický učitel z 8. stol. Sankara, zakladatel védantské advaity, jehož myšlenky ovlivnily indické myšlení až do dnešních dnů, hovoří o absolutnu jako o »čirém vědomí nebo plnosti«. Buddha je naopak znám prohlášením, že absolutno je prázdné nebo nicota. Ptát se, co je osvícení a co udělá s lidským životem, je velmi nejistá záležitost a je stále více zjevné, že i ty nejrespektovanější autority, co se týče těch nejzákladnějších odpovědí, vzájemně nesouhlasí. Jestliže se tedy dvě nejvíce respektované autority indické duchovní filosofie zdají diametrálně odlišné, co se týče základní definice toho, co

je absolutno, co si pak počít se snahou experimentálně zjistit, co je osvícení. Jestliže mají Šankara a védantičtí filosofové pravdu, když tvrdí, že to, co je konečné, a tedy absolutní, je plnost nebo čisté vědomí, mohli bychom pak vyvodit závěr, že osvícení je experimentální objev toho, o čem se na západě mluví jako o bohu nebo lásce nebo vědomí Krista? Znamená to tedy, že existuje něco, jehož realizaci se osvobodíme? Pokud byl Gautama skutečně osvícený, pak by to ale znamenalo, vzhledem k jeho doktríně prázdnoty, že absolutní podstatou všech věcí je prázdnota nebo nicota a že bůh neexistuje? Odhaluje nám objev prázdnoty, že ve skutečnosti nic neexistuje a tento záži-

tek-objev nás konečně vysvobodí?

To jsou důležité otázky, kterými bychom se měli vážně zabývat, abychom došli skutečného pochopení toho, co to osvícení je a co může udělat s podstatou lidského života. Když začneme blíže zkoumat aktuálnost našeho základního vztahu k životu, zjistíme, že to, co se nám zdá jako absolutní, se

brzy jeví daleko závažnější, než jsme původně předpokládali. Proč? Protože pro většinu mají základní názory na konečnou podstatu reality velmi hluboký vliv na způsob jejich vztahu k životu. Např. ti z nás, kteří jsou přesvědčeni, že existuje něco, co je absolutní (bůh), mají tendenci být přesvědčeni, že život je ve své podstatě pozitivní a smysluplný. Ti z nás, kteří jsou přesvědčeni, že vlastně neexistuje nic, jsou obvykle ve svém přesvědčení, že život je ve své podstatě dobrou věcí, nebo že má smysl, lehce zviklatelní. Právě proto, že tyto otázky mají na náš vztah k životu tak velký vliv, i když si toho někdy nejsme vědomi, je třeba se jím velmi vážně věnovat.

Hlavním problémem je samozřejmě to, že odpovědět na tyto otázky v rámci lidské mysli vždy bylo, a určitě vždy bude, velmi těžké. Ten, kdo má to výjimečné štěstí, že se k takovému odpovědím dostane přímo, je označován za osvíceného. Pro většinu ostatních lidí je ale ona nebetyčná výzva postavit se těmto otázkám tvář v tvář právě tou největší překážkou k dosažení osvícení. Tou výzvou je sama absolutní podstata otázek — protože jakákoli otázka, která se táže po absolutnu, automaticky nutí člověka konfrontovat se se smyslem života a smrti způsobem, který je zároveň absolutní výzvou.

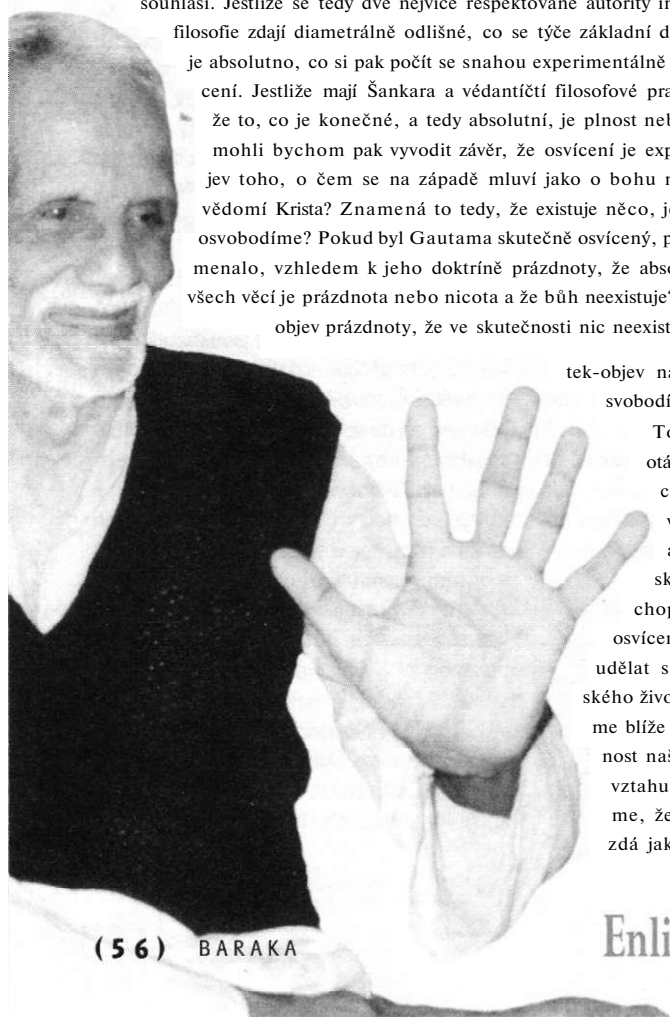
Fakt, že jakmile se lidé odváží ptát se na absolutno, vždycky se najdou takoví, kteří důsledků svých odpovědí zneužijí, činí problémy ještě komplexnějšími. V jakémkoli absolutním závěru o podstatě života a smrti je zároveň problém malé chybičky, jež vede k největšímu omylu, který je možno udělat: člověk uvěří bez jakýchkoli pochybností, že našel absolutno — i když ve skutečnosti nenalezl nic víc než vlastní touhu po absolutní jistotě.

A navíc, a to je na tom ironické, dokud se neodvážíme klást otázky, které pátrají po absolutnu a dokud se neodvážíme nalézt odpovědi, nikdy osvícení a jeho osvobozujícího chápání, které nám největší myslitelé lidstva stále slibují, nedosáhneme.

KDO JE ADŽA? SETKÁNÍ S ABSOLUTNEM

Ve Vivékanandově ášramu poblíž jihoindického města Bangaloru se každoročně koná konference »Meze výzkumu jógy a jejích aplikací«. Tématem je vždy vztah mezi vědou a duchovností, výzkum vědomí a lékařské aplikace jógy. Během své první návštěvy jsem nevěděl, co mám očekávat, ale když jsem se konference zúčastnil podruhé, jako řečník na téma osvícení, už jsem tušil, že je zde možné cokoliv. Na této akci, kde se v tolika rovinách potkávalo posvátno s všedním, se běžně setkávaly ty největší osobnosti v dokonalé režii matky Indie. Přesto, že jsem to vše věděl, jsem byl překvapen a potěšen, že jsem měl výjimečnou příležitost strávit nějaký čas s cele osvíceným džňáninem, který realizoval absolutno.

Adža nebo dědeček, jak ho nazývají ti, kteří ho znají, je živoucím příkladem výjimečné duchovní atmosféry Indie a jeho osobní historie je právě tak podivná a záhadná, jako zázračná. Narodil se v roce 1916 a jako celkem bohatý farmář neprojevoval žádný zájem o duchovní záležitosti. Jednoho dne, když mu bylo 36 let, byl bez zjevného důvodu postižen nesnesitelnou bolestí v srdci, která se pak rozšířila do celého těla. Celých šest měsíců mu od této bolesti přes veškerou snahu nikdo nemohl pomoci. Pak se bolest tak náhle, jak se objevila, ztratila. Přestože nikdy nebyl myslitelem, tato zkušenost ho donutila začít o podstatě

DO, O ČEM TI LIDÉ MLUVÍ?

bolesti a člověka více přemýšlet. Začal si klást otázky, co bylo příčinou té bolesti, která mučila jeho tělo, a co bylo příčinou konečného vysvobození. Díky jednoduchosti a čistotě uvažování nakonec našel své odpovědi. Zjistil, že bolest je pouto, jehož příčinou je karma. Uvědomil si, že karma se vytváří v mysli, jejíž myšlenky se točí kolem malého já. Nakonec se ptal: jaká je příčina touhy po majetku, po penězích? Odpověděl si, že veškerý strach a nejistota pocházejí z připoutání k penězům. V tu chvíli zažil nádhernou a zároveň hroživou vizi. Objevila se před ním překrásná žena, jejíž tělo bylo červené a z jejíž úst, k jeho hrůznému zjištění, neustále proudila krev. Rozpoznal v ní smrt. Jak ji tak pozoroval, dostavila se další silná vize. Příčinou touhy po penězích, uvědomil si, je touha vlastnit, a touha vlastnit je smrt. V tom okamžiku žena zmizela a před ním se objevily dveře spolu s otázkou: Kdo jsem? Dveře se otevřely a on hlavou opustil své tělo. Potkal se s kouzelnými bytostmi, které ho provázely na pouti tím, co nazývá třetí úroveň. Po celou tu dobu ležel na podlaze svého pokoje a vypadal jako mrtvý. Muslimský rolník ze sousedství u něho celou noc seděl, protože mu něco vnučko, aby se o tělo souseda staral. Pak se náhle zjevila velká světelná koule a vstoupila do těla ležícího. Adža otevřel své oči a řekl: »Ten, který zde byl, je pryč — někdo jiný přišel.* A pokračoval: »Nejsem tělo, nemám matku, nemám otce, jsem světla.*

Další tři měsíce seděl ve svém domě a nepromluvil. Jak se jeho mysl přizpůsobovala novým podmínkám, byl tak citlivý, že i ten nejtišší zvuk byl pro něho nesnesitelný.

Z domu vyšel úplně změněn a dokázal celé hodiny nahý zpívat a tančit v dešti nebo nekonečně dlouho zírat do slunce. Spal na kamenech a pod stromy. Jeho rodina se domnívala, že se zbláznil a nakonec se jim podařilo dostat ho do blázince. Když se ho lékaři ptali na jméno, říkal, nemám jméno, když se ho ptali kde bydlí, řekl, že všude. Po dvou měsících vyšetřování lékaři prohlásili, že není šílený a propustili ho.

Dalších dvacet let strávil jako putující avadhúta (ten, kdo odhodil všechny své zájmy), ponořen do podstaty vědomí Já tak hluboce, že se zdálo, že docela zapomněl na okolní svět. Celou tu dobu se o potřeby jeho těla staral soused. V roce 1961, když byl právě v Rišikéši, uslyšel hlas, který volal: »Přijďza mnou, jsem zde, v Ganešpúrí.« Okamžitě se tam vydal a v Ganešpúří se setkal s legendárním swámi Nitjanandou. Strávili spolu pouhých pět minut. Nikdo neřekl ani slovo, jen se upřeně dívali vzájemně do očí. To byl moment, který Adža nazval návratem zpět na zemi. Brzy poté znovu začal používat oblečení.

Vrátil se do své vesnice a opět většinu času trávil v naprostém mlčení. Před sedmi lety přišel do vesnice slavný pandit Góvinďačarja a přednášel o védantě. Adža upadl do mystického transu. Pandit se ho zeptal: »Co se ti stalo?« Adža odpověděl: »Když jste hovořil o tom, abychom šli dovnitř, tak jsem šel dovnitř.« Góvinďačarja rozpoznal hlubokost jeho zkušeností a od té doby rostla reputace žijícího mistra advaity.

Když Adža začal jednoduše jednoho večera na konferenci hovořit o podstatě naší existence k převážně indickému publiku, téměř jsem ho nedokázal sledovat. Ani on sám se necítil v roli člověka sedícího před velkým počtem lidí pohodlně. Hovořil o nepředstavitelné laskavosti a o obrovské schopnosti mysli. Popisoval neuvěřitelnou energii pohybující se jeho páteří a mluvil o velké důležitosti jednobodové soustředěné touhy po osvobo-

zení. Znovu a znovu zdůrazňoval absolutní nezbytnost zklidnění mysli. Jeho autenticita byla stále zjevnější. To byl muž, který neměl tvář, neměl jméno a co bylo nejpřekvapivější, zdálo se, jako by neměl ani mysl ani osobnost v našem obvyklém chápání toho smyslu slova. Formulovat slova a popisy mu činilo obtíže a často opakoval, že se o tom mluvit nedá — že se to dá pochopit jen přímým zážitkem. K mému překvapení někteří agresivnější účastníci konference začali na tomto něžném muži vyžadovat důkaz, že jeho zkušenosti jsou opravdové. Žáci světce je ale začali překřikovat a nekonkrétně tvrdili, že jejich guru je živoucím důkazem nejvyššího osvícení, tak jak je popisováno v upanišádách. V sále se brzy všichni rozkřičeli a atmosféra připomínala cirkus. Adža zůstal tiše sedět a neřekl ani slovo.

Později toho večera jsem se s několika svými studenty s Adžou setkal v jeho pokoji. Když jsme dorazili, právě končila jiná audience a známý lékař George Sudaršan, mimochodem kandidát na Nobelovu cenu a přítel Krišnamurtiho i Mahariši Maheš Jógiho, se ptal: »Když dva lidé stojí bok po boku a pozorují na noční obloze jasný měsíc, jak se stane, že jeden pociťuje intenzivní zvědavost, proč jsou věci takové, jaké jsou, a ten druhý není vůbec na nic zvědavý?« Adža odpověděl způsobem, jakým odpovídá i na mnohé jiné otázky: »Ty sám to musíš prožít, teprve pak pochopíš.« Lékař se s touto odpovědí nechtěl spokojit a namítal, že takto by mohl odpovědět každý a že se Adža vyhýbá otázce. V tu chvíli jsem si uvědomil, že zažívám dva naprosto rozdílné pocity. Na jedné straně jsem oceňoval lékařovu odvahu nesouhlasit a neakceptovat od osvíceného muže cokoli jiného, než tu nejpřímější odpověď. Na druhé straně jsem byl uchvácen údernou duševní vyrovnaností gurua. I když se mohlo zdát, že Adža není schopen otázku zodpovědět přímo, byl jsem unesen hlubokou přesvědčivostí samé podstaty jeho osobnosti. Zdálo se být ironií, že zatímco lékař nebyl schopen přijmout velikost muže, který před ním seděl, ani Adža nedokázal zjistit, proč je jeho reakce na lékařovy otázky tak neodůvodnitelná.

Setkal jsem se s ním ještě dvakrát a z našich hovorů vznikl tento rozhovor.

Adža: Především, měli bychom se představit, aby panovalo vzájemné pochopení a harmonie. Pak může začít náš rozhovor a pak teprve bude užitečný. Jinak půjde jen o slova, a slova jsou jen slova. Když jsme se nedávno setkali, popisoval jsi své osvícení, ale ostatní to ještě neslyšeli, takže mohl bys to zopakovat?

Cohen: Bylo mi šestnáct let.

A: Komu bylo šestnáct let?

C: Mladému muži, který byl přesvědčen, že má nějaký problém a že je něco špatné.

A: Pokračuj.

C: Náhle se otevřely dveře vnímání. Vypadalo to, jako by zmizely stěny místnosti a já se ocitl v nekonečném prostoru. A ten prostor byl naplněn energií. A ta energie byla vědomá a já jsem si toho byl vědom.

A: Co jsi teď — je to pořád to samé vědomí?

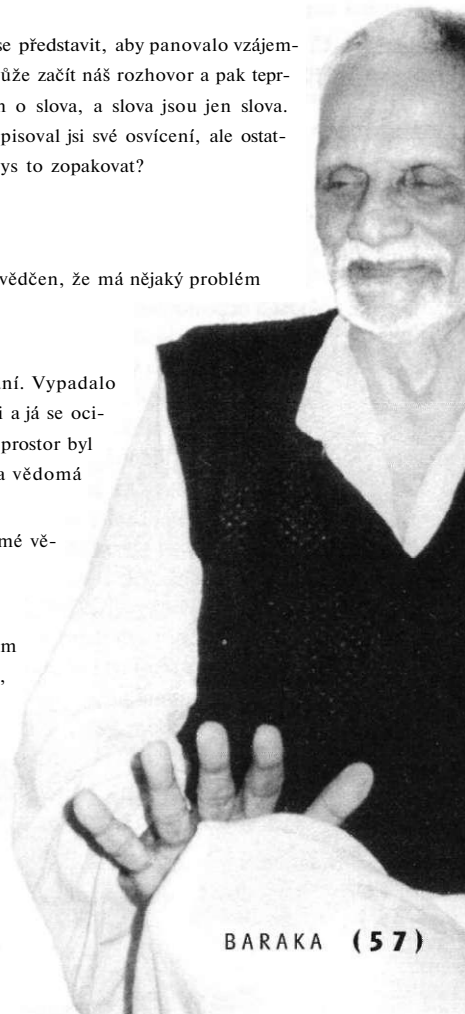
C: Ano.

A: Takže to není tělo, o kterém mluvíš jako o sobě. To vědomí, které jsi tehdy zažil, je ono »já«, které cítíš také teď?

C: Ano, je to totéž.

A: Není to tělo?

C: Je zde jen jedno »já«

A: A co se stalo potom?

C: Uvědomil jsem si, že energie, které jsem si vědom, je inteligentní a že podstatou toho všeho je láska. Nekonečná a téměř nesnesitelná láska. Bylo jasné, že také vše, co ve vesmíru existuje, je též podstaty, tedy vědomí. A že každý bod ve vesmíru je stejný jako každý jiný bod ve vesmíru. Teď jsme například v téhle místnosti a předtím jsme byli v Evropě a předtím jsem zase byl v Americe. I když se ta místa zdají odlišná, tehdy jsem si uvědomil, že každé místo, na kterém jsem, je totéž místo. Plakal jsem, ale slzy netekly. Mé hrdlo se otevíralo a zavíralo.

Pak ta zkušenost vybledla, ale když mi bylo dvaadvacet let, začal jsem opět hledat tutéž zkušenost. Začal jsem meditovat a cvičit s mnoha různými učiteli a pak jsem potkal toho svého učitele. Vyprávěl jsem mu o své zkušenosti. Vyprávěl jsem o tom již mnoha lidem, ale nikdo nikdy nevěděl, co na to říct. Tento učitel však řekl: »To jsi prožil Všechno.« A v tu chvíli se můj zážitek vrátil. Znovu jsem pocítil onu nekonečnou lásku a energii a trvalo to několik týdnů. V té době jsem o Absolutnu začal neustále mluvit, nemohl jsem si pomoci. Jakmile jsem o tom totiž začal hovořit, přišlo to a mé tělo se opět naplnilo štěstím a jiní lidé to cítili a byli tím přitahováni.

A: A jak jsi na tom teď?

C: Prožívám totéž. Prožívám to vždy, když učím, když hovořím o Absolutnu. Rozdíl je jen v tom, že teď nepochybuji.

A: Na počátku tu bylo »já« a to bylo jen a jen »já«. Pak ale začalo bytnět a pak dosáhlo stavu, kdy neexistoval čas a prostor. Ty a já pak bylo jedním — nejvyšším božstvím. To jen my používáme slovo »já«. Je to ale jen označení. Používáme slovo »můj«, ale já jsem nic, nejsem tělo, nejsem ani síla. To, co jediné existuje, je světlo, jehož podstata je satjá, konečná realita. Je to pravda, dokonale štěstí, mír — podstata vší existence.

Kdo je ona energie, ona síla? Jaký je její zdroj? Jaký je můj zdroj? Vydám-li se hledat zdroj tohoto »já«, dosáhnou sebeosvícení. Pak zjistím, že ta síla existuje v tomto těle, a pochází i z tohoto sebeosvícení. Má všechny kvality a podstatu Toho. Jakmile to poznám, začnu se rozvíjet. Já se začne rozvíjet a stane se Tím. To je podstata všeho — expanze.

Pro člověka, který touží osvobodit se, je jediná bezpečná a nejpřímější cesta ven z pout života a smrti — klid mysli. Každý z nás má schopnost nalézt odpovědi na ty nejhlubší otázky — a když se mysl zklidní, přijdou odpovědi. Nestane se to za den či dva, ale je jisté, že jednou z ticha odpověď přijde.

C: Když je mysl klidná, neexistuje žádný problém, a není tedy nutno hledat řešení. Mám ale pár otázek pro čtenáře našeho časopisu.

A: Zeptáš-li se na cokoli, odpověď přijde z onoho »utiš svou mysl«. Musíš soustředit mysl na sebe samu. Pokud i poté potřebuješ nějakou odpověď, můj život je dokonalou odpovědí. Když pozomžeš, co dělám, pochopíš a uvědomíš si To. To je mé poselství. To je moje odpověď.

C: Mohu se přesto na něco zeptat?

A: Ať ti odpovím na cokoli, mělo by ti to být k užitku. Nejdůležitější je ale čin. Obdržíš-li poselství, dokážeš je uvést do praxe?

C: To je právě to, na co se chci zeptat. Jaký je vztah mezi neexistencí a akcí v čase a prostoru?

A: Člověk ztrácí svou existenci skrze vědění a akci. Skrze ně se vysvobodíš. Pak budeš osvobozená bytost — dživa mukta. Když ale to já zmizí, co zůstane? Kde je pak ta otázka?

C: I když je svobodný, stále něco vyjadřuje svými činy?

A: Nemám pocit nějakého vědomí, že jsem džánánin nebo dživa mukta. Nemám žádný pocit. Když já zmizí, ve vědomí se neobjeví ani pocit onoho já. Pro džánánina ta otázka vůbec neexistuje. Naše myšlenky jsou transformovány kontemplací a pak naše každodenní činy zduchovní. To, co bylo běžné, bude duchovním životem. Takový je život jógína. Je to život plný zázraků.

C: Je v tom záhada. Z ničeho se stane něco, skutečný začátek něčeho. Totéž se děje s dživa mukta, on je také ničím. A přesto z toho něčeho něco povstává: slova, činy atd. Na to se chci také zeptat.

A: Už jsem hovořil o tom, jak se z každodenní rutiny stává život naplněný duchovními činy. Pokud se člověk dokáže plně takto věnovat každodenním povinnostem, pak je pomalu transformován. Dokáže-li pak pomocí kontemplace dospět až k otázce »Kdo jsem?« — pak, i když zůstává v hmotě těla, je pomalu vysvobozen z koloběhu života a smrti. Stane se velkým Já a toto Já je svobodou. V tom je smysl zrození. Jakmile člověk toto poslání naplní, naplnil i svůj život. Život bez duality a mimo smrt. A dokázat to může kdekoliv na světě — protože totéž platí, i co se týče celého lidstva. Jakmile si to uvědomí celé lidstvo — pak zmizí všechny problémy a otázky.

C: Pak zmizí rozdíl mezi zrozením a smrtí...

A: Ano. Jen tam, kde je zrození, může být i smrt. Myslíme si, že jsme toto tělo. Všechny smysly nám to tvrdí. To je tajemství zrození, života a smrti. Pokud se ale jedinec dokáže vysvobodit z pout svých činů a svého těla, pak se ztotožní s nejvyšším Já, které je jeho podstatou. Jakmile se člověk kontemplací na otázku »Kdo jsem?« osvobodí ze své karmy, dosáhne nejvyššího. A to je ono Já, které září, které je dokonalým štěstím, to je satjá, konečná realita. Ona realizace je džánána, svoboda, mokša, osvobození. Musíme se naučit chápat, jak tohoto stavu dosáhnout. Jaký druh akce nás k němu dovede? Zpěv božího jména, kontemplace, odpuštění a nenásilí, pravda, soucitná akce. Ten, kdo dokáže transformovat své nejvyšší Já do svých činů, prožívá neustále stav požehnání a stane se požehnáním.

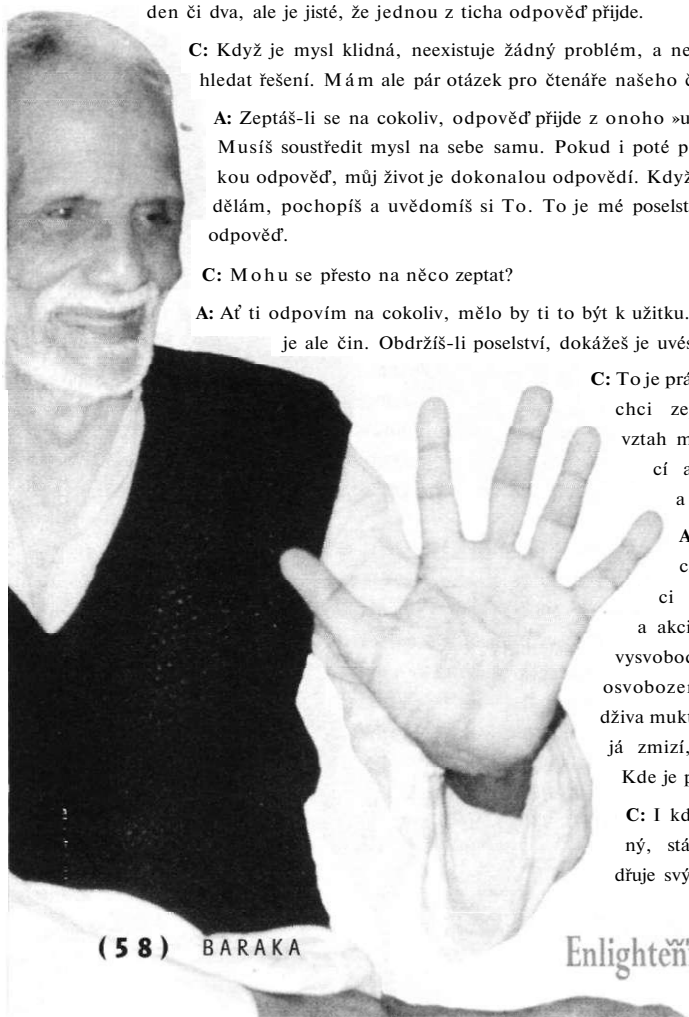
C: Když hovoříte o karma józe nebo o soucitném konání, máte na mysli nějakou konkrétní duchovní činnost?

A: Správná je jakákoliv akce, při níž člověk nečeká výsledek. Když cokoli děláte nesobecky a bez očekávání výsledku, dostanete se do stavu, kdy zmizí emoce a děláte jen to, co právě děláte. Zmizí pocit »Já něco dělám.« A co se stane s tímto »já«?

Evoluce probíhá krok za krokem. Nestane se náhle, teď, najednou. Člověk musí projít mnoha různými fázemi. Avšak tím nejzákladnějším stavem blaženosti je blaženost sama. Podstatou požehnání je opět požehnání. Je to základní pravda, základní skutečnost. Není to nějaký stav, není to zážitek a neexistují slova, která by to mohla vystihnout. Nejkratší cestou k tomuto stavu je prostě neustále v něm být. Může vás ale napadnout — kde to dokonale štěstí je? To štěstí je tady a teď, je vždy přítomné. Individuální duše je spoutána pouty akce, ne tak ale nejvyšší. Ta se ani nerodí a existuje mimo náš dualistický svět činů. Cesta k tomu všemu ale začíná meditací. Člověk se musí vnitřně připravit. Musí zvládnout disciplínu. Pouhé sezení v meditaci ale není všechno. Nejen tělo se musí zklidnit; ke zklidnění musí především dojít v mysli. Dokud se člověk nenaučí kontrolovat mysl, neví, co je to meditace.

C: Když říkáte, že zde nic neexistuje, myslíte tím, že právě teď nezažíváte žádnou zkušenost? Přece ale toho tolik dáváte...

A: Či zkušenost? Slova jsou jen slova. Není to ale tělo, které hovoří. Je tu něco, co tělo, intelekt a mysl inspiruje. Obvykle člověk říká: »Já mluvím.« Ale tak to přece není. Slova odněkud přicházejí. Rozdíl je v tom, že neříkám: »Já říkám, já hovořím.«

C: Já mám zkušenost, že vztah mezi stavem blaženosti, ve které »já« neexistuje, a dokonalou činností ve světě času a prostoru se může zdát velmi záhadný. Rád bych tedy věděl víc o tom, jak definujete tento vztah tomu, kdo už ví, co to je stav požehnání, ve kterém není ani kousek »já«. Jak jsou pak skutky takového člověka manifestovány? Jaký je vztah mezi tímto stavem a vyjádřením dokonalé akce v tomto světě jevů?

A: Podle mne tady žádný vztah neexistuje. Jaký je tvůj názor na dokonalou akci na tomto světě?

C: Dokonalou akcí rozumím tu akci, která vychází z čisté lásky a v níž není ani stín duality, jáství atd., ani náznak pýchy, závisti, ega a sebevědomí. Je to vyjádření čisté lásky, která si není vědoma sama sebe. Je to akce sama o sobě. Tak konají realizované duše.

A: Je to obtížné vyjádřit slovy, ale pokud strávíte nějaký čas v blízkosti člověka, který je ve stavu neustálého štěstí, pak to pochopíte. Nic vám neřekne, bude s vámi komunikovat tichem, ale skrze jeho činy pochopíte, o co se tu jedná. Skutečně to pochopit znamená prožít to.

Co je to láska? Hovoříme o lásce spojené se smysly? Nebo o něčem, co je mimo smyslové vnímání? Někteří lidé jsou ztělesněním lásky, ale podstata jejich lásky je mimo svět smyslů. Nemůžete ji vidět očima, nemůžete ji popsat slovy. Láska není něco, co by se dalo někam umístit — to je její záhadná vlastnost. Není to něco, co takoví lidé jen vyjadřují. Láska je jejich podstatou. Existují v tomto světě, ale nejsou tímto světem. Jsou a zároveň nejsou. To je to, čemu se říká sebeosvícení. Jejich podstatou je požehnání, pravda, život. Není to ale život pozemský, je to život mimo dualitu a mimo zánik.

C: Takže to, jak žijí a co jsou, je odpovědí na tu otázku. To, jací jsou, je odpovědí na otázku o vztahu mezi ničím a něčím.

A: Nedá se to popsat. Dá se to jen vnímat a pochopit, ale ne proto, že by měli co říci. Není možné popsat stav blaženosti, dokonalého štěstí. Prožíváš-li to, pak je to tvoje zkušenost, ale nedá se o tom mluvit. Prožitek a popis prožitku nejsou totéž. Slova ukazují to, co je manifestováno, ale slova nejsou To. Má zkušenost je zkušenost univerzální duše, která je energií, světlem a silou. Je součástí evoluce a vyvíjí se.

C: Světlo se vyvíjí?

A: Světlo přichází se silou, ale jen světlo zůstává ve vyvíjející se formě. Nakonec už není síla. Podstatou hmotného těla je duše, která není nic, než sebeosvětlující světlo a síla. A během evoluce se ta síla rozpustí a zůstane pouze světlo. Ac ani to se nedá vyjádřit slovy a lze to pochopit jen v přítomnosti člověka, který to již uskutečnil. To je jedna z odpovědí na otázky, k nimž lze přijít jen v hlubokém tichu. Jinak je to jen součást přednášky, která nikomu nic nepřinese.

C: Chápu, že ty nejdůležitější odpovědi nelze předat slovy a že je lze nalézt jen v tichu. A přece z vlastní zkušenosti vím, že když člověk klade takové otázky, často se přihodí zázračné a výjimečné věci.

A: I když se stanou neuvěřitelné a zázračné věci, jak říkáš, slova jsou stále jen slovy.

C: Ale slova džánánina mají moc osvětit.

A: To dokáží džánáninové. Ae kde jsou? Kdo je džánánin? A co je to, co džánánin poznal?

C: Džánánin a to, co poznal, jsou jedno a totéž.

A: To je tvá zkušenost?

C: Ano.

A: Neberu ti tvou zkušenost. Ae džánánin nikdy nemá zážitek a pocít »já jsem džánánin«. Prostě je tím, čím je. Je to jeho záhadný stav bytí. Dokonalé štěstí. Není zde ten, kdo by to štěstí zažíval.

C: Jeden váš žák mi vyprávěl, že když člověka více poznáte, jste schopni vidět jeho minulý život. Je to pravda?

A: Nejsem astrolog. Nečtu v myslích jiných lidí; to je pravým opakem duchovnosti. Osvobození by se mělo přihodit v tomto životě. Někdy nám říkají, že z těch a z těch důvodů to nelze v tomto životě a že musíme čekat na další inkarnaci. Jenže o tom zase až tak moc nevíme, a tak je jistější snažit se docílit osvobození už v tomto životě.

C: V tom s vámi souhlasím, ale moje otázka pramenila z toho, co jsem slyšel od jiných lidí. Osobně se také domnívám, že to je jen mrháním času a v opačném směru, než bychom se měli vyvíjet. Informace o minulých životech vám nikdy neřekne, co se mohlo stát.

A: Když se ale naučíš ptát stylem otázky Kdo jsem?, můžeš nalézt odpovědi na jakoukoliv otázku na světě. Ale člověk by měl jen a jen hledat. Když se ten, který hledá, stane jen a jen hledáním, dosáhne stavu, který je átman, stavu štěstí a hlubokého klidu. Do té doby zde je i ego, poté ego zmizí.

Někdy se stává, že nějaká událost způsobí duchovní probuzení. Lze to nalézt v životopisech slavných Indů, jako byli Valiki, Tulsi Das, Ramana Maharishi, Džiddu Krišnamurti. V mém případě to byla bolest, která trvala šest měsíců — a přestala. Pak následovalo období kontemplace. Nepravda se stala pravdou. Temnota se stala světlem. Když dozraješ, jsi sladký. Ae ta sladkost tady byla neustálá. Hořkost byla transformována do sladkosti. Pochybnosti se staly kontemplací. Pro tohle bychom si měli být vědomi důležitosti myšlenek. Neměli bychom uvažovat o svých starostech nebo problémech, měli bychom je plně zažít. A pak přijde exploze. Jen je třeba vzdát se myslí.

C: ReH jste již dříve, že tahle zkušenost je univerzální a aplikovatelná pro celé lidstvo.

A: Ano, to je otázka pro celé lidstvo. Potřebujeme svobodu. Nikdo nechce žít v poutech. Mé poselství je o tom, že nejen jedinec by se měl osvobodit, ale jde o osvobození celého lidstva.

Samozřejmě, když dosáhne osvobození jeden jediný člověk, pak bude mise mého života naplněna. Proto jsem souhlasil s tímto rozhovorem — doufám, že třeba někomu pomůže. Jinak bych jen mlčel. Jde o osvobození každého jednotlivce. Jakmile člověk dosáhne osvobození, pak se nenarodil nadarmo. Osvobození je cílem našeho života. Každý ho může dosáhnout. Všichni jsem se zrodili právě jen za tímto účelem. Osvobodím-li se já sám, stále ještě nemohu být úplně šťastný, protože tak šťastný, jako jsem já, by měl a mohl být každý člověk na Zemi. Zažívám odlesk té možnosti a skutečně dokonalé štěstí bude mou součástí až tehdy, až bude svobodné celé lidstvo.

C: Je to tedy pro blaho všeho lidstva.

A: Ano. Je to poselství celému lidstvu. Je-li v člověku čistota, pak jsou mysl, srdce a jednání tímtež. Mysl a srdce by měly být čisté a pak jsou čisté i skutky. Každý člověk to může dokázat. Nejsem v mysli, jsem ve stavu mimo myšlení a pocity. Hovořím, ale nic nevím. Nepřemýšlím, nečtu knihy. Pro skutečné pochopení to není třeba. Pro intelektuální rozhovory je třeba přečíst spoustu knih, ale pro zkušenost Jáství nikoli. I kdybych seděl někde v koutě, vyzařovalo by to ze mne. Září to celým vesmírem.

Takže... co vlastně uděláte s tím, co jste teď natočil?

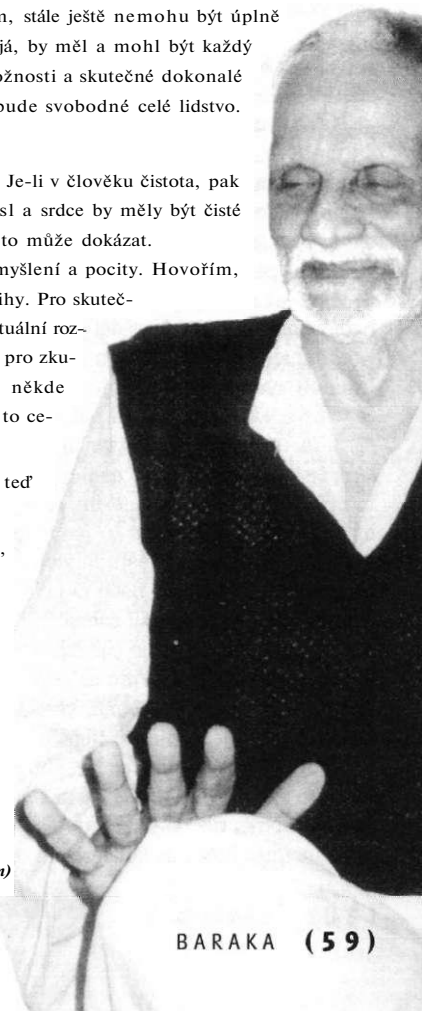
C: Bude to součástí článku o vás, o vašich zkušenostech. A to, co jste mi řekl, může někomu v Americe pomoci.

A: Zdá se, že jste nám docela blízký. Necítím z vás úplného cizince.

C: Cítím to také tak.

A: Není ani žádná Amerika ani žádná Indie. Je jen jeden vesmír.

Přeložil (vm)

Rozhovor s Mitchem Nurem a Two Horses Running

Něco převratného už začalo

Mitch Nur je šaman a zvukový terapeut. Se zvukem pracuje již více než dvacet pět let. Je také asi nejznámějším americkým sběratelem zpívajících mís, zvonků, činelů a jiných posvátných nástrojů. Píše, přednáší, učí, nahrává. Živí se jako správce zkušební sítě pro testování beta verzí internetových vyhledávačů. Two Horses Running je buddhistka, napůl indiánka kmene Cherokee. Je členkou americké společnosti léčitelů. Pořádá semináře (v poslední době s Mitchem Nurem), léčí zvukem. Informace: www.9ways.org, email: lvoice@voicenet.

Mitehi, jak ses vlastně dostal k tibetským mísám?

Mitch Nur: Asi v roce 1970 se ke mně díky příteli, který pracoval v nahrávacím studiu, dostal ještě před vydáním kousek nahrávky zvuku tibetských zvonků a mís. On byl totiž zvědavý, co na to řeknu, a ptal se v dopise, jestli vím, co to je. Já jsem v té době byl už několik let znám svou sbírkou hudebních nástrojů. Nevěděl jsem přesně, co to je, ale byl jsem unesen harmonickou kvalitou zvuku těch nástrojů. Věděl jsem, co to není, ale nebyl jsem si jist, co to přesně je. A tak jsem příteli zavolaal a řekl, že vím, že to není sklo, že to není nic syntezátorového, ale že opravdu nevím, co to může být. On mi prozradil, že to jsou tibetské mísy. Já se hned ptal, jestli to jsou moderní, současné nástroje, nebo nějaké velmi staré a jestli se dnes dají sehnat. On povídal, že pokud ví, existuje pár lidí, kteří tyhle nástroje sbírají, a že pro ně jezdí do Nepálu. A tak jsem prodal téměř všechny své hudební nástroje a odjel do Nepálu.

To byl můj první výlet do Nepálu. Kolem let 1975 a 1976 jsem v zásadě nasbíral základ své sbírky tibetských mís a tehdy jsem začal na mísy hrát i na koncertech.

Tibetské mísy mne fascinovaly od prvního okamžiku, kdy jsem je slyšel. Kvůli nim jsem strávil nějaký čas i v buddhistických klášterech. Učil jsem se u různých hudebníků hrát např. také na sítar a strávil jsem hodně času zjišťováním, jak a kdy tibetské mísy vznikly. Dověděl jsem se, že ani oni přesně neví, odkud a kdy se mísy vzaly. Domníváme se, že jejich působení tkví v šamanské tradici původních Tibetanů a Nepálců.

Když jsem pak hrál na mísy v zemi jejich původu, začal jsem oceňovat také to, že to nejsou nějaké hudební nástroje, ale jakési zvukové nádoby. Mísy na zvuk. Navíc vyrobené tak záhadně a dokonale, že vůbec netušíme, jak je kdysi mohli lidé zhotovit.

Tehdy tedy začala cesta, na které jsem dosud. Stále jsem fascinován zvukem a působením tibetských mís. Za ty roky jsem prozkoumal prakticky vše, co se dalo zjistit tady na Západě, a snažil se prozkoumat co se dalo i v Himalájské oblasti. Hovořil jsem se spoustou mnichů a lamů a podařilo se mi hovořit i se šamany tradice bon. Celou tu dobu jsem se snažil objevit a obnovit velmi sofistikované způsoby práce s kovem a zvukem, aby mistrovství tehdejších výrobců a šamanů nezaniklo.

Co si myslíš o současné západní hudbě? Co by nám mohly dát tyto dálnévýchodní nástroje?

MN: Především si myslím, že my Zapaďané máme, co se týče hudby, docela jiné »uši«, než lidé žijící na Dálném východě. Za ta léta jsem zjistil, že tonalita jejich hudby je daleko přirozenější, koresponduje s přirozenými proporcemi, vibracemi a rytmy lidského těla. Takové typické piano z tohoto hlediska není dobře naladěné. Právě tak rozdílný je přístup hudebníků. Na Západě se klade důraz na techniku hry a provedení skladby. Zjednodušeně se dá říci, že západní hudba postrádá duchovní aspekty. Dálnévýchodní nástroje ani jejich hudba tyto duchovní kvality nikdy neztratily. Západní hudba jakoby ztratila tuhle schopnost dotknout se duchovna v člověku.

Co symbolizuje a znamená, že západní společnost znovu objevila takové hudební nástroje, jako jsou tibetské mísy nebo peruánské píšťalky?

MN: Návrat. Naše fascinace jejich zvukem je způsobena také tím, že my jsme ztratili schopnost kolektivního, jakéhosi kmenového propojení. Rodiny už nejsou spolu — ať

je to způsobeno vzděláním, zaměstnáním, koníčky — a tato ztráta podvědomého propojení se rozšířila i do celé společnosti. Indiáni tvrdí, že kmen je tak silný, jak silný je jeho nejslabší člen. My Západané jsme ztratili kontakt jak se svou duchovností, tak s ostatními členy našich původních rodin, klanů a kmenů. Tibetští mýsy i peruánské píšťaly právě tyto aspekty života člověka znovu vyzvedávají. Jejich zvuk nás nasměrovává tam, odkud jsme přišli. K tradicím. Jejich původ je šamanský a pomáhají člověku propojit svět pozemský se světem nebeským, pomáhají mu dostat se jinam. Západní nástroje udržují člověka jaksi vně. Dnes hrají většinou jen profesionálové, my ostatní jsme jen posluchači. Svou tradici jen posloucháme, necítíme ji.

Pro nás je hudba něčím navíc, něčím, co není nezbytně nutnou součástí našich životů. Je to - nebo bylo to - v Nepálu a Tibetu jiné?

MN: Pro nás je hudba především zábava a z tohoto úhlu pohledu hudbu také vnímáme. A hodnotíme. Jsme vnějšími pozorovateli a hodnotiteli. Na východě je to jiné. Posluchači sedí okolo hudebníka a jsou součástí toho, co se děje. Jsou spojem a propojení hudbou. My jen sedíme a myslíme si — tak ukaž, oo umíš, pobav mě. Tady je vakuum. S veškerou technologií, kterou máme, považujeme hudbu za něco pozemského. Na Východě považují hudbu za věc nebes a vesmíru a člověk se učí třicet let hrát, než vůbec poprvé vystoupí. Vzpomínám na jedno sólo na indická tabla — trvalo čtyři dny! Zapadán vystupuje sólově po letech cvičení; kdyby se dal do sólování, po pár hodinách by nevěděl, co dál hrát.

Tyhle nástroje souvisejí s původním náboženstvím obyvatel Tibetu, tradicí bon. Slovo »bon« původně označovalo různé náboženské a magicko-rituální tradice. Etymologicky to slovo pochází ze spojem »bon pa« — recitovat magické formule, protože podle Tibeťanů získává každý adept a každý šaman svou kouzelnou sílu recitací manter. Jinak řečeno, vibracemi manter se šamani dostávali do kontaktu a pracovali s jemnými energiemi, které podle nich řídí veškerou naši existenci. Říká se, že šest překladatelů pomohlo přeložit jazyk energií do jazyka lidí a že přišli na území dnešního Tibetu z oblasti království Okno Lundringa, které leželo západněji, směrem k Íránu. Podle jiné verze slovo »bon« znamená zpívat. Bonpové, lámové, kteří praktikovali bon, založili kláštery Menri a Yundrung Ling ve středním Tibetu a postupně pak na dalších téměř třech stech místech. Dnes existují kláštery jen v Nepálu a v Indii; v Nepálu se uvažuje o založení mezinárodního institutu.

Následovníci původních bonpů jsou dnes někdy nazýváni černé čepice, na rozdíl od žlutých a červených. Také se dnes studuje názor, že tibetský hluboký a alikvótními

tóny oplývající zpěv mnichů vznikl v tradici bon a že sekty Gyume a Gyuto tuto techniku převzaly. Padmasambhava, který založil buddhistickou tradici v Tibetu, napsal: »Zpívejte ve stylu velkých svatých bon, jasným hlasem, který je umístěn nad hlubokým, jako když štěká černý pes...«. Dnes je jasné, že původ tibetských mís je také v tradici Bon střední Asie a snad pochází z daleko starších šamanských technik. Thupten Lob-sang Leche napsal: »Mýsy jsou součástí Šambhaly a probudí sémě Dharmy. Urgyen rinpoče ukrýl tajemství výroby mís do země. Budeš-li naslouchat písní mís, nikdy nepřejdeš do Naraku, pekla...« Slovo »šambhala« v sanskrtu označuje mystické království Okno Lundringa, domov tradice Bon.

Jak se ke vlivu tibetských mís a podobných nástrojů na člověka staví západní psychologie?

MN: Je tu jeden aspekt, díky kterému může tuhle hudbu snadno akceptovat i západní psychologie. Tak, jak se zrychlují naše životy, tahle hudba nás může pomoci, alespoň někdy, zpomalit. A jakmile zpomalíme, opět začneme navazovat kontakt — s věcmi, rytmy, lidmi, dobou. Začneme objevovat, co jsme ztratili, a říkat — vida, to jsem netušil, to jsem nevěděl... Zjistíme, že tu najednou existuje daleko více možností, než jsme si původně mysleli.

Západní psychologie začíná objevovat, že právě ve zvuku zvonů, mís a píšťal je celkem snadno použitelný přístup k intuitivnější části nás samých.

Dnes ale mladí v Indii poslouchají spíše rock a pop, že?

MN: To ano. Zatímco my tady posloucháme indickou hudbu a hrajeme na mýsy, oni poslouchají rock a pop. Ale myslím, že oni se nenechají zkazit tak rychle. Tam se pořád vyskytuje například velká úcta ke starším, k tradicím; my jsme ji ztratili a ztrácíme tradice samotné. Jsme čím dál tím více chaotičtí.

Věci se ale mění: hráč na tabla, který žije půl roku v New Yorku, nemůže nebýt ovlivněn západní civilizací, její rychlostí a hudbou.

MN: Když jsme viděli, jakou oddanost a práci věnují svému nástroji a své hudbě, začali jsme východní hudebníky brát se stále větším respektem. Oni poznávají naši hudbu a v obou případech jsme fascinováni přínosem těch druhých. A i my na Západě začínáme hudbu nejen studovat, ale také brát duchovně. Být jí oddáni.

To vypadá jako postupné sblížení a lepší propojování levé a pravé mozkové hemisféry člověka, ovšem v globálním měřítku.

MN: Ano. To je hezká metafora. V jistém smyslu nám tu takový internet nahrazuje jejich kmenové propojení. Kdysi měl každý kmen svůj buben a své způsoby komunika-

ce. Internet dnes opět vytváří jakési globální sousedství a umožňuje lidem, aby to, co potřebují, dostali přímo až do domu. Na monitor svého počítače. Dnes je možno pomocí vyhledávačů objevit i to, o čem člověk nikdy neslyšel. Udělá chybu a objeví něco, o čem ani nevěděl, že hledá! Přetukne písmenko a octne se na rumunské stránce a přeskočí na japonskou. A to je moc dobře. Znovu začínáme objevovat, že my jsme obyvatelé jedné vesnice, že jsme příslušníci jednoho kmene, že si opět začínáme »dopisovat«, že se sebou opět začínáme mluvit.

My, Západáci, jsme ale výzkumníci a hráčkové, a i když se učíme hře na cizí hudební nástroje, objevujeme techniky, které by tamní hráči neobjevili - prostě by je nenapadly. V jistém smyslu je právě tohle výhoda. Jak jsi přišel k šengu a získával informace?

MN: V mém případě to začalo setkáním s jednou šamankou, která měla o tomto nástroji několik vizí. Šeng je záhadný nástroj. Nikdo prý neví, odkud pochází a jak je starý. A tak jsme tuto šamanku požádali, aby ve svých vizích (ve stavu tranzu) zkusila něco vypátrat. Je známo, že v západní literatuře existuje jedna jediná zmínka popisující šeng a vliv zvuku šengu na člověka. Všechno ostatní je záhada.

Při pátrání po informacích o šengu jsem neváhal vyzkoušet cokoli. A když jsem pak měl možnost, požádal jsem tuhle šamanku o spolupráci. Ona mi řekla, jak cítila, že šeng se objevil načasované, v tu správnou dobu. Že bylo plánováno, aby se šeng objevil v tu dobu, kdy bude moci být efektivně, nově a jinak použit. Ve svých vizích viděla, že právě v závislosti na povaze doby a způsobu použití začnou vznikat skupinky lidí, kteří budou hrát na šengy. Navrhla také, abychom začali vytvářet jakési formace, které by mohly lépe směřovat úmysly, spojené se hrou na šeng. Smyslem, posláním šengu není být jen tak obyčejným hudebním nástrojem, ale spíše doručovat, předávat úmysly. Způsob hry na šeng se prý také postupně mění. Ve svých vizích viděla, že neefektivnější to bude ve skupinkách, do nejvíce lidí, a také tehdy, když se lidé seskupí do jakýchsi geometrických formací, které pomohou zesílit schopnost soustředit se na onen předávaný úmysl. Jakmile pak lidé tyhle skupinky vytvoří, dostane se jim velmi silného pocitového potvrzení, že jsou na správné cestě.

My jsme to už párkrát zkoušeli a zjistili jsme, že hodně záleží na tom, jak a kde lidé v té formaci stojí, když hrají. Přišli jsme na to, že se tím nad skupinkou vytváří jakýsi ochranný deštník a že se tak velmi zesílí jak oblast, do které a s kterou je vysílán onen úmysl, tak samotný proces předávání. Lidé mají navíc velmi silný pocit posilování skupinových propojení. Každý z nich s jistotou ví, jak je nenahraditelný a důležitý.

Bylo ve zvuku šengu i pro tebe, zkušeného sběratele a hráče na tibetské mísy, něco nového, překvapivého?

MN: Ano, bylo. Jako bychom objevili zvukový pramen, proud, který tryskal a zároveň se vracel, a čím více jsme ho použili, tím více ho bylo. Pak tam byl velmi silný pocit, že jsme na správné stopě. Pocit, že člověk nemusí dojít až na konec stezky, protože už teď ví, že jde správným směrem. Že teď stačí jen pokračovat a ten velký objev se za nějakou zatáčku ve správném čase zjeví.

Šamanka mi také potvrdila, že zvuk šengu bude v budoucnu hrát velmi významnou společenskou roli. A my víme, že i vědci a futurologové se shodují v tom, že se v nejbližší budoucnosti objeví stále více nových technologií a možností, jak působit na člověka pomocí zvuku. Ať už to bude v oblasti vědy a komunikací, nebo medicíny či psychologie. Ukázalo se, že kdokoliv slyšel šeng, prohlásil, že to je zvuk, jaký nikdy předtím neslyšel. Dnes víme, že zvuk tibetských zvonů a mís studují i státní instituce mnoha zemí na světě, že se o ně zajímají vědci pracující na problému gravitace atd. Myslím, že se to už nedá zastavit a že už začalo něco velmi převratného. Mimochodem, teď připravuji šamanské kurzy na internetu. Lidé si budou moci stáhnout články a lekce o různých typech šamanismu.

Loni jsme s přítelem Mexičanem, šamanským bubeníkem, navštívili hory nad městem Santa Fe. Chtěl nám ukázat místa, kde prý kdysi šamani hrávali Zemi. Dlouho jsme je nemohli najít, a tak jsme se dostali do tranzu a brzy se nám to podařilo — bylo téměř poseto krystaly... Two Horses Running pak začala hrát na šeng a k našemu údivu se z okolí slétli ptáci, přilezly ještěrky, přiskákali syslové a příběhly myši a všichni bez hnutí poslouchali. Když to skončilo, jen jsme se na sebe nevěřícně člávali a ptali se jeden druhého — co to bylo? Příroda i zvířata — všechno to svým způsobem odpovídalo na zvuk šengu. Nejprve jsme ptáky a zvířata slyšeli z dálky odpovídat, a pak se všichni přiblížili.

Ale podobné zážitky máme například i při hraní na didžeridu.

My začínáme v Čechách něco podobného při zpěvu alikvótních tónů. Two Horses, slovo spirituální by se i v angličtině dalo napsat SPIRITUAL, tedy SPIRITUÁLNÍ. Jako by samo o sobě naznačovalo, že ke své duši se člověk nejrychleji dostane pomocí rituálu. Právě tak ale spirit znamená dech, dýchat, životní energii. Žiješ, dokud dýcháš. Pověz, co pro tebe znamená slovo duchovní? Jak souvisí s duchovností hudba?

Two Horses Running: Pro mne je hudba spojena s duchovností odjakživa. Už

jako dítě jsem neustále tancovala. A věděla jsem to, co vím i dnes — že by byl život nás všech daleko příjemnější a pestřejší, kdybychom ho brali jako tanec. Já jsem napůl příslušnicí indiánského kmeny Cherokee a napůl od Středozemního moře, a tak jsem byla od dětství vystavena mnoha možnostem, jak chápat život více duchovněji, než je obvyklé. Indiáni mne naučili, že každý den je něčím, co je třeba brát posvátně a čeho je třeba si vážit. A že neexistuje žádný rozdíl mezi tím, čemu říkáme duch, a tím, čemu říkáme obyčejný život.

Zatímco indiáni mne učili, že kmen je tak silný, jak silný je jeho nejslabší člen, a tedy, jak důležitý je jedinec, má západní část byla vychována v duchu učení, že církev a společnost jsou tím, co je důležité, a že jedinec je jen jejich součástí a služebníkem. Naštěstí jsem tento styl myšlení nedokázala převzít. Žila jsem sice uprostřed západní společnosti, ale když mi bylo devět let, potkala jsem svého prvního »východního« mnicha. A když mne mnich začal učit svému vidění světa, cítila jsem se okamžitě jako ryba ve vodě. Bylo to přesně to, po čem jsem toužila. Co jsem potřebovala. A čím víc jsem toho vyslechla, tím více jsem si byla jista, že to je právě ta moje přirozená cesta bytím, která může být velmi snadno zkombinována s mým tradičním — rozuměj indiánským — viděním světa.

A právě zkušenost s tibetským buddhismem a vzpomínky na původní indiánskou duchovnost mne naučily, že rytmus života je něco, co je neoddelitelnou součástí mne samotné. Něco, co ze mne nikdy nikdo nemůže vytrhnout.

Věděla jsi už tehdy, když ti bylo devět, deset, že jednou budeš tak aktivně pracovat s hudbou?

THR: Mám takový dojem, že jsem se narodila a už jsem zpívala.

To je nádherné! Možná je zádrhel západní společnosti v tom, že my, když se narodíme, tak první zvuk, který vydáme, je nespokojený křik. A ty říkáš, že ses narodila a hned jsi zpívala... Možná, že to je recept na všechny problémy budoucnosti - rodíme děti tak, aby si zpívaly! Mimochodem, dnes již tušíme, že náš praprapředek se dorozumíval a komentoval svět kolem sebe zpěvem - naše uši mají dodnes dvakrát více vláken, které snímají spíše vyšší, zpěvové frekvence...

THR: Ano. Já jsem přesvědčena, že děti by si skutečně měly pořádku od prvního okamžiku zpívat. A měly by cítit, že zpěv a tanec jsou životem víc než cokoliv jiného. Připadá mi to, jako by se Západ odchýlil od toho, co je — tedy spíše, co by mělo být — zřejmě a normální.

Někde jsem nedávno četl, že průměrné zdravé dítě se směje každých 40 vteřin! Dnes je nástrojem tvého života šeng, ale na co jsi hrála předtím?

THR: Už jako malá jsem uměla udělat buben. Ale ještě předtím jsem byla schopna naslouchat zvukům přírody a zvukům ptáků. Celé hodiny jsem seděla ve větvích stromů a napodobovala jsem zpěv ptáků. Nakonec jsem uměla napodobit spoustu ptáků i zvířat tak věrně, že přilétali nebo přihopkali, zvědaví, co se to děje. To byli mí první přátelé. Takto vzato, mými prvními skutečnými učiteli byly stromy. Naučila jsem se oceňovat, jak pevně jsou spjaty se zemí, jak dokonalejší jsou ale tanečnický.

To vše pak vytvářelo způsob, jakým jsem byla vychovávána a vzdělávána. Samozřejmě jsem musela chodit do základní školy, ale jak jsem mohla, utíkala jsem do přírody. Měla jsem ráda matematiku a umění. Hudbou se tam naneštěstí moc nezabývali. Neměla jsem tam tedy hodně kamarádů a kamarádek, protože americké školy jsou zaměřeny výhradně na sport. Když jsme se přestěhovali z Oklahomy do státu Connecticut, neměla jsem pak už vůbec příležitost stýkat se s indiány. Musela jsem si vystačit sama, a tak jsem třeba často vyluzovala zvuky tím, že jsem Źukala kamenem o druhý kámen. Tehdy jsem netušila, že intuitivně dělám to, co dělávali šamani před desítkami tisíc let. Takto totiž vyvolávali ducha kamenů. Zjistila jsem, že mohu srdcem tepat do rytmů zvuku kamenů. Nepřipadalo mi to tenkrát nijak výjimečné. A naštěstí mi to procházelo, protože jsem byla malá holka.

Dalším štěstím bylo, že blízko nás stál buddhistický klášter. Jednou jsem zatlačila do brány, ta se otevřela a stál tam mnich a usmál se na mne. Vešla jsem. A mniši mi poskytli to, co jediné jsem postrádala — rodinu. V tom klášteře jsem pak téměř denně byla čtyři roky. Utíkala jsem tam z domova i uprostřed noci — oknem. Tehdy jsem netušila, že je to jakási forma vzdělání a že mne mniši něčemu učí. Až před lety, když jsem tibetský buddhismus seriózně studovala, jsem najednou zjistila, že toho spoustu znám a vím. Že mne mniši tenkrát verbálně nebo jinak naučili spoustě věcí.

Tehdy jsem také slyšela poprvé šamanský vícehlasý zpěv a připadalo mi normální, jak mniši pracují s hlasem. Bohatost a jakási samozřejmost, se kterou mniši zpívali, mne pak později přinutila uvědomit si, jak šťastné dětství jsem měla a jak jsem již tehdy dospěla ke zjištění, kte-

rá jsou pro mnoho jiných lidí celoživotně nedostupná. Ať byl zpěv mnichů tichý, nebo hlasitý, nikdy neobtěžoval. Jako by vznikal někde mimo.

Je i pro nás Evropany či Američany možné naučit se zpívat tak hlubokými hlasy, jakými to dokáží tibetští mniši?

THR: Do jisté míry ano. Chce to ale disciplínu a léta tréninku. A to je pro Západy problém. My chceme všechno hned. Na Východě je to Cesta, která je vším. V atmosféře všeobecné víry v reinkarnaci není člověk štván a nespěchá.

Možná by mohly pomoci technologie. Se studenty jsme pracovali na projektu bytu, který by každého, kdo vstoupí, zharmonizoval. Ve dveřích a v klíče byla testovací čidla, která by člověku změřila všechny údaje, včetně mozkových vln, a pak by počítač pustil takovou hudbu a takové vibrace, které by člověka co nejefektivněji a nejrychleji zharmonizovaly.

THR: Už aby to bylo. To by se mi líbilo. Ten, kdo něco takového vyrobí, vydělá majlant. Myslím, že se to tímto směrem už vyvíjí. Narůstá přece počet lidí, kteří se vyznají v technologiích, ale zároveň studují východní filosofie a způsoby života. Mnozí sice zatím nevědí, po čem jejich duše touží, ale nepřestávají hledat. Pokud by se našla technologie a metoda, která by umožnila zjistit, co člověku schází, aby se dokázal vyladit na zdroje harmonie uvnitř i kolem sebe, pak by to možná bylo právě to, co by nám umožnilo dosáhnout poněkud globálnější a tak potřebné změny vědomí.

Ale nehledě na technologie, pokaždé, když vezmu na semináři nebo na koncertu do rukou tibetskou mísu nebo zvon a zahraji, cítím, jak většina z nich spadne brada a jsou do hloubi duše zasaženi něčím, co nečekali, ale po čem vždy toužili. Mohou se přímo dotknout pocitu bezpečí, klidu a míru. Chci tím říct, že my už máme metody a prostředky, jak zharmonizovat člověka, jeho tělo a především jeho mysl.

Na seminářích často jen pozvzbuzujeme lidi, aby si dovolili být zasaženi, pohnuti, aby si dovolili se otevřít. Aby si dovolili zastavit se, otevřít a podívat do svého nitra.

Kdy a jak jsi se poprvé potkala s šengem?

THR: Před několika lety jsem vkročila do obchodu s tibetskými suvenýry a nástroji a uviděla jsem tam šeng. Nevěděla jsem, že se to tak jmenuje, ale přitahovalo mne to, a když jsem se majitele, se kterým jsem se už několikrát viděla na různých seminářích, zeptala, co to je a jak se na to hraje,

řekl, že neví. Dívala jsem se na šeng a připadalo mi, že na mne ty činy volají — Hej, koukni se na nás. Původně jsem si chtěla koupit malé činylky a na šeng jsem neměla dost peněz, ale moc mne přitahoval. Za nějakou dobu jsem byla na Mitchově semináři a on najednou vytáhl šeng a zahrál. Zvuk mi explodoval v uších a spustil vodopád vzpomínek a pocitů. Okamžitě jsem věděla, že vím, co to je, že si jen musím vzpomenout, co se mnou ten nástroj udělal a co já udělám s ním.

Mitchi, jak bys porovnal účinek peruánských píšťal a šengu? Jak se liší? Co mají společného?

MN: Oba nástroje pocházejí z naprosto odlišných kulturních tradic, přesto byl ale původní úmysl totožný. Šeng byl vytvořen a používán, aby zprostředkoval dynamickou složku zvuku, aby se člověk dostal ZA. Za cokoliv, co se tím myslí. Jihoamerická šamanská kultura, jež zhotovovala píšťalky, také chtěla překročit limity, které ji omezovaly; také se chtěla dostat ZA každodenní realitu. V jejích případech šlo o navázání kontaktu s předky. Dnešní kultury prakticky v obou případech ztratily kontakt s uměním takto zvuk využít.

Když o mnoho set let později archeologové vykopali peruánské píšťaly, mysleli si, že to jsou vázičky. Nikdo netušil, že na tom lze vyloudit zvuk. A pak se objevil člověk, který byl schopen objevit a obnovit původní smysl píšťal, právě tak, jako dnes jiní obnovují a objevují původní smysl šengu nebo tibetských mís a zvonů.

Tak jako jsme objevili i didžeridu?

MN: Didžeridu tu ale neustále byla. Neustále se na ni hrálo. Samozřejmě, Západ didžeridu neznal. Jenže když dnes položíš píšťalku na stůl někomu v Ekvádoru nebo v Peru, nikdo nebude vědět, co to je. Právě tak, když ukážeš současným Tibeťanům šeng, nepoznají, co to je. Když ukážeš kterémukoliv Australanovi didžeridu, všichni vědí, co to je. Didžeridu, jak potvrzují skalní malby, je známa 40 000 let, takže je možné, že je to nástroj dokonce ještě starší než buben. Didžeridu také pomáhala tehdejší i dnešní hráčům dostat se ZA. Nikdy ale nezmizela z povědomí obyvatel Austrálie, zatímco šeng a peruánské píšťaly ano. Dnes například nikdo v Peru neumí peruánské píšťaly vyrobit, protože od dob vpádu Španělů se nevyráběly, vyrábí je jeden jediný člověk na světě, Američan, žijící v Novém Mexiku.

Dnes to ale vypadá, že je to právě a jen zvuk, který může sjednotit lidi na planetě...

MN: Ano. A v jistém smyslu se to už děje v případě didžeridu. Za posledních deset let se didžeridu tak rozšířila, že dnes ji lidé dokáží vyrobit a hrát na ni prakticky po celém světě. Znáám člověka, který

před lety jel s didžeridu do Mongolska, aby tam na ni lidi naučil hrát.

Co bys chtěl vzkázat čtenářům BARÁKY?

MN: Myslím, že jsme na samém začátku. A i uprostřed různých krizí zmítajících současným světem, je čas a prostor hledat a nalézat nové, ale i tradiční metody, jak být spolu. Máme přitom co dohánět — zatím jsme neobjevili ani všechny možnosti didžeridu, takže šeng a peruánské píšťalky a bůhví jaké nástroje ještě čekají na naše další objevy. A právě západní přístup k využití těchto nástrojů může být začátkem zcela nových výzkumů a objevů. Například hra na peruánské píšťaly umožňuje lidem setkat se tak, jak se nikdy předtím nesetkali.

Přitom hra na píšťalu cosi přináší hráči, ale už vůbec ne posluchači. Takže je v tom pojistka, že za pár let nebudeme zaplaveni druhořadými nahrávkami.

MN: Je to tak. Píšťalky se nedají nahrát. Musíš prostě hrát. Musíš se osobně angažovat, abys to zažil. Je v tom pojistka, že to lidi zase nezneužijí.

Zatímco peruánské píšťalky známe už pár let, šeng je zatím ten poslední nástroj, který jsme objevili. Jako by ty nástroje byly jakýmsi tajným pokladem, zakopaným na dlouhou dobu a objeveným v ten pravý čas — v době, kdy jsou na ně lidé připraveni.

I Češi. I členové parlamentů kdekoliv na světě.

MN (*směje se*): Až si členové parlamentů sednou a hodinku si spolu zahrají na píšťalky nebo na šeng, změní to celou jejich životní perspektivu.

THR: Hra na šeng nebo peruánskou píšťalu změní především toho, kdo na ten nástroj hraje. A to je něco, co my na Západě neumíme. My chceme působit na ty druhé, ale sami děláme, jako že se nás to netýká. My chceme vylepšit ty druhé, ale na sebe už zapomínáme.

Když se člověk účastní zvukové terapie šengem, jako by byl pod deštníkem silné zvukové energie a nic kromě zvuku neexistovalo. Nedávno se mi podařilo pomoci šengu zbavit jednu ženu neplodnosti. Neměla bych se divit, protože šeng je dnes určen ženám. Je to nástroj pro ženy. Ženy se musí snažit nezneužít sílu tohoto nástroje a používat ho se soucitem. Ženy dávají život.

V tomto smyslu je objev nástrojů jako šeng nebo didžeridu nebo peruánská píšťala dalším důvodem k optimismu: věci se začínají měnit a metody a nástroje ke spuštění změn se začínají objevovat...

THR: Nemáme jinou možnost, než vstát, vydat se na cestu a změnit se. A jakmile člověk začne, věci se začnou dít.

Pal se Vlastimil Marek

V 60. letech nastala zásadní změna: nová mladá kultura hippies, pocházející z Kalifornie, začala hledat duchovní růst, mír na zemi a nové formy společenského života. Mladí lidé začali cestovat na Východ ne s plnými peněženkami a za obchodem, ale autostopem — hledat nové duchovní hodnoty. Východ a Západ se setkali v ášramech v Indii a v horách Nepálu. Tentokrát ale byli lidé z Východu učiteli a lidé ze Západu skromnými zvědavými studenty. Ti pak zjistili, že tak objevili nejen jiné způsoby myšlení a novou duchovnost, ale také i nové zvuky. Je možné, že způsoby, jakými lidé z Východu pracují se zvukem a hudbou, znali i lidé na Západě, ale jejich znalosti byly zapomenuty snad už v době druidů v Evropě nebo indiánů v Americe, a v moderní době byly pak zcela převrstveny moderním racionálním způsobem myšlení. Jedním ze zvukových objevů, který tito duchovní turisté v himalájské oblasti objevili a který se později rozšířil do Evropy a do USA, byly zpívající misky. Kruhovité kovové nádoby různé velikosti, některé lesklé a hladké, jiné matné, některé zlaté, jiné téměř zčernalé. Všechny však, když se do nich udeřilo paličkou, vydávaly neuvěřitelně bohatý zpěvný zvuk. Mnozí přitom zažili něco podobného, co Holanďan Binkey Kok:

„Cestuji pravidelně po Dálném Východě již téměř dvacet let. Asi před dvanácti lety jsem u Tibeťana, od kterého jsem občas nakupoval nějakou bižuterii, uviděl bronzovou mísu. Zeptal jsem se, co to je. Řekl, že zpívající mísa, a to bylo poprvé, eo jsem mísu slyšel. Jen tak ťukl na okraj mísy nehtem a já uslyšel tak známý, a přesto tak neznámý zvuk. Byl jsem tím fascinován a hned jsem mísu chtěl. Tibeťan mi ji nechtěl prodat, ale o dva dny později pro mne měl jinou. Odmítl říct, odkud pochází. Jakmile se totiž začnete Tibeťanů vypyat, řeknou vám, že misky jsou jen na jídlo.“

Fakt, že takto prodal mísu Tibeťan, je velmi vzácný. Lidé, kteří misky do Evropy a do USA přivážejí, obvykle neznají nikoho, kdo koupil mísu přímo v Tibetu. Ne že by se tam misky nevyskytovaly. Jejich výskyt na Západě je vlastně důsledkem čínské invaze do Tibetu v roce 1951. Přestože to tak z počátku nevypadalo, později byly kláštery z 90 % zničeny a lámové rozeznání nebo dokonce pobiti a donucení k emigraci. Mnichové s sebou samozřejmě nemohli vzít všechny své osobní věci a navíc později, v době nouze, byli nuceni prodávat svůj majetek, který si na útěku stačili vzít. Tak se rituální tibetské věci objevily na tržištích Nepálu a severní Indie.

Joska Soos, původně Maďar, který žije v Belgii a Holandsku, se počátkem 80. let zúčastnil jednoho semináře v Anglii. Tam potkal tibetské lamy, kteří si ho poslechli, studovali jeho horoskop a pak mu poradili, aby se začal v rámci svého duchovního vývoje více zabývat zvukem.

»Vzali mne do malé místnosti, kde bylo několik mís. Poslouchal jsem jejich zvuk. Pak mi několik mís dali. Nemusel jsem už dál na se-

TIBETSKÉ

Jak se misky dostaly do Evropy a do Čech? Odkud se vzaly? Proč právě teď? Proč má jejich zvuk tak hlubinný efekt? Jak na ně hrát? Jak je vybírat?

Eva Rudy Jansenová o tom napsala útlou knížečku, kterou jsem doplnil vlastními zkušenostmi a informacemi získanými od svých přátel Jorna Raecka a Mitche Nura.

mináři zůstat, měl jsem se prý více zabývat jen zvukem. Snažil jsem se o to. Pomalu se mi pak otevřel celý vesmír. Misky v Tibetu používají jen mistři zvuku a pouze při tajných rituálech. Naučili mne zpívat rituální písně a správně na nástroje hrát. Misky se používají jen v soukromí a dokonce ani ne pro jiné mnichy. Je zakázáno o mísách a rituálech s nimi i hovořit. Tvrdí, že kdo pozná tajemství zvuku, pozná tajemství vesmíru. Pomocí zvuku se prý dá kontaktovat s duchy planet, podzemí, královstvím Aghartou a Šambalou, zemským centrem nesmrtelných. Když se ale zeptáte lamy, který má v rukou mísu, jestli je pravda, že se misky užívají jako nástroj duchovní, usměje se a řekne: Možná...«

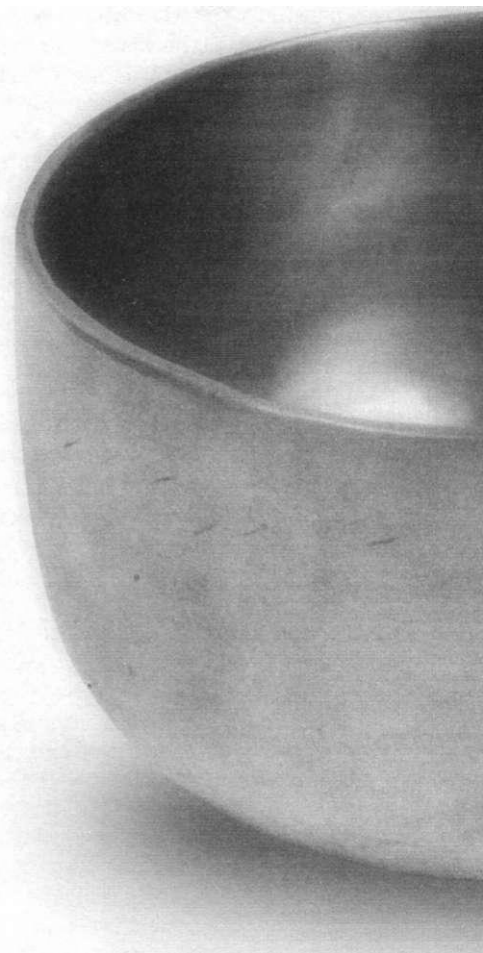
Podobně jako jiní, i Němec Jorn Raeck se vydal autostopem a jen s kytarou na rameni do Indie. I on pak objevil kouzlo duchovnosti a exotiky dálnévýchodní hudby a již téměř třicet let obchoduje s indickými, indonéskými, tibetskými i australskými hudebními nástroji. I on má ve svém domě-výstavní síni-obchodu jednu místnost nabitou stovkami tibetských mís.

MISTŘI ZVUKU

Tajemství je tajemství. Jestliže není Joskova zkušenost ojedinělá a existují-li mistři zvuku, zcela jistě se jim daří držet své tajemství mimo dosah nás, Evropanů. Existují však i jiná svědectví. Například v knize TANTEA, JÓGA A MEDITACE, TIBETSKÁ CESTA K OSVÍCENÍ, popisuje Erik von Bruijn symbolickou skladbu tibetského chrámového orchestru:

»Zvuk vyluzovaný hudebními nástroji vytváří protipól k niterným zvukům, které člověk slyší, je-li v absolutním tichu. Dokáže-li ztlumit zvuky vřikolního světa, uslyší šumění krve, tep vlastního srdce. Zkušením mniši a jógím dokonce slyší i vibrace jednotlivých orgánů a tkáňových procesů svých těl. Tibetská hudební teorie pak velmi podrobně popisuje zpěvné, tlučivé, vřestivé, pichlavé a ohlušující zvuky. Těmto zvukům pak zvuky nástrojů orchestru vytvářejí protipól. Hukot napodobují zvuky mušlí, tlukot zvuky bubnů, dunění zvuky velkých bubnů, jekot zvuky činelů, zvonění zvonů a mručení zvuky šalmajů.«

V roce 1983 spolupracovala skupina herců a hudebníků na divadelním projektu, při němž

zesilovali a reprodukovali zvuky srdce a oběhu krve v rámci projektu, který nazvali »Slyšitelná cesta tělenw. Erik, který pak toto představení viděl, poznamenal: »To, co jsem slyšel, byly zvuky tibetského chrámového orchestru.«

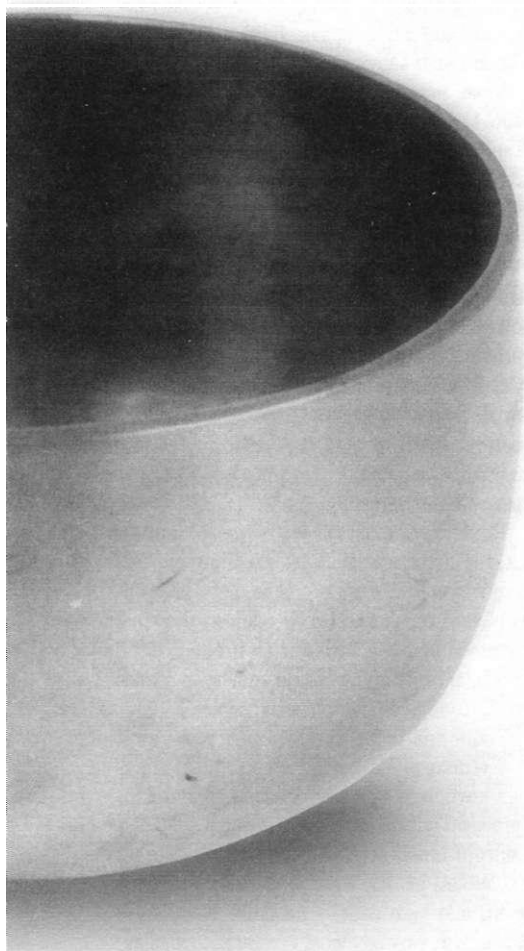
Rozdíl mezi tím, jak vnímáme zvuk a hudbu my, na Západě, a způsobem, jak přistupují k hudbě a zvuku např. Tibeťané, popisuje i cestovatelka Alexandra David-Neelová v knize TIBET, BANDITÉ, KNĚŽÍ A DÉMONI. Když vstoupila do kláštera v Tesmonu, mniši náhle přerušili svůj rituál. Jeden vesničan, který cestovatelku doprovázel, hlasitě naznačoval, že s rituálem není spokojen. Lámové ho chtěli vést.

»Pak, jak onen muž přistoupil blíž, bonpo, mnich, popadl šeng, činely, které ležely poblíž, a udeřil jimi o sebe. Místnost naplnil v jakoby přelivových vlnách silný, velmi podivný zvuk, který pronikal ušima. Neposlušný vesničan

ČÉ MÍSY

KAŽDÝ ZVUK JE HUDBOU.
KAŽDÁ HUDBA JE MANTROU.
MANTRA JE ZÁKLADEM VŠEHO ZVUKU.

vykřikl a utíkal ven s rukama nad hlavou, jako by se chránil před něčím, co ho ohrožuje. Vypadni, křičeli lámové a vesničani s přáteli opustil klášter. Bum bum, začal znovu znít buben a rituál mručících mnichů pokračoval. Co se to stalo, ptala jsem se sebe sama. Nikdy předtím jsem takový zvuk neslyšela.

Vyšla jsem ven a zeptala se svých průvodců. Vesničani, který vše způsobil, hlasitě popisoval: „Byl to had, ohnivý had, co vyšlehl z toho šengu.“ Divila jsem se tomu, protože já jsem nic neviděla. Jenže i další vesničani popisovali, že sice neviděli hada, ale viděli záblesky světla, které vystřelily z šengu. Všichni byli svědky zázraku, jen já, cizinka, jsem byla slepá.*

Spisovatelka se pak lámovi omluvila a její omluva byla přátelsky přijata.

»Když byly všechny náležitosti formální omluvy splněny, bonpo zůstal chvíli tiše. Měla

jsem asi odejít, ale ten zvuk mi nedal, a tak jsem se podívala na šeng, který to všechno způsobil. Lama jako by četl mé myšlenky se s úsměvem zeptal: „Chtěla byste ten zvuk slyšet ještě jednou?“

„Ano, byla bych velmi ráda, nebude-li vám to vadit. Ten nástroj vydává velmi zvláštní zvuk.“ „Můžete zahrát sama,“ odpověděl a podal mi šeng. „Ale já na to neumím hrát,“ odpověděla jsem. Zvuk, který se mi podařilo vyloudit, měl do onoho původního zvuku velmi daleko. „Nemám vaši praxi,“ řekla jsem a podávala nástroj zpátky lámovi, „žádní ohniví hadi.“ Mnich se na mne tázavě podíval. Předstíral, že mi nerozumí, nebo mi skutečně nerozuměl? „Ano, ten vesničani křičel, že viděl z šengu vyletět ohnivého hada. A ostatní viděli záblesky jisker.“ Lama trochu slavnostně prohlásil: „To byla síla zoung, kterou jsem demonstroval.“ A tišeji dodal: „Zvuk, který formuje tvary a bytí... Zvuk, který nás produkuje.“ Vypadalo to, jako když cituje z nějakého textu. Poznamenala jsem, že jsem podobně o zvuku slyšela hovořit v Indii. Doufala jsem, že ho tím povzbudím, aby mi pověděl víc, a pokračovala jsem: „Někteří lidé věří, že i síla myšlenky se může transformovat do zvuku.“ Lama odpověděl: „Někteří lámové si to taky myslí. Každý má svůj názor. Jsou i různé metody. Já jsem mistr zvuku. Zvukem mohu zabít to, co žije, a přivést zpět k životu to, co je mrtvé...“

„Jsou smrt a život věci rozdílné, existují jako naprosté protiklady?“ zeptala jsem se.

„Jste příslušnice sekty Dzogčeng?“ zeptal se mne muž sedící naproti. „Ne, ale jeden můj učitel byl,“ řekla jsem. Mnieh mlčel. Chtěla jsem zavést rozhovor znovu na téma smrti a života, ale jeho mlčení nebylo povzbudivé. Byla to zdvořilost, nebo náznak, že čas rozhovoru je u konce a mám odejít? Lama ale na jednou popadl šeng a několikrát udeřil.

Bylo to nádherné. Místo hrozného disharmonického zvuku, který jsem vyloudila předtím, jsem uslyšela melodické zvuky stříbrných zvonků. Jak to bylo možné? Byl ten bonpo jednoduše neopakovatelný umělec, a skutečný mistr zvuku, jak prohlásil, nebo se tomuto umění vyloudit z šengu tak neuvěřitelně rozdílné zvuky může po nějakém cvičení naučit každý? Podařilo se mi ho přemluvit, aby mi vysvětlil tajemství changu?«

Naneštěstí pro Alexandru byl rozhovor přerušen a k lámovi se dostala opět až druhého dne. Rozhovor začal zdvořilými otázkami lamy, který se vyptával na Indii.

»Snažila jsem se ovládat a zodpovědět jeho otázky, ale stále jsem doufala, že budu mít příležitost se vyptávat i já. Pak začal lama hovořit o jógínech, kteří ovládají nadpřirozené síly. „Nemusíte jet do Indie, abyste takové lidi viděli,“ řekla jsem. „Věřím, že to, co jste mi večera ukázal, bylo podobné. Indové sami hovoří o Tibetu jako o zemi velkých mudrců a věří, že kouzelníci z Tibetu jsou mocnější než jejich kouzelníci.“

„To jemožné,“ řekl lama. „Nikdy jsem v Indii nebyl. Myslíte na ehang, že? Proč přikládáte takovou důležitost tak bezvýznamné věci? Zvuk má i jiná tajemství. Zvuk vydávají všechny bytosti a všechny věci, dokonce i ty, které zdánlivě nemají duši. Každá bytost a každá věc má svůj zvuk, a ten se mění v závislosti na momentálním stavu bytosti nebo věci zvuk produkující. Jak to funguje? Vše se přece skládá z atomů, které tančí a produkují tak zvuk. Říká se, že na počátku stvořil vítr svými víry gyatam, hmotu, a ony větrné víry zněly. Hmota a formy tedy byly stvořeny kombinací zvuku. První gyatamy zpívaly a první takto vzniklé formy daly vzniknout i dalším, složitějším tvarům. To platilo nejen pro minulost, platí to i dnes. Každý atom bez přestávky zpívá svou píseň, a vytváří tak možnost vzniku nějakých forem. Existuje-li tvůrčí zvuk, existuje i zvuk destrukční. Každý, kdo takto zvuk ovládá, může tvořit i ničit. Existuje i možnost, že ten, kdo umí vytvořit destruktivní zvuk, který je základem všech dalších ničivých zvuků, může zničit i celý svět, a dokonce i svět bohů — zničí podstatu, ze které je vše vytvořeno.“

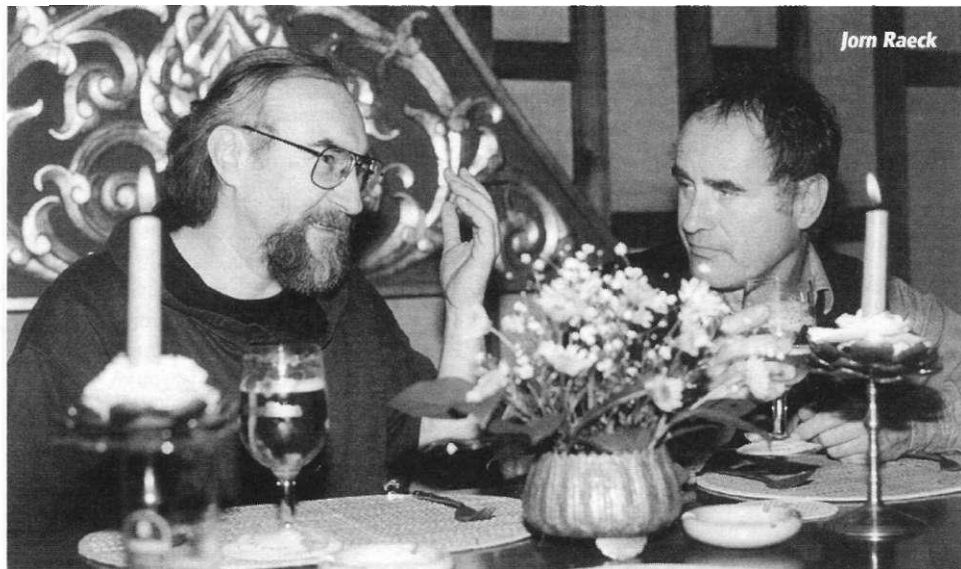
Po tomto vysvětlení se mnich rozloučil, popřál mi úspěšný další den a cestu. Jeho vysvětlení bylo zajímavé, ale neosvětlilo mi to, co jsem nazývala *záhadou šengu*.«

Alexandře David-Neelové se vysvětlení nezdálo jasné, ale tyto ideje jsou vyprávěny v různých částech světa a popis neustále se pohybujících atomů se překvapivě podobá popisu světa, jak ho známe z moderní fyziky.

HISTORIE

Koncepce zvuku jako média, které může převádět lidskou duši do různých stavů vědomí, je tak stará jako lidstvo samo. Je to jev, který můžeme vidět všude kolem sebe, po všem čas, a nejen u lidí, ale i u zvířat. Zvuky přenáší poselství vyjadřující různé stavy, od napětí až k uvolnění, od nespokojenosti k pocitu pohody. Zvířata, stejně jako lidé, dovedou zvuky uklidnit nebo pohrozit, varovat nebo seznámit se. Každá matka spolehlivě rozezná zvuky svého dítěte, vzbudí se a utíší je. To není nic nového. Co může vypadat jako objev, je zjištění, že lidé, právě tak jako zvířata, produkují zvuky i jinak než pomocí hlasivek. Začněme tělem: tep srdce, oběh krve, trávení, to vše

Jörn Raack

produkuje zvuky. I věci vně lidského těla, se kterými člověk zachází, produkují zvuky. Padají, třesou se, jsou udeřeny, je do nich foukáno, jsou třeny o sebe. Každý z takto vzniklých zvuků má jiné účinky — některé vyvolají husí kůži, jiné vyvolají příjemné pocity. Vyvolávají pocity a představy.

V mnoha kulturách uvádějí mýty o stvoření světa zvuk jako zdroj všech viditelných i neviditelných věcí. Zvuk je v nich také zachován. Všechny věci pak zpívají svou píseň. I o tom vyprávěl lama Alexandře David-Neelové.

Vědomí, že člověk je součástí tohoto celku, a hledání způsobů, jak zůstat v kontaktu s tímto celkem, bylo odkakživa různými způsoby vyjadřováno v různých kulturách pomocí zvuku. Zvuk používali šamani. Šamanismus je patrně nejstarším náboženstvím na světě. Dnes je bohužel šamanismus již zbaven svých základních principů spočívajících v tom, že každý člověk může komunikovat sám se sebou i se světem kolem sebe, ale také se světem neviditelných sil. Přesněji řečeno, šamani to snad ještě dokáží, ale my ostatní již ne. K tomu ale šaman používá zvuk. Jednak buben, jednak svůj hlas, ale také různá chřestidla a píšťaly. Joska Soos zdůrazňuje první ze šesti šamanských základních pravidel: »Zvuk je základem všeho.« Kdysi dávno se šamanských rituálů zúčastňovali všichni členové kmene, později již jen šamani. Pomocí písní, zvuků a tance se šaman spojil s předky, dostal se na vzdálená místa, komunikoval s duchy zemřelých. Uměl ale také komunikovat se svým tělem, s jeho nitrem, ale i jeho neviditelnými částmi.

I dnes, hovoříme-li o přání zintenzívnit komunikaci, používáme slova »vyladit se«. Nedojde-li k takto intenzivní komunikaci, nedojde ani ke zvukovému spojení. Aby se spojili například s bohy, někteří lidé prostě využili svého talentu a stali se šamany a kouzelníky. Později byli uctíváni a »vybíráni«, museli procházet testy, stávali se z nich kněží.

Tak jako vždy existovali lidé, kteří chtěli všechno vidět na vlastní oči, byli i takoví, kteří se snažili o obnovení spojení mezi vnitřním a vnějším světem. Mnozí pak byli upáleni jako kacíři. Dnes žijeme ve věku Vodnáře, který je charakterizován jako čas přání osvobodit se

z otroctví tyranie. Stále více lidí nalézá svou vlastní zodpovědnost. Hledají možnosti niterané komunikace se světem kolem nich a v nich samých. Už nepotřebují kněze nebo šamana. Proto je tolik způsobů a tolik duchovních směrů. Proto stoupá zájem o základní způsoby, jak dosáhnout cíle — například pomocí zvuku.

ZNĚJÍCÍ KAMENY, MÍSY JAKO FONTÁNY

V Asii se zvukové předměty používají odedávna. Například čínští císařové měli právo vlastnit ty nejkrásnější »zvučící« kameny — velké kameny, např. z jadeitu, které při úderu vyrazovaly krásné znělé zvuky. První z nich vládli už 2000 let př. Kr. Z vykopávek víme, že bronz se v Číně používal už 1600 let př. Kr. a archeologické vykopávky v Irsku dokazují, že tam se bronz používal dokonce o dva tisíce let dříve, než jsme se domnívali. Již 600 let př. Kr. uměli v Číně vyrobit velmi dokonalé bronzové výrobky a dokonale vyladěné zvony. Žádná kultura ale nedokáže dokonalý, mnohatunový zvon, který po úderu zní ve dvou rozdílných tónech, vyrobit ze dne na den; vývoj musel být dostatečně dlouhý. Studium a výroba zvučících předmětů byly již v 5. století př. Kr. tak vyvinuty, že se začaly vyrábět mísy různých tvarů a velikostí zvané mísy fontány. Když se do nich nalilo přesné množství vody a do mísy se udeřilo paličkou nebo se třela po obvodu, voda začala jakoby vřít a tryskat a mísa se rozezněla.

Mísy z tvrdého černého kovu jsou dodnes používány v Japonsku v klášterech. V Asii byly také asi v době 1100 let př. Kr. vyráběny malé kovové znějící předměty ve tvaru lebek. Když se udeřilo do přední a pak vrchní části, mísa produkovala dva přesné tóny ve zvětšené tercii. To nemůže být náhoda. Tehdejší výrobci těchto kovových znějících lebek museli vědět, jak zpívat alikvótní tóny.

ZNĚJÍCÍ MÍSY, POHÁRY, NÁDOBY NA JÍDLO...

Podle karavanních cestářů se v Asii dopravovalo zboží na prodej, ale také se tak šířila vzdělanost a náboženství. Šamani cestovali Mongolským, buddhisté křižovali Himálaj z Indie na

sever. Šamanismus a buddhismus se setkaly v Tibetu. Původním tibetským náboženstvím byla šamam[^]ticko-animistická víra bon. V 7. století se slavný král Srongtsen Gampo oženil se dvěma princeznami, jednou z Nepálu a jednou z Číny. Obě ženy byly oddané buddhistky. Obě náboženství se postupně sblížovala. Obě hlavní větve tibetského buddhismu vždy při svých rituálech využívaly zvuku.

Původ znějících mís je záhadný a nejistý. Lamaismus i bonismus velmi intenzivně používal zvuk při svých meditacích a rituálech. Jeden lama v klášteře Tsurphu před lety prohlásil, že otázky na původ mís by se měly položit nějakému bonpovi. Řekl, že mísy se v buddhismu samotném předtím nepoužívaly.

Ví se, že použití zvuku a mís je drželo jako velké tajemství. Jedno tibetské rčení říká, že »Ten, kdo pozná tajemství zvuku, pozná tajemství Vesmíru.« Člověk, který uměl pracovat se zvukem, uměl tedy léčit, byl velmi mocný a vážený. Když se dnes zeptáte kohokoli v Himálaji, jestli slyšel něco o zpívajících mísách, nebo zeptáte-li se přímo Tibeťana, jestli někdy na mísy hrál, odpovědi budou vždy negativní. Existují staré fotografie oltářů, na kterých jsou kovové nádoby ve tvaru mís, ty se prý ale používaly jen jako nádoby na jídlo a na obětiny. Jestli to jsou jen nádoby, proč tak znějí? Kdo je vyrobil? Všechny náznaky vedou zpátky k šamanům.

Především, existují stejně staré zmínky o kočujících kovářích. Vyráběli tito řemeslníci mísy jen tak, sami pro sebe, nebo si je objednávali mniši, kteří měli znalosti o zvuku a tvarech nádob produkujících určité zvuky? Výroba této slitiny vyžaduje znalosti a dovednosti, které dnes neumíme napodobit...

Podle jiné teorie vyráběli mísy sami mniši — vědomí si harmonických vlastností znějících kovů, byli asijskou obdobou alchymistů. Zpracovávali slitiny pro výrobu zvonů a znějících nástrojů uměli staří Číňané prokazatelně už v 6. století př. Kr. Proč je ale tedy používají prostí lidé jako nádoby na jídlo? Neexistuje člověk, který by kdy viděl výrobu takové mísy.

Mísy jsou podle tradice vyrobeny ze sedmi kovů, z nich každý symbolizuje kov jedné planety. Zlato symbolizuje Slunce, stříbro Měsíc, rtuť Merkur, měď Venuše, železo Mars, cín Jupiter a olovo Saturn. Každý kov produkuje určitý zvuk, včetně harmonických tónů, a dohromady pak vytvářejí výjimečně znělý a bohatý zvuk zpívajících mís. Přesné poměry jednotlivých kovů se mísu od mísy různí a zdá se, že ne všechny mísy jsou skutečně ze sedmi kovů. Říká se, že pravé tibetské mísy obsahují více stříbra a cínu a nejsou tak lesklé jako mísy z Nepálu, které září více zlatěji.

Vysvětlení různého obsahu různých kovů ale může být jednodušší: potulní kováři s sebou někdy neměli k dispozici všechny kovy, spíše používali ty, které našli v tom kterém údolí. Hory Himálaje jsou na rudy bohaté, proto se tam asi rozvinulo spíše zpracování kovů, než keramika.

Můžeme se pouze pokusit rekonstruovat výrobní postup: původní roztavená slitina byla nalita na plochý kámen a nechala se ztuhnout. Kovová deska pak byla vyklepána kladivem do tvaru mísy a broušena pískem. Nakonec byly některé mísy označeny nebo ozdobeny.

Zákazník si pravděpodobně objednal mísu s konkrétním zvukem nebo jinou kvalitou. Výrobce asi nabídl celou sadu mís s podobným ale v detailech a jemných harmonických tónech přece jen lišícím se zvukem a zákazník si vybral tu svou. To by vysvětlovalo, proč je ještě i dnes v oběhu tolik mís, přestože se již více než čtyřicet let nevyrábějí. Dnes se v Nepálu mísy používají k pití a jsou známy jako liphor, což znamená »mísy ze sedmi kovů«.

Jiná teorie tvrdí, že mísy byly posvátné předměty a každý klášter jich vlastnil značné množství. Obětí dary musely »dobře znít* (musely mít správné vibrace), a tak byly ukládány do znějících nádob.

To neznamená, že se mísy někdy jako skutečné nádoby na jídlo nepoužívaly. Je také možné, že různé kovy ve slitině mísy dodávají člověku potřebné základní minerály. Například žena, která právě porodila, prý z mísy musí jíst celý měsíc. Pokud ale mísy byly vyráběny potulnými kováři a kovotepci a jestliže byly používány tajně v kláštrech, pak existovaly dobré důvody pro utajení čehokoli, co se týkalo šamanského použití mís, a pro vyhýbavé odpovědi Tibeťanů. V Himalájské oblasti je dominantním náboženstvím buddhismus, ale v oficiálních buddhistických rituálech se mísy nepoužívají. Nikdo otevřeně nepřizná, že vlastní předměty, které jsou spojeny se šamanismem. Vždyť i v křesťanství lidé po staletí tajili určité předkřesťanské rituály. Každý ale potřebuje nějaké nádoby na jídlo a ty může ukazovat a mít vystaveny bez obav.

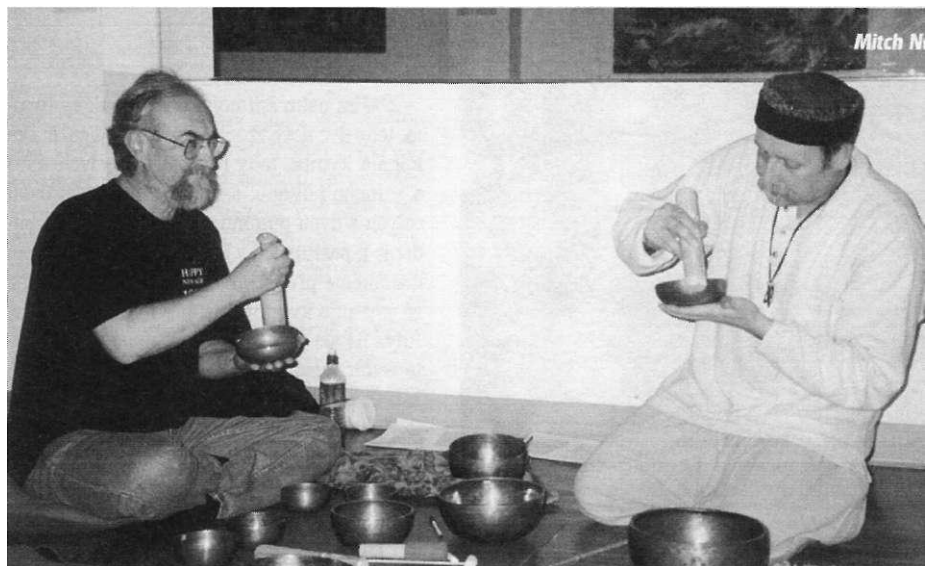
Důvodů, proč se mísy již více než čtyřicet let nevyrábějí, může být celá řada a některé již byly naznačeny. Například jídelní misky z kovu se velmi špatně umývají. Tam, kde se mísy používaly k jídlu, byly postupně nahrazeny porcelánem nebo keramikou, importovanou z Číny. Pokud byly mísy používány rituálně, po čínské invazi to samozřejmě nebylo možné. Většina klášterů byly zničena, a tak poptávka po těchto mísách najednou ze dne na den zmizela.

Nové mísy tedy nejsou třeba. Případná poptávka je kryta zásobou mís starých. Bude-li poptávka především z USA a Evropy stále narůstat, možná začne někdo mísy vyrábět, ale původní potulní kováři zmizeli, a tak již nikdo neumí vyrobit mísy tradičním způsobem.

JAK ZPÍVAJÍCÍ MÍSY FUNGUJÍ

Každý atom bez přestání zpívá svou píseň — a to je ten tón, který vytváří jemnější nebo hustší formy větší nebo menší hustoty.

Lama Govinda

Vypadá to, že zvuk mísy synchronizuje mozkové vlny a hemisféry a dodává pocit zklidnění a uvolnění. Existují teorie, které tvrdí, že neurčitě frekvence, tak bohaté na alikvótní tóny, masírují buňky a pomáhají tělu a jeho jednotlivým orgánům opět nalézt svou původní, přirozenou frekvenci. Mimochodem, v některých nemocnicích v USA se s velkým úspěchem napomáhá rychlejšímu srůstu zlomených kostí právě zvukovými vibracemi. Učení bonpo píše o tisících typů terapeutického využití zvuku.

Když srovnáváte větší počet mís, je zřejmé, že existují v nesčetném počtu různých tvarů a výsledných zvuků. Většina z nich je, pokud se týče barvy, více či méně zlatá. Jsou kulaté, ale liší se svou hloubkou. Některé jsou nízké, ale velmi široké, jiné kulaté a hlubší. Některé mají širší základnu a existují i velmi nízké mísy s velmi širokým plochým dnem. Některé mísy mají dokonce tvar poháru. Ty jsou ale velmi malé a velmi vzácné. V Indii se vyskytují mísy, které mají kulaté dno. Jsou velmi tenké a vydávají jiný zvuk než mísy tibetské.

Síla stěn i tvar mísy se kus od kusu liší. Vyskytují se i japonské mísy, které jsou zlatější, tenčí a jejich zvuk se více podobá zvonku.

Zvuk je ovlivněn tvarem a tloušťkou materiálu, stejně jako silou a tvarem hrany mísy. Na barvě mísy nezáleží. Existují mísy, které mají na vnějším okraji zbytky laku nebo glazury, ale ty se zvukem také nemají nic společného. Koupíte-li si ale zašlou mísu a vyleštíte ji, zvuk ovlivníte. Leštěním totiž odstraníte tenoučkou vnější vrstvu, která se neustále obměňuje.

Mnohé mísy jsou ozdobeny, například vzorky hvězdiček, teček nebo lístků. Někdy je na vnější straně mísy nápis. Obvykle jej tvoří jméno majitele mísy v písmu devangiri, které se používá v Nepálu. Někdy je nápis i v tibetštině a označuje jméno majitele nebo název rituálu, k němuž je mísa určena. Nápis v devangiri naznačují, že tyto mísy byly vyrobeny v Nepálu; »tibetské« se jim říká proto, že i je prodávají někteří v Nepálu žijící Tibeťané.

Některým zdobeným mísám se říká kalendářní, protože jejich dekoraci je lunární nebo

jupiterský kalendář. Dnes už se přesně neví, jak přesně se tyto mísy používaly, je ale pravděpodobné, že zvuk mísy a několik kapek vody v pohybu symbolizovaly nebeské síly a také nejlepší den pro použití mísy. Taková mísa pak slyšitelně nejlépe zněla ve »svém« astrologickém dnu.

Zvláštní znalosti a citlivost na vlivy nebeských těles byly vypočítávány a používány v mnoha starých kulturách. Stále jsou pro nás tajemstvím například některé egyptské rituály, víme o podobných praktikách u keltských druidů. Mísy jsou možná také přežívajícími svědky podobných ceremonií. Máte-li svou mísu, bude ale asi dnes už téměř nemožné zjistit, jaký je ten její astrologický čas a jak ji používat.

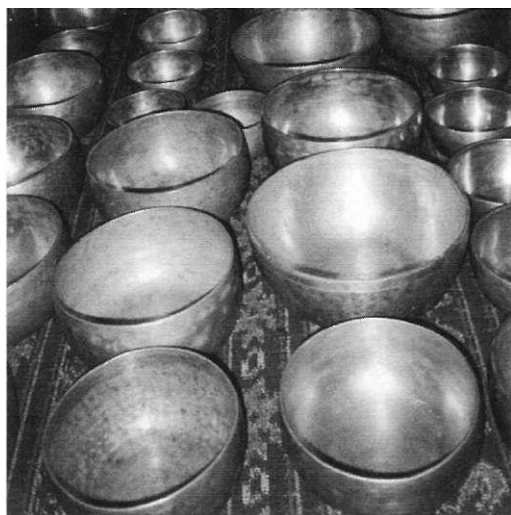
Některé mísy, zvláště ty s ozdobnými okraji, mohou reagovat jako čínské fontánové mísy. Když je naplníte vodou až po zdobný kruh a udeřte do nich paličkou nebo je třete okolo, z hladiny začnou tryskat jedna nebo více malých fontán. Někdy se na hladině vody objeví tvar hvězdy, která se pak promění ve fontánu uprostřed — je to tzv. hvězdná mísa.

ZVUK JE TVAR

Zmíněný fenomén má snadné vysvětlení. Zvuk je vibrace a vibrace je hudbou trojrozměrných forem. Hans Jenny dokázal vyfotografovat nádherné zvukové tvary na hladině vody. Ernst Chladni experimentoval se zvukem pod kovovou nebo skleněnou plochou, na které byla smyčcem rozvírována zrníčka písku nebo prachu. Písek se v závislosti na výšce tónu okamžitě zformoval do nádherných geometrických vzorů připomínajících mandaly.

Vibrace se v kovové desce šíří stejně všemi směry a řídí se zákony interference, takže když se například setkají dvě nebo více stejných vln, mohou se v některém místě dokonale vyrušit. Zrnka písku, železných pilin nebo prachu jsou směřována podle vibrací a shlukují se na místech, která nevíbují — zjev se vzor. Vypadá jako dvourozměrný tvar, ale zvuk je ve skutečnosti tvarem trojrozměrným. Nejlépe je to vidět na vodě. Voda vibruje velmi snadno a výsledné vlny je možno dlouho sle-

dováť. Úderem paličkou nebo třením obvodu misky tak lze snadno pozorovat zviditelněné vibrace vodní hladiny. Vibrující vlnky se pak někde setkávají a vznikají fontánky nebo spršky drobných kapek.

PŘIROZENÉ HARMONIE

Ať používali obyvatelé himalájské oblasti misky jakýmkoli způsobem, jedno je jisté: když se se zvukem misky poprvé setká západan, je často velmi a zvláštním způsobem uchvácen. Znamená to, že naše západní kultura nám neposkytuje dost vlastní zvukové satisfakce? Nebo je zvuk zpívajících mís na rozdíl od naší hudební tradice natolik odlišný?

»Hudba« není něco náhodného. Naopak — vše může být hudbou. Celý vesmír a vše, co vidíme a zažíváme, se skládá z menších částí, a ty jsou ve vzájemném vztahu, který se podobá hudební harmonii. Jinými slovy, ze všech těch nekonečných možností, jaké poskytuje nespočet vztahů a interakcí mezi těmi nejmenšími i největšími součástmi našeho světa, si ony části vždy vyberou proporce a vztahy, které korespondují s intervaly, jak je známe z hudby. Ani tyto intervaly nejsou náhodné: ze všech možností, které existují, si noty například v akordu vždy vyberou konkrétní poměr. Když například rozezníte jednu strunu napnutou na ozvučné desce a pak pojedete prstem po struně, měli byste slyšet neustále se zvyšující tón. Ve skutečnosti se tón bude měnit v určitých intervalech. Ještě jinak — celý vesmír je zorganizován ve stejných vztazích, jaké známe z hudby.

Když rozezníte strunu, bude vydávat svůj základní tón, ale nad ním je ještě slyšet několik dalších »harmonických« tónů. Západní hudba jim nevěnuje takovou pozornost jako hudba Východu. Asijské zvony, gongy, činely a také misky produkují daleko více harmonických (aliquótních) tónů než nástroje západní

Série harmonických tónů také rezonují v přirozených intervalech, které známe z přírody. Nám ale mnohé harmonicky »neznají«. Naše hudba je založena na akordech a systému oktáv. Když zahrajeme dvě oktávově rozdílná Cis, přestože zní jakoby stejně, frekvence toho vyššího je dvojnásobná.

Naším uším zní nejvíce harmonicky kvinta, tedy dvě noty vzdálené pět not od sebe. Dokonala kvinta, tedy interval tří celých tónů a jednoho půltónu, a kvinta s intervaly dvou celých a dvou půltónů. Začneme-li od C a budeme-li postupovat v kvintách, k dalšímu C se dostaneme přes dvanáct kvint. Tento cyklus se jmenuje kvintový kruh a má sedm oktáv. Když ho ale počítáte ve frekvencích, dostanete sedm vzestupných oktáv s frekvencí 128, zatímco dvanáct vzestupných kvint dá dohromady frekvenci 129,75! Tak nepřesné je tedy naše západní »ladění«.

V 16. století se našlo řešení — při ladění nástrojů se intervaly uměle zkracovaly. O století později napsal J. S. Bach první dlouhou evropskou skladbu založenou na tomto, tzv. temperovaném ladění. Od té doby posloucháme hudbu, jejíž intervaly jsou oproti přirozeným intervalům kratší, aby nástroje spolu ladily. V tomto smyslu se dá říci, že jsme dnes právě díky způsobu ladění ochuzeni o spoustu přirozených zvukových frekvencí — aniž to tušíme, držíme zvukovou dietu.

Gongy a tibetské misky ale tyto umělé bariéry překračují. Jejich přirozené vibrace jsou dobře slyšitelné. Zníjí prostě jinak. Jinak na nás působí. Někdo může jejich zvuk vnímat jako disharmonický, spíše bychom ho ale měli označovat jako multiharmonický. Obsahuje daleko více různých rozlišení, než dokážeme svýma ušima uslyšet ve vypočítaných intervalech dobře temperované oktávy.

SYNCHRONIZACE A VNITŘNÍ MASÁŽ

Zvuk vytváří a formuje. Existuje ale i třetí aspekt zvuku, který je důležitý pro porozumění vlivu mís na člověka a jejich stále vyšší terapeutické oblíbenosti. Váže se na tendenci objektů synchronizovat své pohyby. Tohoto jevu si v 17. století všiml holandský vědec Christian Huygens, který umístil dvě kyvadla vedle sebe a po nějaké době zjistil, že se kývou synchronně. Stejně tak se synchronizují dvě vedle sebe se pohybující vlny.

Mnozí lidé cítí, že se zvuk mís dotkl jejich duše. Podobné, i když trochu slabší pocity zažívají i při poslechu nahrávek zvuku mís. Hovoří o zvucích prostoru a hlubokého klidu. Není to jen věcí představivosti nebo přání: právě tak jako pocit pohody po »koupeli«, ani klid ve zvuku tibetských mís není jen věcí relaxace. Že voda je ideální vodič vibrací už víme. Když udeříte do misky, můžete přímo cítit, jak se kolem stěn misky pohybuje vzduch. Imponuje to zvláště lidem, kteří nikdy zvuk misky neslyšeli a kteří si takto mohou zvuk »osahat«.

Tyto vibrace se velmi rychle rozšíří do celého našeho těla, protože to se skládá téměř z 80 % z vody (a voda vede zvuk třikrát rychleji než vzduch). Výsledkem je vnitřní masáž buněk. Fyzioterapeuti podobně používají ultrazvukovou masáž. Lidské tělo je živou bytostí vibrací a vlnových délek. Zdravý orgán je »vyladený« a vibruje ve své typické a unikátní

a optimální frekvenci, zatímco vibrace nemocného orgánu je narušena.

Mísy (stejně jako gongy a jiné kovové nástroje) pomáhají obnovit harmonické frekvence a stimulovat tělo. To se vyladí na harmonické frekvence misky, zesílí tak svou energii a je pak schopno znovu navodit nenarušenou původní frekvenci zdravých orgánů.

ŠAMANISMUS A MOZKOVÉ VLNY

V šamanistické tradici je zvuk prostředkem cest do jiných světů a realit. V minulosti byly takové způsoby cest do jiných realit předmětem nejvyššího utajení a zasvěcení, dosažitelným jen po dlouhém výcviku meditací a tajnými rituály. Do dnešní doby bylo učení jógínů a šamanů považováno buď za nevěstlivé, nebo za důmyslné triky založené na davové sugesci či naivitě a předpojatosti diváků. Věci se ale v posledních dvaceti letech změnily. Hledání duchovna a duchovních cest přivedlo stále více lidí mimo křesťanskou církev. Původní Ježíšovo učení bylo zahaleno záplavou dogmat a liturgických diskusí, zatímco materialistické myšlení končí ve slepé uličce rozumu a v chemické smrti životního prostředí.

Křesťanská modlitba byla postupně v mnoha případech nahrazena meditací, růžencem nahradily mantry. Podle Josky Soose říká druhé a třetí šamanské pravidlo: »Tajemství vši vzdělanosti a rozluštění veškerých tajemství leží v nás samotných.«

V každém náboženství zvuk pomáhá dostat duši do jiných světů, kde je vyšší citlivost pro to, co nemá jméno, a proto dostalo tolik různých jmen: vhléd, světlo, Bůh, Já...

Súfijský mistr a také slavný hudebník Hazrat Inayat Khan, ještě než se cele oddal dráze duchovního vůdce, řekl mimo jiné, že hudba lidem nejen dodává sílu, ale také jim pomáhá dostat se do stavu extáze. Řekl, že mystici všech dob milovali hudbu víc než sebe sama. Súfisté vždy považovali hudbu za zdroj inspirace pro své meditace a věřili, že meditace hudbou je účinnější než meditace samotná.

Měření elektromagnetických mozkových vln ukázalo, že existují různé a k různým stavům vědomí vztahující se mozkové vlny. Víme, že v běžném stavu vědomí mozek produkuje vlny beta, alfa vlny produkuje ve stavu meditace a klidného vědomí, vlny theta ve stavu polospánku a vlny delta jen během hlubokého spánku a bezvědomí.

Je také možno nahrát a změřit vlny, které produkuje znějící mísa. Bylo zjištěno, že mezi mnoha jinými druhy zvukových vln misky produkují vlnové vzorce, které jsou totožné s vlnami, jaké produkuje náš mozek. Takové misky pak pomáhají dosáhnout hlubokých stavů relaxace a otevření vnitřního prostoru.

Informace jsou v mozku přenášeny v síti neuronů pomocí impulsů. Přenosy mají díky elektrochemické povaze buněk charakter velmi rychlých vln. Každý z miliard neuronů lid-

ského mozku může být propojen s dalšími neurony až statisíci spojení. Lidský mozek má nekonečné možnosti. Možná právě zvukové stimulace tibetských mís stimulují neurony k vytváření většího počtu propojení. Je-li tomu tak, pak to ve skutečnosti znamená, že se tak rozšiřuje vědomí.

JAK SI VYBRAT

Nejpřirozenější způsob je hledat a najít svou vlastní mísu. Každý přece vibruje svou vlastní frekvencí, a tak se dá najít pocitem, ne hlavou, mísa, která zní našemu srdci. I těm, kteří tvrdí, že vůbec nemají rádi hudbu, se zvuk mísy obvykle líbí. Vibrace jsou tak silné, že se dostanou přímo dovnitř, a nezáleží na tom, jak člověk poslouchá ušima. Nejde ale o to, aby byl zvuk »krásný«. Některé mísy znějí zvláště západním uším jaksi disonantně, přes- to ale mají osvobozující efekt a jsou obvykle vyhledávány zvukovými terapeuty.

Když člověk hledá svou mísu, obvykle ji najde podle zvuku: dotkne se ho. Donutí zatajit dech. Ucítí. Pokud takovou mísu hledáte, věřte jen svému pocitu a nenechtejte si radit druhými.

Každý člověk je neopakovatelná klávesnice plná zvuků. V rukou každého člověka zní mísa jinak. Navíc se okamžik po okamžiku měníme jak fyzicky, tak duchovně. Některým lidem mísy znějí déle, jiným rychle zmizí vyšší tóny a zůstanou jen ty hluboké.

Nehleďte proto hezké nebo škaredé zvuky v tom obvyklém slova smyslu. Zvuk každé mísy je neopakovatelný a ojedinělý, ať už vychází z mísy, která je malá, neatraktivní, nebo z mísy, která je velká a nádherná. Mísy se prodávají na váhu, větší mísa je tak dražší, a ceny se mění.

Způsobů, jak si mísu vybrat, je také víc. Některým lidem stačí mísu jednou slyšet a hned vědí, že je to ona. Rychle se rozhodnou. Jiní si nejsou tak jistí, ale stejně by se rádi rozhodli intuitivně. Těm poradím jednu metodu.

Nejprve postavte mísu na stůl, na lněný ubrus, ručník nebo jinou lehkou látku. Dvěma prsty levé ruky mísu uprostřed dna přidržte, aby vám při úderu nepopojela, a pak udeřte paličkou na hranu mísy a poslouchejte co nej- déle, jak rezonuje. Budete-li mít pocit, že vás mísa zve k dalšímu testu, položte si ji na dlaň levé ruky, napřáhnete ruku před tělo a znovu udeřte a nechte dlouze znít. Pak udeřte ještě jednou a přiblížte mísu blíže ke svému tělu. Nejprve k oblasti břicha. Udeřte znovu. Neposlouchejte zvuk mísy, ale to, jak zvuk rezonuje ve vašem těle. Co cítíte? Jak na vibrace mísy reaguje vaše tělo?

Nespěchejte. Ucítíte-li jakoukoliv, i tu nejmenší negativní reakci, mísa není v tento okamžik pro vás vhodná. Tohle rozhodnutí nemá co dělat ani s kvalitou mísy, ani s vaší osobní situací. Pouze to znamená, že s tou mísou nejste v harmonii.

Neucítíte-li nic nepříjemného, udeřte na mísu znovu a pomalu mísou stoupejte směrem k srdci. Udeřte ještě jednou. Znovu zkoumejte reakci vašeho těla. Pokud nezjistíte jakoukoliv negativní reakci, vyzkoušejte takto vibrace mísy v prostoru před bradou a pak u kořene nosu. Takto docela dobře zjistíte reakce svého těla na vibrace té které mísy.

Pokud by vaše tělo zvuk mísy odmítalo, nebo se vám dokonce trochu udělalo špatně, asi bude lépe, když na myšlenku pracovat s mísami zatím zapomenete. Opět to nemá co dělat s dualistickým myšlením ano nebo ne, jen to naznačuje, že existují rozdíly mezi lidmi a způsoby, jakými se vyvíjejí.

Pokud se pak rozhodnete přikoupit druhou nebo třetí mísu, nebo dokonce vícero mis, vezměte si k tomu tu mísu, kterou už vlastníte. Není třeba vybírat své sestavy podle velikosti a je téměř nemožné sestavit jakýsi orchestr podle západních kritérií. Jasný průrazný zvuk mísy produkuje harmonie, které jsou jiné než ty, na které jsme zvyklí. Při úderu na dvě nebo tři mísy okamžitě objevíte docela nové, jiné harmonie a akordy a také zjistíte, jestli vám vyhovují, nebo ne. Mitch Nur má několik se- stav, kdy každá mísa v jednom celku je vyla- děná jen a přesně na svůj celek a v rámci se- stavy pak nejlépe a nejučinněji zní. Tam beze zbytku platí zákony synergie: celek je víc než prostý součet jednotlivých částí.

PALIČKY

Na mísy se dá hrát mnoha způsoby. Základní paličkou, kterou budete potřebovat, je dřevěná palička, nejlépe z tvrdého dřeva. Měkčí dřevu ale také poskytuje některé výhody. Mitch objevil, že paličky z osiky vydají zvláště na velkých mísách zcela jiný zvuk než paličky z obvyklého tvrdého dřeva. Druhou zá- kladní paličkou může být palička, jakou se hraje na gong, tedy palička s hlavicí z filcu nebo tvrdé plsti. Velikost paličky závisí na velikosti mísy, ale i to se musí spíše vyzkoušet a neexistuje na to pravidlo. Vždy je to ale otázka pokusů a omylů, jedna palička bude znít nádherně, jiná, podobná, docela jinak. Jedna mísa bude lépe znít s tvrdší paličkou, jiná zase s měkkí.

Dá se ale usuzovat, že úder velkou paličkou rozezná bohatým plným zvukem velkou mísu, a malé mísy zase nejlépe rozezná menší palič- ky. Pro každou mísu ale můžete používat různé paličky. Každá rozezná mísu jinak, od tónů základních až po harmonické. Kromě paliček filcových, plstěných, korkových, obtočených provazem nebo dřevěných můžete na mísy hrát i vlastní rukou — prsty, nehty, spodní částí dlaně.

Máte-li rádi experimenty, vyzkoušejte coko- liv, čeká vás řada příjemných překvapení.

Jiný způsob, jak z mísy vyloudit bohaté tóny, je točit paličkou kolem dokola okraje. Dostanete tak podobný zvuk, jako když točíte vlhkým prstem po okraji sklenice. Mísa se pak

bude stále silněji rozeznávat. Odtud také po- chází její název — zpívající mísa. Podle někte- rých autorit právě takto mísy používali někdejší himalájští šamani. Nejlépe mísu rozezníte pomocí dřevěné paličky. Čím bude palička ten- čí, tím vyšší zvuk získáte, a je lépe používat na menší mísy menší paličky. Velké mísy však malou paličkou rozezníte velmi obtížně. Vib- race okrajů mísy jsou tak silné, že se vám pa- lička rozeskáče a ozve se nepříjemný rachoti- vý či pštivý zvuk.

Můžete se tomu vyhnout několika způsoby. Přitlačte pevněji paličku k okraji mísy, nebo použijte větší paličku. Výhodné jsou paličky stejného tvaru jako jsou tlouky v hmoždířích. Dá se hrát také tak, že budete paličkou jezdit po okraji tam a zpátky na jednom určitém mís- tě. Tak se dají rozeznít některé velké mísy.

Vždy má ale na výsledný zvuk vliv to, ja- kou silou tlačíte na mísu paličkou a jakou rych- lostí paličkou kolem okraje mísy kroužíte. Musíte intuitivně vědět, kdy zrychlit, přitlačit atd. Typický pronikavý zvuk, který takto vy- loudíte, vzniká díky tomu, že rozvíváte a dále posílíte některý harmonický tón. Pronikavý zvuk kovu se dá snadno odstranit tím, že pa- ličku potáhnete nějakou hladkou páskou (nebo izolepou).

Je tedy jasné, že je dovoleno cokoliv. Někte- ří lidé si vyrábějí své vlastní paličky. Viděl jsem paličky potažené flanelem kolem silné- ho provazu, paličky z kusů filce omotané ko- lem dřeva, paličky potažené gumou z bicyklo- vé duše.

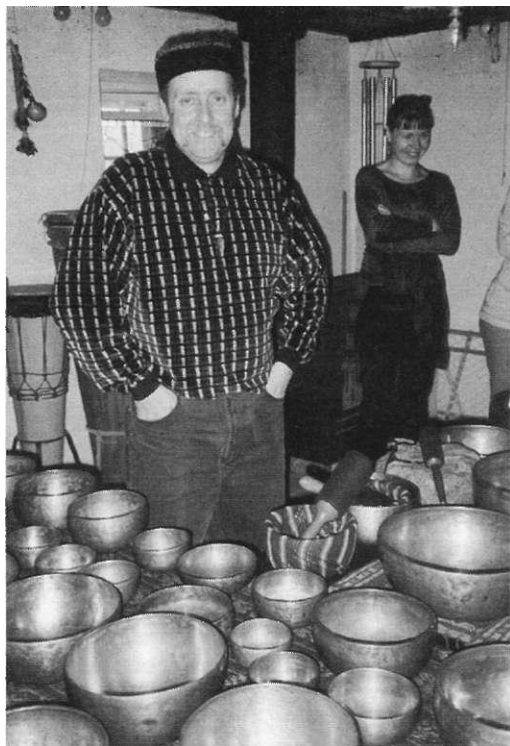
Rád používám i smyčec, kterým se z mis dají vyloudit jednotlivé vrstvy alikvótních tónů. I některé velké a jinak hluboce znějící mísy jsou schopny takto vydat překvapivě čis- tý vysoký alikvót.

UMĚNÍ NASLOUCHAT

Nejprve se zklidněte, třeba jen tím, že si uvol- něně sednete. Pak držte mísu v dlani, nebo ji položte na nějakou měkkou podložku nebo lát- ku. Lehce mísu rozeznáte. Naslouchejte se zavřenýma očima. Nejprve zkoumejte zvuk vcelku. Až se tak se zvukem mísy seznámíte, začněte naslouchat analyticky.

Než začnete rozeznávat jednotlivé tóny a zkoumat jejich podstatu (je dobré připomí-

nat si, že zvuk má podobu vln), snažte se při naslouchání rozeznat pulsaci jednotlivých tónů. Tepe nižší harmonický tón rychleji nebo pomaleji než dominantní základní tón? Doplňuje se jejich puls, nebo je jejich rytmická harmonizace složitější a obtížněji měřitelná? Tyto zvukové experimenty se velmi dobře provádějí ve skupině lidí, kteří sedí v kruhu. Na povel všichni zahrají a poslouchají, jak se pulsace jednotlivých mís vzájemně ovlivňují. Pro mnohé je pak velkým překvapením zjištění, že stačí, aby člověk »myslel« na něco jiného a zvuk a hlavně pulsace jsou jiné. Pak stačí požádat jednoho člověka, aby jen v myslí kruh přerušil, a všichni slyší, jak se zvuk v tom místě jakoby propadne a radikálně změní svou pulsaci.

Pomocí koncentrace na jeden tón, a je-li třeba, i pohybu ruky nebo těla, je možné vnímat nejen rozdílné tóny, ale i rozdílné vlnové vzory zvuku mís.

Zvukové vlny ale mají trojrozměrný charakter, viditelný ve formě vln na hladině, jako když hodíte oblázek do rybníka nebo pozorujete spirály ve vířivce. I tento další rozměr zvuku lze uslyšet, ale jen když budete naslouchat celým tělem.

Zkuste naslouchat míse tak, že ji budete umísťovat blízko různých částí nebo do různých vzdáleností od svého těla. Všímejte si rozdílů.

Nakonec je dobré přestat analyzovat a znovu naslouchat zvuku mís jako celku. I když zvuk přestanete vnímat ušima, pokračujte v naslouchání »vnitřním« uchem. Kam zvuk odešel? Co slyšíte v tichu? Jaký je zvuk vašeho těla, vaší bytosti?

POCITY

Zvuk můžeme pociťovat velmi různými způsoby. Zahrajete-li na mísu blízko těla, ucítíte přímo vibrace, které procházejí vašim tělem. Jed-

na mísa produkuje spíše dlouhé vlny, jiná zase vlny krátké. Zkuste tyto vibrace lokalizovat a jakoby pozorovat, jak procházejí tělem. Lehněte si a položte mísu postupně na různé části těla, žaludek, hrud, nebo dokonce hlavu, a pozorujte, různými způsoby, jaký vliv má na vás zvuk mísy. Když sedíte, položte mísu na kolena, stehna. I tak zaregistrujete různé druhy vibrací a pocitů.

Když udeříte na velkou mísu, můžete cítit vibrace v podobě pocitu tepla tak, že budete pohybovat rukou poblíž okraje vibrující mísy.

Dokážete-li takto vnímat zvuk a vibrace mísy, můžete zkusit cítit celkový tvar zvuku mísy i kolem ní a v ní. Nebo můžete zkusit cítit vibrace mísy a jejich změnu, když u mísy, do které jste udeřili, po chvíli ještě Źuknete na hranu.

Můžete se také vibrující mísy dotknout jazykem nebo rty. Nebo můžete zkusit rozeznat nejsilnější vibrace znějící mísy se zavřenými očima, aniž byste se mísy dotkli. Právě tak můžete naslouchat, kde ve vašem těle vibrace nejvíce rezonují a jaké pocity — uvolnění, stimulace, tepla — tam vznikají.

Po takovýchto cvičeních pozornosti a koncentrace na tělesné pocity je dobré vrátit se k čistému zvuku a dovolit míse znít, aniž byste se její zvuk pokoušeli jakkoliv analyzovat. Dělejte přesně to, co dělá znějící mísa — rozpočybujte vzduch. Zvyšte intenzitu svého dýchání. Uvědomte si, jaké pocity vyplývají z dokonalého uvolnění těla a mysli. Zkuste nechat věci být...

POZOROVÁNÍ

Vibrace se na hraně rozeznělé mísy někdy dají vidět přímo. Pozorováním těchto pohybů lze vidět i různé vibrace a objevit tak možnost přímo vidět tvar zvuku. Člověk se tak může lépe vnitřně vyladit na možnost vnímat zvukové vzorce i mimo rámec slyšitelnosti, například když mísu přestane slyšet ušima. Zvuk mísy lze personalizovat do té míry, že člověk dokáže vnímat vibrace mísy jen tím, že se na ni dívá.

Každý, kdo se na nějaký čas takto hlubinně ponoří do různých způsobů rozšiřování citlivosti na zvuk a vibrace mís, si postupně rozvine vnitřní vztah ke zvukovým formám a dokonce někdy i schopnost vidět zvuk v geometrických tvarech. Tvar zvuku se jaksi otiskne přímo na sítnici, bez nutnosti použití zprostředkovatelského média (hladiny vody, písku nebo skleněné plochy).

Jednoduchá cesta k mnoha objevům je naplnit mísu vodou. Začněte s malým množstvím a postupně přidávejte vody více. Jsou-li v míse vyznačeny nějaké kruhy, naznačují, kam až by měla sahát hladina vody, aby se dosáhlo žádaného efektu. Znovu opakují — experimentům se meze nekladou.

Tím, jak budete přidávat vodu, zjistíte, jak zvuk ovlivňuje vodu, a naopak. Zkuste vodou rotovat a udeřit na okraj mísy. Pozorujte vzo-

ry na vodní hladině — čím pravidelnější, tím je mísa kvalitnější. Možná, že vaše mísa je fontánovou mísou — při úderu filcovou paličkou se voda rozvíří a jako ve fontáně z ní začnou vystřelovat kapičky. Někdy mísa vydá při tření paličkou dokola typický zpívající zvuk dřívě, je-li do určité úrovně naplněna vodou.

HARMONICKÉ TÓNY

Zajímavého efektu lze docílit technikou, při níž harmonické tóny mísy rezonují za použití ústní dutiny. Když člověk zpívá jeden základní tón a přitom tvaruje ústa a ústní dutinu tak, jako by zpíval samohlásky od Ú k Ó nebo od Ó k Á, od Á k Ě nebo od Ě k í, nebo když zpívá OJ tak, aby přechod od O k J byl co nejdelší a nejpovolnější, v ústní dutině vzniknou interferencí vysoké harmonické, alikvótní tóny. Chce to cvik a trénink. Když pak přiložíte rty co nejbližší hraně znějící mísy, můžete přesně oddělit jednotlivé harmonické tóny. Je to opět věc pokusů a omylů, musíte to prostě zkoušet tak dlouho, než se vám to povede.

Tato technika nejen pomůže zeslyšitelnit další aspekt zvuku mís, ale má na člověka i vnitřní efekt. Vibrace rozvibrují tělní dutiny, zvláště v lebce, krku a hrudníku, a člověk pak může vnímat a cítit zvuk úplně jiným způsobem.

Každý, kdo umí zazpívat harmonické tóny, se pak může pokusit zazpívat a zesílit přímo tón mísy a pak jeho harmonické tóny. Dělá-li se to u okraje mísy, některý tón se vždy značně zesílí a zvuk mísy pak rozvibruje i tělní dutiny. Tento jev, při kterém se tělo a zvuk rozpouštějí do jakési vibrační jednoty, je téměř nemožné popsat...

VÍCE MÍS

Máte-li po ruce více mís, pak samozřejmě objevíte další a další souvislosti. Zmíním se jen o některých.

Nejdůležitější je to, jak znějí mísy dohromady. Jak znějí, jsou-li udeřeny ve stejný okamžik? Lze některý zvuk odlišit, znějí kontrastně, nebo v harmonii? Ruší se navzájem (pokud znějí ve stejné vlnové délce), nebo vzniká (sřazováním) nový, jiný zvuk?

Když budete pozorně naslouchat, možná objevíte pravidla, podle kterých se chová zvuk, když se setkají vibrace dvou mís. Některé mísy mají zdánlivě stejný zvuk, ale posléze zjistíte, že vaše pocity z vibrací mís jsou odlišné. Možná mají jiné harmonické tóny.

Reakce jedné mísy na druhou se liší pár od páru. Příkladem budiž dvě mísy stejné velikosti, které spolu vytvoří alikvótní tóny stejné, jako když je někdo umí zazpívat. Podobně se dají zpívat harmonické tóny do prostoru mezi dvěma mísami.

Byl jsem svědkem neuvěřitelně nádherných vzorců koordinovaných vibrací dvou mís, kdy ta menší byla umístěna na převrácené větší. Když se točilo paličkou na menší míse, roze-

zněly se obě mísy neobyčejně podivným klouzavým a pískavým tónem.

CVIČENÍ POZORNOSTI

Znovu opakuji, že tibetské zpívající mísy skýtají nekonečné možnosti experimentování jak s nimi, tak s jejich efekty na lidské tělo. Neznamená to ale, že musíte experimentovat nepřetržitě. Mísa je něco, co byste si měli vychutnat a užít bez jakýchkoliv dalších motivů. Předpojatá touha po stálém experimentování může být sama o sobě překážkou. Nejste-li při experimentech trpěliví, o to déle vám to potrvá.

Znamená to, že největší výsledky dosáhne ten, kdo nic nečeká. Otevřené srdce a otevřená mysl jsou ty nejlepší ukazatelé na cestách vedoucích dovnitř — jak dovnitř zvuku, tak dovnitř člověka samotného. Když něco uslyšíte, když s něčím experimentujete, buďte si toho vědomi, prociťujte to a pak to nechte být. Nepřisuzujte tomu nějaký zvláštní význam, nechte se připoutat k nějakým závěrům. Pamatujte, že vše se mění, a zvuk vás pokaždé bude ovlivňovat jinak. Většina jevů, které zazijete, se bude vracet, a pokud ne, alespoň si je užijete, aniž byste k nim byli připoutáni, a získáte tak prostor pro nové experimenty a objevy.

TERAPEUTICKÉ VYUŽITÍ

Zpívající mísy mají na člověka nepopíratelný efekt. Jsou proto ve stále větší míře využívány jako terapeutické nástroje. Vypadá to, že právě nenaladěné a na alikvóty tak bohaté zvuky mís dodávají našim, evropskou hudbou podvyživeným tělům spoustu frekvencí, které nám už dlouho scházely. Naše těla okamžitě pookřejí. Navíc, většina lidí si mísu položí na levou ruku a hraje na ni paličkou v šikovnější pravé ruce, a když pak udeří na mísu, její vibrace se, kromě obvyklého způsobu šíření vzduchem (a obvyklého způsobu poslechu ušima) šíří vodou v buňkách organismu (ruky, paže, hrudníku...). Možná si v této souvislosti vzpomene na školu a zjištění, že voda vede zvuk třikrát rychleji než vzduch. Harmonizující vibrace mýsy se tak touto přímějši cestou dostanou do těla hráče a především do pravé mozkové hemisféry daleko rychleji, necenzurované a velmi efektivně.

Protože o skutečném původu a využití mís nevíme, můžeme se jen dohadovat, co by asi na jejich dnešní využití řekli jejich původní výrobci. Přestože holistické myšlení většiny čtenářů BARÁKY už jistě nedělá rozdíl mezi tělem a duší, zcela jistě jsme stále ovlivněni způsobem svého myšlení a uvažování. Šamanský způsob nerozlišování byl jistě odlišný. Nebyl založen na intelektu nebo znovuobjevených ideách, byl přirozený a podložený osobními zkušenostmi. Dnes už tak myslet a jednat jako oni nedokážeme. Vše, co můžeme dělat, je nalézt svou cestu a poučit se co nejvíce z minulosti.

Každý, kdo se o mísy zajímá, zjistí, že práce s mísou nebo hra na koncertu jsou dobrým úvodem do práce se zvukem. Někteří terapeuti organizují přednášky a semináře, na kterých ukazují svou práci se zvukem a způsoby, jakými zvuk a mísy zkoumali. Na těchto seminářích se setkávají lidé se stejným zájmem a pracují spolu. Mnozí z nich si mísu pořídí a pokračují v objevech i doma.

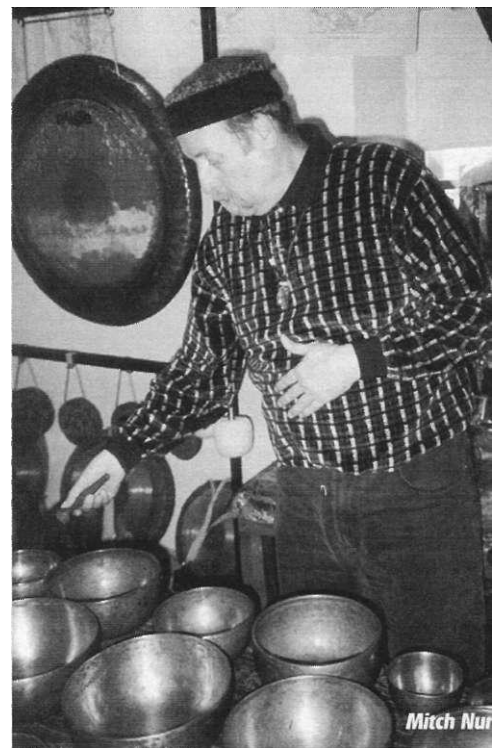
Ještě později je možné to, co se člověk sám nebo na seminářích naučí, zkoušet aplikovat například na členy rodiny nebo přátele. Pro proces učení je důležité mít dobrovolníky, kteří jsou připraveni říci, co cítí v každém stadiu terapie. Terapeut tak může získat neocenitelné informace o tom, co jím vyvolaný zvuk způsobil. V pozdějších fázích, ve styku se skutečnými klienty, už nebude příležitost se tak vyptávat. Mnozí lidé také nedovedou popsat, co cítí, a dávají přednost terapii v tichu. Proto jsou také výzkum a cvičení s misami a působením zvuku v terapii právě tak důležité jako terapie sama.

Práce se zvukem, a zvláště se zvukem tibetských mís, je vždy naprosto bezpečná. Nemusíte vědět, kde je který orgán umístěn a s čím souvisí: vibrace budou rezonovat a zharmonizují přesně to, co je třeba, aniž hráč musí vědět, co a jak. Právě naopak, čím otevřenější je terapeut i ten, na koho jsou mísy aplikovány, tím lepší výsledek. Na seminářích učím jen a jen poslouchat zvuk mís. Učit se rozeznávat drobná zakolísání a změny barev ve zvucích. Zjednodušeně řečeno — vlk (ega, racionality) se nažere (má svou dávku informací a má co zpracovávat), ale koza (těla a především mysli klientů) zůstane celá. Člověk se neblokuje a zvuk se dostane tam, kam se dostat má.

DOSLOV

Příběh o tom, jak jsem se dostal k tibetským mísám, má, jako každá mince, dvě strany. Tou první je sama cesta k nástroji, kterým bych mohl lidem pomáhat zjistit, že být šťastný je práce tak snadné. Hrál jsem postupně na bicí, pak na akustické bubny, indická tabla a později i na gongy, ale když jsem poprvé uslyšel zvuk tibetské mýsy, věděl jsem, že to je onen "hudební nástroj mého života". Moc jsem toužil po tom dozvědět se, co je to za nástroj a jak vypadá. V Anglii jsem pak v roce 1990 slyšel první koncert na tibetské mísy, a aniž jsem hnul brvou, zaplatil jsem dvacet liber za možnost být tibetskými mísami »masírován«. Z Německa mi pak přítel poslal adresu člověka, který mísy dovážel z Indie, a během tří let jsme s ním do České republiky dovezli několik set kusů.

Druhá strana mince v tomto případě reprezentuje cestu duchovní. Z počátku šlo spíše o tvrdošíjnou snahu nepodlehnout nátlaku společnosti a především StB. V srpnu roku 1986 na mne uvalili vyšetřovací vazbu, aby zabránili pořádání mírového gongového koncertu,

a o rok později mne odsoudili za »poškození republiky v cizině«. Ve vazbě jsem se rozhodl, že pokud nebude v naší zemi svoboda, nebudu hrát relaxační hudbu, a za druhé, že nepřestanu pracovat se zvukem a nedám pokoj, dokud lidi u nás »nerozeznám«.

Tenkrát jsem myslel spíše na gong. Když jsem pak měl možnost hrát na mísy, republika už byla svobodná, ale poslání zprostředkovat lidem osvobozující vibrace tibetských mís zůstalo.

Od té doby jsem odehrál stovky koncertů na nejrůznějších místech a vydal tři CD. Několik set lidí u nás má své mísy a hraje na ně. Nesčetněkrát jsem s překvapením a úžasem naslouchal stále novým mystickým zvukům. Nikdy jsem od mís nic nečekal, a snad právě proto jsem byl svědkem několika zázračných uzdravení, několika naprosto zdravých a nealergických dětí, kterým maminky v době těhotenství hrály na mísy, mnohých uvolněných bloků páteře, ještě více hlav zbavených bolesti a lidí zbavených chronických rým, a především tisíců lidí otevírajících se jakoby pod dotekem kouzelného proutku duchovnosti.

John Cage v 50. letech napsal, že když přemýšlel, proč hraje a skládá hudbu, dospěl k názoru, že tím může uspišit sociální revoluci. O pár let později dodal, že už ví, že tím může uspišit revoluci duchovní. Jsem přesvědčen, že mísy jsou dnes a u nás proto, aby pomohly uspišit duchovní revoluci v myslích těch, kteří se nebojí svobody a zodpovědnosti duchovního osvícení. V případě tibetských mís a zvukové sprchy koncertů by se tu spíše dalo hovořit nikoli o osvícení, ale o ozvučení.

Tibetané tvrdí, že kdo pozná tajemství zvuku, pozná tajemství vesmíru. Přejí všem čtenářům, aby se jim pomocí mís podařilo objevit nejen tajemství zvuku a vesmíru, ale i sebe sama.

Vlastimil Marek

Psychowalkman a zvuk

Nedílnou součástí psychowalkmanu, v současné době i u nás nejpoužívanějšího autostimulačního neuroethnologického vynálezu, je kromě zrakového působení i působení zvukové. Co je účelem zvukové stimulace myslí? Proč ve sluchátkách psychowalkmanu uslyšíte místo hudby zcela nepopsatelné zvláštní zvuky? Tento článek obecně pojednává především o jeho zvukové stránce a dále o historii zvukové stimulace.

Psychowalkman, relaxační přístroj pro audiovizuální stimulaci myslí, dokáže uživatelův mozek naladit do hladiny alfa (frekvence mozkových vln je 8-13 Hz) i do ostatních dosud známých hladin vědomí: theta (4-7 Hz), delta (0,5-3 Hz) a beta (14 Hz a výše). Rovněž dokáže vyvolat specifické stavy změněného vědomí, například stav tzv. Schumannovy rezonance. To je pro lidský organismus velmi blahodárný stav duševní aktivity na rozhraní hladin alfa a theta, konkrétně 7,8 Hz, protože na této frekvenci též pulsuje geomagnetické jádro Země.

Psychowalkman pravidelným používáním posiluje schopnost mysli samostatně a lépe navozovat žádoucí změny frekvencí a využívat tak celou kapacitu vědomí. U dnešních psychowalkmanů je působení na oba lidské smysly, tedy zrak a sluch, vždy součástí jednoho přístroje, i když původně se vývoj obou druhů stimulace ubíral vlastní cestou.

Princip působení tohoto stimulačního přístroje je vcelku jednoduchý. Na přístrojem vysílanou frekvenci zrakových a zvukových pulsů se nejdříve přeladí přímo kontaktované smyslové centrum, tedy zrak nebo sluch. Z takto ovlivněných oblastí mozku se poté konkrétní frekvence rezonančně začne šířit do zbylých částí mozku. Pokud je tedy mozek pod nadvládou frekvence 18 Hz (hladina beta), naladí se během několika málo minut stimulace psychowalkmanem na frekvenci vysílanou přístrojem, například na 10 Hz (hladina alfa). Psychowalkman obsahuje řadu různých programů tak, aby uživatel mohl volit mezi konkrétními frekvencemi nebo jednotlivými účinky.

I když je část mozku zodpovědná za příjem a vyhodnocení všech zrakových podnětů, mnohem rozsáhlejší než sluchová a mohlo by se zdát, že zraková stimulace psychowalkmanu je důležitější a více promlouvá do konečného výsledku, než se říct, že samotná zraková stimulace je účinnější než sluchová: obě dvě jsou prostě rozdílné.

HISTORIE ZVUKOVÉ STIMULACE MYSLI

Lidé odjakživa intuitivně tušili a my dnes již zcela prokazatelně víme, že sjednotit frekvenci mozkových vln (at' už v hladině alfa nebo beta) znamená harmonizovat činnost myslí. Důsledkem této harmonizace je především prospěšný vliv na celkový zdravotní stav a rovnováhu organismu na chemické, fyzikální i duševní úrovni (mozek je řídicí jednotka celého organismu) a výrazné zvýšení duševní kapacity (lepší řešení logických i emočních problémů, zvýšení IQ a EQ, duchovní »probuzení« apod.).

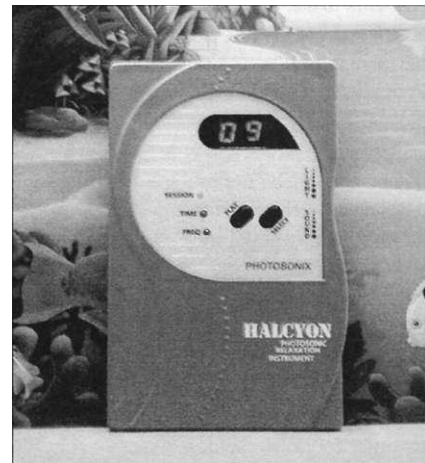
Víme také, že dosáhnout konkrétního stavu vědomí, např. hluboké hladiny alfa (8-9 Hz), znamená »formátovat« své vědomí k dosažení zcela konkrétních cílů.

Tyto poznatky využívalo lidstvo s úspěchem po tisíciletí, a dokonce mnohem lépe, než to dnes dokážeme my. Navíc o důležitosti těchto jevů vědělo, i když se jednalo o vědění podvědomé a pocitové, z dnešního hlediska nepodložené vědeckými důkazy. Navozování změněných stavů vědomí nebylo totiž bláznivým výstřelkem šamana nebo kouzelníka, jak by se z pohledu 20. století mohlo ještě donedávna zdát. Schopnost navozovat a využívat změněného vědomí je základním předpokladem k dosažení trvalé psychosomatické rovnováhy, nezkrácenému prožívání života, radosti a štěstí z něj, stejně tak jako autentického prožívání jeho duchovního aspektu.

Tato základní lidská potřeba se nezměnila, přestože je po několika posledních letech společensky trvale potlačována. Snaha o její zpětné dosažení, která výrazně sílí v posledních padesáti letech (ale je stále okrajová), potom na většinu populace někdy působí křečovitě (slidové léčitelství a šamani, jak dříve...). Je nesporné, že k rozvoji schopnosti dosahovat a využívat změněného stavu vědomí hrál od počátku významnou úlohu sluch a jeho stimulant - zvuk.

K ovlivnění psychiky prostřednictvím sluchu bylo historicky používáno mnoho jevů, včetně hry na hudební nástroje. Zastavme se alespoň u některých, ledním ze základních jevů je naslouchání přirozeným zvukům přírody. Antropologové dokonce zjistili, že šimpanzi jsou schopni ujit i několik desítek kilometrů »jen« proto, aby našli místo, která jim »zvukově« (pochopitelně i »zrakově« apod.) vyhovuje. Místo, které je tedy pro udržení psychosomatické rovnováhy optimální. Je to přirozená schopnost a potřeba většiny savců, člověka nevýmaje. Netřeba asi zdůrazňovat, že závažné negativní důsledky ignorování této i dalších přirozeností pocituje člověk dnešního světa dnes a denně.

Další zvukovou stimulací je vyslovování či vyluzování různých zvuků; dnes je v esoterice nejznámější pravděpodobně slabika ÓM. Každá hláska má jiný tón, jinou vibraci - frekvenci. Vyslovení zvuku je vnímáno nejen sluchem, ale rezonancí celým tělem, protože lidské tělo je obrovský rezonátor. Pro mluvícího rezonuje vdaný zvuk především v krční oblasti, kde vlastně vzniká, pro příjemce především v oblasti mozku, kde je centrum sluchu. Vyslovováním určitých hlásek či zvuků je tedy možné ovlivnit psychiku, dokonce lze působit určitými hláskami či tóny na konkrétní frekvenci mozkových vln.

Psychowalkman, audiovizuální stimulační přístroj, je technologický výrobek který zrakovými a zvukovými impulsy působí na psychiku. Dokáže rychle změnit psychické naladění podle potřeby, vyladí vědomí a vyvolá změnu frekvence mozkových vln.

Jednotlivým hudebním tónům odpovídá i specifická frekvence. Tabulka vlevo dole uvádí pro ilustraci pouze dvě nejnižší oktávy.

Zlomem ve stimulaci myslí zvukem byl patrně vynález bubnu. Datovat je to obtížné - jisté je, že byl buben jako nástroj znám a rozšířen v celé historii šamanismu (čínské archeologické nálezy datují první známé šamanské bubny, potažené aligátří kůží, do doby asi 6000 let př. Kr.). Jako významný zdroj »vibrací« přetval, i když s pozměněným účelem, do dnešní doby. Při výzkumu tohoto jevu bylo například zjištěno, že frekvence bubnování několika současných primitivních národů z různých míst planety odpovídá hladině theta (4-7 Hz). V bubnech jako zdrojích specifických zvuků také tkví kořeny zvukové stimulace, která je používána v dnešních psychowalkmanech.

V roce 1955 byl za výzkumy neurofyzologie akustického senzorického systému Nobelovou cenou oceněn fyziolog Georg Amin von Bekesy. Jejich zveřejnění umožnilo zkvalitnit dosavadní techniky zvukové stimulace, se kterými se máme možnost ve velmi erudované, srafinované podobě setkat právě u psychowalkmanu.

PRINCIP ZVUKOVÉ STIMULACE

Psychowalkman vysílá specifický druh zvuku, který dokáže účinně změnit dominantní frekvenci mozkových vln, tzv. binaurální rytmy, (sou to stimuly, které vznikají přímo a pouze v mozku. Přístroj vysílá do jednoho ucha zvuk na jedné nosné frekvenci, např. 200 Hz, a v temže okamžiku pro druhé ucho jiný zvuk na »vyhozené« frekvenci, např. 210 Hz. Sluchové centrum pak vyhodnotí příjem o frekvenci 10 Hz a na ni se přeladí.

Kromě binaurálních rytmů se můžeme u některých modelů psychowalkmanu dostupných v ČR setkat i s jiným druhem zvuku, který může

nota	C	D	E	F	G	A	H
I. oktáva	32,7 Hz	36,7 Hz	41,2 Hz	43,6 Hz	49,0 Hz	55,0 Hz	61,7 Hz
II. oktáva	65,4 Hz	73,4 Hz	82,4 Hz	87,3 Hz	98,0 Hz	110,0 Hz	123,4 Hz

fungovat fyziologicky odlišně, ledním z nich |e například tzv. bílý šum. Bílý šum je velmi rychlé a nahodilé střídání zvukových frekvencí, tedy forma smyslové deprivace sluchu tím, že poskytuje neurčitou a zmatečnou informaci. Mozkové centrum sluchu reaguje na takový podnět útlumem, tedy uvolněním do nižších hladin vědomí alfa až delta. K dalším účinným typům stimulačních signálů užívaných v omezené míře výrobci neurostimulačních přístrojů patří dále klapot, izochronní tóny (běžně se vyskytují v přírodě), šedý či hnědý šum, monaurální rytmy, binaurální a izochronní akordy. Drtivá většina všech značkových modelů psychowalkmanu má standardně zabudovány právě binaurální rytmy. Jednou z jejich nesčetných výhod je to, že působí daleko pod i nad prahem slyšitelnosti.

Kromě běžného používání, kdy nemusíte volit druh zvuku (je automaticky součástí vybraného programu), umožňuje například model Nova Pro 100 nespočet možností experimentování se zvukem. Tento model stojí necelých 20 000 Kč, mimě experimentovat lze však už s modely za necelých 5000 Kč.

Kromě dalších technicko-fyzikálních veličin (například »tvarů zvukových vln«, jež je třeba pro účinnou stimulaci dodržet) se zastavme u tóniny. Stejná tónina jakéhokoliv zvuku nám může být někdy více a někdy méně příjemná - podle momentálního psychického rozpoložení. Stejně tak existují významné individuální rozdíly ve vnímání příjemnosti jedné tóniny různými lidmi. Proto lze také u všech modelů psychowalkmanu výšku tóniny individuálně ladit podle potřeby. Jak se postupuje? Základní pravidlo je takové, že k programům na uvolnění je vhodná tónina hlubší (30-60 Hz), k budícím a energetizujícím programům tónina vyšší, »agresivnější« (od 500 Hz výše). Vypadá to složitě, ale praxe je velmi jednoduchá. Nechce-li totiž uživatel cokoli ladit, a takových je většina, pustí si program s výškou tóniny automaticky nastavenou na optimum. Pokud uživatel ladí tóninu, vystačí si bohatě se subjektivním zhodnocením poslouchu typu »tato tónina je příjemná/nepříjemná«. Z testů preferencí uživatelů vyplývá, že nejvíce volenou tóninou je frekvence 170-175 Hz.

Je velice zajímavé, že různé paměťové banky podvědomí lze otevřít právě konkrétní tóninou nebo jejich kombinací. Úplně přesný výsledek ovšem nelze bez experimentu předem odhadnout. Seznam frekvencí a účinků, které jednotlivé výšky tóniny při sluchové stimulaci (psychowalkmanem) vyvolávají je v horní tabulce.

Fakt, že vedení sluchového impulsu mozkem není přímočaré, souvisí s diferenciací jeho jednotlivých partií. Lidský mozek se skládá ze dvou polovin, tzv. hemisfér, přičemž každá plní část úkolů stejných a část odlišných. Levá zpracovává logické soubory informací (jen zde je uloženo centrum řeči a zpěvu), zatímco pravá zpracovává informace složené z globálních, neutříděných vjemů smyslového vnímání (smyslově intuitivní výkon). Důležité a zvláštní je připojení všech funkcí organismu křížem: pravá polovina mozku primárně kontroluje a ovládá levou polovinu těla, včetně celé hlavy s výjimkou levé poloviny mozku, a naopak

Dnes víme, že pravé ucho se ladí na přesný kmitočet zvuku, jeho kadenci a barvu, zatímco levé registruje druhotné, doprovodné zvukové signály jako celkovou kulisu. Jestliže však bě-

33 Hz	Fyzické rozechvění
41 Hz	Pocit fyzické námahy
132 Hz	Pocit fyzické síly
165-169 Hz	Pocit tělesnost a duchovní nedostatečnosti (je lépe se jím vyhnout)
170-185 Hz	Individuálně velmi rozdílné pocity
196 Hz	Pocit velkého uklidnění
247 Hz	Mír v duši
333 Hz	Pocit inspirace až extáze
348 Hz	Pocit lásky
440 Hz	Vhled, pochopení
494 Hz	Duchovní probuzení (u někoho může vyvolat úzkost)
523 Hz	Pocit strachu, panika
698 Hz	Silná láska
794 Hz	Síla vůle
880 Hz	Neomezená představitelost
988 Hz	Vyšší vědomí, duchovnost
1925 Hz	Absolutní osvícení (pozor, nepřipravený člověk může prožít euforii i úzkost!)

hem činnosti jeden z obou párových orgánů zablokujeme, obě předurčené funkce začne ve zredukované podobě vykonávat orgán zbylý. Toto pravidlo platí u vyhraněných praváků, kterých může být v populaci odhadem přes 70 %. U stranově nevyhraněných praváků a leváků se lze setkat s odlišnostmi.

Za zaznamenání stojí ještě jeden poznatek který souvisí se samotným používáním psychowalkmanu, tedy konkrétně jeho zvukové stimulace. Subjektivní vjem příjemnosti stimulace a kvalita jejího výsledku závisí též na psychofyziologické konstituci a na emočně hudební úrovni (ne vzdělání!). Například extroverti přijímají stimulaci příznivěji a také účinek je u nich 0 něco vyšší než u introvertů. Lidé hudebně vnímavější jsou stimulaci přístupnější než lidé hudebně uzavřenější. Hudební vnímavost je komplex řady faktorů, z nichž nejdůležitější jsou dědičné vlohy, individuální muzikální výchova 1 hudební kultura a vyspělost toho kterého národa. Ovšem nenechte se mýlit a nehodnotte podle povrchních znaků: poslední křovák na Tasmanii, který v životě neviděl hudební nástroj, může být zvukově a hudebně vnímavější než Středoevropan.

Z duchovního pohledu se dají považovat jakékoliv zvuky za vibrace nebo nositele určité energie. Člověk je prý příjemce i vysílač těchto vibrací na sluchové i mimosluchové úrovni. Souhlasím s tímto názorem i proto, že mám možnost jej denně připomínat, ověřovat a hlavně využívat, a to nejen díky psychowalkmanu. Zmiňuji to také proto, aby se případní zájemci nebáli experimentovat se zvukem a využívat technický vývoj, velmi erudovaně použít právě v psychowalkmanech, pro vlastní duchovní ote-

vírání se. Nejde o nic jiného, než ladit sebe a své okolí.

OSOBNÍ ZKUŠENOSTI

Přidám ještě několik osobních zkušeností. Vysoké tóny většinou neposlouchám, nemám-li úplný klid. Když si ho ale mohu dopřát a posadím se bez rušení předchozím »vyčištěním« myslí, otvírají mi vysoké tóny skutečně i »vysoké« oblasti vesmírné energie, fantazie a probuzeného vědomí. Hluboké tóny naopak snesu a jsou mi příjemné například i při kreslení, čtení nebo učení. Týká se to psychowalkmanu i hudebních tónů z různých nahrávek apod.

Vhodnou záležitostí pro účinnou sluchovou stimulaci při provádění nějaké jiné práce je například zařízení Photosonix 515. Tento zvukový stimulační přístroj neobsahuje světelné brýle a je určen k reprodukci zvuku do prostoru přes reproduktory. Obsahuje 5 různých programů se stimulačními zvuky známými z psychowalkmanu. Můžete libovolně pracovat, zehlit, psát, učit se a budete stále udržováni v ideálním psychickém naladění. Že stihnete víc práce a ve větší pohodě, snad nemusím připomínat

DUCHOVNÍ ASPEKTY

Člověk jako souhm vibrací vyzařuje jakousi svoji zvukovou auru, podobně jako auru světelnou. Rezonuje tedy do okolí určitou frekvencí - a pokud bychom ji dokázali přesně změřit, zjistili bychom možná o dotyčném, v jaké je kondici a na jaké úrovni duchovního probuzení (vědomí) se nalézá. Protože rezonuje určitou frekvencí, je stejnou frekvencí i přitahován. Není tajemstvím, že různé druhy hudby v tomto smyslu též působí jinými frekvencemi. Tak je podle některých názorů heavy metal nebo tvrdá rocková hudba frekvenčně daleko níže než například relaxační hudba se zvuky přírody. Folk a country je řekněme někde uprostřed. To, jakou hudbu posloucháme a jakou hudbou jsme tedy přitahováni, může také vypovídat o tom, jak jsme duchovně zralí a otevření. S trochou nadsázky bych si tedy dovolil i použít slogan: »Řekni mi, co posloucháš, a já ti řeknu, jak na tom z duchovního pohledu jsi.«

Přeji vám co nejvíce užitečných a vhodných vibrací každý den.

Jan Vašíček

Programovatelné modely umožňují výběr z několika druhů zvuků. Nejkomfortnější z nich, Photosonix Nova Pro 100, obsahuje binaurální rytmy (i dvojité a s šumem), pulsující akord růžový šum, monaurální rytmy.

Cesta na Východ

Ivan a Iva Březinovi • Lingam 1999

Neuvěřitelně vyčerpávající kniha — a myslím to v obou rovinách. Téma je na 750 stranách vyčerpáno do posledního možného detailu tak podrobně, až to téměř vyčerpá. Dlouhé citáty v úvodu postupně navazujících kapitol — Co vzít s sebou, Peníze, Formality, Jak a s kým, Bydlení a stravování, Zdraví na cestách, Nebezpečí, Fotografování, Hledání osvětlení (pro čtenáře Baráky zvláště zajímavá kapitola), Asijská náboženství, Asie a drogy, Autem do Asie, Nejbližší Asie, Letecky na Východ, Po zemi na Východ — a pak už podrobný popis toho, co vás čeká a nemine v jedenácti zemích Asie, od Arménie a Bangladéše přes Barmu, Čínu, Indii, Nepal, Thajsko a Tibet až po Uzbekistán a Vietnam.

První, spíše teoretická část knihy je velmi přehledná a stojí sama o sobě za podrobné přečtení. Dozvíte se o Asii spoustu podrobností a zajímavostí, které nejsou jen vyčtené z historických knih, ale prožité a relativně velmi aktuální. Autoři jsou jak zkušení cestovatelé, tak publicisté. A tak například z jedné kapitoly (Asie a drogy) jsem se já sám o typech a místních názvech drog dozvěděl víc, než ze všech jiných časopiseckých a novinových článků, které jsem až dosud četl. Právě tak přehledně a stravitelně se čtenář dozví vše podstatné o základních typech asijských náboženství, o tom, jaké je v tom kterém státu počasí, kde se dočíst podrobnější informace, kam si zatelefonovat o jízdní řády atd.

Ivan a Iva spolu žijí od poloviny osmdesátých let a dohromady je svedla právě touha cestovat. Cestování je podle nich ten nejlepší způsob, jak poznat sám sebe, jak se zbavit spousty předsudků, jak se naučit toleranci. V Asii strávili celkem asi tři roky a pro účely této knihy vyzpovídali asi šedesát dalších českých cestovatelů a probrouzdali nespočet internetových stránek.

Knihy je podle Ivana jakousi postmoderní informační mozaikou a jejím smyslem je naznačit všem váhavým a neinformovaným, že nejlepší, co lze udělat, je sbalit raneček a vydat se na vlastní Cestu. Jak říká: »Jed'te sami. Zkuste si to. Když už se vám nepovede stát se autentickým hinduistou nebo buddhistou, alespoň se zbavíte iluzí o tom, že v tajemné Indii se osvěcení válejí na ulici. Ten, kdo tímhle projde, se pak už »buddhistům« typu Jiřího Doležala a některým typům knih jen směje.« Jediné, co mne trochu děsí, je objem knihy. Už se těším, až budeme všichni vyzbrojeni malým mobilem (snad někde za uchem) a na požádání si surfujeme pro konkrétní informaci o konkrétní zemi někde do kyberprostoru. Mimochodem, právě o tomhle Ivan uvažuje a chystá podrobnější cestopis po Indii právě na internet.

Raising the rhythms

James Asher - New World Music 1999

James Asher je jedním z těch nemnoha rockerů, kteří se ve svém muzikantském — zde by bylo spíše na místě říci duchovním či lidském — vývoji, nikdy nezastavili. Známe řadu docela dobrých muzikantů, kteří ale lidsky ustrnuli na určité, kdysi vrcholné, úrovni, ale svět mezitím popošel a oni zůstali třet kdesi v minulosti. Ne tak bubeník jako Mickey Hart nebo, jako v tomto případě, Angličan James Asher. Ten po ukončení své rockové kariéry hrával celé roky v klubech, dokonce na zámořských lodích, a mezitím postupně budoval vlastní nahrávací studio. V tom již několik let natáčí new age hudbu založenou na rytmech a splétání rytmičtých i nástrojových vlivů a inspirací mnoha nejrůznějších kultur celého světa.

Pro práci na tomto albu si Asher pozval především Linda S. Ravala, hráče na tradiční indické bubny tabla a dholak, ale také africké džembe a spoustu dalších bicích a perkusních nástrojů. Společně s dalším bubeníkem, M. Bouldem, hráčem na konga, bonga a tradiční africké bubny bata, pak vytvořili jakýsi rytmicky pestrý základ, na který pak Asher dotáčet harmonické nástroje a sólové linie dalších nástrojů.

Tuhle hudbu lze použít k příjemnému, lehce energetizačnímu poslechu, ale někdy to člověku nedá, zesílí hlasitost a zatancuje a zakřepčí, protože rytmům prostě nelze odolávat.

Child of transference

Wendy Stárková - New World Music 1999

Balzám na duši. Hudba mimo běžné kategorie, plná velmi moderních zvuků v kombinaci s klasickými nástroji a něžným, civilním hlasem zpěvačky z Walesu. Wendy Stárková si nehraje na zpěvačku, nepřepíná hlas, neukazuje, jak umí zpívat, neječí — a přesto, nebo právě proto, má její album magickou energii, kterou spolehlivě zklidní i sebevíc rozčesená těla a čela posluchačů. Jak píše vydavatelé na obalu CD, je to »něco mezi Enigmou a Enyou«. Slovo »transference« v titulu zde znamená freudovský »přenos« pocitů a emocí z pacienta na terapeuta, a pokud měla Wendy na mysli pokus o přenos svých emocí a pocitů na posluchače, pak se jí vsutku podařilo. Hudba new age se až na výjimky záměrně vyhýbá textům a zpěvu, protože ten svádí k obvyklému povrchnímu a levohemisférovému poslechu a hudba tak ztrácí schopnost zklidnit a zharmonizovat. Album Wendy Stárkové dokazuje, že duchovní zážitek (a životní styl) lze slovy »popsat« tak, že nejen neruší, ale dodává hudbě další rozměr.

Windsong

Oreade Music 1999

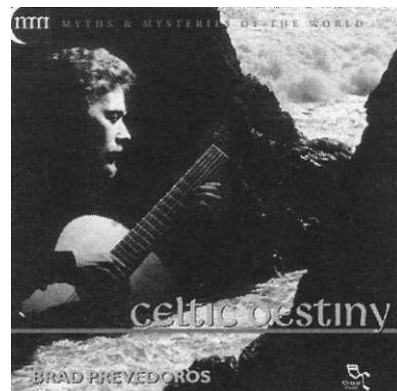
V rámci série alb s tzv. »world music« vydalo holandské vydavatelství další dva tituly s citlivě vybranými převzatými skladbami mnoha u nás neznámých autorů. Postupně tak zazní např. čínská zpěvačka, australská didžeridu, indiánský šamanský buben, indická tabla, japonská šakuhači — a posluchač si uvědomí, jak hodně společného mají, alespoň co se týče hudby, lidé na celém světě. Právě ona hudební i kulturní pestrost je zárukou, že se podobná alba neoposlouchají (znovu doporučení využít možnosti tlačítka »shuffle«).

Celtic destiny

Brad Prevedoros - Oreade Music 1999

Kanadčan Brad Prevedoros ovládá hru na klasickou kytaru do té míry, že si může dovést zadaptovat klasické »keltské« melodie a natočit je za »doprovodu« zvuku mořského příboje. Brad hraje i skládá jak klasický repertoár, tak jazzovou hudbu, ale umí napsat i skladbu pro orchestr. Od začátku 80. let koncertuje, skládá a nahrává hudbu také pro televizi a rozhlas.

Znalci hudby new age, kteří si chtějí zpestřit zvuk a tempo obvykle poslouchané hudby, samozřejmě milovníci zvuku španělské kytary nebo keltských melodií, ale i naprostí začátečníci si přijdou na své.

Tantric sexuality

Uewelyn - New world Music 1999

V rámci série Mysl, tělo a duše vydalo největší a neznámější evropské vydavatelství další album osvědčeného autora, který jako v předchozích případech úzce spolupracoval, tentokrát s učitelkou tantry — staroindického umění využívat sexuální energii pro duchovní růst. Po titulech Shiatzu, Reiki, Feng-shui, Yoga, Tai Chi, Sleep, Crystals a Aromatherapy teď mají možnost i západní adepti tantry používat při svých »cvičeniích« odborníkem (v tomto případě odborníci) pečlivě vybranou a zkušeným autorem pečlivě zkomponovanou a nahranou hudbu.

Po úvodní kratší skladbě následují přesně podle osvědčené tantrické sestavy dvě delší skladby a jedna kratší na závěr.

Album je jako obvykle doprovázeno velmi pečlivě zpracovanou přílohou s dalšími informacemi o tantře a jejích možnostech, včetně adres tantrických organizací v USA, Kanadě a v Evropě.

Poselství krajiny • Obraz přírody v díle tchangského básníka Wang Weje

Olga Lomová • DharmaGaia 1999

Co víme o Číně? O její kultuře? O tradicích? Literátch? Jak přežívá pověstná čínská vzdělanost? Jaká vlastně byla? Čeho si Číňané nejvíce váží? Kniha Olgy Lomové o »buddhovi« čínské poezie, která vznikala pět let a jejíž velmi pečlivé vydání připravilo nakladatelství DharmaGaia, dává čtenáři možnost pootevřít bránu do podivného a tak exoticky jiného světa čínské kultury, v tomto případě literatury, a ještě přesněji napsáno, poezie.

Báseň je vždy zážitek. Jak v mysli vznikne rým? Co v mozku funguje, když člověk skládá nebo čte poezii? Kam až může jít abstrakce? Jak jiná je poezie v zemi, kde k psaní používají ne slova složená z několika málo písmenek, ale znaky, které vyjadřují jak pojem, tak jev a dění se symbolem spojené? Případá mi, že podobné by to mohlo být v případě psaní přeložit jazyk psa do jazyka kočky. V případě čínské poezie je to o tom též — o krajině, mlze po ránu, jezírku, o lidských citech a schopnosti člověka uvažovat abstraktně a duchovně - ale úplně jinak.

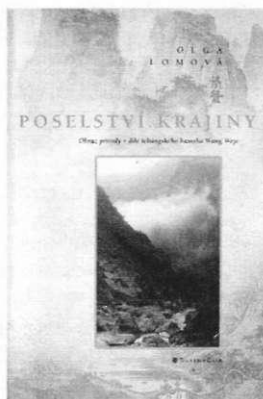
Když na počátku 70. let přestaly vycházet kvalitní a současné překlady anglosaské literatury, na které jsem si, a nejen já sám, tak rychle v tom závratném svobodu zvykl, denně jsem šmejdil po antikvariátech a sháněl něco na čtení. Objevil jsem svět indické, japonské a čínské literatury. V jedné z prvních knih, kterou jsem namátkou otevřel, stálo: »Pan Wu navštívil rodinu pana Li a tak se mu u nich zalíbilo, že tam zůstal třicet let.« Jednak se přede mnou otevřel úplně odlišný svět s úplně odlišným chápáním času, ale také jsem sám na sobě objevil, jaká slast je myslet a vnímat jinak. Svět Číny pro nás, ve své kultuře pevně usazené Evropany, kteří se tam asi nikdy nepodíváme, je a může být příjemným rébusem, mystickou hádankou, intelektuálním potěšením z pokusu uvažovat jinak.

O to více pak oceníme nadšence, kteří se nejen dokázali naučit hovořit a hlavně číst a psát čínsky, ale ve svém intelektuálním pátrání zabruslili dokonce i do tak vzdáleného světa, jako je svět čínské poezie.

Neurochirurgové vědí, že <dyž si Evropan při nehodě poraní levý čelní mozkový lalok, nedokáže pak číst a psát. Když si ovšem totéž místo poraní Číňan, číst a psát nezapomene. Jinak řečeno, čínština je usazena jaksi v obou mozkových hemisférách Číňanů. Při čtení této knihy jsem měl příjemný vzrušující pocit docela intenzivního cvičení spojující mezi svou levou a pravou mozkovou hemisférou.

Jaké je tedy poselství krajiny? Zvláště dnes, v době narůstající hrozby ekologické katastrofy? Jak budou vnímat krajinu naše děti a pak děti našich dětí, ve světě zcela ovládnutém virtuálními možnostmi super-technologie? Do jakých hlubin duše (vědomí) až vedou komunikace s komunikacemi? Budeme se od Číňanů my ostatní v budoucnosti učit holistickému, celostnímu vnímání své reality? Zatímco my vnímáme detail pro detail, směrem od celku, oni vnímají detail jen jako pomůcku pro pochopení a vnímání právě celku, který nikdy neztrácí ze zřetel. Zatímco my vybíráme z celku a chceme rozptýlený detail na fotce, oni vnímají vše jako proces a vzájemné vazby. Zatímco naše básně jsou popisné či konkrétní, jednosmyslové, čínská poezie je spíše synestetická a velmi úsporně načrtnuté virtuální obrázky pak dokáží u pozorného a vyladěného čtenáře vyvolat komplexní pocit. Jak píše Lomová v doslovu: »Wang Wejovy krajiny nejen vidíme, ale též slyšíme, cítíme jejich teplo a chlad. Při vši abstraktnosti vytvářejí iluzi konkrétního, neopakovatelného zážitku.«

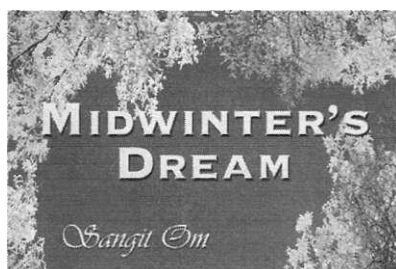
Jako hudební terapeut a buddhista dokážu ocenit heslo starých indických mudrců »Ucho je Cesta«. Po přečtení knihy o čínské poezii Wang Weje začínám uvažovat i o sloganu »Báseň je Cesta«.

Midwinter's Dream

Sangit Om • Oreade Music 1999

Norsky vyhlížející blondák Stefan Petersilge, který ovládá hru na desítky hudebních nástrojů, natočil v Hamburku vánoční album trochu jinak. Po svém, za použití varhan, ale i indické bambusové flétny, irských dud, ale i houslí a akordeonu zpracoval vybrané, velmi staré a dnes již neznámé koledy a vánoční písně, které mu zpívala jeho maminka, když byl ještě malý. Samozřejmě, koledy jsou koledy i v tom obvyklém podání, ale pro mnohé rodiny může být o letošních Vánocích docela příjemným zvukovým a hudebním zpestřením pravidelných vánočních pracovních rituálů, jako je pečení cukroví či balení dárků, právě toto album.

Mystic Rhythms

Gregor Theelen • Oreade Music 1999

Dokonalá ukázka současného trendu a možná i toho, jak bude vypadat tento druh hudby za pár let. Holandán Gregor Theelen, jinak docela úspěšný autor typických pomalých alb typické hudby new age, se nechal inspirovat mnoha šamanskými kulturami celého světa a do svých skladeb přimíchal i hlasy indiánů kmene Lakotu a Šošonů, tibetských a čínských šamanů a léčitelů, indických zpěváků a zpěvaček i původních obyvatel Austrálie.

Theelen chce poukázat na společný původ obyvatel Evropy, Asie i Ameriky, tak zřetelný právě v šamanské hudbě. Antropologické teorie jakéhosi »mostu«, který v době ledové spojoval Asii s Amerikou a umožnil migraci severoasijských obyvatel na sever Ameriky v době před 20 000 lety, umožnily Theelenovi uvažovat o teorii jakéhosi společného jazyka — který mohl mít docela dobře spíše hudební a rytmičtější formu.

Moc příjemné album navazující na jeho první, ne tak zdařilý pokus o něco podobného z roku 1995. Je slyšet a cítit, že dnes už přesně ví, jak na to, a má cit pro skutečně vzrušující šamanské motivy.

OM TARA (Mantras from Tibet)

Sarva Antah - Oreade Music 1999

Příjemný, tichý, šedovlasý padesátník a čerstvý otec, bývalý kytarista a rocker, Holanďan Fred Kusters, natočil s přáteli druhou velmi podařenou nahrávku slavných tibetských mantr. Zatímco předchozí titul Mantras from Tibet poprvé umožnil Evropanovi zpívat jednu mantru téměř 54 minut, toto album je koncipováno podobně, ale přece jen jinak. Posлуhač si může poslechnout a v lepším případě zazpívat s sebou úvodní pomalou invokaci část, pak zkusit zpívat rychlejší meditační část a nakonec svůj zpěv a zážitek ukončit oslavou částí alba v docela rychlém tempu.

S potěšením jsem konstatoval, že čeští přívrženci hudby new age, manter a duchovního hledání okamžitě objevili i toto album a vycoupli ho. Ten, kdo si totiž dokáže občas zazpívat mantru celou hodinu, zažije velmi hlubinné věci. Ale stačí mantry i jen tak poslouchat a nechat všechny ty »bůhvídkud« energie působit.

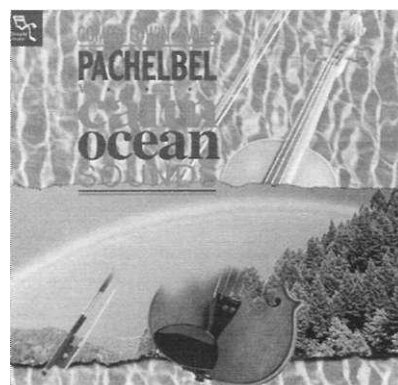
Pachelbel with calm ocean sounds

Gotner Edwin Evans - Oreade music 1993

Multiinstrumentalista a plodný autor hudby new age Gomer E. Evans natočil již v roce 1992 velmi podařené album melodií slavného a mezi příznivci hudby new age velmi oblíbeného Bachova současníka Johanna Pachelbela. Dvě pětadvacetiminutové skladby této reedice, jakési Evansovské variace na klasická Pachelbelova témata spojené se zvuky moře, spolehlivě zklidní i toho nejstresovanějšího úspěšáka. Fungují i na tvrdé materialisty, zavilí nepřátele jiné než klasické hudby, na rockery i heavymetalisty.

Použití zvuků přírody má racionální opodstatnění: zatímco vědomě se posluchač soustředí jen na hudbu a šum moře vnímá jen okrajově, zvuky moře občas přehluší poslech hudby a člověk je jaksi virtuálně osvěžován, jako by byl přímo na pláži, ta druhá část akustické složky není cenzurována obvyklým způsobem našeho slyšení a tělu se dostane daleko více tolik potřebných frekvencí. Nemůžeme žít bez zvuku, protože kromě jiného dobíjí slyšením mozek svou elektrickou energii. Většinu času si ale překážíme tím, jak posloucháme. Pokud hudbu konzumujeme bezmyšlenkovitě, pasivně nebo racionálně, tedy při souběžném hodnocení, kritizování nebo levohemisférovém vzpomínání na autora a jeho osudy, blokujeme přívál akustické a energetizační energie; hudba nás spíše vyblíží než nabíjí.

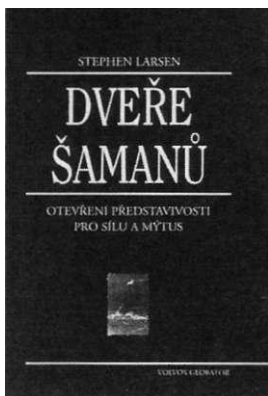
Jsmen-li unaveni, vyčerpáni, cítíme! se smutně, není nic snazšího, než pustit si třeba tohle album. A nabít se.

Dvěře šamanů

Stephen Larsen - Volvox Globator 1999

Tato »studie šamanismu« byla napsána již v 70. letech, ale právě díky přístupu, který Larsen zvolil, je zvláště v našich krajích, kde rozumná a ze současných pozic interpretovaná literatura o "mistrech extáze" neexistovala, velmi potřebná. Zatímco dosavadní přístup salonních antropologů považoval mýty buď za jakousi neustále vylepšovanou verzi tradičních příběhů, nebo za pokus primitivních lidí vysvětlit přírodní zákony, jejichž příčiny my vzdělání dnes už známe, nebo za přání a touhu našich předků nebo za ozvěnu pokusů společnosti o sociální intergritu, od dob Castanedy se antropologové, ale i filosofové a sociologové zabývají šamanismem přece jen komplexněji. Larsen obsáhle popisuje šamanské (ale i schizofrenické a halucinogenní a jógické) poutě do mytických vesmírů v nás v duchu rozsáhlé a průkopnické práce mytologa Josepha Campbella. Ten pojímá mýtus jako něco, co není třeba různými způsoby vysvětlovat, ale spíše zažít. Úkolem mýtu je podle Campbella probudit a v jedinci udržet pocit posvátné úcty a vděčnosti ve vztahu k tajemné dimenzi vesmíru (ne proto, aby vyvolávala strach, ale aby jej vedla ke vědomí spoluúčasti, protože tajemství vesmíru je i tajemstvím člověka), poskytnout obraz vesmíru v dobově současném rámci panujícího poznání, vštepovat určité morální hodnoty a nakonec krok za krokem vést ke zdraví, vnitřní síle a harmonii ducha.

Všichni jsme potomci mužů a žen, kteří mýtům věřili a pro mýty i umírali. Každé dítě prochází fází, ve které svět vidí jako živý, plný mýtů. Možná, že každý z nás je potenciální šaman, odborník na posvátno a zprostředkování styku mezi světským a mytickým. Možná, že každý z nás je vrozeně sám sobě moudrým šamanem léčitelem, rádcem, průvodcem, vykladačem snů (kniha obsahuje nádhernou pasáž popisující snový systém malajského kmene Senojů), orákulem a prorokem. V epilogu vzpomíná Larsen na jednu sci-fi o vyspělé civilizaci. Ta vyšle do kosmu jakousi misionářskou výpravu, jež v jednom solárním systému objeví planetu, kterou kdysi opustila slavná civilizace. Ohromná prázdná města jako náhrobky symbolizují zašlou slávu, zatímco obyvatelstvo žije v přírodě. Jeden misionář ale přece jen »sestoupí z výšek své technologické pýchy« a po nějaké době zjistí, že ti »primitivní« a na technologiích zcela nezávislí lidé ovládají telepatii, telekinezi a spoustu dalších jevů. Že totiž jsou druhem, který se vyvinul daleko za technologické stadium. Jsou jakýmsi vyspělými jógickými šamany, pány hmotným vesmírem i svých myslí a těl. »Přerostli potřebu nástrojů vyvinutých k dobývání a kontrole, neboť dospěli k intimnímu ovládnutí hmoty spojenému s moudrostí.« Na konci povídky se ukáže, že touto planetou je Země. Podtitul knihy zní "Otevření představivosti pro sílu a mytosa" a vystihuje smysl knihy.

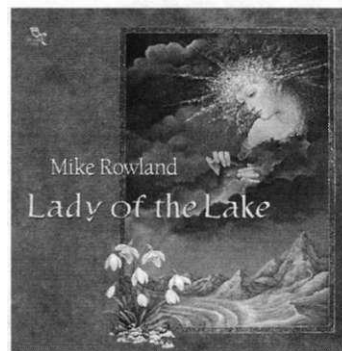
Lady of the Lake

Mike Rowland • Oreade Music 1999

Druhé vydání alba, které vzniklo původně na zakázku vydavatelství v rámci projektu Zodiac (dvanáct autorů natočilo dvanáct alb hudebně ilustrujících a posilujících typické charakterové vlastnosti dvanácti znamení zvěřetniku). S novým obalem a názvem snad i pro neinformované více vynikne ojedinělost a nenahraditelnost člověka, který začal jako dyslektik a odpadlík.

Zatímco první, celkem netypická skladba (Neptun) navodí zodiakální téma, další skladby jsou již pro Rowlanda typické: les smyčců, jednoduché a téměř vtíravé melodie na piano, meditační klid a harmonizační pohlázení.

Rowland se nenápadně, bez jakékoliv reklamy a manažerské podpory stal jedním z nejslavnějších a nejprodávějších současných autorů - i když slávu rád nemá, a kdo ho zažil při jeho dvou koncertech v Praze, jistě to potvrdí. Nikdy nehraje totéž dvakrát a každé jeho album, i toto, znovu vydané, je událostí.

Comet

Medwyn Goodall • New World Music 1999

Typická znělá a jiskrná hudba Medwyna Goodalla zde dostává, zcela nepochybně díky námětu, kosmičtější rozměry a atmosféru. Je pomalejší, vznešenější, na počátku skladeb přináší delší pasáže jakoby vesmírných zvuků a šumů, dunění a svistů. Téměř patetické smyčce jsou v pravý okamžik nahrazeny důstojným rytmem, ve kterém se střídají jednotlivé hudební nástroje a nálady, s nimiž si Goodall lehce a obratně zahrává, aniž by zapomněl na úctu a pokoru vůči vesmírným dálkám a výzvám.

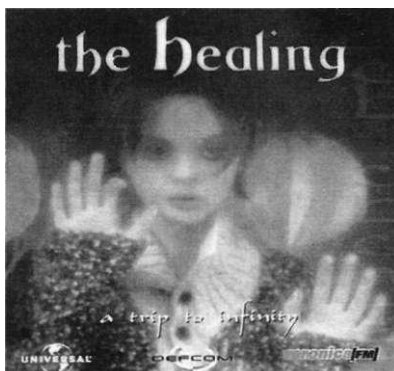
Komety byly odjakživa symbolem změn, často poselstvím naděje a Goodall se rád nechal unést možnými výklady jejich archetypální symboliky. Album je uvedeno básní: Neodlétej, dovol mi sledovat tě, dovol mi dotknout se tě, dovol mi vzít světlo do dlaní, neodlétej ještě. Ve vzduchu je cítit lásku, i když zvony neznějí a rýmy nepřicházejí. Ved' mne do jiných světů, zatímco stíny se prodlužují a zlaté světlo dýchá, vezmi mne, kometo, do země srdce.

The healing - a trip to infinity

Universal 1999 - Distribuce: Roiva

Docela podařené dvojalbum, na kterém se vydavatelství podařilo shromáždit vždy po osmnácti skladbách jinak a jinde známých skupin, zpěváků i zpěvaček. Srdce a uši přece jen trochu informovaných potěší např. Clannad, Era, Enigma, Vangelis, Dead Can Dance, Yanni, Klaus Schultze a další. Skalní příznivci hudby new age si docela jistě rádi poslechnou i trochu jinak rytmicky i zvukově zabarvené skladby Medwyna Goodalla, Simona Coopera a Chrise Hinzeho a příznivci spíše popu a rocku se určitě rádi nechají svažít energizující harmonizační sprškou typických představitelů hudby new age.

Příznávám, že nejen pro účely rozhlasové mám v poslední době ve stále větší oblibě právě různé výběry. Docela dobře si dovedu představit, že pro toho, kdo zrovna systematicky nesbírá tuhle hudbu, je právě výběr, v tomto případě navíc dvojalbum, ideálním řešením. A pro znalce mám jednu radu navíc: někdy si právě takové výběry pustte v »náhodném« pořadí (na lepších přehrávačích existuje tlačítko »shuffle«). Budete překvapeni.

Solstice

Phil Thomton - New World Music 1999

Zvukově velmi pečlivě vyprodukované album stálého a osvědčeného autora hudby new age, který se po dvou albech věnovaných starému Egyptu opět nechal inspirovat keltskou tradicí. Phil Thomton, který vydal již dvacet alb a prodal více jak půl milionu titulů, sleduje svou rytmickou a hudební představu důležitých keltských rituálů, spojených s přírodními, v tomto případě slunečními rytmy slunovratu a rovnodennosti. Při soustředěnějším poslechu lze vychutnávat i některé neobvyklé hudební nástroje, při ambientním (velmi tichém) poslechu se lze nechat téměř ukořelbat pomalými rytmy bubínků k hluboké relaxaci nebo lze mít album puštěno neustále, a »čistit« tak většinou nevyhovující sonické prostředí.

Magical eclipse

Pia • New World Music 1999

Třetí »ženské« velmi příjemné překvapení podzimní produkce hudby new age. Pia, povzbuzena úspěchem svého loňského alba Benediction Moon, se tentokrát odvážila být více osobní a nazpívala osm příjemných a také svým obsahem »duchovních« písní. S chutí, přehledem a citem vystihla dvě slavné mantry, otextovala jednu hudební pasáž slavného indického eposu a i v dalších textech dala otevřeně najevo vděčnost svému duchovnímu učiteli a přátelům na duchovní cestě.

Z alba je přímo cítit, jak je ve své autentické duchovnosti Pia šťastná. Jak jí pomáhá. Jak je indická inspirace jakýmsi duchovním základem a posláním, ale také příjemným exotickým kořením civilního, důvěryhodného a hladce příjemného ženského hlasu.

Thinking of you

Kitaró • Dómó rec. 1999, distribuce Roiva

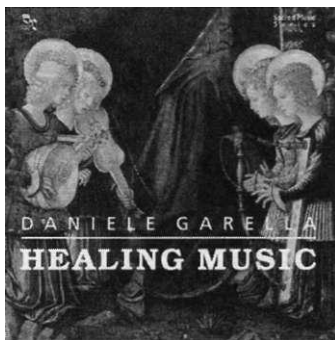
Japonec Kitaró, který již delší dobu žije spíše v USA než v Japonsku, natočil zase jednou vynikající album. V porovnání s běžnou produkcí ostatních autorů a skladatelů je totiž každé album tohoto fenomenálního autora vynikající, ale pokud bychom porovnávali jen alba samotného Kitará, některé z téměř dvou desítek titulů jsou přece jen mimořádně vydařené a působivé a z celé řady kvalitních desek přece jen vynikají. Civilní ráz hudby nejprodávějšího a nejslavnějšího autora hudby new age je naznačen i velmi civilním obalem. I náměty a názvy jednotlivých skladeb — např. Myslím na tebe, Paměť, Harmonie lesa, Fiesta, Potok—až na výjimky, jako jsou skladby nazvané Kosmické vlny nebo Merkur — jsou civilní, prosté, jako by o nic nešlo. Přesto je posluchač po chvíli opět neodolatelně zasažen magičností, plynulostí a průzračností hudby tohoto dnes již klasika hudby new age. S potěšením jsem konstatoval, že alba Kitará jsou již opět distribuována a tedy k dostání i u nás. Po těch letech, kdy jsem téměř nemohl žádnou ukázkou jeho tvorby pustit, protože všichni nahrávku chtěli koupit a já musel oznámit, že album u nás k dostání není, je to konečně příjemné změna a jakési zadostiučinění. Ukázky z alba Silk road jsem totiž na svých přednáškách pouštěl již koncem 70. let.

Healing music

Danielle Garella - Oreade music 1999

Po předchozích úspěšných titulech Healing Source a Healing River natočil italský pianista a skladatel Garella další podařený pokus o album klasické hudby, které by přesto, nebo právě proto mohlo být označeno jako hudba new age. Protože, na rozdíl od většiny současné i klasické, příliš složité, komplexní a často příliš bouřlivé a negativní současně vážné hudby, harmonizuje. Garella vystudoval kompozici a dirigování na konzervatoři ve Florencii, dnes je i uznávaným spisovatelem (publikoval několik knih), ale také básníkem, malířem a televizním scenáristou.

Ve své hudbě (Garella rád používá harfu, ženský hlas a hobo) se zdárně pokouší obnovit jakési základní, hudbou snadno zprostředkovatelné energie, umožňující pozitivní změny života těla a mysli člověka. Přiznávám, že zatímco z počátku jsem jeho alba poslouchal jen opatrně a po částech, dnes si je většinou pustím a nechám doznít až do konce. Opravdu léčí.

Music for Reiki

David Sun - Oreade Music 1999

Velmi příjemná hudba s flétnami a zvuky vody a spoustou hlasů různých cvrkajících a piskajících delfinů. Reiki je dnes celosvětová léčebná technika, kterou začal provozovat jeden japonský mnich v minulém století. Léčitel se dotýká rukama léčeného a nechá svým tělem a hlavně svými rukama protékat kosmickou energii. David Sun je velmi zkušený autor hudby new age (natáčí a vydává ji již 18 let) a také velmi dobrý hráč na různé dřevěné a bambusové flétny. Tři dvacetiminutové skladby tohoto alba poskytují dostatek prostoru pro dokonalé zklidnění těla mysli posluchačů (v tomto případě léčitele i léčeného), pro celou seanci reiki, ale také pro dokonalé vyladění na čistotu tónů flétny nebo úžas nad tajemstvím delfiní dobroty a inteligence.

Pilgrim

Gomer Edwin Evans • Oreade Music 1999

V rámci série titulů inspirovaných duchovními tématy vydal Gomer E. Evans nádherné album, inspirované jak středověkou poutnickou tradicí, tak autentickým zážitkem poutě do španělského Santiaga de Compostella. Evans, který vystudoval hru na klavírem kytaru a vzápětí procestoval s kytarou a folkem autostopem celé USA, je dnes znám jak autorskými alby hudby new age, tak velmi zdařilými úpravami Griega, Vivaldiho či Pachelbella. Na tomto albu zní varhany, syntezátory, kytary, mužské sbory a smyčce tak zdařile, že stačí zavřít oči a představit si atmosféru středověké katedrály, kam celé týdny směřovaly zástupy zbožných poutníků, kteří poutí do Compostelly a překonáváním všelijakých strastí konali i pouť k sobě samým.

Reclaiming the spirit

Sarah Hopkinsová - Oreade Music 1999

Překvapivě odvážné a krásné album Australanky, o které jsem slyšel jako o hráčce na umělohmotné trubice, kterými se nad hlavou rychle otáčí (v angličtině se jim říká *whirlies*, v češtině název neexistuje) a na které hraje již od počátku 80. let. Na tomto velmi sporadicky rytmickém albu (český název by mohl znít »Pokus o návrat k duši«) se autorce podařilo organicky a přirozeně skloubit překvapivě nové zvuky a aranže tradičních nástrojů s magickými tóny šamanský ovládaného hlasu a téměř kosmickými zvuky *whirlies*.

Hopkinsová vystudovala hru na violoncello (její styl s mnoha flažolety a neuvěřitelně dlouho drženými tóny trochu připomíná styl hry manželů Havlových) a kompozici a často využívá i alikvótního zpěvu. Na koncertech i na tomto albu hraje i na další podivné nástroje (jakousi kouli z Mexika, kostelní zvony, čtvercové hliníkové rámy s ladičkami, jednotlivé varhany píšťaly atd.).

Výsledný dojem je kompaktní, celistvý, nový a přitom vyzrálý. Je to jiná hudba—a přesto new age. U jiných autorů jen proklamovaná duchovnost zde zní z každého tónu. Je cítit, že Hopkinsová natočila přesně to, co chtěla natočit a co cítila, a ne to, co chtěl zvukař, producent nebo vydavatel.

Krise duchovního vývoje

Sestavili Stanislav a Kristina Grofovi
Chvojko nakladatelství 1999

Pocit jednoty s vesmírem, vize a představy vzdálených míst, vnímání vibrujících proudů energie probíhajících tělem a doprovázených křečemi a třesem, vize božstev, polobohů a démonů, záblesky třpytivého světla a barev—to vše jsou fyzické jevy, ještě dnes prohlašované za příznaky duševní nemoci. Představa, že téměř polovina pacientů psychiatrických klinik a blázců je tam jen kvůli tomu, že západní medicína nebere v úvahu to, čeho se týká tento pečlivě sestavený sborník, tedy možnosti, že některé dramatické či neobvyklé stavy vědomí nejsou duševní choroby, ale pouhé »krize duchovního vývoje«, je úděsná. Kdyby pro nic jiného, manželé Grofovi si zaslouží za své mnohaleté úsilí odtabuizovat právě tento aspekt rychlého psychiatrizování čehokoli, co právě nezapadá do stávajícího paradigmatu, nějakou medaili za zásluhy. Kromě přehledného článku editorů (jejich úvodních poznámek ke každému dalšímu příspěvku a epilogu o pomoci při spirituální krizi) je ve sborníku otištěn příspěvek Roberta Assagioliho Sebe-realizace a psychické poruchy, velmi zajímavá práce R. D. Lainga Transcendentální zkušenost ve vztahu k náboženství a psychóze, celá řada článků popisujících různé formy psychospirituálních krizí (J. W. Perry: Duchovní probuzení a obnova, H. Kalweit: Když se šílenství stává požehnáním: poselství šamanismu, L. Sanella: Klasická a klinická kundalíní, životní příběh jedné léčitelky) a dva články zkušených západních hledačů duchovna, Jacka Kornfielda (Překážky a obtíže v duchovní praxi) a Ram Dasse (Přísliby a úskalí duchovní cesty). Kniha je doplněna i dalšími údaji a bibliografií, a tak se ukrádá úvaha, co by asi v 70. letech udělala s námi, kteří jsme marně pátrali po jakémkoliv písemném zmínce o duchovnosti a cestě k ní—a jak si svou duchovní cestu (bezpečněji a pohodlněji) určitě užívají současní hledači, kterým stačí jen sáhnout a číst...

Celtic Legend

Llewellyn - New World Music 1999

V návaznosti na předchozí album Ghosts (Duchové) natočil osvědčený autor další typické, i když v tomto případě přece jen rytmičtější album, plné keltských náznaků a inspirací. Llewellyn se vrací ke keltskému folklóru, k legendám o bozích, skřítcích, milencích, hrdinech, o cti a slávě v osvědčeném amalgamu syntezátorů, bubnů, harfy, kytar, dud, houslí a divčího hlasu. Jako host na albu hraje na kytaru i jiný slavný autor, Medwyn Goodall.

Journey to the East

Philip Chapman • New World Music 1999

Pianista a hráč na syntezátory Philip Chapman se na tomto svém již šestém albu ve dvou třídacitiminutových skladbách, nazvaných Východ slunce a Západ slunce, úspěšně pokusil svým posluchačům zprostředkovat Imaginární i skutečnou »cestu na Východ«. Ani ne tak proplánově, i když sem tam uslyšíte náznaky orientálních hudebních nástrojů, jako spíše pocitově a duchovně. Jde mu o vzdání holdu východním hledačům a učitelům vnitřního klidu a míru.

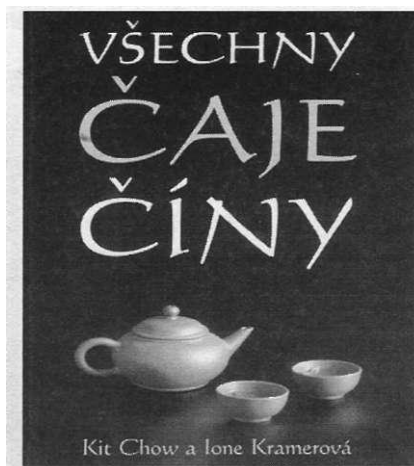
U této hudby se právě díky jasné a čitelné instrumentaci, délce skladeb i citlivé práci s hlasitostí nádherně medituje a přemítá. Můžete si ovšem, pokud chcete, vychutnat i dokonalé hudební zvuky a vzájemně se doplňující barvy jednotlivých nástrojů a tónů.

Současní muzikoterapeuti velmi dobře vědí, že hudba musí na tělo a mysl člověka působit nejméně šest až osm minut, má-li vůbec něco změnit, ale pro léčebné a skutečně hlubinné změny je třeba nechat tělo vystavené účinkům hudby alespoň dvacet minut. Toto album je příležitostí vyzkoušet si na vlastní kůži léčivou a energetizující moc hudby tak, jak by se to skutečně mělo dělat - tedy ráno, alespoň dvacet minut, první skladbu (Východ slunce), a večer, rovněž celou více jak dvacetiminutovou skladbu Západ slunce.

Všechny čaje Číny

Kit Chow a Iona Kramerová - Amana a DharmaGaia 1998

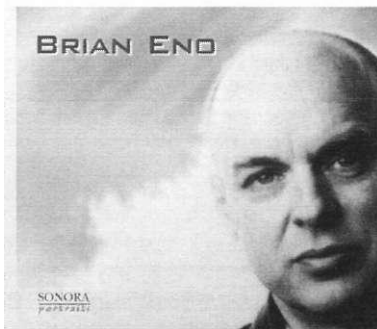
Peclivý překlad americké knihy o historii pití čaje a jeho různých druhů, doplněný abecedním seznamem a kantonskými názvy popisovaných čajů, seznamem slavných čajů podle čínských provincií, glosářem termínů a českou bibliografií.

Mimochodem, víte, že to byli právě Američané, kteří vynalezli ledový čaj a čaj v sáčkích? Kniha se čte jako poutavý román a laik i znalec v ní najdou vše, co hrdlo ráčí. A znalo čaje, kterých je u nás stále víc (čajová kultura v Čechách a na Moravě je již sociologicky evropský fenomén) si mohou se slavným básníkem Lu Tchungem přerážkat: První šálek čaje laská mě suché rty a hrdlo, druhý tříští stěny osamělého smutku, třetí hledá vyschlé prameny říček v duši, aby našel příběhy pěti tisíců svitků. Se čtvrtým odchází bolest minulých křivd, pátý očišťuje mé maso a kosti, se šestým se spojuji s nesmrtelnými, potěšení ze sedmého šálku sotva mohu snést. Čerstvý vítr proniká mými křídly, jak si razím cestu na Pchenlaj.

Brian Eno (Sonora portraits)

Materiali Sonori 1999 - Distribuce Ambient

při které by ještě bylo slyšet cinkání přiborů. Ambient, v angličtině něco jako vůkolní, má dnes spoustu podkategorií a Brian Eno je už spíše vizuální (video) umělec, ale tento výběr zdařile mapuje zvukovou cestu dnes legendárního inspirátora mnohých dalších hudebníků.

Eno začínal jako hráč na klávesy v kapele Roxy music, ale velmi brzy začal vydávat vlastní alba. V roce 1975 založil vlastní značku Discreet Music, na které pak začaly vycházet dnes již legendární tituly jako Music for films, Music for airports, On Land atd.

Jako producent pomohl k úspěchu skupině Talking Heads, produkoval řadu alb pro U2 a další umělce. Příležitostně vyučuje umění na akademii, vystavuje vlastní zvukové instalace (jednu takovou jsme měli možnost vidět a hlavně slyšet i v Nové síni před dvěma lety), v roce 1996 vydal svou počítačovou hudbu za použití softwaru Sseyo Koan.

Album je doprovázeno nádhernou a velmi obsažnou knížečkou s množstvím údajů v italštině a angličtině, včetně článku o historii a vývoji ambientní hudby, internetových adres a dlouhého rozhovoru s autorem, a je určeno jak znalcům, tak těm, kteří se s ambientní hudbou v té nejlepší kvalitě ještě nesetkali. Čeká je 54 minut »vůkolních« zvuků, které mají terapeutickou kvalitu.

QI: Earth rhythms

Gregor Theelen - Oreade Music 1999

Holandán Gregor Theelen se našel v rytmické hudbě plné vokálních citací a během roku vydal již druhý zdařilý pokus o jakousi taneční či bubenickou new age. Po vzoru dýdžejů odvážně mixuje rytmický základ s autentickými ukázkami (a počítačově zpracovanými rytmickými smyčkami) např. afrických, středoamerických nebo indických zpěváků, bubeníků a tanečníků. Má to šťávu, exotiku, nádechy tajemství, šlapavý rytmus, spoustu barevných zvuků. Řečeno v terminologii new age hudby — uvolní vás rytmem.

Wooden Toys

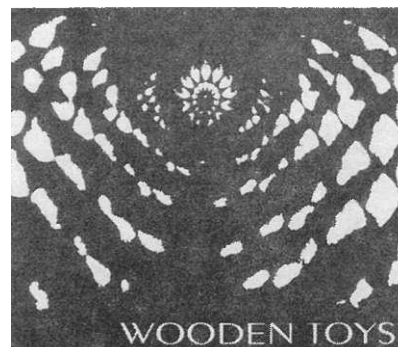
Faust Records 1999 • Distribuce Ambient

Od jara očekávaný druhý titul didžeridových virtuózů Ian Wooda a Ondřeje Smeykala, kteří ve spolupráci s kytaristou Pavlem Richterem a bubeníkem Tondou Hlávkou natočili podařené hudební dílko. Původní a »jiný« obal předznamenává původní a zcela »jinou« hudbu. Když jsem na ložském podzimním semináři měl možnost celý týden vidět a slyšet, co všechno dokáží oba protagonisté na dutou eukalyptovou rouru zahrát, byl jsem nadšen. Jak z tradičních zvukových možností (didžeridu je zcela jistě nejstarší známý hudební nástroj na světě), tak z inovativního přístupu rockem a současností odchovaných a stále svou techniku vylepšujících hráčů.

Podobná hudba se nedá poměřovat obvyklými postupy. Za prvé, je to hudba, která vychází jakoby sama ze sebe: hráči improvizují, při cvičení objeví nějaký zajímavý rytmus, zvuk a na jeho základě pak společně vznikne další skladba. Na rozdíl od prvního alba (Ian Wood — Pražské snění) zvuk didžeridu nevystupuje, je integrální, i když základní a inspirující součástí skladeb a hudby. Za druhé, je to hudba transovní. Hráči se musí dostat do transu, aby pak na posluchače přenesli své emoce a »změnění«. Za třetí, je to hudba globální, plná hudebních a nástrojových vlivů z celého světa (chvillemi v ní zní minimalismus, Eno a Fripp, jammování rockové kapely před dvaceti lety, náznaky blues, jazzu a na konci new age). Na australské didžeridu a dřívka, africké džembe, indický ghatam, elektrické kytary, brazilskou marimbu, dudy, klarinet a trubku hrají matematik (Australan), výtvarník a řemeslník, kytarista, zaměstnanec čajovny. Každý se všemi zkušenostmi svého života (např. Pavel Richter svou éterickou kytarovou hudbu cizeloval více jak dvacet let). Za čtvrté, je to hudba, která se dá zasněnit (třeba u šálku čaje) poslouchat a »uletět«, ale právě tak se na ni dá celé dlouhé minuty velmi uvolněně tančit.

Osobně bych si představoval občas invenčnější použití bubnů, pestřejší dynamiku a sem tam jen samotný zvuk didžeridu (a ve skladbě, kde zní jen dvě didžeridu a dřívka, je slyšet, že v tom je celý orchestr), ale to je věc názoru (možná by to chtělo nějakou tu »karaoke« funkci na mém přehrávači, s možností »vytáhnout« si právě jen zvuky didžeridu).

Tahle hudba je inspirující, přesvědčivá, hravá a poslech je všestranným hudebním zážitkem.

Oreade[®]
music

Oreade, the other music company

hudba, která povznáší

Oreade Music • www.oreade.com • info@oreade.com • Tel. 0031 23 548 3535, 23 528 2500
ROIVA • Soukenická 3, 110 00 Praha 1 • tel./fax: 02/24817181 • e-mail: roiva@terminal.cz